YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEPE PENCERELİ EVLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Mimar Yelda Nur ERGİN

F.B.E. Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve-Restorasyon Programında
hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Reha GÜNAY

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İSTANBUL, 1994

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

ÖZET

SUMMARY

GİRİŞ 1
LİSTE 1: TEPE PENCERELİ EVLER 2
LİSTE 2: KATALOG ÇALIŞMASINA ALINAN EVLER 7
HARİTA I.: TEPE PENCERELİ EVLERİN BULUNDUĞU YERLER 8

I. TARİHÇE 9
I.1. Yapıda Duvar Boşluğu Açma Gereği 9
Tarihöncesi Çağlar 9
Mısır, Mezopotamya, Anadolu 9
Hitit, Pers-Sasani, Hind, Çin, Ege, Yunan, Etrüsk 10
Roma, Bizans, Emevi-Abbasi 10
Türk Uygarlıkları: Uygur, Büyük Selçuklu 11
Memluk, Anadolu Selçuklu, Beylikler, Osmanlı 12
Romanesk, Gotik, Rönesans 12
Barok 12
I.2. BOŞLUĞUN DENETİMİ 13
I.2.1. Cam Öncesi İlkel Çözümler 13
I.2.2. Camın Yapıda Kullanımı 13
Roma 13
Bizans 13
Anadolu Selçuklu 14
Osmanlı 14

II. ALÇI PENCERE 16
II.1. Alçı Pencere Yapım Teknikleri 16
II.1.1. Dışlık Yapımı 16
II.1.2. İçlik Yapımı 17
II.1.3. Kullanılan Malzemeler 18
Cam, Alçı, Diğer 18
II.2. Osmanlı Mimarlığında Alçı Pencereler 19
II.2.1. Erken Dönem 19
II.2.2. Klasik Dönem 20
II.2.3. Geç Dönem 20
II.3. Alçı Pencerelerde Motif ve Kompozisyonlar 21
II.3.1. Dışlık 21
II.3.2. İçlik 22

III. GELENEKSEL TÜRK EVİ OLUŞUMU 24
III.1. Oluşumu Etkileyen Etkenler 24
III.1.1. Doğal Etkenler 24
İklim, Topografik-Jeolojik Özellikler 24
III.1.2. Ekonomik Etkenler 24
III.1.3. Sosyal-Kültürel Etkenler 24
III.1.4. Parselasyon 25
III.2. Geleneksel Türk Evi Özellikleri 26
III.2.1. Plan Özellikleri 26
III.2.2. Strüktür Özellikleri 27
III.2.3. Cephe Özellikleri 27

IV. KATALOGLAR 28
IV. 1. Hikmet Ağa Konağı (1641 - Daday) 29
IV. 2. Halil Ağa Evi (1644 - Mudanya) 39
IV. 3. Hasan Ağa Evi (17. yüzyıl - Mudanya) 47
IV. 4. Yeni Cami Hünkâr Kasrı (1663 - Eminönü) 53
IV. 5. Muradiye Evi (17. yüzyıl - Bursa) 61
IV. 6. Kenan Doğruöz Evi (17. yüzyıl - Mudanya) 69
IV. 7. Baki Bey Konağı (17. yüzyıl - Burdur) 75
IV. 8. Taşoda (17. yüzyıl - Burdur) 83
IV. 9. Halil Ağa Camii İmam Evi (Mudanya) 90
IV.10. Tahir Paşa Konağı (1724 - Mudanya) 96
IV.11. Şemaki Evi (18. yüzyıl - Yenişehir) 102
IV.12. Veli Baba Evi (18. yüzyıl - Yenişehir) 109
IV.13. Rakoczy Evi (18. yüzyıl - Tekirdağ) 115
IV.14. Kavafyan Evi (1751 - Bebek) 123
IV.15. Saatçi Ali Evi (1776 - İzmit) 132
IV.16. Hadımoğlu Konağı (1793 - Bayramiç) 140
IV.17. Çakırağa Konağı (18. yüzyıl - Birgi) 146
IV.18. Beyoğlu Evi (18. yüzyıl - Kula) 153
IV.19. Emirhocazade Ahmet Bey Evi (18. yüzyıl - Safranbolu) 160
IV.20. Müderrisoğlu Evi (Göynük) 165
IV.21. Kabakoz'da Köy Evi (18. yüzyıl - Şile) 171
IV.22. Hacı Kabakçılar Evi (1803 - Edremit) 177
IV.23. Ümmetler Evi (19. yüzyıl - Edremit) 183
IV.24. Tabakoğlu Evi (1824 - Kastamonu) 193
IV.25. Cemalaki Evi (19. yüzyıl - Mudanya) 200
IV.26. Burhan Erdim Evi (19. yüzyıl - Altınoluk) 204
IV.27. Şevket Gür Evi (19. yüzyıl - Alanya) 211

V. TEPE PENCERELİ EV ÖZELLİKLERİ 217
V.1. Cephe Özellikleri 217
Tablo 1. Katalog: Cephe Elemanları 218
V.1.1. Dış Duvar Dokusu 219
V.1.2. Cephede Bezeme - Kalemişi 219

V.1.3. Çıkma - Destek 222
Tablo 2. Katalog: Sistem Kesitleri 223
V.1.4. Çatı - Saçak 226
V.1.5. Pervazlar 228
V.1.6. Tepe Penceresi 228
V.1.7. Pencere 235
Tablo 3. Katalog: Pencere Modülü 236
V.1.8. Parmaklık 244
V.1.9. Kafes 244
V.1.10. Kapak (Kepenk) 246
V.2. Strüktür Özellikleri 247
V.3. Plan Özellikleri 249
V.3.1. Sofa 249
V.3.2. Eyvan 249
V.3.3. Sekilik - Taht 250
V.3.4. Köşk - Köşkoda 250
V.3.5. Odalar 250
Tablo 4. Katalog: Plan Tipleri 251
V.3.5.1. Başoda 252
V.3.5.1.1. Konum 252
V.3.5.1.2. Boyut 252
Tablo 5. Katalog: Başodalar 253
V.3.5.1.3. Oda Girişi 257
Tablo 6. Katalog: Oda Girişleri 257
V.3.5.1.4. Sekialtı 257
V.3.5.1.5. Musandıra 258
V.3.5.1.5.1. Yüklük 259
V.3.5.1.5.2. Dolap 261
V.3.5.1.5.3. Hücre 261
Tablo 7. Katalog: Hücreler 262
V.3.5.1.5.4. Raf 267
V.3.5.1.6, Sedir 267
V.3.5.1.7. Ocak 268
Tablo 8. Katalog: Başodada Elemanlar ve Yerleri 269
Tablo 9. Katalog: Başoda Elemanlarına Ait Boyutlar 270
V.3.5.1.8. Döşemeler 273
V.3.5.1.8.1. Yer Döşemesi 273
V.3.5.1.8.2. Tavanlar 273
V.3.6. Ahşap İşçiliği 281
V.3.7. Boyama (Kalemişi) 284
V.3.7.1. Duvarda Boyama 284
V.3.7.2. Dolap-Yüklük Kapaklarında Boyama 284
V.3.7.3. Duvar Resmi 284
V.3.8. Metal İşçiliği 290

VI. TEPE PENCERELİ EVLERLE DİĞER GELENEKSEL EVLERİN KARŞILAŞTIRILMASI 293
VI.1. Tepe Pencereli Olmayan Geleneksel Evlere Örnekler 293
VI.1.1. Kütahya Germiyanlar Evi 293
VI.1.2. Kütahya Mutafzade Evi 294
VI.1.3. Bursa Abbas ağa Camii Karşısındaki Ev 294
VI.1.4. Bursa Abdülvahap Evi 295
VI.1.5. Bursa Hisariçi Oruç Bey Sokak'taki Ev 295
VI.1.6. Tekirdağ Bekir Ağa Evi 296
VI.2. Karşılaştırma 297

VII. SONUÇ 299

BİBLİYOGRAFYA 304

ÖZGEÇMİŞ

ÖNSÖZ

Türk evi, yüzlerce yıllık bir birikimle oluşan, Türk kültürünün, sanatının, yaşantısının belirlediği, iklim, topografya, kullanıcı, malzeme ve ekonomik koşulların gereği bazı yöresel farklılıklar göstermekle birlikte, bir gelenek olarak günümüzde de yaşamaktadır. Zira çok geniş bir alana yayıldığı düşünülürse bölgesel farklılıkların olması da kaçınılmazdır.

Araştırma konusunu oluşturan tepe pencereli evler, Osmanlı İmparatorluk sınırları içinde hemen her yerde yapılmış ve hatta sınırlar genişledikçe de yayılmıştır. Bunu 15. yüzyıldan başlayarak 19. yüzyıla kadar uzanan süre içinde Anadolu, Ege Adaları, Balkanlar, Makedonya, Kırım ve Arabistan'da bulunan ve günümüze ulaşan örneklerden anlayabiliyoruz.

Konunun genişliği ve kapsamının derinliği düşünülürse, çalışma için belli sınırlamalar getirilmesi gereği doğmuştur. Bu nedenle de özellikle ahşap karkas yapım tekniğiyle yapılmış olanlar ele alınmıştır.

İlk olarak yurt çapında tepe pencereli evler ve bulundukları yerler tespit edilmiştir. Bu tespit yapılırken ahşap karkas ve kargir yapım ayrımı gözetilmemiştir (Liste 1 - Harita 1). Tespit listesi oluşturulmasında kaynak taramalardan, çeşitli kişisel arşivlerden ve yerinde yapılan gözlemlerden yararlanılmıştır. Tespit edilen bu evler içinden araştırma kapsamına alınmak üzere, tepe pencereli ev özelliğini en iyi şekilde yansıttığı düşünülen evler, ulaşım ve çalışma koşulları da düşünülerek, daha ayrıntılı çalışma yapmak üzere seçilmiştir (Liste 2 - Harita 1). Birgi'de Çakırağa Konağı Türk ev geleneğini çok iyi yansıtan önemli bir örnek olduğu için; Daday'da Hikmet Ağa Evi tespit edilebilen en eski örnek olduğu için; İstanbul'da Yeni Camii Hünkâr Kasrı devrinin özel ve önemli bir yapısı olarak Türk evi özelliğinde olduğu için ayrıntılı çalışma kapsamına özellikle alınmışlardır.

Öncelikle tepe pencereli evlerin gerekli özelliklerini belirlemek üzere plan, cephe ve bezeme özelliklerinin irdelendiği bir katalog hazırlanmıştır. Katalog 3 tablodan oluşmaktadır. 1. tablo genel ve cephe özelliklerinin, 2. tablo plan ve diğer iç özelliklerinin, 3. tablo bezeme özelliklerinin irdelendiği tablolardır. Ayrıntılı çalışma yapmak üzere seçilen evler için bir yerinde inceleme programı belirlenmiştir: Kataloğun doldurulması, herhangi bir kaynakta rölövesi bulunamayan yapılar için plan krokisinin çıkarılması, yapının dıştan ve içten (özellikle başodanın) fotoğraflandırılması.

Yapılan çalışmaların değerlendirilmesiyle birlikte çıkarılan sonuçlar sayesinde tepe pencereli ev özellikleri belirlenmeye çalışılmış ve diğer Türk evleriyle karşılaştırma yapılabilmesi için bir yöntem araştırılmasına gidilmiştir.

Konuya ilgimi çeken ve değerli katkı ve önerileriyle çalışmamı yönlendiren sayın hocam Doç. Dr. Reha Günay'a; özellikle şehir dışı çalışmalarımda yardımcı olan dönem arkadaşlarıma; evlerinde çalışma fırsatı veren kişilere ve maddi manevi her türlü fedakârlıktan kaçınmayıp, çalışmamı destekleyen aileme teşekkür ediyorum.

YELDA NUR ERGİN
İstanbul, 1994

ÖZET

Geleneksel Türk ev geleneği, günümüze ulaşabilen az sayıda kent ve tek tük kalan evlerle yaşatılmaya çalışılmaktadır. Anadolu'nun hemen her yerinde araştırmacılar tarafından varlığı tespit edilememiş, çoğunlukla kötü kullanıcılar tarafından tahrip edilen ya da hiç kullanılmayarak terk edilmiş evler bulunmaktadır. Bu evler, plan tipleri, yapım teknikleri, bezemeleri ve diğer özellikleriyle bazı yöresel farklılıklar dışında belli bir geleneği sürdürmüşlerdir.

Bu çalışmada geleneksel Türk evleri içinde bir dönem özelliği olarak ortaya çıkan tepe pencereli tür esas alınarak, inceleme için bir yöntem araştırılmıştır.

Öncelikle araştırma konusuna katkıda bulunacağı, tepe pencerelerinin varlığına ışık tutacağı düşünülerek, yapıdaki duvar boşluklarının mimariyle birlikte gelişimi, tarihöncesi çağlardan başlayarak incelenmiştir. Bu gelişim incelendikten sonra, boşluğun kapatılmasında kullanılan ilkel çözümler ve nihayet camın mimaride kullanımına başlanması araştırılmıştır. Hava ve ışık sağlama gereksiniminden doğan duvar boşluklarının, iklim ve güvenlik açısından sakıncalı olduğu anlaşıldığında kapatma çareleri aranmış, teknik ve malzeme olanakları elverdiği ölçüde çok çeşitli çözümler bulunmuştur. Taş ya da ahşap gibi ışık geçirmeyen malzemelerden yapılan kapaklar ile pencere boşlukları kapatıldığı zaman ise mekâna ışık verecek başka pencerelere gerek duyulmuştur. Bu gereksinim için de üst sıra pencereler kullanılmıştır. Mekâna gereken ışığı, üstte arama eğiliminin "*tüteklikli örtü*" geleneğinden geldiği de söylenebilir. Çünkü "*tüteklikli örtü*"nün ışık sağlama işlevi bittiği halde sembolik olarak varlığını sürdürmesi süreci, "tepe pencereleri"nin konuttaki kullanım süreciyle benzerlikler göstermektedir. Alt sıra pencerelere camlı çerçevelerin eklenmesiyle tepe pencereleri işlevsel olmanın ötesinde estetik bir boyut kazanmıştır. Tepe pencere boşlukları, Batı'da kurşun, Doğu'da alçı kayıtlarla küçük renkli camların birleştirilmesiyle elde edilebilen büyük pencere yüzeyleriyle kapatılmıştır. Büyük boyutta cam üretilemeyen dönemlerde teknik bir zorunluluktan doğan bu çözüm, sonraları başlıbaşına bir süsleme elemanı olmuştur. Pompei kazılarında bulunan çok sayıda cam parçası camın I. yüzyıldan başlayarak mimaride kullanıldığını, 6. yüzyıl Bizans, 8. yüzyıl Emevi ve 9. yüzyıl Abbasi örnekleri bu dönemlerde alçı pencere yapıldığını göstermektedir.

Türk mimarisinde ise Anadolu Selçuklu dönemi yapılarından Kubad-Abad Sarayı'nda içlikli, dışlıklı pencerelerin varlığı saptanmıştır. Osmanlı'da da bu gelenek sürmüş, dini ve anıtsal mimarinin yanında özenli sivil mimaride de kullanılmıştır. Ancak bu geleneğin kesin olarak ne zaman başladığı tespit edilememiş olmasına karşın, Selçuklular'dan sonra kesintisiz sürdüğü düşünülmektedir. Mekâna sağladığı ışık ile aydınlatmaya, renk ile süslemeye katkılarından dolayı işlevselliğini yitirdiği halde bile kullanımı 19. yüzyıl başlarına kadar sürmüştür. Bu pencerelere tepe penceresi ya da "kafa", "baş", "havale", "üstlük" pencere denir. Osmanlı mimarisinde ise nakışlı cam anlamına gelen "revzen" sözcüğü kullanılmıştır. Tepe pencereleri, duvar boşluğunun iç ve dış kısmına iki ayrı pencere olarak uygulanırlar. İçtekine içlik, dıştakine dışlık denir. İçlik ve dışlık alçı pencereler için ayrı yapım teknikleri geliştirilmiştir. Dışlık ve basit desenli içliklerde cam, üzerine alçı dökülerek tutturulurken, karmaşık ve ince desenli içliklerde alçı yüzeyinin oyularak arkadan camın tutturulması yöntemi kullanılmıştır. Bazı örneklerde de iki yöntem birlikte kullanılarak daha karmaşık kompozisyonlar üretilmiştir. Dışlıklar gelenekseł mimarinin yalın dış cephesine uyum düşünüldüğünden ve dış etkilere açık olduğundan dolayı, basit şekilli, çoğunlukla renksiz camlı yapılmışlardır. Dışlıklarda genellikle yuvarlak, yumurta ya da filgözü biçimli alçı kayıtlar uygulanmıştır. İçlikler ise bezemeli iç cephede ışık ve renk etkisini artıracak şekilde karmaşık kompozisyonlu ve renkli camlı yapılmışlardır.

İçlikler, kompozisyonun niteliğine göre "basit", "süslü (*müzeyyen*)" ve "çok süslü (*fevkalade müzeyyen*)" isimlerini alırlar. Ayrıca yapıldığı dönemin özellikleri alçı kayıtlara da yansımış, örneğin

barok dönemde barok kayıtlı alçı pencereler yapılmıştır.

Türk Evi, Osmanlı imparatorluk sınırları içinde ya da bu kültürden etkilenmiş olan bölgelerde görülen, gelenek, ekonomik koşul, doğal veriler ve bölgesel uygulama tekniklerine bağlı biçimlenmiş olan bir Türk kültür ürünüdür. İklim, topoğrafya ve jeolojik veriler gibi doğal etkenlerin yanı sıra yaşantı biçimi, alışkanlıklar ile sosyal-kültürel ve ekonomik düzey de oluşumu etkilemiştir. Ancak iklimin çok değişik olduğu bölgelerde aynı plan tiplerinin görülmesi de olasıdır. Bu da bir geleneğin sürmesi anlamına gelmektedir.

Tepe pencereli ev özelliklerinin belirlenebilmesi için hazırlanan cephe, plan ve bezeme özelliklerinin irdelendiği tablolardan oluşan katalog, seçilen 30 örnek için hazırlanmış ve çıkan sonuçlar ile tepe pencereli ev özellikleri ve bu özelliklerin diğer geleneksel evlerle ayırım ve birleşim noktaları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Geleneksel Türk Evi, dışa (sokak) kapalı, içe (bahçe, avlu) dönüktür. Genellikle penceresiz ya da küçük pencere açıklıklı, masif duvarlı giriş kat üzerine 1 ya da 2 katlı yapılmışlardır. Giriş katı, servise ve depolamaya, üst katlar yaşamaya ayrılmıştır. Ara kat, üst (esas) kattan daha alçaktır ve bir kışlık kattır. Bu katın üzerindeki başodanın da bulunduğu kat ise evin esas katıdır. Türk Evi, yöresel farklılıklara karşın değişmeden hemen her yerde uygulanan plan özelliklerine sahiptir. Plan şemasını biçimlendiren elemanlar odalar, sofa ve merdivendir. İlkel örneklerde sofasız tipe rastlamak da mümkündür. Ancak genellikle dış, iç ve orta sofalı çözümler, açık ve kapalı olarak uygulanmıştır. İlk örnekler açık dış sofalı iken, sonraları merkezi sofalı plan tipine geçilmiştir. Genellikle sokağa bakan cepheler yalın, iç bahçe ya da avluya bakan cepheler bezemelidir. 18. yüzyıldan başlayarak geniş saçaklar, büyük çıkmalar, eğri furuşlar, nakışlı direkler, profilli kiriş başları, parmaklıklı, tahta kapaklı alt sıra pencereler ile alçı kayıtlı tepe pencereleri, sıvalı ya da sıva üzeri derz taklidi boyamalar, özellikle şehir evlerinin cephelerinde görülmeye başlanmıştır.

Başoda esas katta bulunur ve konumu, düzeni, bezemesi ile evin en seçkin odasıdır. Bu oda da dahil olmak üzere odalarda yüklük, dolap hücre, ocak ve sedir gibi sabit elemanlar bulunur. Yüklük ve dolap kapakları, sekialtı-sekiüstü birleşiminde direklik, kemer ve parmaklıklar, oda duvar yüzeyi, ocak yaşmağı, koltuk taşları ve nakışlı içlikler odanın başlıca bezeme unsurlarıdır. Oda ahşap yüzeyleri oyma, yontma ve birleştirme teknikleriyle bezemelenmiş, kalemişi boyamalar uygulanmıştır. Sıvalı olan duvar yüzeyinde de kalemişi ya da alçı malakari bezemeler ve duvar resimleri yapılmıştır. Alçı kayıtlı, grift ya da basit kompozisyonlu, çoğunlukla renkli camlı içlikler de odanın bezeme programına ışık ve renk etkisiyle katkıda bulunmaktadır.

Tepe pencereli evler, yapıldıkları dönemin ve bulundukları yörenin en seçkin örnekleridir. Geleneksel Türk ev geleneğini çok iyi yansıtan bu türden örnekler Osmanlı imparatorluk sınırları içinde hemen her bölgede ve hatta bu kültürden etkilenmiş yerlerde görülebilir. Tepe pencerelerinin alt sıra pencere kapakları kapatıldığında mekâna ışık sağlama gereksiniminden doğduğu düşünülürse, işlevsel bir boyutu vardır. Dolayısıyla yapıda kullanımları başlangıçta bir zorunluluktur. Ancak bu zorunluluk ortadan kalktığı, ilk işlevini yitirdiği zaman ise bezeme işlevi yüklendiği için kullanımı sürdürülmüştür. Tepe penceresi olan evlerle diğer geleneksel evler arasında bazı boyut ve bezeme farklılıkları dışında tüm özellikler benzerdir. Tek sıra pencereli evlerde parapet, pencere ve oda yükseklikleri tepe pencereli evlerdeki boyutlardan daha farklıdır. Parapet ve pencere yükseklikleri artarken, oda yüksekliği daha küçük tutulmuştur. Birkaç örnek dışında bezemeye de daha az yer ve önem verildiği söylenebilir. Ancak içliğin ışık ve renk etkisi olmaksızın oluşturulan özenli, bezemeli örneklere rastlamak da mümkündür. Aynı dönemde yapıldıkları halde tepe penceresi olmayan evlerin yapımı ise kullanıcısının tercihi ve ekonomik koşullarının yetersizliği ile açıklanabilir.

Türk kültürünü çok iyi yansıtan bu türden sivil mimarlık örnekleri, belli bir geleneğin son temsilcileri olarak düşünülmeli ve yaşatılmaya çalışılmalıdır. Bu çalışmanın yapıldığı kısa süre içinde bile önce tespit edildiği halde, sonra çeşitli nedenlerle yok olan evler olması, bu konuda daha duyarlı olmayı gerektirmektedir.

SUMMARY

Traditional, Turkish house style has been tried to be kept alive with those little number of cities and a few houses which has succeeded to survive and reach to our days. There are houses in many parts of Anatalia whose existence could not be determined by researchers and which has generally been destroyed by people whose them in informal. These houses a part from some regional variations has made a tradition last, by their types of plan structure technics, arnaments and different characteristics.

In this work based on upper lights type, which has existed as a feature of a period among the other traditional Turkish houses is investigated and a new method for research has been examined.

As a begining the development of spaces in the wall in with architecture has been examined starting from old ages taking its contribution to the research in accound and thinking that it will explain the existence of upper light houses. After those developments had been examined the primitive methods to fill in the spaces and finally to start using of the glass in architecture is researched. When the spases in the walls which is invented to let the fresh air and light in, are understood to be harmfull because of climate and security the ways to conceal them has been looked for and various solutions are found as the technical and material possibilities are sufficient. As the window spaces are covered with materials like stone and wood which doesnt let the light in other windows which could illimunate the place are needed for that necessary upper row windows are prefered and those spases are filled with lead in the westand in the lost they are filled with graet window surfaces which is obtained by the combination of plaster of parts and coloured grass particles in those periods when great glass could not be produced, this solution was found because of a technical necessity later it has become a new type of decoration element itself. Many pieces of glass found in Pompei excavations, indicate that glass has been used in architecture since the first century, sixth century Byzantium, eighth century Emevi, and nineth century Abbasi examples indicate that in those periods windows from plaster cast had been made. However in Turkish architecture inside and outside windows are determined in Kubad-Abad Palace which belongs to Anatolian-Seljuk's period. This custem lasted in Ottoman period too. Besides religious and monumental architecture it is also used in civil architecture. The definite begining of this custom could not be defined surely but it is thought that it has lasten continously after Seljukis. Although it has last its contributions to illumination and its functional contributions to adornization with colors, its usage has lasted till 19th century. These windows are called "Upper lights" or "kafa" (head), "baş", "havale", "üstlük" windows. In Ottoman architecture the word "vevzen" is used which means embroided glass. Top windows are applied as two different windows inner and outer parts of wall space. The inner one is called "içlik" and the outer one is called "*dışlık*". Different methods of building has been improved for "*içlik*" and "*dışlık*" plaster cast windows. Glass had been made stable by splitting plaster cast on "*dışlık*" and simple designed "*içliks*" but on complicated andelegant designed *içliks*, a different method is used to the surface of plaster cast has beencut oft (carved) glass had been made stable backwards. Inother examples the two methods had been mixed up and more complicated compositions are obtained. *Dışlık* are generally colorless and simple shaped to be in harmony with the outer surface and because it is open to outer effects. Generally flat, eggshaped or elephanteye shaped plaster cast divisions are applied. İçliks are made in a comp licated composition way to increase the effect of light and color and colored glass in adorned inner surphace. İçliks are divided into parts named "simple", "ornamented" the features of the period has been reflected to plaster cast divisions for example; baroque divisions plaster cast windows were made.

Turkish house is a product of Turkish culture which is up to the customs, economical conditions, natural datas and regional techniches. They are encountered generally among Ottoman empire borders or the regions affected from that culture. Not only natural facts as climate, topography and jeological datas

but also way of life, habitual actions, socio-cultural and economical level has effected the existence. But it is possible to see the same type of plans in the regions where the climate differs. That means the continue of a tradition.

The cathalog is made up of tables prepares to determine the qualities of upper light houses and where the features of surface plan and adornization is indicated. Consists of 30 chosen examples. The features of the upper lights, the differences and similarities of those houses with the other traditional houses has been tried to make clear.

Traditional Turkish house is closed to outside (streat) but it is turned to inner parts (garden, avlu). Generally they either without window distances. They have stone walls and has 1 or 2 flats over the entrance floor. Entrance hall floor is used for service or staking and the other flats to living. The mid-flat is lower than the upper major (floor) and is used for the winter. The flat which is over this one and this also the major room takes place here is the upper floor. Despite the regional differences, Turkish House has features of plan which can be applied nearly every where. The elements giving the shape of the plan are rooms, *sofa* and the staircase in primitive types it is possible to face with the examples without sofas. But generally outside, inside and mid sofa solutions are aplied open and close. The first examples are open other *sofa* ones but later comes the central *sofa* plan types. Generally the surphases overlooking the street are simple but the one overlooking the inner garden or *avlu* are adorned. After 18th century, large caves, great promontories, curved *furuşlar*, embroided flagstatfs, windows, and upper lights are seen especially in city houses.

The major room is on the base floor and it is the most distinguished room of the house with its place formation and arnaments. The *yüklük*, oupboard nucleus, fireplace and *sedir* are fixed element of all rooms including the major room. The common adornization elements are *yüklük* cupboardcovers *sekialtı-sekiüstü* union arch and railings, room's wall surphase, fireplace veil stones of armchair and adornised *içliks*. The room is adorned wooden surphases, carving chipping and combining techniques and also *kalemişi* dyes are used on the surphase of wall *kalemişi* or plaster cast malakari decoration and wall pictures are made. Plaster cast divisions, grift or simple compositioned and generally color glaused *içliks* contributes to adornization of the room by its color and light effect.

Upper lighted houses are very distinguished example of the period the are built. These examples reflecting the traditional Turkish house custom can be encountered in every region in Ottoman Empire borders and also even in places effected by that culture. Upper Lighted houses has a functional dimencion because they are made to illuminate the space by closing the lower-raw window covers. So, at the begining their usage was a irresitable. But when this neccessity dissopears it lost its primary function its usage lasted because its carried on the adornation factor. A part from some dimentional and ornimantel adornization differences at all features are similar in upper lighted houses and traditional houses. Parapet and heigt of windows increased but height at room is reduced. Adornization is less importent except a few examples. But it is possible to meet adornization examples formed without the light and color effect of içliks. The houses without upper lights in the same period can be explained by the builders personel choise and economical reasons.

These kinds of civil architecture examples which reflects the Turkish culture very vell must be considered as the last represantatives of a tradition and must be kept alive. There are houses vanished after they had been recorded even during the short period in which this work is mada. That makes the subject more sensitive.

GİRİŞ

Anadolu, çok çeşitli zamanlarda ve çok çeşitli uygarlıklar tarafından oluşturulmuş, zengin kültür varlıklarının bulunduğu bir coğrafya parçasıdır. Anadolu'da yaşamış insan topluluklarının bilgi, teknik, malzeme ve diğer her türlü zorluğa karşın oluşturdukları bilim, kültür, sanat ve mimarlık eserlerinden günümüze ulaşanlar bize bu uygarlıkları yeterince tanıma olanağı sağlıyor. Tarihöncesi çağlardan başlayan bu süreç, günümüze bir kültür mozaiği olarak ulaşıyor. Anadolu mozaiğinin son parçası olan Türk kültürü ve bu kültürün oluşturduğu ürünler de kendi kültürümüzü tanımamız ve tanıtmamız için araştırılması gerekli çok önemli belgelerdir. Bu eserler dini yapılar, anıtsal yapılar, kamu yapıları, saraylar, evler ve daha birçok yapı tipi olarak karşımıza çıkıyor.

Türk insanının yaşantısını, alışkanlıklarını, gelenek ve göreneklerini, örf ve âdetlerini ve hatta ince zevkini, sanata verdiği önemi, kısaca Türk kültürünü en iyi yansıtan örnekler ise Geleneksel Türk Evleridir. Bu evler içinde bir dönem özelliği olarak ortaya çıkan tepe pencereli tür, bu çalışmanın kapsamını oluşturuyor.

Fonksiyon ile estetiğin bir arada ve ustaca sağlandığı tepe pencerelerinin, anıtsal mimarinin yanı sıra büyük konaklarda ve hatta halktan insanların evlerinde de bulunması araştırmaya ilginç bir boyut kazandırmıştır.

Yapıya ışık ve hava sağlama gereksiniminden doğan duvar boşluklarının güvenlik, iklim ve mahremiyet de düşünülürse kapatılması, yapısal bir gereklilikten ince bir sanat eserine dönüşmüştür. Gerek Batı ve gerekse Doğu mimarilerinde kullanılan tepe pencereleri zorunluluktan isteğe, işlevsellikten estetiğe bir süreç yaşamıştır. Bu süreç içinde zorunluluk ortadan kalktığı, işlevini yitirdiği halde yapıya kattığı estetik kalite nedeniyle uzun süre kullanımından vazgeçilememiştir.

Bugün Anadolu'nun birçok yerinde tespiti yapılmamış, varlığı dahi bilinmeyen bu tip ve benzeri evler bulunmaktadır. Hiç kuşkusuz öncelikle geleneksel mimarinin bu özgün yapılarına dikkat çekilmeli, daha fazla gecikilmeden korunmaya alınmalı ve gelecek nesillere aktarımı sağlanmalıdır.

Bu çalışmanın amacı, tepe pencereli evlerin özelliklerini belirlemek üzere bir araştırma yöntemi tespit ederek, diğer Türk evleriyle karşılaştırma olanağı sağlamaktır.

LİSTE 1:
TEPE PENCERELİ EVLER

ALANYA (Antalya)	Şevket Gür Evi Hakkı Kozan Evi Sandıklar Evi Murabıd Sok. no. 14 Murabıd Sok. no. 18 Tophane Mah. no. 14 Tophane Mah. no. 16 Galip Dere Sok. no. 8	29 Ekim 1993 tarihli gözlem gezisi Eldem, 1968: 50-51 Şener, 1976.
ALTINOLUK (Balıkesir)	Burhan Erdim Evi Abdullah Efendi Konağı	26 Mart 1993 tarihli gözlem gezisi Bammer, 1982: 34, 47.
AMASYA	144. Sokak'ta bir ev	Ç. Adaçi arşivi
ANKARA	Nazım Çerkeş Evi, 17. yy. Yusuf Oğraş Evi Muhsine U. Evi, 17. yy. Halıcı İbrahim Efendi Evi Akalar Mah. no. 17 Erzurum Sok. no. 60	12 Ağustos 1993 tarihli gözlem gezisi Akok, 1951. Akok ve Gökoğlu, 1946. Arel, 1982: 111. Günel, 1992: 43-51. Kömürcüoğlu, 1950.
ANTALYA	S. Abdullah Baykara Evi	Küçükerman, 1991: 44; *İlgi*, sayı 28: 24-27.
ARAKLI (Trabzon)	Kestel Memiş Ağa Konağı Köy Evi Köy Evi	Eldem, *Türk Mimari Eserleri*, resim 192-195. Küçükerman, 1991:99, 107, 133. Özgüner, : 30, 64.
ARHAVİ (Artvin)	Konaklı'da bir ev Eski Batum Valisi evi	Erim, 1971: 34. Özgüner, : 28, 75.
BAYRAMİÇ (Çanakkale)	Hadımoğlu Konağı, 1796	27 Mart 1993 tarihli gözlem gezisi; Bammer, 1982: 34, 51; Tayla, 1978: 11-19; R. Günay arşivi.
BİRGİ (İzmir)	Çakırağa Konağı Beyzade Sokak'ta 3 ev	Bammer, 1982: 35, 52; Eldem, 1970: 11-15; Eldem, 1977.
BURDUR	Baki Bey Konağı, Taşoda, 17. yy.	21-23 Mayıs 1993 tarihli gözlem gezisi; Aru, 1948: 116-126; Bammer, 1982: 33, 44; Öztürk (basılmamış makaleleri)
BURSA	Somuncu Baba Evi, 15. yy. Uftade Tekkesi bitişiğindeki ev, 16. yy. Muradiye Evi, 17. yy. Şeyh Hamit Mah. no. 12	27-29 Mayıs 1993 tarihli gözlem gezisi Araz, 1977: 17-21 Eldem, 1964: 3-11. Eldem, 1987. cilt 1. Eruzun ve Sözen, 1992. Küçükerman, 1991. Tomsu, 1950.

	Haraççılar Evi Muradiye Mahallesi'nde bir ev Cennet Baba Evi	
ÇANKIRI	Ahmet Pekmez Evi Esat Karataş Evi Yampaların Evi	Akok, 1953: 142-153. Günel ve Gürel, 1993: 48-57.
ÇORUM	Bezginoğlu Evi, 1869 H. Ahmetzade Evi, 1804 Celepzade Evi Tekkeli Hoca Evi Selamlık, 1842	Akok, 1951: 171-185.
CUMALIKIZIK (Bursa)	Köyüstü Sokak'ta 2 ev Kurtbasan Sokak'ta 2 ev Engin Sok.-Levent Sok. no. 8'deki ev Engin Sok.-Levent Sok. no. 6'daki ev Yunus Aralığı Sok. no. 15'deki ev	27-29 Mayıs 1993 tarihli gözlem gezisi Aydoğan, 1991. (YTÜ lisansüstü tezi) Deniz, 1991 (YTÜ lisansüstü tezi) Polat, 1991 (MSÜ lisansüstü tezi)
DADAY (Kastamonu)	Hikmet Ağa Konağı, 1641	5 Haziran 1993 tarihli gözlem gezisi; Onur, 1978: 50-51; Onur, 1979: 11-13.
DİVRİĞİ (Sivas)	Ayan Mehmet Ağa Evi, 1838 Çalapverdizade Evi Karslıoğlu Evi, 1848 Deliosmanağa Evi, 19. yy. Kalıpsız Evi, 19. yy. Hafislioğlu Evi, 1865 Dizdarzade Evi, 1870 Edebey Evi, 19. yy.	Arel, 1982: 140-145. Sakaoğlu, 1978.
EDREMİT (Balıkesir)	Hacı Kabakçılar Evi, 1806 Ümmetler Evi Karabaş Evi Gazi İlyas Mah. no. 45	24-27 Mart 1993 tarihli gözlem gezisi Bammer, 1982: 36, 56. R. Günay arşivi
EDİRNE	Kaleiçi'nde bir ev	Osman, 1983; A. Koyunlu arşivi
GAZİPAŞA (Alanya)	Ağa Evi	Bıçak, 1987 (YTÜ lisansüstü tezi)
GÖYNÜK (Bolu)	Pulcular Evi Yüceller Evi Ali Kaya Evi Müderrisoğlu Evi Postacılar yanındaki ev Gazi Süleyman Paşa Evi	20-22 Kasım 1992 tarihli gözlem gezisi Eldem, tarihsiz: 176-177. Diker, 1976: 3-6 Goodwin, 1970. A. Erdem arşivi

HAVRAN (Balıkesir)	Bir ev	26 Mart 1993 tarihli gözlem gezisi A. Koyunlu arşivi
İSKİLİP	Çelebi Evi Kaymakam Evi	Kömürcüoğlu, 1949: 107-112. Kömürcüoğlu, 196: 47-52.
İSTANBUL	Kavafyan Konağı, 1751 Topkapı Sarayı (III. Murad Köşkü, 1578; III. Selim Odası) Aynalıkavak Kasrı Yeni Cami Hünkâr Kasrı, 1686 Sepetçiler Kasrı	7-21 Ocak, 10 Mayıs tarihli gözlem gezileri Atasoy, 1974: 10-16. Atasoy, 1976. Eldem, 1987. cilt 2: 220-227.
İZMİT	Saatçi Ali Evi, 1774 İnönü Cad. no. 2	15 Mart 1993 tarihli gözlem gezisi; Eldem, 1987, cilt 1: 160-163; Eldem, 1987. cilt 3: 44-45.
KEMALİYE	Salihli Köyü'nde ev	Mimarlar Odası 1990 yılı ajandası Berrin Alper arşivi
KASTAMONU	Tabakoğlu Evi, 1824	4 Haziran 1993 tarihli gözlem gezisi
KIRŞEHİR	Rençberler Evi	Kömürcüoğlu, 1950: 3-4.
KONYA	Ahi Baba Evi	Berk, 1951: 144-155.
KULA (Manisa)	Beyoğlu Evi (Rami Sarıgöz), 18. yy. Çolaklar Evi Kızıklar Evi Hacı Recep Evi Hacı Yusuf Evi Bekir Bey Evi Bozerler Evi (Hacı Ümmü) Kaçıklar Evi Külkömürler Evi Terzi Ahmet Evi Hocacılar Evi	Bammer, 1982: 34,50 Erdem, 1985 (YTÜ lisansüstü tezi) Fersan, 1978: 13-14 Mutlu, 1978: 32-37. Tosun, 1969.
KUŞADASI	Bir ev	Bektaş, 1991:5.
KÜTAHYA	Halit Macar (Koşut) Evi Ali Paşa Evi, 1739 Hacı Efendi Evi İsmail Hacı Çakır Evi	Arel, 1982: 126, 127, 148. Çetinor, 1987: 18-23. Eser, 1955. Eruzun, 1988: 45-51.
MANİSA	Ayşe Kadın Evi, 17. yy. Bir ev, 18. yy.	Eldem, 1987. cilt 1: 56-57. Eldem, 1987. cilt 3: 62-63.
MİSİ-GÜMÜŞTEPE (Bursa)	8. Sokak, no. 44; no. 67	Karslıgil, 1990.

MUDANYA (Bursa)	Hasan Ağa Evi, 17. yy. Halil Ağa Evi, 1644 Kenan Doğruöz Evi, 17. yy. Tahir Paşa Konağı, 1724 Halil Ağa Camii İmam Evi Cemalaki Evi Cemil Çekiç Evi Şadırvan Sok., no. 16	20 Ekim 1992, 10-12 Nisan ve 6-8 Ağustos 1993 tarihli gözlem gezileri; Bammer, 1982: 36, 37, 54, 59; Dayıgil ve Orgun, 1939: 113-121; Eldem, 1987. cilt 1; Tayla, 1980: 13-16; B. Batum, N. Çağlarım, G. Aydoğan arşivleri
OSMANELİ (Bilecik)	Bir ev	Küçükerman, 1991: 120.
REŞADİYE (Muğla)	Bir ev	R. Günay arşivi
RİZE (Çamlıhemşin)	Yolkıyı'da bir ev	Erim, 1971: 27-46; Eldem, *Türk Mimari Eserleri;* resim 191; Karpuz, 1993; Özgüner, : 37
SAFRANBOLU (Zonguldak)	Emirhocazade Ahmet Bey Evi Saraçlar Evi Şekerci Osman Evi Mektepçiler Evi, 1787 Asmazlar Evi, 1822	Günay, 1981 R. Günay arşivi
SÜRMENE (Trabzon)	Kestel Memiş Ağa (Yakupoğlu) Konağı, 18. yy. Bir ev	Bammer, 1982: 39, 66; Erim, 1971: 34; Eldem, *Türk Mimari Eserleri*, 107; Küçükerman, 1991: 107; Özgüner, : 30, 64.
SİYİ (Bursa)	Setüstünde bir ev	8 Ağustos 1993 tarihli gözlem gezisi
ŞİLE (İstanbul)	Kabakoz köyünde bir ev	26 Mayıs 1994 tarihli gözlem gezisi R. Günay arşivi
TEKİRDAĞ	Rakoczy Evi, 18. yy.	11 Mart 1993 tarihli gözlem gezisi; Arel, 1982: 128; Eldem, 1987. cilt 1: 145-147
TİRE (İzmir)	Malike Evi, 17. yy. Bir ev Emine Kadın Evi	Eldem, 1987. cilt 1: 58-59; Kunter, 1936: 158-161; R. Günay arşivi
TRABZON	Sabri Ağa Evi Şekerci Murtaza Evi Kundupoğlu Evi Hacı Kadir Evi Mustafa Batman Evi	Akok, 1951: 103-114
TRİLYA (Bursa)	Eski Pazar Sokak, no. 18	8 Ağustos 1993 tarihli gözlem gezisi Eruzun ve Sözen, 1992
TOKAT	Latifoğlu Konağı Sezai Evi Yağcızade Abdullah Efendi Evi Ali Duruöz Evi	Akok, 1957: 129-151 Çal, 1988 Ertuğrul, 1991: 54-61

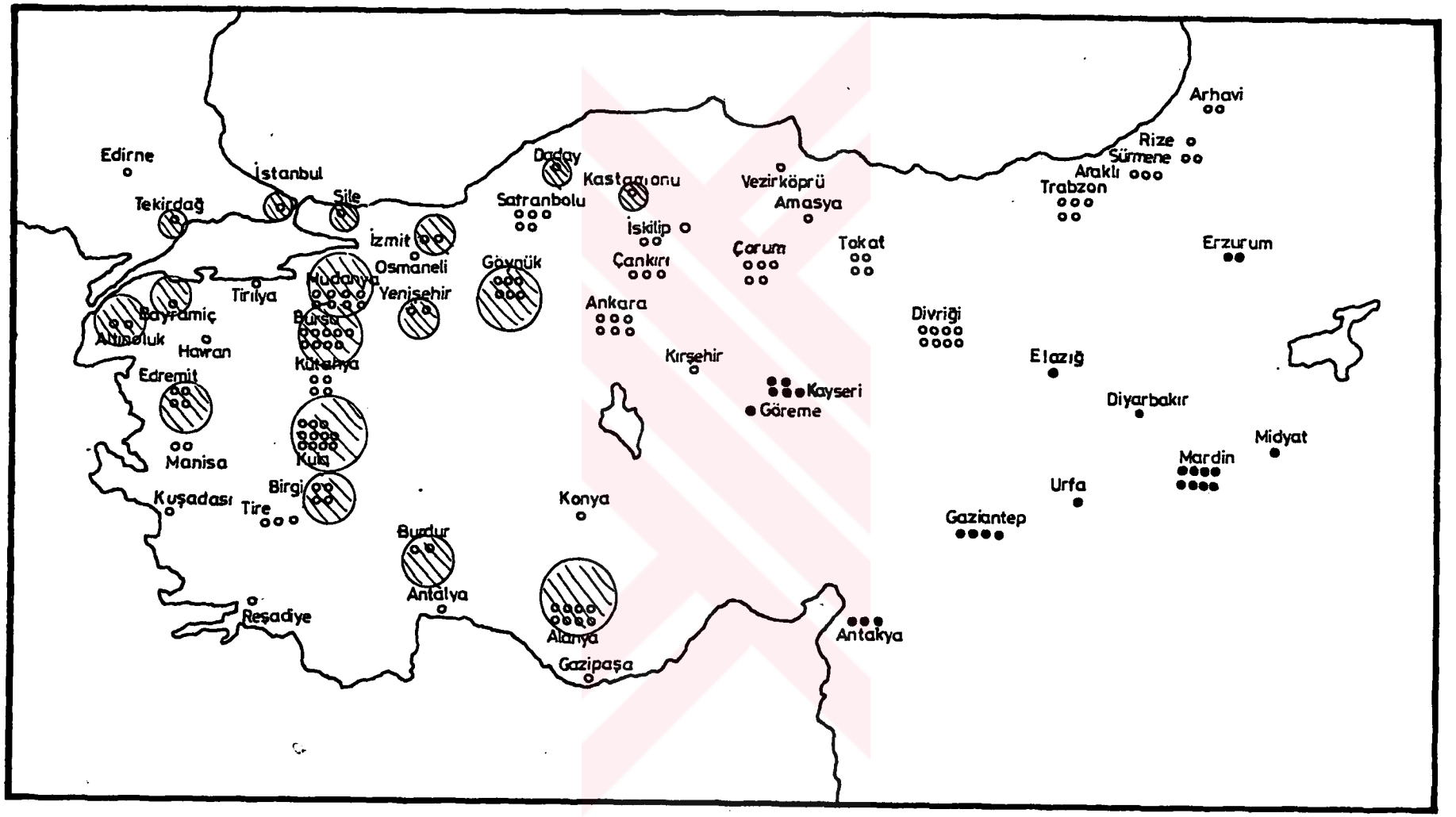
VEZİRKÖPRÜ (Samsun)	Köprülü Konağı	Arseven, 1970: 110-114
YENİŞEHİR (Bursa)	Şemaki Evi Veli Baba Evi	6-8 Ağustos 1993 tarihli gözlem gezisi; Bammer, 1982: 36, 54, 55; Eldem, 1968: 51, 81; Eldem, 1987, cilt 1: 126-128, 132-133

TEPE PENCERELİ KARGİR EVLER

ANTAKYA	Kuseyriler Evi Şekerci Hacı Şükrü Evi Bir ev	Mimarlar Odası 1990 yılı ajandası; Ataman Demir arşivi
DİYARBAKIR	Gökalpler Evi	Bammer, 1982: 128; Erginbaş, 1953; Toğay, 1947: 165-169, 191.
ERZURUM	Semih Bey Evi, 18. yy. Cevat Dursun Evi, 1804	Hotan, 1947: 27-30; Karpuz, 1993: 23, 46, 48, 97, 145, 153.
ELAZIĞ	Kemah'ta bir ev	Eruzun ve Sözen, 1992.
GAZİANTEP	Bey Mah. Hanifioğlu Sok., no. 21 Bey Mah. Kayacık ara Sok. no. 16a-16b	G. Ünal arşivi
GÖREME (Nevşehir)	Hacı Hafızoğulları (Tillioğulları) Evi, 1825	Renda, *III. Araştırma Sonuçları Toplantısı*
KAYSERİ	Güpgüpoğulları Evi, 1497 Zennecioğulları Evi, 1593 Mollaoğulları (Gavremoğlu II) Evi, 1784 Çayırağası Alim Efendi Evi Çalıka Evi	Bammer, 1982: 127; Çakıroğlu, 1952: 29-36; İmamoğlu, 1992: 132-184.
MARDİN	Munganlar Evi Zeki Eldem Evi Acem İsmil Evi Kurtuluşların Evi Faris Çelebi Evi Şehmuz Ersen Evi Tokmakların Evi Mimarbaşı Lole Evi	Alioğlu, 1988 (İTÜ doktora tezi); Nezihe, 1949: 66-70; Sayılan, 1987: 7-14; Ali Rüzgâr Arşivi
MİDYAT	Bir ev	Mimarlar Odası 1990 yılı ajandası; Ali Rüzgâr arşivi
URFA	Akyüzler Evi	Kürkçüoğlu, 1984: 25, 31; Ali Rüzgâr arşivi

LİSTE 2:
KATALOG ÇALIŞMASINA ALINAN EVLER

III. MURAD KÖŞKÜ	1578	Topkapı Sarayı, İstanbul
HİKMET AĞA EVİ (Balabanlar)	1641	Hüsrem Ağa Mah. İncigez Köyü, Daday, Kastamonu
HALİL AĞA EVİ (Çelebioğlu)	1644	Yeni Yol Cad. no. 10 Mudanya, Bursa
HASAN AĞA EVİ (Kavaslar)	17. yy.	Mustafa Kemal Paşa Cad. no. 17 Mudanya, Bursa
YENİ CAMİ HÜNKÂR KASRI	1686	Eminönü, İstanbul
MURADİYE EVİ	17. yy.	MuradiyeMah. Beşikçiler Sok., Bursa
KENAN DOĞRUÖZ EVİ	17. yy.	Meydancık Sok. no. 3, 4, 6 Mudanya, Bursa
BAKİ BEY KONAĞI (Çelikbaşlar, Kocaoda)	17. yy.	Paşa Köprüsü Mah. Divan Baba Cad. no. 12, Burdur
TAŞODA	17. yy.	Zincirlikapı Mah., Veyis Sok. Burdur
HALİL AĞA CAMİ İMAM EVİ		Cami Sok. no. 1 Mudanya, Bursa
TAHİR PAŞA KONAĞI	1724	Köşk Sok. no. 6 Mudanya, Bursa
ŞEMAKİ EVİ	18. yy.	Gündoğan Mah. Karabacak Sok. no. 16 Yenişehir, Bursa
VELİ BABA EVİ (Hacişoğlu)	18. yy.	Gündoğan Mah. Beyazoğlu Sok. no. 16 Yenişehir, Bursa
RAKOCZY EVİ	18. yy.	Hikmet Çevik Sok. no. 23 Tekirdağ
KAVAFYAN EVİ	1751	Bebek Mah. Yoğurtçu Zülfü Sok. no. 10 Beşiktaş, İstanbul
SAATÇİ ALİ EVİ (Gümüşlüoğlu)	1776	Veliahmet Mah. Alacamescid Sok. İzmit, Kocaeli
AYNALI KAVAK KÖŞKÜ	1795	İstanbul (Tersane Sarayı-Hasbahçe Kasrı)
HADIMOĞLU KONAĞI	1796	İnönü Cad. no. 2 Bayramiç, Çanakkale
III. SELİM ODASI	18. yy.	Topkapı Sarayı, İstanbul
ÇAKIRAĞA KONAĞI	18. yy.	Bozdoğan Yolu, Şakiroğlu Sok. Birgi, İzmir
BEYOĞLU EVİ (Rami Sarıgöz)	18. yy.	Kula, Manisa
EMİRHOCAZADE AHMET BEY EVİ	18. yy.	Bağlar Mah. Değirmenbaşı Sok. no. 43 Safranbolu, Zonguldak
MÜDERRİSOĞLU EVİ		Korkmazlar Sok. no. 2 Göynük, Bolu
KABAKOZ'DA KÖY EVİ	18. yy.	Kabakoz Köyü, Şile, İstanbul
HACI KABAKÇILAR EVİ	1803	İbrahimce Mah. 2. Sok. no. 31 Edremit, Çanakkale
ÜMMETLER EVİ (Akıllılar)		Gazi İlyas Mah. Gazi İlyas Sok. no. 2-4 Edremit, Çanakkale
TABAKOĞLU EVİ	1824	Kırçeşme Mah. Tabakoğlu Sok. no. 46 Kastamonu
CEMALAKİ EVİ		Mustafa Kemal Paşa Cad. no. 15 Mudanya, Bursa
BURHAN ERDİM EVİ	19. yy.	Cam Mah. Altınoluk, Çanakkale
ŞEVKET GÜR EVİ	19. yy.	Tophane Mah. no. 25 Kaleçi, Alanya

H HARİTA I

TEPE PENCERELİ EVLERİN BULUNDUĞU YERLER (○ ahşap karkas, ● kargir)

▨ Ayrıntılı Çalışma Bölgeleri

I. TARİHÇE

I.1. YAPIDA DUVAR BOŞLUĞU AÇMA GEREĞİ

İnsanoğlunun doğal barınağından çıkıp, kendi eliyle mekân oluşturma çabasıyla birlikte mimari başlamıştır. İnsan eliyle yapılan mekânlar iklim ve çevre koşulları düşünülerek korunmayı sağlamak amacıyla doğadan tamamen ayrılmış, içe dönük olmuştur. Ancak zamanla ışık ve hava gereksinimi duyulunca mekânda çeşitli boşluklar açma zorunluluğu doğmuştur. Böyle bir zorunluluktan doğan duvardaki boşluk, aynı zamanda iç mekânla dış mekân bağlantısını da sağlamıştır. Ancak bu boşluğun iklim ve güvenlik açısından sakıncalı olduğu anlaşıldığında ise onu kapatma çareleri aranmış, teknik ve malzeme olanakları elverdiği ölçüde de çok çeşitli çözümler üretilmiştir.

İşte böylesi bir süreç yaşayan pencerenin, yapıda duvar boşluğu olarak başlangıcından itibaren irdelenmesinin esas araştırma konusu olan tepe pencerelerinin anlaşılmasına da ışık tutacağına inanıyorum. Şimdi, ilkçağlardan başlayarak günümüze değin pencereyle birlikte mimarinin gelişimine kısaca bir göz atalım.

Tarih Öncesi Çağlar: İnsanoğlunun binlerce yıl süren mağara serüveni süresince bu mekâna kapı ve baca deliği açması büyük bir aşamadır. Mimarinin başlangıcı sayılan neolitik (cilalı taş) devirde ise (M.Ö. 5000-4000), ağaç ve taştan yapılan set üstü evlerinde kapı ve pencerelerin küçük ve dar açıklıkları, iki taş direğin üstünü bağlayan lentolarla düz şekilde kapatılmasıyla oluşturuluyordu (Ünsal, 1973:18).

Mısır (M.Ö. IV. bin-324): Genellikle sağır duvarlı, dışa kapalı yapılarda yarıklardan ve deliklerden ışık alınıyordu. Sivil mimaride ise avlulu ve düz damlı olan evlerde pencere çok az veya hiç yoktu. Pencereler küçük, dar ve uzun hava menfezi şeklindeydi. Pencere kenarları Orta Krallık döneminde taş söveliydi. Pencere içten hasırla, dıştan ise ince taş çubuklarla örtülüyordu. Pencere üstlerinde de saçaklar bulunuyordu (Ünsal, 1973:53). Sivil mimarinin dışında günümüze dek ulaşan en eski pencere örneği Büyük Amon Tapınağı'ndaki (Karnak, M.Ö. 1350-323) taş kafesli tepe penceresidir (İzgi, 1983:2).

Mezopotamya (M.Ö. V. bin-539): Mezopotamya uygarlıklarında açıklıklar oldukça az, cepheler âdeta sağırdır. Evler avlulu ve penceresiz, ancak bazen hava ve ışık almak için mekânın tepesinde delikler açılmıştır (Ünsal, 1973:79, 102).

Anadolu[1] *(M.Ö. 3. bin):* Batı Anadolu'da en eski yerleşmelerden olan Troya'da yapılan kazı çalışmalarından edindiğimiz bilgilere göre burada megaron tipi evlere rastlanmaktadır. Ancak hiçbir tabakada pencereye ait bir ipucuna rastlanmamış olması dam penceresi varlığını kuvvetlendirmektedir (Naumann, 1985:179).

Anadolu'nun eski yerleşmelerinden Çatalhöyük'te (M.Ö. 6000 dolayları) birbirine bitişik, bir büyük, 2 küçük odalı, düz damlı evler bulunmuştur. Bu evlere damdaki delikten girilmektedir. Damdaki bu delik aynı zamanda kapı, pencere ve baca işlevi görmekte, havalandırma ve ışık gereksinimini gidermektedir (Naumann, 1985:368).

Çatalhöyük'ten yaklaşık 2000 yıl sonra oluşan Hacılar yerleşiminde evler tek odalıdır ve bitişik

---

1. "..... Batı Anadolu'da erken çağlara tarihlenen tek pencere, Poliochni'de tunç çağına tarihlenen kale duvarındaki 2 m yükseklikte, üstü taş dilimleriyle kapanmış, belki de atış mazgalı olarak yorumlanabilecek olan açıklıktır." (Naumann, 1985:179)

yapılmamıştır. İki katlı olanları da vardır. Hacılar yerleşiminde parapeti 150 cm yüksekliğinde, 55 cm genişliğinde dikdörtgen bir pencere tespit edilmiştir (Naumann, 1985:180).

Hitit sivil mimarisinde ise megaron ve hilani tipi planlara rastlanmaktadır. Evlerde ocak, aşhane, işlik gibi mekânlar vardır (Ünsal, 1973:145). Görüşü de sağlayacak şekilde parapeti düşük pencere boşlukları ve bu boşlukların kapatılmasında pencere kapaklarının kullanıldığını ve hatta cam işlevi görmek üzere ışık geçirebilen hayvan bağırsağı ile kapatılmış pencere boşluklarının varlığını Hitit yazıtlarından öğreniyoruz (Naumann, 1985:181).

Pers, sasani (M.Ö. 640-M.S. 642): Avlulu, eyvanlı, düz damlı evler ve saraylar yapılmıştır. Sasani devrinde ise kubbeli, büyük kabul salonlu (divanhane), taht salonlu (abadana) daha büyük yapılara rastlanmaktadır. Evlerde açıklıklar oldukça az tutulmuştur. Genellikle pencereler hasır veya halıyla kapatılmıştır (Ünsal, 1973:223).

Hind (M.Ö. II. bin-M.S. I. bin): Doğu evi tipinde, penceresiz, içte avlu etrafında toplanan odalardan meydana gelen evlerde, eski gravür ve kabartmalardan anlaşıldığına göre balkon, cumba, şahniş, cihannüma gibi çıkıntılar da yapılmıştır (Ünsal, 1973:248).

Çin (M.Ö. 1100). Avlulu, verandalı plan tipleri, saçaklı çatı ve ahşap yapım başlıca özellikleridir. Açıklıklar direklere bağlanmış düz kirişlerle örtülmüştür. Pencere ve kapı boşluklarının üzeri de düzdür. Boşlukları kapatmak için cam yerine empermeabl kâğıt kullanılmıştır (Ünsal, 1973:269-273).

Ege (M.Ö. 3400-1200): Girit'te avluya veya dışarıya açılan bol pencereli, ışıklı evler varken, Hellen evi Anadolu megaronu tipinde yapılmıştır. Çatıdaki latern, ışık vermek ve ocağın dumanını dışarıya atmak için düşünülmüştür (Ünsal, 1973:292).

Yunan (M.Ö. 1200-M.S. 324): Genellikle avlulu plan tipi uygulanmıştır. Megaronlu kısım olan erkek dairesi, kadınlar dairesinden bir duvarla ayrılmıştır. Hava ve ışık avluya açılan kapılardan ve çatıdaki fenerden sağlanmıştır. Güvenlik düşünüldüğünden ve cam yokluğundan evlerin sokak cephelerine pencere boşlukları açılmamış, tüm açıklıklar avlu cephelerine yapılmıştır (Ünsal, 1973:392). Bu dönemde tapınak cepheleri de penceresizdir. Buna karşılık kapı boşluğu ışığı ve havayı sağlayabilecek boyutlardadır (İzgi, 1983:4).

Etrüsk (M.Ö. VIII.-II. yüzyıl): Toskana tipi denen evler, küçük bir avlu etrafında toplanmış odalardan oluşmaktadır. Dörtgen planlı oda, 4 eğimli çatı ile kapatılmış, çatıda aydınlatma ve havalandırmayı sağlayacak bir delik bırakılmıştır. Yuvarlak planlı, ortası delik konik çatılı tiplerin kökeni ise Türk çadırlarına kadar inmektedir (Ünsal, 1973:440).

Roma (M.Ö. 753-M.S. 324): Roma mimarisinden günümüze gelebilen anıtsal mimarlık örneklerinin dışında sivil mimariyle ilgili bilgileri Pompei kazılarından elde ediyoruz. Atriumlu, peristilli Pompei evleri; 5-6 katlı kira evleri insulalar ve sayfiye ev "villa"lar bu dönem görülen yapı tiplerindendir. Evler, cumbalı ve balkonlu cepheleri ve avluya bakan küçük oda pencereleriyle dışa açılan evlerdir. Özellikle zengin evlerinde, villalarda ve saraylarda döşeme ve duvarlarda mozaik ve fresko bezemeler vardır (Ünsal, 1973: 495-550). Yunan mimarisinde kullanılan ışığın mekândaki etkisini artırma uygulamaları, Roma mimarisinde de ustaca kullanılmıştır. Roma tapınağı penceresizken, bazilika ve konutlarda pencere boşlukları bırakılmıştır. Bazen bu pencere boşluklarını kapatmak üzere 5-6 mm kalınlığında yarı şeffaf taşlar kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu dönemde pencerenin aydınlatmanın dışında "görüş"e göre de düzenlenmiş olması pencere için büyük bir aşamadır (İzgi, 1983:4-5).

Bizans (324-1453): Anıtsal mimariye verilen önem ile büyük mekânlar ve bu mekânların aydınlatılması söz konusu olduğundan, duvardaki boşluk boyutu büyütülmüş ve oldukça da sık kullanılmıştır. Sivil mimaride ise 15. yüzyıldan bile kalabilmiş bir Bizans evi olmadığı için, bu konuda

çok az şey söylenebilir. Bizans evinin Roma evinden başlayıp, Osmanlı evine kadar geçen zamanı kapsadığı düşünülürse, bu iki türün bazı özelliklerine sahip olabileceği söylenebilir. Ancak yapılan kazılarda tespit edilebilen Ayan konaklarının Roma saraylarına benzeyen yönleri olduğu; avlulu, kolonatlı, eksedra ve bazilika şeklinde büyük salonları olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca "Bizans'ın son devir ev ve konaklarının Doğu üslubuna uygun olarak duvar arkasında ve daha ziyade içeriye dönük vaziyette" olduğu söylenebilir (Eldem, 1987. cilt 1: 23-24).

Emevi, Abbasi. Dini mimari yanında kasırlar ve saraylar da yapılmıştır. Özellikle Abbasiler döneminde çok büyük (100 odalı), avlulu, eyvanlı evler yapılmıştır. 8. yüzyıl Emevi, 9. yüzyıl Abbasi saraylarında, dikdörtgen biçimli üstleri kemerli veya daire şeklinde çerçeveli pencereler vardır.

Türk Uygarlıkları

Türkler Anadolu'da ve daha öncesinde yerleşik düzene geçişle birlikte konut yapmaya başlamışlardır. Konutun neolitik öncesi başlangıcını "çukur ev" - "yerevleri" saymak mümkündür. Günümüze gelebilmiş olan bu ev geleneğini M.Ö. 400 yıllarına kadar götürebiliriz. Daha çok soğuk iklim bölgelerinde görülen bu tip evlerde üst örtü tütekliklidir[2] (kırlangıç kubbe, fenerli örtü). Tüteklik yerevleri için hem aydınlatma hem de duman deliği işlevini görür. Yere gömülü olan bu evler, yapım tekniğindeki yetersizliklerin aşılmasıyla yer üstünde yapılmaya başlanmışlardır. Ancak bu evlerde artık duvara pencere açılabileceği halde, tüteklikli örtünün ortasındaki açıklık tek ışık kaynağı olma özelliğini korumuş ve evler penceresiz yapılmıştır. İşlevselliği kalmadığı halde tütekliğin konuttaki varlığının sürdürülmesi, zaman içinde sembolik bir boyut kazandığını da göstermektedir. Ayrıca tüteklikli örtünün ışık sağlama işlevi ve sonrasında işlevselliğini yitirip sembolik bir boyut kazandığı halde varlığını sürdürmesi sürecinin "tepe pencereleri"nin konuttaki kullanım süreciyle benzerlik gösterdiği düşünülmektedir. Hatta mekâna gereken ışığı üstte arama eğiliminin, tüteklikli örtü geleneğinden geldiği de söylenebilir.

Uygur: İslamiyetten önceki Türk uygarlıklarından Uygurlar, iki kanatlı kapıdan girilen, etrafı yarı yükseklikte duvarla çevrili evler yapmışlardır. Evler yarım metre yüksek bir tuğla duvar üzerinde yükseltilmiş ve uzun kenarın ortasından bir merdivenle yukarı çıkış olanağı sağlanmıştır. Evler genellikle tek katlı, duvarlar masif örgülü yapılmıştır. Pencereler ilk zamanlar yuvarlak kemerli iken, sonraları üstleri düz yapılmıştır (Aslanapa, 1989:13).

Büyük Selçuklu: İran'dan Orta Asya'ya kadar örnekleri görülebilen Selçuklu yapılarının abidevi bir görüntüsü vardır. Dış ve iç cephelerde tuğla, ştuk alçı bezemeler yoğun olarak kullanılmıştır. Merv'deki Selçuklu Sarayı (XI. yüzyıl) 4 eyvanlı, avlulu, 50 odalı büyük bir yapıdır (Aslanapa, 1989:89).

Memluk: 1285'te yapılan Sultan Kalavun Maristanı (türbe, medrese, hastane) külliye mimarisinin ilk karakteristik şeklidir. Cephesinde sivri kemerli nişler ve 3 sıra halinde pencereler vardır (Aslanapa, 1989:98).

Anadolu Selçuklu: Anıtsal yapılarda alt pencere olmayıp (şimdiki pencerelerin sonradan açıldığı

---

2. Tüteklikli örtü, açıklığı eldeki kiriş boyutlarını aşan kare ya da kareye yakın mekanların örtülmesi için kullanılır. İlk aşamada kirişler, köşelerin önüne çapraz yerleştirilerek açıklık küçültülür. Sonra bu kirişlerin üzerine duvara paralel diğer kirişler oturtulur. Çapraz ve paralel kirişlerin birbiri üzerine oturtulmasıyla en yukarıda bir kenarı yaklaşık 50 cm olan kareye ulaşılır. (Akın, 1991:323-327)

olasılığı daha kuvvetlidir) yalnız üst pencerelerle ışık sağlanmaktadır (Bakırer, 1990:72). Kubbe basıncına dayanamaz endişesiyle cephede hemen hiç pencere açılmamıştır (Arseven, 1970:73). Ancak kubbe feneri ile hava ve ışık sağlanmıştır. Anıtsal mimariye kıyasla saray ve köşkler daha mütevazı yapılmışlardır. Kılıç Arslan Köşkü tuğla konsolların taşıdığı balkonlarla çevrili, kare planlı bir yapıdır. Üzeri sivri kemerli kapı ve pencereleri vardır. Kayseri yakınlarındaki Haydar Bey Köşkü'nün sivri kemer alınlıklı giriş kapısı ve mazgal pencereleri vardır (Aslanapa, 1989:187, 192). Günümüze ulaşan bir konut örneği olmadığı gibi, bu konuda pek iz yoktur. Evler, kerpiç malzeme kullanılan ambar, kiler, ahır, arabalık olarak kullanılan yüksek zemin kat üzerine çıkılan cumba çıkıntılı 1 veya 2 katlı, iç avlulu ve taşlıklıdır (Arseven, 1970:75).

Beylikler: Karaman devri eserlerinden Nasuh Bey Darülhuffazında sekizgen tamburdaki yuvarlak pencere, duvarların üzerindeki iki sivri kemerli pencere arasına bir yuvarlak pencere açılarak mekânın aydınlatılması sağlanmıştır. Saruhanlılar devrinden (1376) Manisa Ulu Cami'nin avlu cephesinde, Aydınoğulları devrinden (1374) İsa Bey Camii'nin cephelerinde ve Firuz Bey Camii'nin (1394) cephelerinde iki sıra halinde pencereler açılmıştır (Aslanapa,1989:26).

Osmanlı: Dini ve sivil mimari örnekleriyle son Osmanlı sanatı günümüze ulaşabilmiştir. Büyük mekânlı, üzeri kubbeli dini yapılarda ve konutlarda aydınlanma, bol pencere ile çözümlenmiş; hatta ışık ve renk etkisi mekânda ustaca kullanılmıştır. Sivil mimaride sofalı, eyvanlı, köşklü plan tipleri açık ve kapalı çözümleriyle, imparatorluk sınırları içinde hemen her bölgede uygulanmıştır. Odalar bol pencerelidir. Pencereler dikdörtgen açıklıklı, parmaklıklı, kapaklı, kafesli alt sıra pencereler ve ahşap çerçeveli, bezemeli alçı kayıtlı, daha küçük boyuttaki tepe pencereleriyle iki sıra halindedir. Bu pencere dizisi dini mimaride olduğu kadar, özenli sivil mimaride de kullanılmıştır. (Bu konu üzerinde ileride daha ayrıntılı durulacaktır.)

Buraya kadar yapı ile birlikte pencerenin durumu gözlenmeye çalışıldı. Şimdi Avrupa'da bazı önemli üsluplarda penceredeki gelişimi izleyelim.

Romanesk: Yapım siseminin fazla boşluk bırakmaya olanak vermediği bu dönemde pencere dar, küçük ve tepeye yakın olacak şekilde düzenlenmiştir. Ayrıca genellikle giriş aksı üzerinde yer alan "Gül" pencere de bu dönemin tipik özelliklerindendir.

Gotik: Yapım sistemindeki gelişmelerle birlikte taşıyıcılık görevi kalmayan duvar yüzeyinde istendiği gibi boşluk açılabilmektedir. Pencere boyutlarıyla birlikte sayıları da artmıştır. Sivri kemerli, genellikle 3'lü olan grup pençereler bu dönemin en belirgin özellikleridir. Renkli camların kurşun kayıtlarda birleştirilmesiyle elde edilen vitray pencerelerde kutsal kitap hikâyeleri canlandırılmıştır. Vitray pencerelerde genellikle mavi, yakut kırmızısı, mor, zümrüt yeşili camlar kullanılmıştır (Gozzoli, 1982:20).

Rönesans: Yığma sisteme dönülmesi sonucu pencereler bu dönemde küçülmüştür. Pencere üstlerinde daire veya üçgen alınlıklı başlıklar kullanılmıştır.

Barok: Cephe bezemesindeki zenginlik, cephe düzenlerini de etkilemiştir. Eğri hatların hâkim olduğu bu dönemde bol süslemeli, açılmayan boşluklar içinde yalancı pencereler cephe düzenini zenginleştirmek için sıkça kullanılmıştır.

20. yüzyılın başlarında betonarme yapım sisteminin bulunmasıyla birlikte mimaride yeni bir boyut yakalanmıştır. Tüm cephelerin boşluklu, camlı olduğu uygulamalar günümüz mimarisinde yaygın olarak kullanılmaktadır.

I.2. BOŞLUĞUN DENETİMİ

I.2.1. İlkel Çözümler (Cam Öncesi)

İlk insan uzun süre oluşturduğu mekândaki boşluğu üstte düşündüğü halde, zamanla "giriş" için yürünen yüzeydeki, "görüş" için yan duvarlardaki boşluğun doğru çözüm olduğuna varmıştır. Tarihöncesi çağlardan beri izlenebilen mekâna boşluk açma isteği, bu defa da onu boşluğun bir koruyucu tarafından kapatılması çözümlerini aramaya itmiştir.

Önceleri boşluğu türlü malzemelerle (taş, ahşap, hasır, kumaş) kapatırken, ışık sağlama isteğiyle geçirgen malzemeler (yağ emdirilmiş kâğıt, deri, hayvan bağırsağı, yarı şeffaf taşlar) kullanılmıştır. Hititler'de hayvan bağırsağı, özellikle Doğu uygarlıklarında empermeabl kâğıt kullanıldığından daha önce söz edilmişti. Günümüzde özellikle Çin ve Japonya gibi deprem kuşağı yerleşimlerinde kâğıt geçirilmiş çerçeveler çağdaş yapılarda da kullanılmaktadır. Işık geçirgenliğinin yanı sıra daha dirençli bir malzeme olarak yağ içirilmiş tekstil veya derinin ahşap çerçeveye yerleştirilmesi veya Filipinler ve Çin'in güneyinde deniz hayvanlarının kabuklarının ahşap içine çakılması yoluyla elde edilen kapaklar da kullanılmıştır (İzgi, 1983:26).

I.2.2. Camın Yapıda Kullanımı

Pencere boşluğunun kapatılmasında en uygun çözüm, camın yapı malzemesi olarak kullanımına başlanmasıyla elde edilmiştir. Camın çok eski çağlardan başlayarak yapımının bilinmesine karşılık, büyük boyutlarda elde edilememesi nedeniyle yapıya girmesi oldukça gecikmiştir. Camın yapıda kullanımına başlama tarihi kesin olarak belirlenememekle birlikte, Pompei ve Herkulanum kazılarında oldukça çok miktarda bulunmuş olması, camın 1. yüzyıldan itibaren mimaride kullanıldığı düşüncesini kuvvetlendirmektedir (İzgi, 1983:27). Camın dayanıksızlığı dolayısıyla kırılıp yok olabileceği düşünülürse bu tarihten öncesi için bulgu yetersizliği nedeniyle bir şey söylenememektedir.

Roma döneminde pencere açıklıklarını örtmek için ince mermer ve mika levhaların yanı sıra renkli ve renksiz saydam levhalar halinde üretilen camların kullanıldığı kazı bulgularından anlaşılmıştır (Bakırer, 1990:70).

1. yüzyılda Suriye'de üfleme tekniğinin bulunmasıyla birlikte cam günlük kullanıma girmiş, filgözü ve levha camlar yapılmış ve hatta mavi, yeşil, kahverengi tonlarında renklendirilmiştir (Grath et al, 1968:29).

Bazı erken dönem Bizans kiliselerinde pencere boşluğunu kapatmada oniks veya yalnızca kış ayları için düşünülen taş plakalar (Maden dağındaki kilisede olduğu gibi) kullanıldığı görüldüğü halde daha önemli yapılarda pencerelerin mermer, tahta veya pişmiş toprak çerçevelerin içine cam yerleştirilerek kapatıldığı anlaşılmıştır (Eyice, 1990:51). Ankara'daki Augustus Mabedinde mermerden işlenmiş bir kafes ve kafesin lokmaları içinde cam plakalarının yerleştirilmiş olacağı yuvalar vardır. "Nitekim böyle mermerden yontulmuş çerçeveler 6. yüzyıla ait bazı binalarda da karşımıza çıkmaktadır." (Ayasofya kilisesinin apsis kısmında ışığın renklenerek içeriye girmesini sağlayan pencereler gibi.) Saraçhanebaşı kazılarında Polyeuktos kilisesine ait bulunan mermer çerçevenin iç kısımları cam yerleştirmek için pahlıdır. Aynı yerde bulunan filgözü ve levha camlara ait parçalar 7. yüzyılda İstanbul'da cam kullanıldığına işaret etmektedir (Bakırer, 1990:71). Ravenna San Vitale Kilisesi'nin pencerelerine ait

olduğu anlaşılan yuvarlak montürlü, yeşil, mavi, kırmızı, renksiz ve hatta insan figürü işli cam parçaları bulunmuştur. Bunların vitrayın ilk öncüleri olduğu söylenebilir (Eyice, 1990:52). Anadolu'da ise cam üretimiyle ilgili olarak Sart kazılarından çıkan buluntular burada 6. ve 7. yüzyıllarda pencere camı üretildiğini ortaya çıkarmıştır (Dölen, 1986:240-241). 9. yüzyılda İstanbul'da evlerin pencerelerinde taş ve alçı kayıtlar içine yerleştirilmiş renkli camlar bulunduğu ve bunların 8.-9. yüzyıllarda Emevi saraylarında kullanılan dikdörtgen ve üstü kemerli pencerelere benzediği belirtilmiştir (Bakırer, 1990:71). Pantokrator Kilisesi'nde (Zeyrek Camii) kurşun kayıtlı vitray pencerelere ait cam buluntuları 12. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmektedir. Üzerlerinde boyalı figür tasvirleri yer alan camların yerel üretim olduğu ve Batı mimarisinden daha erken dönemlerde kullanılan vitray camlarına benzerlikler gösterdiği belirtilmiştir. Bu buluntularda pencerelerin bazılarında kurşun kayıt, bazılarında alçı kayıt olduğu, camların ise renksiz, saydam veya boyalı figürlü olduğu tespit edilmiştir (Bakırer, 1990:72). Sonuç olarak en azından 10.-12. yüzyıllarda Bizans büyük şehir kilise ve manastırlarının, büyük ve gösterişli yapılarının pencerelerinde renklendirilmiş ve üzerlerinde birtakım motifler olan camlar kullanılmıştır (Eyice, 1990:53).

8. yüzyılda Emevi saraylarında, 9. yüzyıl Abbasi saraylarında ve özellikle Samarra'da alçı kayıtlı camların kullanıldığı yapılan kazı çalışmalarından anlaşılmıştır (Bakırer, 1986:115).

Anadolu Selçuklu dönemine ait kalıntılardan edinilen bulgulardan cam yapımının ileri düzeyde olduğu anlaşılmaktadır (Dölen, 1986:240-241). Kubâd-Abâd Sarayı (Konya, 1225) kazılarında saydam, kendinden renkli filgözü camlar tek başlarına veya alçı kayıtlara gömülü olarak bulunmuştur. Bu buluntular saray, köşk gibi sivil mimarlık örneklerinde dışlık ve nakışlı içlik pencerelerinin varlığına işaret etmektedir (Bakırer, 1990:73). Sivil mimaride böyle olmasına rağmen Selçuklu anıtsal yapılarından bazılarında üst pencere açıklıklarının çini veya taş pencere şebekelerinde cam kullanıldığına dair kesin bir ize rastlanmamıştır (Bakırer, 1990:72). Örneğin Konya İnce Minareli Medrese'nin üst pencereleri ve Niğde Sungur Bey Camii'nin kuzey ve batı cephelerindeki taş kayıtlı pencerelerde camın varlığına ilişkin bir ipucu yoktur.

Osmanlı döneminde gerek anıtsal, gerekse sivil mimaride cam kullanımına başlama tarihi tam olarak belirlenememiştir. Selçuklular döneminde Kubadabad Sarayı'nda içlikli-dışlıklı, alçı kayıtlı pencere kullanımının tespitiyle birlikte, bu geleneğin Osmanlı saraylarında da kesintisiz sürdürüldüğü düşünülmektedir. Ama Topkapı Sarayı'nda bile Kanuni Sultan Süleyman dönemine kadar Haremdekiler de dahil olmak üzere tüm pencerelerde cam olmadığı söylenmektedir (Bakırer, 1990:74). 15. ve 16. yüzyıllarda hamamlardaki ışıklıklarda renklendirilmiş cam fanusların kullanıldığı ve sıcak bölümlerindeki üst pencerelerin alçı kayıtlı olduğu bu yüzyıllara ait resimli belgelerden anlaşılmıştır (Bakırer, 1990:74). Özellikle bazı anıtsal yapılardaki özgün renkli camlı pencerelerden (15. yüzyıl Bursa Sultan Mustafa ve Sultan Cem türbelerinin pencere içlikleri gibi) ve II. Bayezid (1481-1512), I. Selim (1512-1520), Kanuni (1520-1566) dönemlerine ait arşiv belgelerinden (özellikle inşaat defterlerinden) ve bu dönem minyatürlerinden 15. yüzyıldan itibaren cam üretildiği ve kullanıldığı anlaşılmaktadır (Dölen, 1986:48). 16. yüzyılda cam üretiminin düzenlenip kurumsallaştırılarak devlet yönetimi altına alınmasıyla, bu konudaki belge ve bilgiler çoğalmıştır. Yerel üretimin yanı sıra özellikle yapısal faaliyetlerle birlikte

---

3. "Pencere camı olarak tanımlanan bu buluntuların yüzeyleri yassı veya içbükey kavisli, değişken çaplarda dairesel biçimli, saydam ve kendinden hafif renklendirilmiş yeşil tonlu oldukları belgelenmiştir." (Bakırer, 1990:71)

gereksinimin artması sonucu Venedik'ten de cam satın alınmıştır (Canav, 1986:7).

Sonuç olarak 15. yüzyılda Osmanlı mimarisinde, İstanbul ve İstanbul dışında nakışlı içlik pencereler özellikle anıtsal mimaride kullanılmıştır diyebiliriz. Bakırer'e göre nakışlı camların sivil yapılarda kullanımına 17. yüzyıldan itibaren başlanmıştır (Bakırer, 1990:76).

Nakışlı pencerelerin, Batı örneklerine kıyasla gerek malzeme ve teknik, gerekse biçim ve bezeme yönlerinden Emevi-Abbasi ya da Memluk örneklerine benzerlikleri daha fazladır. Büyük boyutta cam üretilemeyen dönemlerde küçük renkli camların alçı kayıtlarla birleştirilmesiyle büyük pencere yüzeyleri elde edilebilmiştir. Böylelikle özellikle kış aylarında alt pencere kapaklarının kapatılmasıyla aydınlatma bu pencerelerden sağlanmıştır. Mekâna sağladığı ışık ile aydınlatmaya, renk ile süslemeye katkıları nedeniyle nakışlı tepe pencerelerinden anıtsal ve özenli sivil mimaride 19. yüzyıla dek vazgeçilememiştir.

II. ALÇI PENCERE

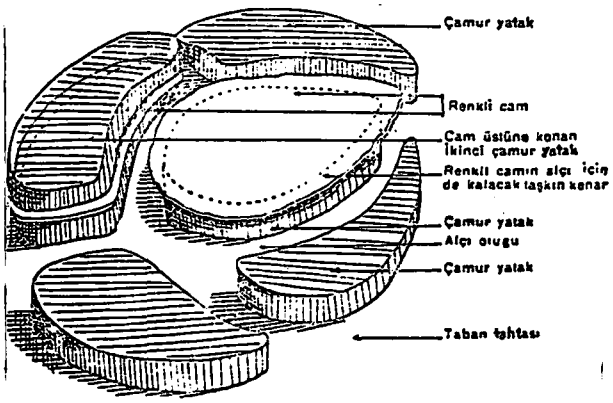
II.1. ALÇI PENCERE YAPIM TEKNİKLERİ

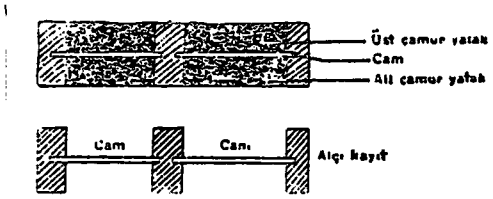
Alçı pencere, küçük cam parçalarının düz ya da dekoratif şekilli alçı kayıtlarla birleştirilmesi sonucu oluşturulan pencere yüzeyleridir. Henüz büyük boyutta cam üretilemeyen dönemlerde teknik bir zorunluluktan doğan bu yöntem, sonraları yapıda bir bezeme unsuru olarak estetik bir boyut kazanmış, bir süsleme panosu haline gelmiştir. Osmanlı mimarisinde anıtsal yapılarda olduğu kadar sivil örneklerde de gördüğümüz alçı pencereler, çift katlı olarak üst sıra pencere boşluklarının kapatılmasında kullanılmışlardır. Pencere boşluğunun dış tarafına takılan basit alçı kayıtlı ve renksiz camlı olanına *dışlık*, iç tarafa takılan nakışlı, ince kayıtlı ve renkli camlı olanına *içlik* denir. Alçı kayıtların ağırlığı ve dayanıksızlığı nedeniyle alçı pencereler açılmayan sabit kanatlardır. Cam parçalarının alçı ile birleştirilmesi esasına dayanan alçı pencere yapımında desen ve kompozisyonun niteliğine göre iki yöntem kullanılmıştır. Dışlık ve basit desenli *içlik*'lerde cam, üzerine dökülen alçı ile tutturulurken, karmaşık ve ince desenli *içlik*'lerde alçı yüzeyinin oyularak camın arkadan tutturulması yöntemi uygulanmıştır (Şişman, 1990:18). Ancak bazı örneklerde iki yöntemin bir arada kullanıldığı da görülmektedir.

Şimdi, yapım yöntemlerini *içlik* ve *dışlık* pencereler için ayrı ayrı ve daha detaylı olarak görelim:

II.1.1. *Dışlık* Yapımı

Pencere açıklığından daha büyük ve rendelenmiş tahtadan bir altlık levha hazırlanır. İstenilen desen bu altlık üzerine çizilerek alçı kayıtların yerleri belli edilir. Pencere kasasız olacaksa alçı dökülürken tutması için tam pencere ölçülerinde bir başka tahta ile çerçevelenmelidir. Desenli zemine alçının yapışmasını önlemek için zeytinyağı ya da arap sabunu-su karışımı sürülür (Şişman, 1990:18). Yağlı zemindeki çizimin alçı üzerinde kalması için desenin üzerinden kopya kalemi ile geçilir. Camlar, desene uygun renk ve biçimde, ancak alçı kayıtların içine gireceği de düşünülerek desenden daha büyük boyutlarda kesilir. Alçı kayıt kalınlığının yarısı kadar kalınlıkta (~2 cm) lüleci çamuru tabakası hazırlanır[4].

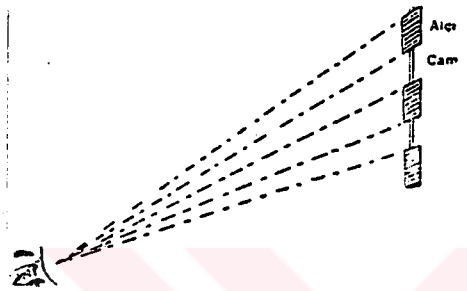

Nakışlı cam'ların çamur yataklar ve alçı kayıtlar arasındaki vaziyetini gösterir kesitler

(Arseven, 1970:315)

4. Bu aşamaya kadar yapılan işlemler için bir diğer yöntem ise altlığın tümüne çamur sürülerek desenin bu çamur üzerine çıkarılmasıdır. Alçı doldurulacak kısımlar bıçakla alınarak camlar desendeki yerlerine göre yerleştirilir ve üzerlerine tekrar çamur doldurulur. (Arseven, 1970:199).

Desende cam gelecek yerler, eğim payı da düşünülerek 1 cm içerden olmak üzere, alçıdan kayıtlara rastlayan kısımlar serbest ve çukur kalacak şekilde, hazırlanan çamur tabaka ile doldurulur. Camlar desendeki yerlerine göre bu çamur tabaka üzerine yerleştirilir. Camlar yerleştirildikten sonra üzerlerine ikinci çamur tabakası da alttaki gibi doldurulur. Böylece desende cam gelecek yerler alttan ve üstten çamur dolgularla tutturulmuş, alçı kayıtların geleceği kısımlar kanallar biçiminde boş bırakılmış olur. Pencere kasalı olacaksa bu aşamada kasa takılır. Ayrıca *dışlık* pencereler dış etkilere açık olduklarından kayıtları kuvvetlendirmek için alçı arasına demir çubuklar konur (Şişman, 1990:19). Desende alçı kayıt gelecek yerlere göre hazırlanan demir çubuklar, pencere kalınlığının tam ortasına yerleştirilir. Hazırlanan sıvı alçı, kasa içine dökülür, kanallar boyu ilerleyerek boşlukları ve camların fazla kısımlarını doldurur. Alçı döküm işlemi bittikten sonra alçı üzeri düzeltilir. Alçı priz yaptıktan (katılaştıktan) sonra diğer yüzdeki çamur tabakalar da çıkarılır ve alçı yüzeylerin pürüzleri temizlenir.

Pencerenin motiflerini oluşturan alçı kayıtlar, alçı bıçağı ile aşağı doğru eğimli olarak traşlanır. Alçı pencere belli bir yüksekliğe yerleştirileceği için bu eğim, aşağıdan bakan insanın pencerenin desenini alçı kayıt kalınlığından ötürü görmesini engellemeyecek şekilde ayarlanır. Böylelikle camlar tam olarak görülür ve desen olduğu gibi algılanabilir.

Bir yapıdaki tüm pencereler bu metodla yapılmayıp, diğer *dışlık*'lar bu pencereden kalıp alınarak çoğaltılır. Ayrıca *dışlık* pencereler, dış etkilere açık oldukları için alçı içine çeşitli katkı maddeleri (tutkal gibi) katılarak dayanımı artırılır.

II.1.2. *İçlik* Yapımı

İçlik pencereler, odanın bezemeli yüzeylerine ışık ve renk etkisiyle katkıda bulunmaları için oldukça detaylı işlenmişlerdir. Dış etkiye açık olmadıkları için de bu mümkün olabilmiştir. *İçlik* pencerenin bezeme türleri alçı pencerenin yapım sistemini de belirler (*İçlik* pencerelerin bezeme türlerine daha sonraki bölümlerde değinilecektir.) Basit ve süslü (müzeyyen) alçı pencerelerde *dışlık* yapım sistemi kullanılırken, çok fazla süslü (fevkalade müzeyyen) olanlarda daha farklı bir teknik uygulanır. Alçının dantel gibi oyularak arkadan camlanması esasına dayanan bu teknikte pencere boyutu büyüdükçe sağlamlık azalacağından, kompozisyonu oluşturan desenler elverdiği ölçüde iki teknik bir arada kullanılır (Şişman, 1990:21).

Önce *dışlık*'taki gibi tahta bir altlık hazırlanarak üzerine desenin tamamı değil, yalnız alçı kayıt yerleri ve birinci tekniğe göre yapılacak kısımlar çizilir. Desenli zemin yağlanır ve kopya kalemi ile çizimin üzerinden geçilir. Camlar, alçı dökülürken fazla kısımları içte kalacak şekilde çamur dolgu ile birbirine bağlanır. Desenin oyularak çıkarılacağı ince motifli bölümler her tarafından 1.5 cm içeriye olacak şekilde çamur tabaka ile doldurulur. Böylelikle ince kompozisyonlu bölümlerde kasa kalınlığının yarısı kadar kalınlıkta bir alçı zemin elde edilmiş olur. Aynı boyutta kesilmiş düz ve renkli camlar çamur dolgu üzerinde desendeki yerlerine göre yerleştirilir. Bu işlem tüm pencere yüzeyinde bu metodla yapılacak yerler için uygulandıktan sonra pencerenin kasası yerleştirilir, çerçeve çamur ile kapatılır ve içte yapılan çamur bağlantılar kasaya da tutturulur. Hazırlanan alçı, kasa içine dökülerek üzeri düzeltilir. Oyma yapılacak bölümler için pencere dik konuma getirilir ve en üstten başlanarak çamur dolgu çıkartılır. Oyma işlemine geçilmeden önce zemin indirmek için koyulmuş olan renksiz camlar alçı bıçağı

yardımıyla alınır. Zemin düzeltilerek çevresi eğimli olarak traşlanır ve alçı kayıtlar ortaya çıkarılır. Kayıtlardan daha alt seviyedeki alçı yüzeye desen geçirilerek, bakış noktası da dikkate alınarak eğimli olarak oyma işlemi yapılır. Desen oyularak ortaya çıkartılırken motif çevreleri kontur olarak bırakılır ve zeminde ikinci bir yükseklik elde edilmiş olur. Oyma işlemi gerektiren tüm bölümlerde bu işlemler yinelenir. Diğer yandan alçı arasında tutturulmuş camın üzerindeki çamurlar alınıp kayıtlar bıçak ile düzeltilir ve renkli camlar ortaya çıkarılır. Oyma işleminden sonra camlama işlemi için pencere yüzü üstte kalacak şekilde yere yatırılır. Motif renk ve biçimine uygun, ancak 1-2 mm daha büyük kesilerek hazırlanmış camlar yerlerine yerleştirilir. Tüm motifler camlandıktan sonra alçı hafif ıslatılarak suya doyması ve camları tutması sağlanır. Şerbet (sulu alçı) hazırlanarak aradaki boşlukların tümüyle dolmasını sağlayacak şekilde camların üzerine yavaşça dökülür. Bu işlemden sonra traşlanarak camların üzerinde alçı kalmayacak şekilde fazla kısımlar temizlenir ve gerekli rötuşlar yapılır. Bu işlemler *içlik* pencere üzerinde oyma gerektiren tüm yüzeyler için yinelenir (Şişman, 1990:22, 23). *İçlik*'ler de *dışlık*'lar gibi kalıp yöntemiyle çoğaltılabilir. Bugün bu işlem için ya boncuk tutkal ya da lateks kalıplar kullanılmaktadır (Şişman, 1990:23).

II.1.3. Kullanılan Malzemeler

Cam:

Alümin, kurşun oksit, kireç ve potas karışımı olan cam, amorf (kristalize olmayan) ve yapay bir maddedir. Genellikle saydam olan bu madde, bazen yarısaydam veya opaktır. Silis (silisyum dioksit -silisyumoksit-kum), alkali (potas veya soda) ve bazen bir bazın (kireç veya kurşun dioksit) birlikte eritilmesiyle elde edilir. Cam harmanına kimi maden veya maden oksitlerinin az miktarda katılmasıyla istenen renkte cam elde edilebilir. Camın en önemli özelliği, ısıtıldığı zaman plastik ve çekilebilir duruma geçmesidir. Böylelikle kalıplama, presleme, döküm veya üfleme yöntemlerinden biriyle kolayca istenen formda biçimlendirilebilir (Dölen, 1986:240). Camcılığın çok eski tarihlere dayandığından daha önceki bölümde söz edilmişti. İ.Ö. I. yüzyıldan itibaren camcılık özellikle Suriye'de çok ilerlemiş ve mimaride de kullanılmaya başlanmıştır.

Alçı:

Alçıtaşının özel fırınlarda 180 dereceye kadar ısıtılarak içerdiği kristal suyunun uçurulması ve kalan kalsiyum sülfatın (CaSO4) toz haline getirilmesiyle alçı elde edilir. Alçı su ile karıştırılınca katılaşır. Ancak su/alçı oranının çok iyi ayarlanması gerekir. Alçı sertleşince su kaybından dolayı boşluklar oluşacağından alçının dayanımı azalacaktır. Yapıda kullanılan alçı, alçıtaşının pişirilip öğütülmesinden sonra kıl elekten geçirilir. (Hasol, 1990:29-30) Alçı pencere yapımlarında sıvı alçının dökülmesi sırasında çabuk donmasını önlemek ve uzun süre işlenebilir olmasını sağlamak için içine az oranlarda tutkal, kazein, sirke, şap veya bira gibi maddeler konulabilir (Şişman, 1990:16).

Cam ve alçı dışında kullanılan bir diğer malzeme ise ahşaptır. Ahşap, alçı pencere yapımı sırasında desenin geçirildiği altlıkta kullanıldığı gibi, kasalı uygulamalarda pencere çerçevesi olarak da kullanılır. Ayrıca özellikle dış etkilere açık olan *dışlık* pencerelerinin dayanımını artırmak için alçı kayıtların içlerine günümüz restorasyonlarında Ø 6'lık demir, özgün örneklerde ise dövme demir, pirinç tel, hasır kamışı, kıtık, keten-kenevir lifi kullanıldığı görülmektedir (Şişman, 1990:17).

II.2. OSMANLI MİMARLIĞINDA ALÇI PENCERELER

Osmanlı öncesi Türk mimari örneklerinde alçı pencere varlığı, bulgu yetersizliğinden dolayı kesin olarak değerlendirilememiştir. Ancak buna karşın, özellikle Anadolu Selçukluları'nın alçı bezemeye verdikleri önem ve Kubad-Abad Sarayı kazılarında (1125, Konya) ortaya çıkarılan renkli pencere camları 11.-12. yüzyıllarda alçı pencere yapıldığını düşündürmektedir (Bakırer, 1986:114).

Osmanlılar döneminde ise Batı'daki kurşun kayıtlı vitrayların aksine alçı kayıtlarla tutturulmuş renkli camlı alçı pencereler, dini ve anıtsal mimarinin yanı sıra özenli sivil mimaride de çokça kullanılmıştır. Tahta kapaklı alt pencerelerin üzerinde nakışlı camlar ve alçı kayıtlarla bezenmiş tepe pencereleri, geleneksel cephe düzenini oluşturmaktadır. Özellikle kış aylarında alt pencere kapaklarının kapatılmasıyla iç mekâna sağladığı ışığın ötesinde renk etkisiyle bezemeye de katkısı olmuş ve işlevselliğini yitirdiği zaman bile bir süsleme panosu olarak kullanımından 19. yüzyıla kadar vazgeçilememiştir.

Türkler'in "gözenek" dedikleri pencereye Selçuklular Farsça'dan gelen "rovzen" sözcüğünü kullanmışlar, Osmanlılar ise bunu "revzen" olarak telaffuz etmişlerdir. Renkli camlı, bezemeli şekilde yapılmış olanlara da "revzen-i menkuş", yani nakışlı pencere ya da daha doğru kullanımıyla nakışlı cam denilmiştir (Arseven, 1975:313). 13. ve 15. yüzyıllarda Mısır ve Suriye'de örneklerini gördüğümüz alçı pencerelerin dikdörtgen biçiminde, üzeri kemerli çerçevelilere "şemsiya", dairesel çerçevelilere "kameriya" ismi verilmiştir (Bakırer, 1986:120). Alçı pencereler, bulundukları mekânda insan elinin yetişemediği yükseklikte oldukları ve alçı kayıtların ağırlığından dolayı açılamadıkları için sabit yapılmışlardır. Bu pencereler, pencere boşluğunun iç ve dış yüzüne çift pencere olarak uygulanırlar. Dış yüzde olanına dışlık, iç yüzde olanına ise içlik denir. Ayrıca bu pencereler "tepe", "üstlük", "havale", "kafa" ya da "baş" penceresi olarak da adlandırılırlar (Arseven, 1975:1602). Ancak Arseven "tepe penceresi" olarak adlandırılmalarının yanılgı olduğunu düşünmektedir[5]. "Baş" ya da "kafa penceresi" terimleri, kafanın insan vücudunda bulunduğu yerden esinlenerek, bu pencerelerin de yapıdaki yerlerini (alt pencerenin üzerinde) ya da önemlerini belirtmek üzere üretilmiş olabileceği düşünülen halk deyimleridir. Ancak günümüzde daha yaygın olarak kullanılarak yerleşmiş olan "tepe penceresi" terimini kabul etmek yerinde olacaktır.

Osmanlı dönemi alçı pencerelerini başlıca 3 döneme ayırarak inceleyebiliriz(Şişman, 1990:10):

I. Erken Dönem (ilk Osmanlı-Bursa üslubu: 15. yüzyıl boyunca)

II. Klasik Dönem (klasik üslup: 1501-1703)

III. Geç Dönem (Lale Devri üslubu: 1703-1730; barok üslup: 1730-1808; son dönem üslubu: 1808-1930)

Erken Dönem: Erken Osmanlı çağı yapılarından Bursa Sultan Mustafa ve Sultan Cem türbelerindeki 15. yüzyıl nakışlı camları, az onarım geçirerek dönem özelliklerini günümüze getirebilmiş örnekler olarak incelendiklerinde erken dönem alçı pencereleri hakkında bilgi edinilebilir (Bakırer, 1986:120). Bu dönemde dikdörtgen açıklıklı alt pencere ve sade, dört köşe söveli üst pencereler kullanılmıştır (Şişman, 1990:34).

---

5. "...Bunların alttakilerine alt pencere ve üsttekilerine kafa penceresi, tepe penceresi değil, tabir olunur." (Arseven, 1975:314)

Klasik Dönem: Alçı pencereler klasik dönem boyunca tüm yapı türlerinde kullanılmışlardır. Başlangıçta basit şekilli olan pencereler, daha sonraları yerlerini ince bezemeli, âdeta süsleme panosu niteliğindeki pencerelere bırakmışlardır. Tepe pencereleri 18. yüzyıla kadar tuğla kemerli ya da ahşap çerçeveli kemer taklidi yapılmışlar, çoğunlukla sivri kemer olmak üzere yuvarlak kemerli, daire çerçeveli ya da alınlık biçimli kemerler uygulanmıştır. Boyları 17. yüzyıla kadar küçük tutulurken 18. yüzyılda büyütülmüştür (Eldem, 1987. cilt III: 89). Kanuni Sultan Süleyman'ın Irak'a yaptığı seferi belgeleyen Beyan-ı Menazil-i Irakeyn'de ordunun durak yaptığı menzilleri tanıtmak için resimlenmiş olan kent görüntüleri ve tek yapılarda dikdörtgen biçimli, sivri pencere açıklıklarını yuvarlak kayıtlı *dışlık*'ların örttüğü görülmektedir (Bakırer, 1986:116).

Geç Dönem: İşlevselliklerini yitirdikleri halde, bulundukları mekâna sağladıkları ışık ve rengin yanı sıra bezemeye katkılarından dolayı bu dönemde de tepe penceresi geleneğinden vazgeçilememiştir. 18. yüzyılda boyutları büyütülerek alt pencereye yaklaşmış, daha sonraları giderek basıklaşmış ve 19. yüzyılda en küçük boyuta ulaşmıştır (Eldem, 1987. cilt III: 89). Barok üslubun etkili olduğu dönemde küçülmeye başlayan tepe pencerelerinin üzerinde özellikle *içlik*'lerde barok kemer uygulanmış, alçı kayıtların az yer tutmaya başladığı cam yüzeylerinin genişlediği görülmüştür. Büyük camlı, geniş kartuşlu düzenlemeler *içlik* ve *dışlık*'larda fark gözetilmeden uygulanmıştır.

II.3. ALÇI PENCERELERDE MOTİFLER VE KOMPOZİSYONLAR

II.3.1. Dışlık

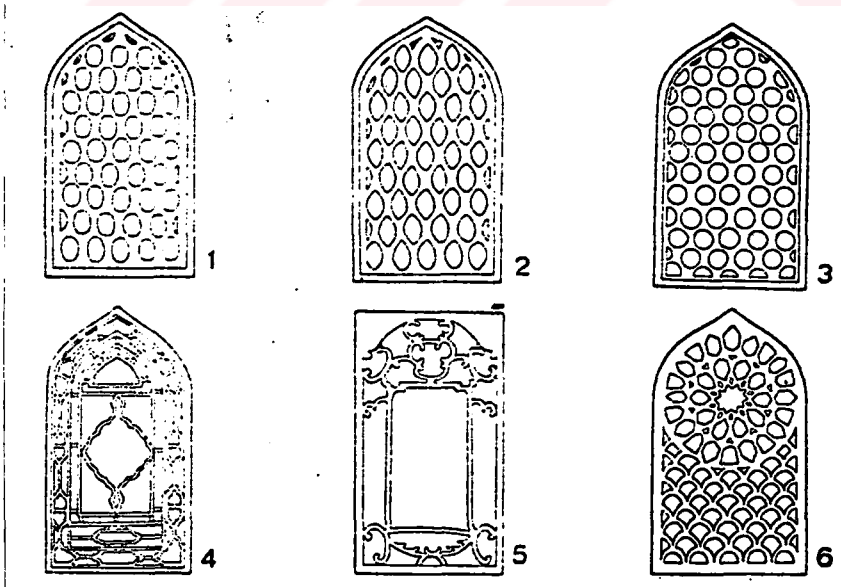
Geleneksel yapının yalın dış cephesine uyum sağlamak ve dış etkilere açıklığı dolayısıyla dayanım kazandırmak için *dışlık* pencereler basit şekilli yapılmışlardır. *İçlik*'lere oranla cam yüzeyler geniş, alçı kayıtlar kalın tutulmuştur. Başlıca 3 tip *dışlık* kayıdı kullanılmıştır (Arseven, 1970:201):

1. Yuvarlak
2. Yumurta biçimi
3. Filgözü

Bu tip dışlık kayıtları daha çok klasik dönemde uygulanmıştır. Dışlık ve içlik pencerelerdeki biçimsel özelliklerin belirlenmesinde, özellikle minyatürlü yazmalar önemli kaynaklardır. Kanuni Sultan Süleyman'ın Irak seferini belgeleyen 1533-1535 Beyan-ı Menazil-i Seferi-i Irakeyn'de ordunun durak yaptığı menzilleri tanıtmak amacıyla kent görünümleri ve tek yapılar resmedilmiştir. Dikdörtgen biçimli, sivri kemerli pencere açıklıklarının "yuvarlak kayıtlı" *dışlık*'larla örtüldüğü bu resimlerde görülmektedir. Yine aynı eserde dinsel yapıların giriş kapıları üzerinde yuvarlak çerçeveli ve "yuvarlak kayıtlı" pencereler vardır. Hünername'nin 1530 şenliklerini belgeleyen sayfalardaki minyatürlerde "altıgen kayıtlı" *dışlık*lar görülmektedir. Süleymanname'nin Sultan'ın kabul sahnesini anlatan resminde ise üstte "altıgen kayıtlı", altta "yumurta biçimi kayıtlı" *dışlık*lar gösterilmiştir. Ayrıca Surname-i Hümayun'da Süleymaniye Camisi modelinde; Şehname-i Selim Han'da kubbe kasnağında resmedilen *dışlık*'lar da "yuvarlak kayıtlı"dır (Bakırer, 1986:116-117).

Daha geç dönemlerde ise stilize kayıtlı *dışlık*'lara rastlamak mümkündür. Sıkça rastlanan türler ise şöyle sıralanabilir (Arseven, 1970:316):

1. Lale üslubu kayıt
2. Barok kayıt
3. Balık pulu biçimi kayıt

Nakışlı cam dışlıklarında muhtelif kayıt şekilleri
1. Yumurta kayıtlı — 2. Fil gözü kayıtlı — 3. Yuvarlak kayıtlı.
4. Lâle üslûbu kayıtlı — 5. Barok kayıtlı — Balık pulu kayıtlı. (Arseven, 1970: 316)

II.3.2. İçlik

Bezemeli alçı kayıtları ve renkli camlarıyla içlik'ler, işlevselliklerinin ötesinde süsleme programlarına da katkıda bulunmuşlardır. İçlik'leri bezemelerinin biçimlenişlerine göre 3 türe ayırabiliriz (Şişman, 1990:27):

1. Basit *içlik*'ler
2. Süslü (müzeyyen) *içlik*'ler
3. Çok süslü (fevkalade müzeyyen) *içlik*'ler

Basit *içlik*'ler; *dışlık*'lar gibi camların alçı dökülerek tutturulması tekniği ile yapılırlar. Alçı kayıtlar kalın ve basit şekillidir. Renksiz olan cam, geniş yüzey tutar.

Süslü *içlik*'ler; *dışlık* ve basit *içlik*'lerle benzer şekilde yapılırlar. Ancak bu *içlik*'lerde alçı kayıtlar daha ince ve desen oluşturacak şekilde düzenlenir. Renkli olan cam yüzeyi ise azdır.

Çok süslü *içlik*'ler, oyma ve arkadan camlama ile diğer tekniğin birlikte uygulandığı *içlik*'lerdir. Toplam alçı yüzeyi çok daha fazla tutulur ve dantel gibi ince işlenir. Alçı kayıtlar, karmaşık ve kompozisyon oluşturacak şekilde düzenlenir. Çok çeşitli renk ve biçimde camlar kullanılır. Biçimsel olarak kemerli ya da yuvarlak çerçeveli, süsleme yönünden ise çiçekler ve selvi ağaçlarından oluşan serbest ya da kartuşlar içerisine yerleştirilen düzenlemeler, çoğu klasik dönem yapısına ait *içlik*'te görülmektedir[6]. 1581 tarihli Şehname-i Selim Han'da kemerli penceredeki nakışlı *içlik*'in geniş çerçevesinde atlamalı dizilen uzun altıgen ve çemberlerin içleri serbest çiçeklerle doldurulmuş, ortaya da bir selvi ağacı yerleştirilmiştir. 1592, tarihinde III. Murad için yapılan Şehinşahname'de de selvi ağaçlı *içlik*'ler görülmektedir. Surname-i Humayun'da 1582 şenliğinin camgerlerin geçişlerini anlatan minyatüründe üzeri kemerli, geniş çerçeveli iç kısımları yatayda iki, düşeyde bir kartuşlu çerçeve ile bölümlenmiş *içlik*'lerle, yuvarlak ve geniş çerçeveli, içleri düzgün olmayan altıgenlerle doldurulmuş *içlik*'ler resmedilmiştir (Bakırer, 1986:117, 118).

Kartuşlar içindeki kompozisyonlarda kullanılan desenler ise şöyle sıralanabilir (Şişman, 1990:29-30):

1. Bitkisel Motifler:

Hatai: Stilize çiçek, filiz ve yapraklar çeşitli büyüklüklerde ve altan, üstten, yandan, önden olmak üzere çeşitli görünüşleriyle, özellikle çok süslü içlik'lerde çokça kullanılmıştır.

Natüralist: Selvi ağacı, asma yaprağı, gül, aranfil, lale, sümbül, nergis, nar çiçeği gibi desenler 16. yüzyıldan 17. yüzyıl sonlarına kadar kullanılmışlardır.

2. Rumiler: Filiz ve yaprak biçiminde aşırı stilize edilmiş hayvan formlarının oluşturduğu bezemelerdir.

3. Geometrik: Üçgen, kare, dikdörtgen, beşgen, altıgen, baklava, yıldız, daire şekilli bezemelerdir.

4. Yazı: En çok kullanılan yazılar celi sülus, talik, kufi yazılardır. Bazı yapıların yapım tarihlerinin yazıldığı alçı pencerelere de rastlamak mümkündür.

Ayrıca birkaç motifin bir arada kullanıldığı karma örnekler de yapılmıştır (Şişman, 1990:29-30).

Lale Devri içlik'lerinde, yine üzeri sivri kemerli uygulamalar görülmektedir. İçlik yüzeyi yatay ve

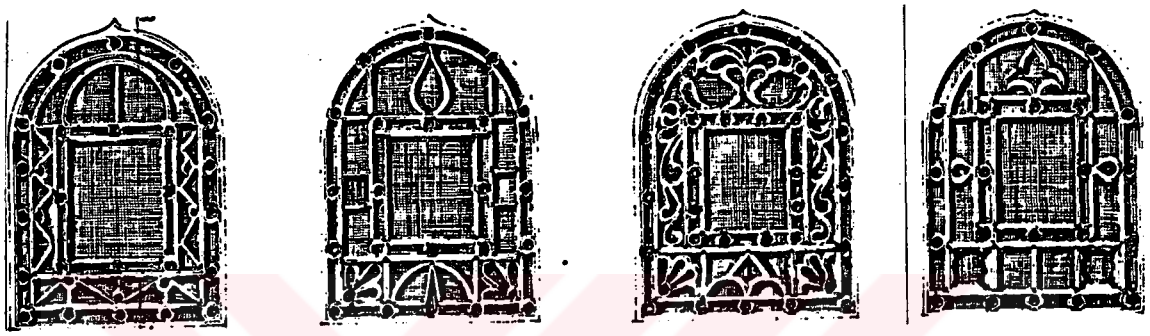
---

6. İçlikler, sultanın vezirleri ya da yabancı elçileri kabul etmesi, hediye alışverişi ve benzeri iç mekânda geçen olayları anlatan minyatürlerde görülebilir. (Bakırer, 1986:119)

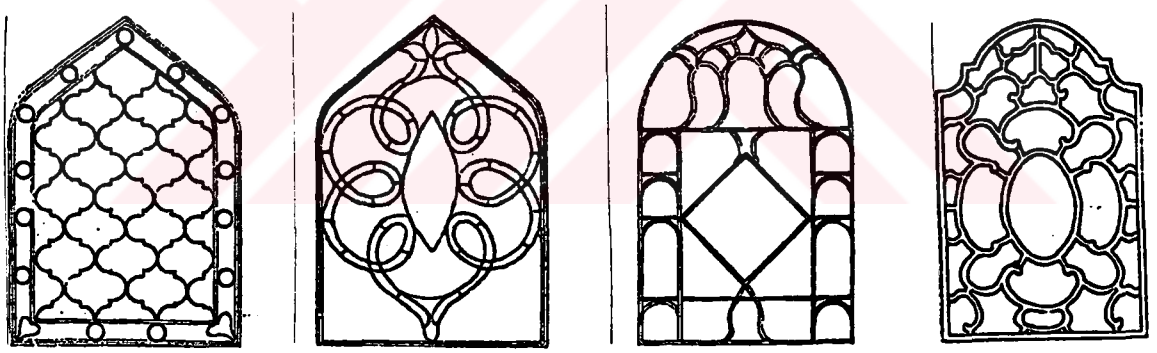
düşey kartuşlara ayrılarak içleri stilize çiçek, özellikle lale motifleriyle doldurulmuştur. Barok devri içlik'lerinde ise, üzeri barok kemerli çerçeve yine yatay ve düşey kartuşlara bölünerek, kartuş içleri ve ortada bırakılan yüzey, eğrisel biçimli, stilize, geometrik desenler, barok alçı kayıtlar ile oluşturulmuştur.

Son devir içlik'lerinde, artık cam yüzeyler iyice genişlemiş, alçı kayıtlar daha az yer kaplamaya başlamıştır. Boyut küçüldüğü halde pencere yüzeyi yine kartuşlara ayrılarak geniş cam yüzeylere yer verilmiştir.

Hemen tüm devirlerde en çok görülen cam renkleri ise mavi, lacivert, kırmızı ve tonları, sarı, yeşil, mor-şarabi, turkuazdır (Arseven, 1970:201).

(Akok, 1951 : 175)

(Tomsu 1950:36)

(Wilde, 1909 : 111)

III. GELENEKSEL TÜRK EVİ OLUŞUMU

Türk Evi, Osmanlı İmparatorluk sınırları içinde ve bu kültürden etkilenen bölgelerde görülen; gelenek, ekonomik koşul, bölgesel-doğal veriler ve uygulama tekniklerine bağlı olarak çeşitli şekillerde biçimlenmiş bir Türk kültür ürünüdür. Türk Evi, birdenbire oluşmadığı gibi, olduğu gibi de kalmamış, çeşitli değişiklikler geçirmiştir. Özellikle 18.-19. yüzyıllardan başlayarak bölgesel özellikler yer yer güçlenmiş, ancak bu farklı ve bölgesel gelişmeler Türk Evi bünyesine bir zenginlik olarak katılmıştır. Yerel düzenlemelerdeki bu değişime yapı tekniklerindeki ve hatta kullanıcının yaşam koşulları ile güzellik anlayışındaki değişimler de uymuştur.

III.1. OLUŞUMU ETKİLEYEN ETKENLER

III.1.1. Doğal Etkenler

İklim: Anadolu'daki değişik iklim bölgelerindeki evler, çevre koşullarına bağlı olarak belli bir doğrultuda yönlenme eğilimi gösterirler. Odaların düzeni ve sofanın konumu iklim koşullarıyla uyumlu olarak biçimlendirilir. Soğuk ve yağışlı iklim bölgelerinde evler daha korunumlu, sıcak iklimli bölgelerde ise doğaya açık olarak yapılırlar.

Topografya-Jeolojik Özellikler: Anadolu'nun engebeli yapısı evin kuruluşunda değil, doğayla ilişkisinin değişmesinde etkendir. İç düzen yine aynı kurallara göre kurulmuş, fakat bazı biçimsel değişiklikler yapılmıştır. Bu nedenle topografik özellikler daha çok yapısal değişiklikleri getirmiştir (Küçükerman, 1991:197). Jeolojik özelikler ise evlerin yapım tekniklerinin ve kullanılacak malzemenin belirlenmesinde etken olmuştur. Kerpiç; ormansız, taşsız bölgelerde Doğu Anadolu ortalarında, İç Anadolu platosunda, ahşap karkas ve dolgu; Akdeniz, Ege, Marmara, Batı Karadeniz kıyılarında, İç Anadolu'nun kuzeyinde kullanılmıştır (Eldem, 1987. cilt 1: 58-65).

III.1.2. Ekonomik Etkenler

Türk evi oluşumunda diğer etkenler kadar önemli değildir. Yalnız evdeki süsleme alanlarına verilen önemde belirginleşir. Ayrıca yaşantı biçimleri ve bölgesel üretim durumları da evlerin oluşumunda etkili olmuş ve genellikle alt katların biçimlenişini değiştirmiştir.

III.1.3. Sosyal-Kültürel Etkenler

Türk insanı yaşayışının tüm özelliklerini, gelenek-görenceklerini ve alışkanlıklarını eve de yansıtmıştır. Komşu hakkına duyulan saygı ve mahremiyet evlerin biçimlenişinde etkili olmuştur. Oluşumdaki temel özellik iç yaşantının, gelenek ve alışkanlıkların odayı oluşturması, odaların da ortak bir mekânla birlikte evi oluşturmasıdır (Küçükerman, 1991:196). Odanın plan ve dekorasyonunu da yaşam biçimi belirlemiştir. Odada oturulur, yemek yenir, yatılır ve hatta yıkanılır. Ayrıca işlevlerin yapılış biçimi de odanın kuruluşunu etkiler. Örneğin pencere ve önündeki sedir, bağdaş duran bir insana göre düzenlenmiştir. Ancak yaşam biçimi yüzyıllar boyunca fazla değişmese de çeşitli konfor arayışları farklı çözümleri getirmiştir. Örneğin doğaya açık dış sofa yerini içe alınmış daha korunumlu iç sofaya

bırakmıştır. Ayrıca özellikle 19. yüzyıl ortalarındaki Batı etkisiyle birlikte oda nitelikleri değişmiştir (Eldem, 1987. cilt 1: 202). Odaların kullanım şekillerindeki değişiklikler dekorasyonunu da etkilemiştir. Örneğin, odadaki sedir, yüklük gibi sabit elemanlar yerlerini çeşitli mobilyalara bırakmışlardır.

III.1.4. Parselasyon

Yapı arsasının topografik yapısının yanında parsel biçimi de ev oluşumunu etkiler. Uygun durumlarda ev parselin bir kenarına oturtulur ve cephe arka bahçenin de bulunduğu güney yönüne açılır. Özellikle dış sofalı evlerde sofanın yeri ve yönünün belirlenmesinde parsel durumu etkin olmuştur. Parselasyondan kaynaklanan zemin kat planındaki çarpıklıklar ise üst katlarda yapılan düzeltme çıkmalarıyla giderilmiştir.

III.2. GELENEKSEL TÜRK EVİ ÖZELLİKLERİ

III.2.1. Plan Özellikleri

Türk Evi malzeme ve iklim koşullarına uymak zorunluluğundan ve yerli geleneklerin benimsenmesinden dolayı bazı yöresel farklılıklar göstermesine karşın, değişmeden hemen her yerde uygulanmış olan plan özelliklerine sahiptir. Türk Evi'nde planı oluşturan elemanlar sofa, odalar ve merdivenlerdir.

Odalar, ev planını konum ve sayılarıyla biçimlendirirler. Odaya "göz", veya "hane" de denir. Planda bulundukları konuma ve verilen öneme göre isimlendirilirler. Başoda evin en önemli odasıdır ve konumunun seçkinliği planda olduğu kadar cephede de belirginleştirilir.

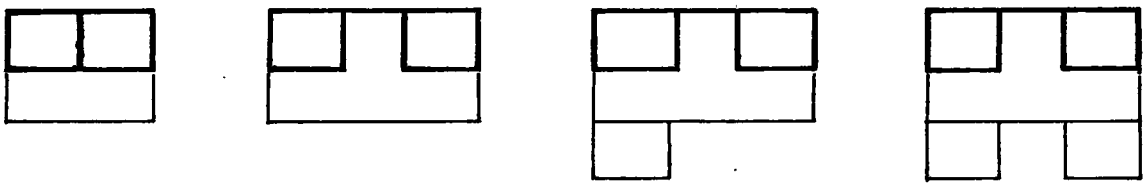
Sofalar odaların açıldığı bir orta mekândır. Genellikle bir ya da iki tarafı kapalıdır. "Hayat", "çardak", "divanhane", "sergâh", "sayvan", "sergi" gibi isimler alır (Eldem, 1987. cilt 1: 17). En eski örneklerde açıktır, ancak yan duvarlar uzatılarak ve bazen de sofa ön yüzü kafeslerle kapatılarak daha korunumlu olması sağlanmıştır. Böylelikle doğal koşullara karşı önlemle birlikte mahremiyet de sağlanmış olur. Sofa bir geçit olmanın yanında bir toplanma yeridir. Dolaşım dışında kalan yerler oturmaya ayrılarak düzenlenmiştir. Odalar arasında eyvan ve sofa önündeki sekilik böyle alanlardır. Eyvan, odalar arasında kaldığı için daha korunumludur. Sekilik, köşk ve taht iki ya da üç tarafı açık olarak oturmaya ayrılan, manzaraya yönlendirilmiş sofaya yapılan eklerdir.

Merdivenler, bulundukları yer, biçim ve sayılarıyla plana etki ederler. Sofanın dış yüzünde, sofa içinde ya da eyvanda olabilirler. Bazen merdiven üzerleri de oturma için düzenlenerek merdiven üzeri tahtları oluşturulmuştur.

Plan Tipleri

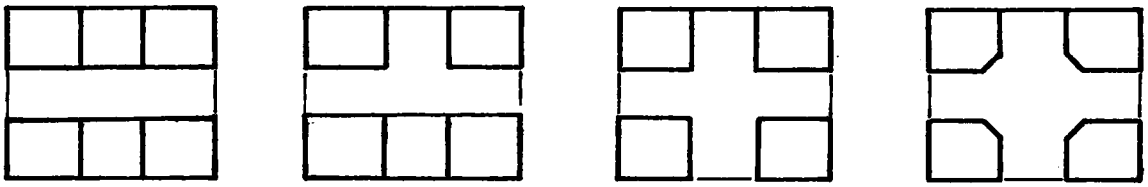
Sofasız Plan: Daha çok sıcak iklimli yerlerde (güney ve doğu bölgeler) rastlanan en ilkel plan tipidir. Odalar yan yana ya da kollar üzerinde dizilir ve bağlantılar alt katta avlu, üst katta balkon niteliğindeki geçitlerle sağlanır (Eldem, 1987. cilt 1: 19).

Dış Sofalı Plan: Bir oda sırası ve önündeki alandan (sofa) oluşan plan tipidir. En ilkel tipte sofa üstü çatıyla kapatıldığı halde cephesi açıktır. Daha sonraları önce yan beden duvarları uzatılarak yan cephe kuşatılmış, 17.-18. yüzyıllarda cephe ön yüzünde büyük camekânlar yapılmış, 19. yüzyılda ise cephede büyük pencereler açılarak sofa açık niteliğini kaybetmiştir (Eldem, 1987. cilt 1: 19). Sofada oturmaya ayrılan eyvan, sekilik ve köşkler ile plan zenginleşmiştir. Dış sofa iki ucuna çıkma ya da köşk odalar eklenmesiyle sofa cephe ortasında bırakılarak iç sofalı tipe yaklaşılmıştır.

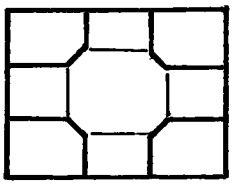

İç Sofalı Plan: Oda sıralarının dar bir sofanın iki yanında yer aldığı plan tipidir. Sofa cephesi açık ya da pencereli yapılarak evin dış çevreyle ilişkisinin denetimli olması sağlanmıştır. Genellikle bu tip şehirlerde kullanılmıştır (Eldem, 1987. cilt 1: 18). Oda girişlerinin pahlandırılarak sofanın ortada

genişletilmesiyle de orta sofalı tipe yaklaşılmıştır.

Orta Sofalı Plan: Oda sıralarının dört yanında yer alarak sofayı çevrelediği plan tipidir. Sofa eyvan cephelerinden ışık alır. Eyvan sayısının artması plana zenginlik katar. Bu plan tipi de genellikle şehirlerde, çokça İstanbul'da uygulanmıştır (Eldem, 1987. cilt 1: 19).

III.2.2. Strüktür Özellikleri

Evler genellikle zemin kat, ara kat (asma kat) üzerine bir esas katlı olarak yapılmışlardır. Kargir olan zemin kat çoğunlukla penceresiz ya da küçük ve az pencerelidir. Duvar kalınlığı 80-100 cm kadardır ve üçlü çevre duvarı olarak yapıyı çevreler. Üst katlarda ise ahşap karkas arası dolgu duvarlar uygulanmıştır. 17. yüzyıl ortalarına kadar karkas sistemde dikme araları büyük (1,5-2,5 m), kuşaklamalar seyrek tutulmuş, payandalar kullanılmıştır (Eldem, 1987. cilt 3: 161). Dikmeler doğrudan zemin katın taş duvarı üzerine oturtulur. Ahşap karkas genellikle meşe, dolgu ise tuğla ya da kerpiçtir. Ahşap kesitleri 19. yüzyıl ortalarına kadar büyük tutulmuştur (Eldem, 1987. cilt 3: 182). Kat yüksekliği 17. yüzyıl ortalarına kadar 3,5-4 m iken, sonraları 3-3,5 m dolaylarına düşmüştür. Duvar yüzeyleri dışta çoğunlukla sıvanmayarak dolgu sistemi açıkta bırakılmış, tuğlalar dekoratif olarak örülmüş, derzler düzgün şekilde horasan harcı ile sıvanmıştır. 17. yüzyılın 2. yarısından başlayarak cephelerde pencere boşlukları artar ve çıkmalar görülür. Çıkmalar, kiriş başlarının uzatılması, hatta birkaç kat üst üste bindirilmesiyle desteklenir. 18. yüzyılda yapıda mekânların büyütülmesi ve yapım sisteminin hafifletilmesi gereği duyulmuş, üst katlarda kalın duvarlar yerlerini ince dolgu duvarlarına bırakmıştır (Eldem, 1987. cilt 1: 135). Ancak dolgu duvar yapımındaki özenin yitirilmesi himiş veya bağdadi duvar yapımını yaygınlaştırmıştır.

18. yüzyıl ilk yarısına kadar kullanılan sıvasız duvarların, bu tarihten sonra sıvanması gereği doğmuştur ve tüm duvar yüzeyi döşeme sistemi ve köşe dikmeleri açıkta bırakılacak şekilde sıvanmaya başlanmıştır (Eldem, 1987. cilt 3: 186). 18. yüzyılda bir, hatta iki yönlü çıkmalar ve bol pencere açıklıkları yapım tekniği açısından bir yenilik getirmiştir. Çıkma destekleri genellikle eğri furuşlardır. Furuşlar dikme hizalarında ve dikme üzerlerinde açılan çentiklere oturtulurlar.

Cephe Özellikleri

Geleneksel Türk Evi'nde planın işlevselliğinin dışa da yansıtıldığı cepheler oluşturulmuştur. Ancak özellikle sokak cepheleri oldukça yalın tutulmuştur. Eski örneklerde cepheler az açılıklı ve çıkmasızdır. Çoğunlukla düz hatlar hakimdir. Plan şemasındaki değişimle birlikte cephelerde de hareketlenme başlamış, iki ayrı çıkmalı simetrik cepheler yapılmıştır. Alaturka kiremit kaplı kırma çatıda geniş saçak cephenin en belirgin özelliklerindendir. Ayrıca cephede bezemeye de yer verilmiş, kalemişi boyamalar yapılmıştır.

IV. KATALOGLAR

IV.1. HİKMET AĞA KONAĞI (BALABANLAR)

Konak, Kastamonu ilinin Daday ilçesine bağlı İncigez köyündedir. Hikmet Ağa ya da Balabanlar Konağı adlarıyla anılır. Bazı kaynaklara göre (Onur, 1979:11) başoda duvarında yazılı H. 1052 (1641) tarihi (duvar boyanmış ya da sıvası dökülmüş olacak ki) 5 Haziran 1993'te yapılan çalışmada bulunamamıştır. Ancak ocak üzerinde ikinci rakamı silinmiş H.1 98 tarihi ve (aynı kişinin 1312 tarihli yazısı da olduğu için bu tarih 1298 olmalı) ve alçı pencerelerden birinde H. 1174 (1761) tarihi vardır (Bkz. Resim 150.a). Bu nedenlerle konağın yapımıyla ilgili kesin bir tarih verilememekle birlikte (hiç değilse 1174'ten sonra yapılmış) tespit edilebilen en eski Türk evlerinden olduğu söylenebilir.

Bugünkü sahiplerinden öğrenildiğine göre, Hacı İsmail Ağa tarafından yalnız başoda (büyük yazlık odası), misafirhane olarak oradan geçenlere kahve ikram etmek üzere selamlık odası gibi yaptırılmış, daha sonra oğlu Hikmet Ağa diğer bölümleri ekleterek büyük bir konak haline getirmiştir. Bahçe içindeki konağın ön bahçede bulunan servis bölüklerinin yanı sıra bir çeşme ve bir de hamamı vardır (Bkz. Resim 4a, 4b). Konak iki katlı, iç sofalı, dört odalıdır. Kargir zemin katta önceleri ahır ve samanlık olduğu halde bugün mutfak ve depo vardır. Girişin yanından tek kollu ahşap bir merdivenle üst kata çıkılır. Üst katta iç sofanın iki kenarına dizili *büyük yazlık* (başoda), *hire yazlık* (daha küçük oda), *kış odası ve kahve ocağı* adları verilen 4 oda ve bazı ek bölümler vardır. Başoda ile yanındaki odanın kapıları büyük bir çerçeve içine alınmış, üzeri kemerli, pervazları oyma-yontma tekniğiyle bezeli, kündekari kanatlı kapılardır (Bkz. Resim 156.b). Odaya giriş duvar yanından verilmiş, dolap ve hücrelerle sınırlandırılmış ve tavanı düşürülmüştür. Sekialtında ayrıca yüklük de vardır. Sekialtından bir basamak ile sekiüstüne çıkılır. Arada ahşap korkuluk ve kemer vardır. İki yönde çıkma yapan odanın böylelikle pencere sayısı artırılmıştır. Alt pencere doğramaları ve metal lokmalı parmaklıkları bugün de mevcuttur. Alçı kayıtlı tepe pencereleri ise yok olmuştur. Ancak bugünkü kullanıcılardan elde edilen fotoğraflar ile alçı pencerelerle ilgili bilgi edinilebilmiştir (Bkz. Resim 156.a,b,c). Alçı pencereler süslü bezemeli, renkli camlıdır. Başodanın diğer oda ile birleşen duvarında ocak, ocağın iki yanında dolap ve hücreler vardır. Ocak üzerindeki kitabede şöyle yazmaktadır (Bkz.Resim 165a, b):

Ya Mabud Ya Mahmud
Ketebe el-fakir
Hafız-zade Mehmed Mahfi
an avl-ı Zağfiranbolu, sene 1298

Aynı kişinin H. 1312 tarihinde yazdığı diğer bir yazı ise iki pencere arasındadır (Bkz. Resim 165.c):

Bitince zenciri saat uzub, rıka dinmez tak tak
Civan-ı ömrün hitabında denür heman ruhum hak çik
Alub saatten ibret her muadil kendi umurunda
Valla ruz-i mızanda dimek olmaz hık mık
Sevede
Ketebe el fakir el-Seyyid
Mehmet .....
Zağfiranbolulu Hafız-zade, sene 1312

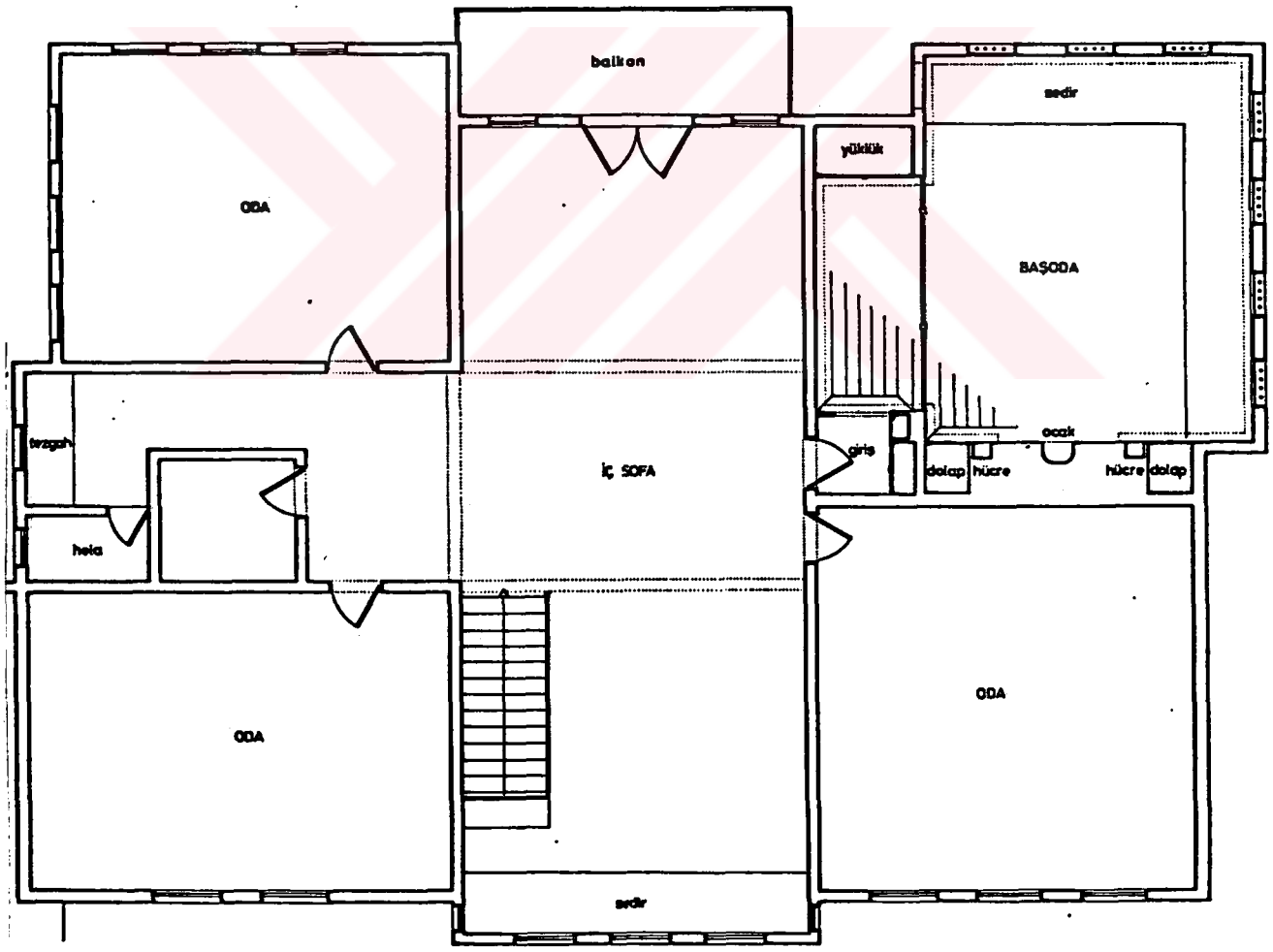
Ayrıca odanın diğer duvar yüzeylerinde de ziyaretçilere ait yazılar vardır.

Kaynak: Onur, 1978: 11-13, 42; Onur, 1979: 50-51.

HİKMET AĞA KONAĞI (Daday - 1641)

KESİT

ESAS KAT PLANI

0 50 150 250cm

ÇİZİM: Y. ERGİN

Resim 1. Hikmet Ağa Konağı: Bahçe cephesi

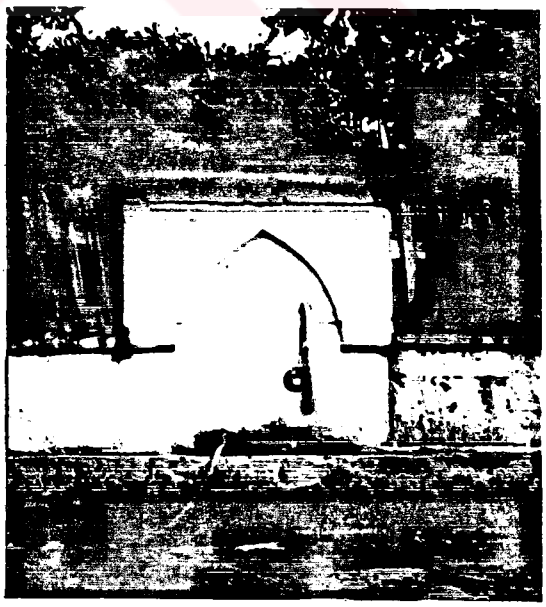
Resim 2. Hikmet Ağa Konağı: Giriş cephesi

Resim 3. Hikmet Ağa Konağı: Başodanın dış cephesi

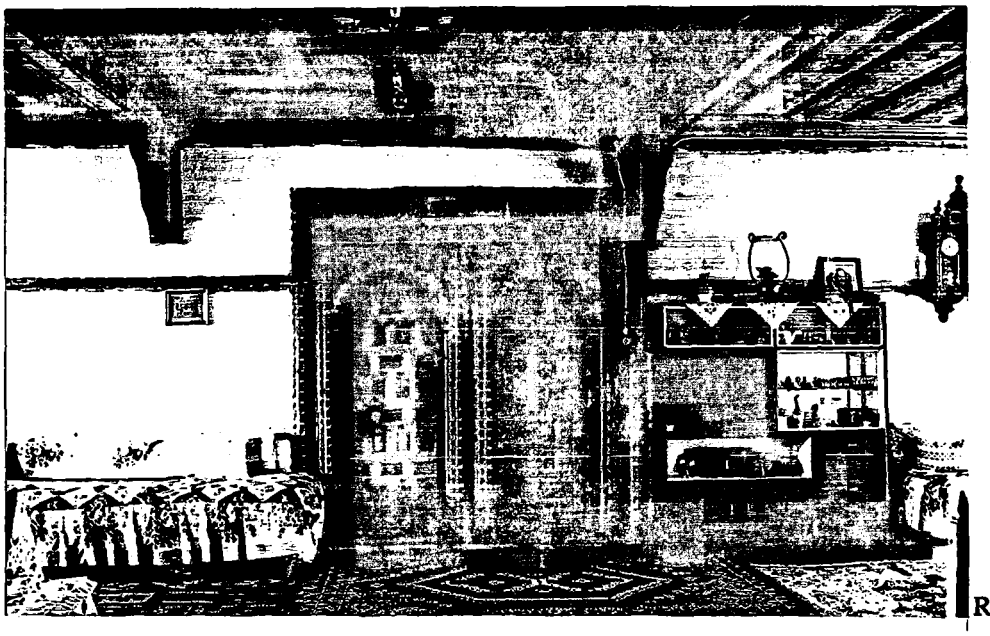
Resim 4a.

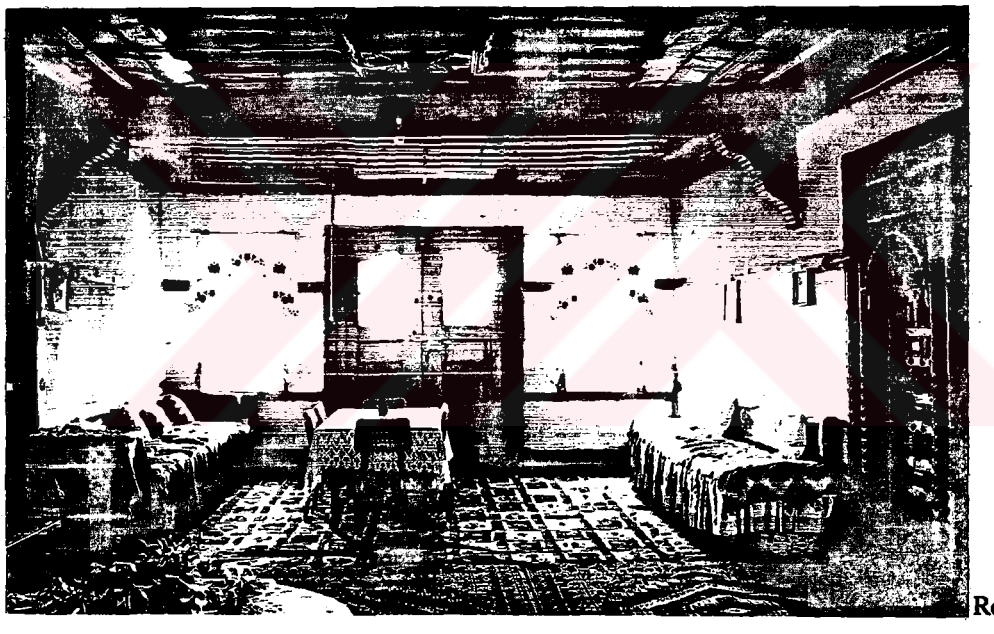
4b.

Hikmet Ağa Konağı: Hamam ve çeşme

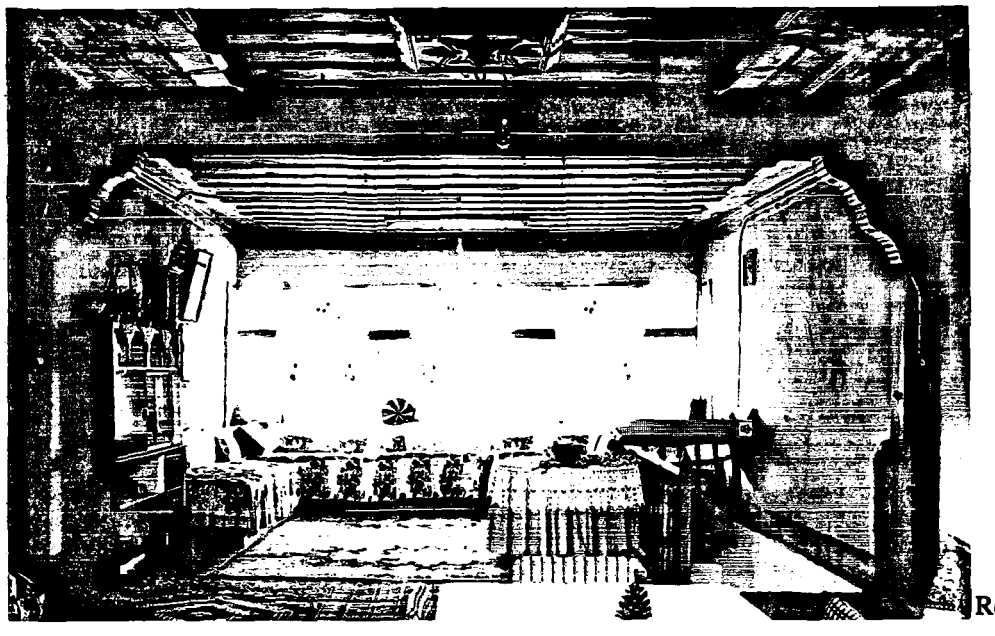
Hikmet Ağa Konağı: Sofa iç cepheleri

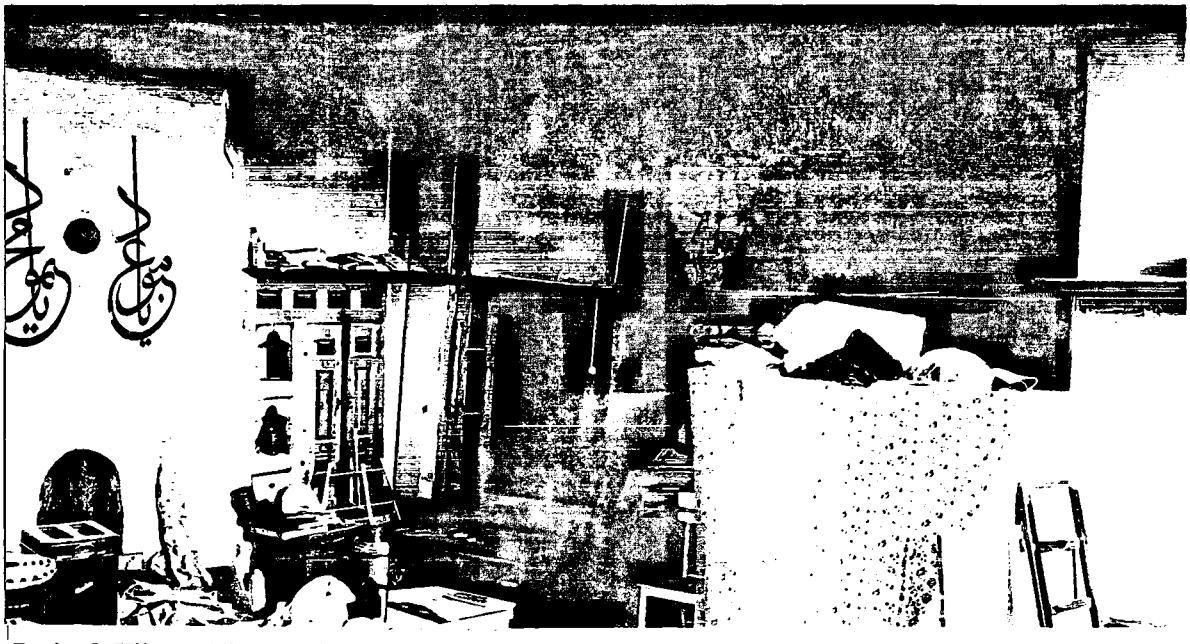
Resim 5.

Resim 7.

Resim 6.

Resim 8. Hikmet Ağa Konağı: Başoda cephesi

Resim 9. Hikmet Ağa Konağı: Başoda ocak cephesi

Resim 10. Hikmet Ağa Konağı: Başoda pencereli cephe

Resim 11. Hikmet Ağa Konağı: Başoda pencereli cephe

TABLO.I | EV SIRA NO.1 | GÖZLEM TARİHİ. 3 Haziran 1993

BULUNDUĞU YER	il: Kastamonu	ilçe: Daday	mah/köy: İncigez			sokak: Hüsrem Ağa		kapı no			
YAPININ ADI	Hikmet Ağa Konağı		YAPIM YILI	1641		KİTABE	başoda ocak üstü				
BUGÜNKÜ DURUM	☐ iyi ☒ orta ☐ kötü		kullanılmıyor	kullanılıyor		işlev	BUGÜNKÜ SAHİBİ				
				x		konut	F. Oğuzbalaban				

MİMARİ TARZI	klasik	barok	ampir	diğer
	x			

PLAN TİPOLOJİSİ	dış sofa	iç sofa	orta sofa	eyvan	sekilik	köşk	taht
		x		x			

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ		yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
	ALT KAT	taş			90	16		13x36x32	3-4 cm.	
	ORTA KAT									
	ÜST KAT		ahşap	kerpiç	90	16		13x22x32	3-4 cm.	

CEPHE ÖZELLİKLERİ		sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla s-ralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	boyama taklidi: tuğla	boyama taklidi: taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
DIŞ DUVAR DOKUSU	ALT KAT					x								
	ORTA KAT													
	ÜST KAT					x								

BEZEME (kalemişi)		bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
	ALT KAT				
	ORTA KAT				
	ÜST KAT				

ÇIKMA	çıkmasız	orta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
			x			

ÇIKMA DESTEĞİ	desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol
	x						

PERVAZLAR							
	KÖŞE: pervazsız	düz	toskan dorik	diğer: köşe dikmesi açıkta bırakılmış			
		x					
	KAT: saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası	silmeli	diğer	
				x			
	SAKAF: pencere üstü	cephe boyunca					

PENCERELER		boyut						pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
	ALT KAT												
	ORTA KAT												
	ÜST KAT	70 x 121				x		80	18	x			

KAPAK	boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diger	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer
	72 x 123					x	2	x			kapak mevcut değil

PARMAKLIK	boyut	yapım sistemi: lokmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı			KAFES	boyut				
	72 x 123	x				x	4x7								

TEPE PENCERESİ		boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	kemerli: daire	kemerli: basık	kemer taklidi: sivri	kemer taklidi: daire	kemer taklidi: basık	alçı motif sekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
	DIŞLIK	80x108					x								kırmızı sarı lacivert			
	İÇLİK						x				x	x	x			x		

KAPI	boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz oda	çamaşırl	mutfak	hela	diğer
								x	x		x				ahır hamam

ÇATI	biçim: 2 eğimli	4 eğimli	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok	çatı kaplaması: pedavra	kiremit	diğer
		x				x		x	

SAÇAK	genişlik: 50 ↓ 50	75 50	100 75	↑ 100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	şınsal	dere
			x		x											x	

TABLO.II EV SIRA NO. 1 İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık.	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere
					2			x				x

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer
		x				x		x	x					

ASMA KAT / ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar										
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer

SOFA

yükseklik	tür			açık		kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi		sofa penceresi				
	dış	iç	arta	direkli	kafesli	camekan	pencere	alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt camsız	üst	alt camlı	alt camsız	üst	kapak	parmaklık
300		x					x		x					7				

merdiven yeri			merdiven biçimi					merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	Ö	diğer		direkli	kapılı		
	x			x				1				

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir
5	x							x	x			x

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi				eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	
300	1				x				x					x	b: 94 h: 70

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi				sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	
															b: h:

KÖŞK / KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	b: h:

ORTA KAT / ÜST KAT / BAŞODA / ODA

boyut	konum					giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre			cepheye göre		duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
a: 592 b: 505 h: 320		köşe	orta	sokak	bahçe										
ayrık					x	x				x			x		
bitişik	x														

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar			
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	musandra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diğer
a: 80 h: 189	iç		dış		x			x			x	x	x		

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir	
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer			
b: 148	h: 14	27	30	33	x	x				83	b: 105 h: 21	

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı alt	sayı üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
47	121	125	11	7	9	x			x	x	x		14	210	98

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı					
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h	
58	80	100	iç		dış	x				45	

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklükustu				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h
149	76	150	iç		dış	x				

ocak											
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum		plan		dış cepheye çıkıntı		ocak kapağı	duman tepme rafı	
			dış duvar	iç duvar	dörtgen	daire	var	yok			
48	32	–		x		x		x			

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir
		x			x	x						x		x			

TABLO.III EV SIRA NO. 1 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP		merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere					ocak		tavan
		korkuluk	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklık	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklık	kemer	kapak	mandal	yüklük-üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklık	kafes	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME geçme	tablalı																									
BİRLEŞTİRME geçme	kündekari									x				x												
BİRLEŞTİRME çivili	çıtalı																									
BİRLEŞTİRME çivili	pasalı																									x
OYMA								x	x				x				x									
YONTMA								x	x				x				x									
TORNA		x										x			x			x								
PROFİLLEME								x	x				x					x								
BAĞDADİ																										
DOKU FARKI																										
BOYAMA																										

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri							
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli		tekne tavan		şişhaneli					pasalı		
		düz	göbekli	aynalı	kubbeli	tek	çift	düz	oymalı	kıvrımlı	dar	geniş	
												oymalı	profilli
x		x											x

	motifler												uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama																
bağdadi sıva																
deri_bez																

tavan göbeği																			
kesit		biçim						motifler											
yassı	dışbükey	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	lake	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu

motifler															
doğal bitkisel										geometrik					
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer	

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler										
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva		x											yazı
malakari													
ahşap													

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri_bez	ahşap	kent	dağa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

METAL

	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı		fabrika
											tek başlı	çift başlı	
döküm									x	x			
dövme												x	
oyma_yontma													

IV.2. HALİL AĞA EVİ (ÇELEBİOĞLU)

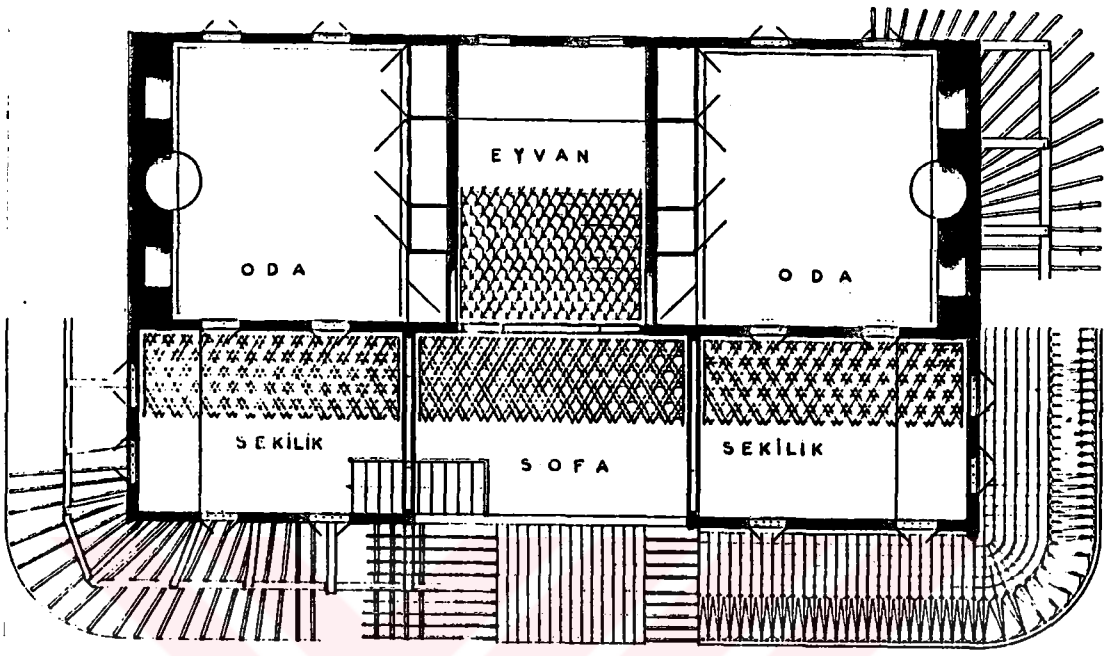
Mudanya'nın kısmen özgün kalmış haliyle günümüze gelebilmiş 17. yüzyıl yapısıdır. Esas katta sofa pencerelerinden birinin üzerindeki kitabeden H. 1054 (1644) tarihinde yapıldığı anlaşılmaktadır. Ev bahçe içindedir ve bahçeye iki ayrı kapıdan girilebilmektedir. Mutfak da bahçededir ve büyük bir ocağı vardır. Bu ocak bahçe duvarı üzerinde olup üç tarafı açık, üstü beşik çatıyla örtülü, alaturka kiremitle kaplıdır. Evin cephesi Mudanya'daki diğer 17. yüzyıl yapılarında olduğu gibi sıvasızdır ve dekoratif tuğla örgülü duvar, döşeme kirişleri, köşe ve ara dikmeler ile payandalar açıkta bırakılmıştır (Bkz. Resim 12,13). Bozulmalar ve yapılan değişiklikler dışında özgün plan S. H. Eldem'e göre açık dış sofalı, eyvanlı, 2 odalıdır. Giriş katı, ara kat ve esas kat olmak üzere üç katlıdır. Ayrıca üçlü çevre duvarı üst katlarda da devam etmektedir. Ahşap kapaklı, metal lokmalı parmaklıklı, yatay açılımlı 4 kanatlı alt pencereleri ve bugün kapatılmış olmakla birlikte izi kalmış olan tepe pencereleri, geniş saçakları ve dekoratif ahşap kaplamalı saçakaltlarıyla geleneksel cephe düzenine sahiptir. Ancak ev bugünkü sahipleri tarafından ikiye bölünmüştür ve yalnız bir bölümü kullanılmaktadır. Kullanılan bölümde Meydancık sokak cephesinden giriş verilmiş, oda, mutfak, banyo eklenerek plan özellikleri bozulmuş, kapı ve pencereler değiştirilmiş, eski tavanlar yok olmuş, tepe pencereleri kapatılmış, dış cephenin dolgu karakteri korunmayarak sıvanmıştır (Bkz. Resim 13). Kullanılmayan bölüm bu bölüme oranla daha özgündür. Ara katta sofa cephesi tamamen kapatılmıştır. Odalar arası eyvan kapatılarak bir oda oluşturulmuş, sofaya hela ve lavabo eklenmiştir. Ayrıca burada bir de kahve ocağı vardır. Esas katın ise bir odası, eyvanı ve sofanın bir kısmı kullanılmayan bölümde olup, sofa bağdadi bir bölme ile, diğer odanın kapı boşluğu ise tuğla duvar ile kapatılmıştır. Kullanılmayan bölümdeki oda kapısı dışında yenilenmiş olmalıdır. S. H. Eldem'in restitüsyonuna (Eldem, 1987. cilt 1:94) göre odanın girişe göre karşı duvarı beden duvarı olup, ocak da bu duvardadır. Ayrıca girişin bulunduğu duvarda yüklük, diğer duvarda ise iki pencere boşluğu vardır. Ancak bugün bu görüşleri doğrulayacak ipuçları bulunamamış veya yok olmuştur. Girişe göre karşı duvar beden duvarı olmayıp 20 cm kalınlığında bir duvardır ve iki pencere açıklığı vardır. Pencere olduğu düşünülen oda cephesinde ise böyle bir ize rastlanamamıştır. Odanın sofaya (sekilik) bakan duvarında ise pencere olduğuna ilişkin bir iz yoktur. Odalardaki tüm bezemeler kaybolmuştur. Bugün ancak sofanın şişhane kaplamalı, boyalı tavanı yer yer bozulmasına karşın durmaktadır. T şeklindeki sofanın tavanı oda duvarına bitişik karşılıklı birer ince sütun ve üzerinde Bursa kemeriyle üçe bölünmüştür (Bkz. Resim 15). Eyvan ve sekiliklerin tavan kaplamalarında üçgen, beşgen, yıldız gibi geometrik şekiller, pervazlarda çiçek ve yaprak motifleri kuvvetli ve parlak renklerle boyanmıştır. Sofanın dış cephesi bugün kapatılarak açık sofa niteliğini kaybetmiştir. S. H. Eldem'in restitüsyonuna göre sekilik daha korumalı olacak şekilde duvarlı iken, eyvan eksında sofa açıktır. Sofa ön cephesindeki pencere doğramaları ve metal parmaklıklar özgündür ve doğramada ahşap kapak izine de rastlanmıştır. Sofadaki bu pencerelerden birinin üzerindeki kitabede yapının yapım tarihinin ebcet hesabı ile anlaşıldığı şu talik yazı okunmuştur (Dayıgil, 1939:114, 115):

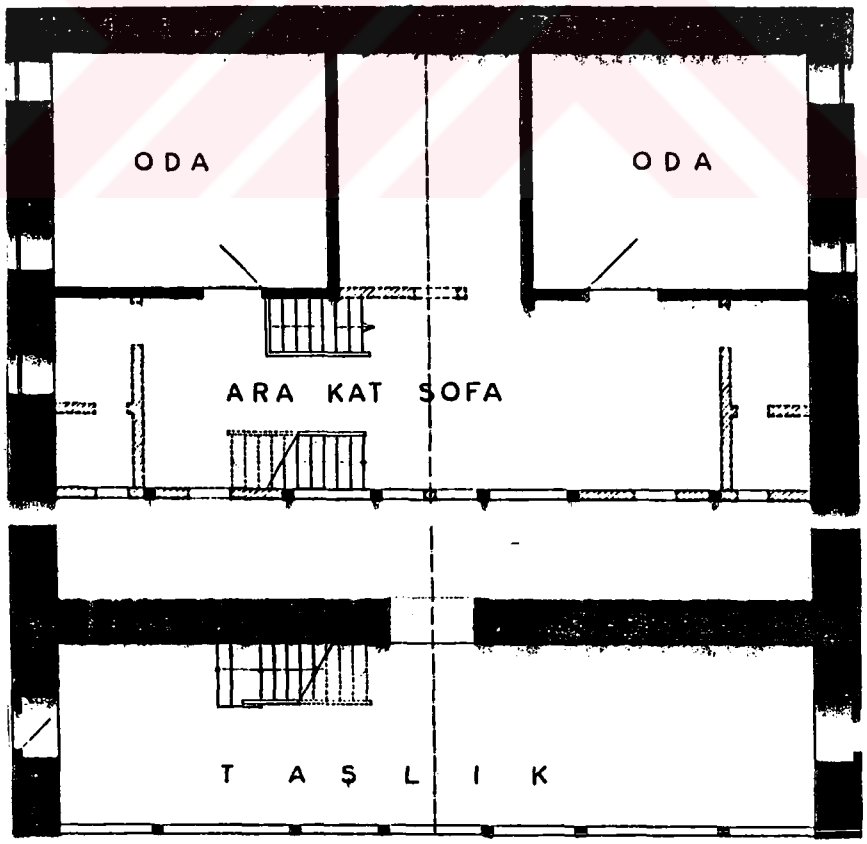
Seyredüp hafız dedi tarihini
Barik-allah kasrı ziba dilkuşa

Sofanın yan cephesinde üzeri daire kemerli, diğer pencerelere oranla daha büyük boyutta düşey açılımlı pencereler vardır. Tüm tepe pencereleri ise kapatılmıştır. Yalnız sofanın ön cephesindeki tepe pencerelerinin izleri rahatlıkla görülmektedir. Sofa ve odadaki tüm bu izler, evin ilk yapıldığı dönemden daha sonraki bir dönemde büyük değişiklikler geçirdiği düşüncesini kuvvetlendirmektedir.

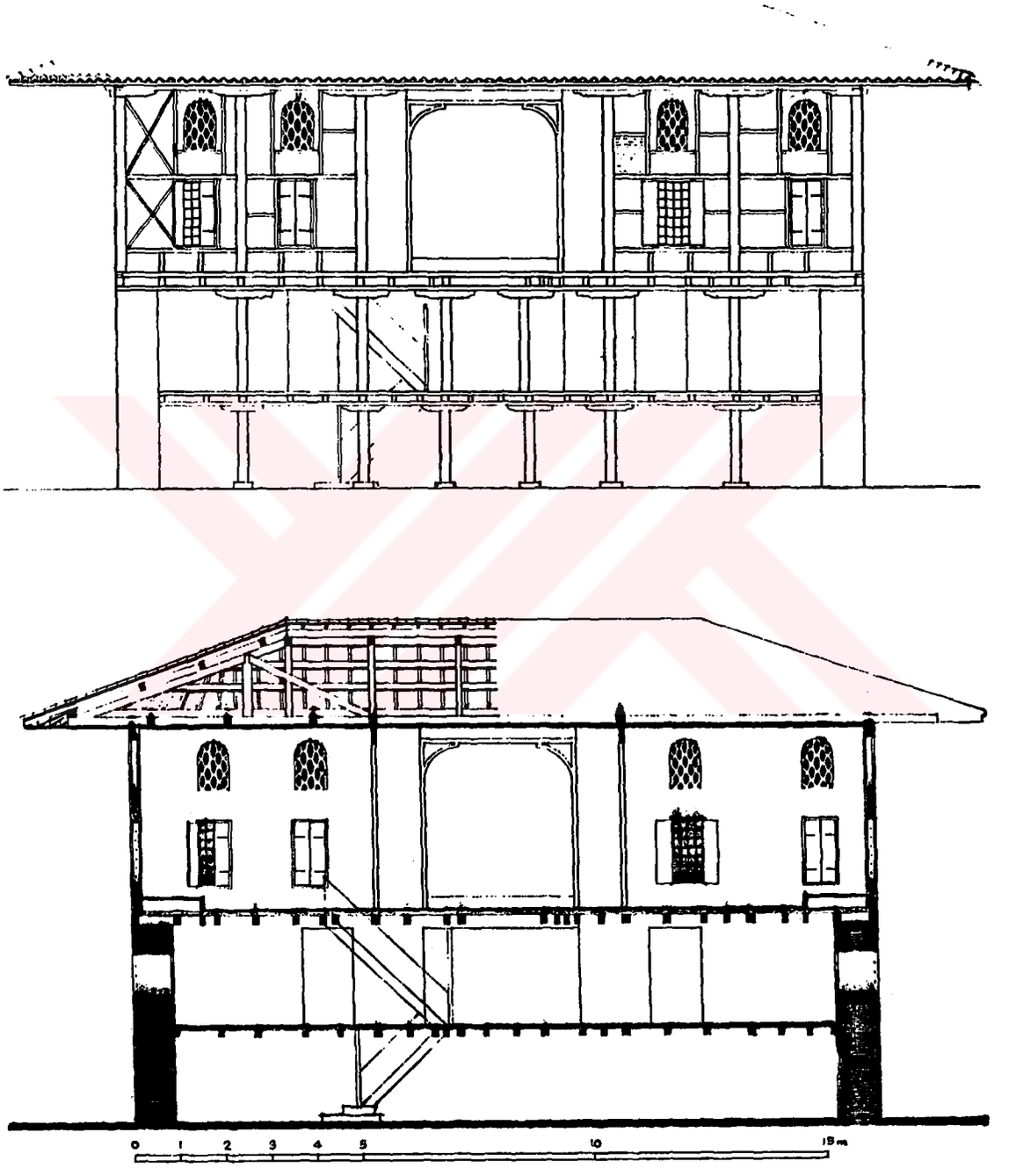
Kaynak: Dayıgil ve Orgun, 1939, 114-115; Eldem, 1987. cilt 1:94.

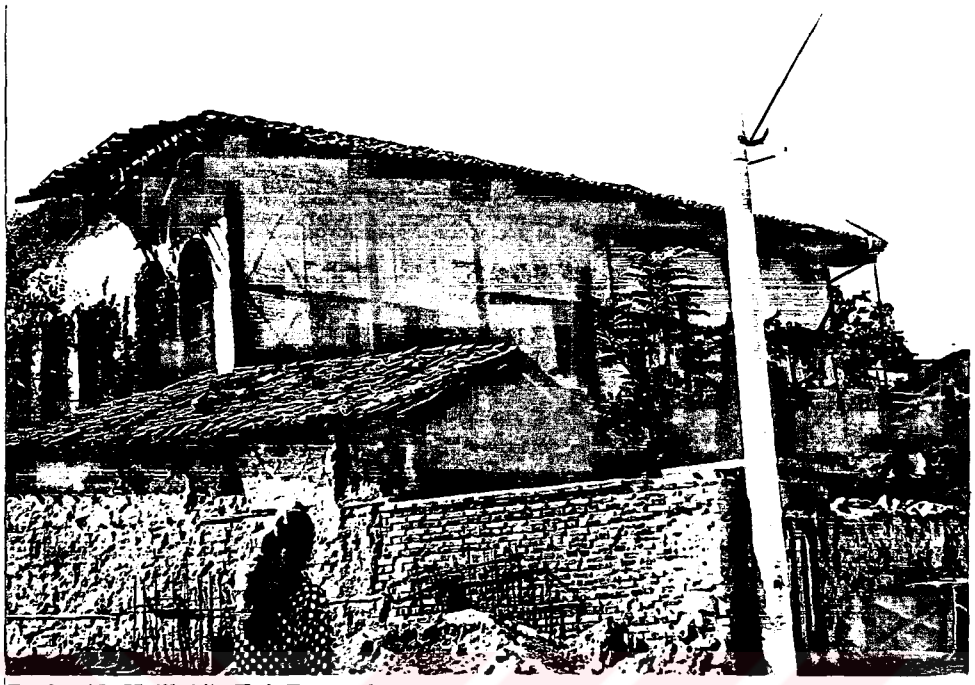
HALİL AĞA EVİ: PLANLAR

HALİL AĞA EVİ : CEPHELER

Resim 12. Halil Ağa Evi: Dış cephe

Resim 13. Halil Ağa Evi: Dış cephe

TABLO.I EV SIRA NO.2 GÖZLEM TARİHİ.10 Nisan 1993

BULUNDUĞU YER	il: Bursa	ilçe: Mudanya	mah/köy:	sokak: Yeni Yol	kapı no: 10
YAPININ ADI	Hacı Ağa Evi	YAPIM YILI: 1644	KİTABE: sofa pencere üstü		
BUGÜNKÜ DURUM	☐ iyi ☒ orta ☐ kötü	kullanılmıyor: x	kullanılıyor:	işlev:	BUGÜNKÜ SAHİBİ:

MİMARİ TARZI	klasik	barok	ampir	diğer
	x			

PLAN TİPOLOJİSİ	dış sofa	iç sofa	orta sofa	eyvan	sekilik	köşk	taht
	x			x	x		

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ		yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
	ALT KAT	x			80					
	ORTA KAT		ahşap	tuğla	80	23				
	ÜST KAT		ahşap	tuğla	80	15		3x26	4 cm.	

CEPHE ÖZELLİKLERİ	sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla sıralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	tuğla	taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
DIŞ DUVAR DOKUSU: ALT KAT					x								
ORTA KAT					x								
ÜST KAT				x									

BEZEME (kalemişi)	bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
ALT KAT				
ORTA KAT				
ÜST KAT				

ÇIKMA	çıkmasız	orta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
	x					

ÇIKMA DESTEĞİ	desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol

PERVAZLAR							
KÖŞE	pervazsız: x	düz	toskan dorik	diğer: köşe dikmesi açıkta bırakılmış			
KAT	saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası	silmeli	diğer: d. kirişi açıkta bırakılmış	
SAKAF	pencere üstü	cephe boyunca					

PENCERELER	boyut	pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
ALT KAT							
ORTA KAT	79x129						
ÜST KAT	80x133	65	78				

KAPAK	boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diğer	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer
	80x133					x	x	x			kapak mevcut değil

PARMAKLIK	boyut	yapım sistemi: lakmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı			KAFES	boyut				
	80x133	x				x	3x6	x							

TEPE PENCERESİ		boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	kemerli: daire	kemerli: basık	kemer taklidi: sivri	kemer taklidi: daire	kemer taklidi: basık	alçı motif sekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
	DIŞLIK	65x100		x							x			filigözü				
	İÇLİK			x												x	x	

KAPI	boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl	mutfak	hela	diğer
													x		

ÇATI	biçim: 2 eğimli	4 eğimli	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok	çatı kaplaması: pedavra	kiremit	diğer
		x				x		x	

SAÇAK	genişlik: 50↓	75 50	100 75	↑ 100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	şınsal	dere
				x		x						x					

TABLO. II EV SIRA NO. 2 İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık.	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere
205	x					x			x			

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer
						x								

ASMA KAT ☐ ARA KAT ☒

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar										
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer
245	x	x				x	x	x			

SOFA

yükseklik	tür			açık		kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere	alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt cams	üst	alt camlı	alt cams	üst		
400	x			x					x		2		2	8		8	x	x

merdiven yeri			merdiven biçimi					merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer		direkli	kapılı		
x			x					1	x			

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir
2	x	x										x

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi				eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	
400	1				x			x					x		b: h:

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi				sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	
400	2				x			x					x		b: 75 h: 30

KÖŞK ☐ KÖŞKODA ☐

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	b: h:

ORTA KAT ☐ ÜST KAT ☒ BAŞODA ☒ ODA ☐

boyut	konum				giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre			cepheye göre	duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
a: 588 b: 526 h: 400		köşe	orta	sokak	bahçe									
ayrık	x			x	x									
bitişik														

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar			
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	musandra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diger
a: 91 h: 187	iç	dış										x			

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir	
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		b: 75 h: 30	
b:	h:	29⁵	29⁵	30	x							

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı alt	sayı üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
80	175	145	9	3	3										

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı					
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h	
							x				

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h
250	75	253				x				147

ocak											
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum		plan		dış cepheye çıkıntı		ocak kapağı	duman tepme rafı	
			dış duvar	iç duvar	dörtgen	daire	var	yok			

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir

TABLO. III EV SIRA NO. 2 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP	merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
	korkuluk	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklı	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklı	kemer	kapak	manalı	yüklük üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklı	kafes	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME geçme tablalı									x				x											
BİRLEŞTİRME geçme kündekari																								
BİRLEŞTİRME çivili çıtalı																								x
BİRLEŞTİRME çivili pasalı																								
OYMA							x	x																
YONTMA							x	x																
TORNA	x																							
PROFİLLEME							x																	
BAĞDADİ																								
DOKU FARKI																								
BOYAMA							x																	

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri							
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli		tekne tavan		şişhaneli					pasalı		
		düz	göbekli	aynalı	kubbeli	tek	çift	düz	oymalı	kıvrımlı	dar	geniş	
												oymalı	profilli
x		x				x		x					

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama	x	x		x			x	x									
bağdadi sıva														x			
deri_bez																	

tavan göbeği

keşit		biçim						motifler										
yassı	dışbükey	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	lake	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu

motifler																
doğal bitkisel											geometrik					
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer		

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler										
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva													
malakari													
ahşap													

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri_bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

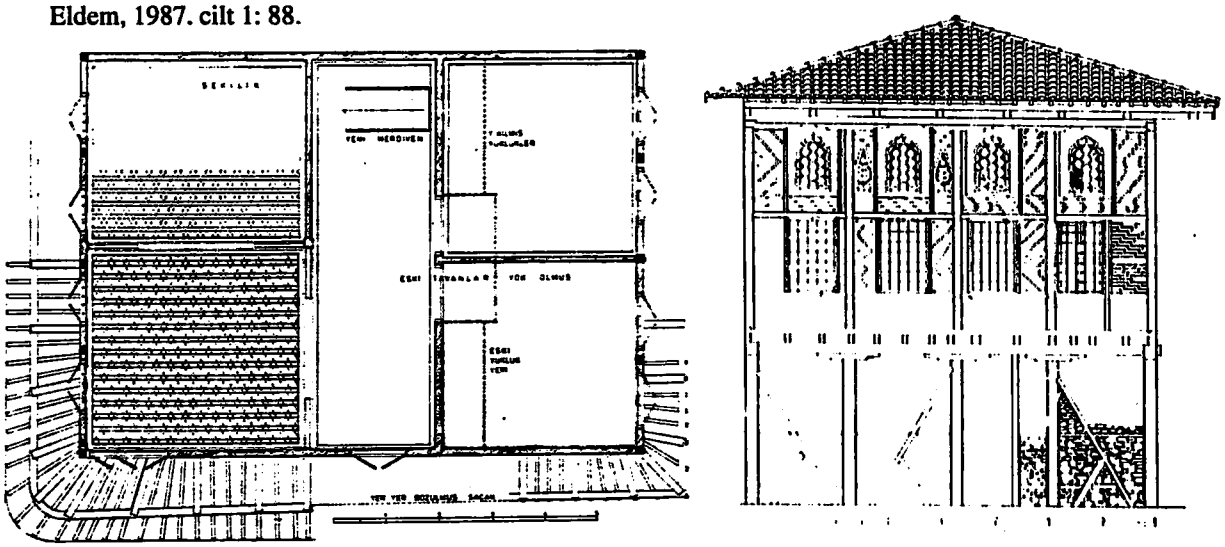
METAL

	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı		fabrika
											tek başlı	çift başlı	
döküm													
dövme						x	x				x		
oyma_yontma													

IV.3. HASAN AĞA EVİ (KAVASLAR)

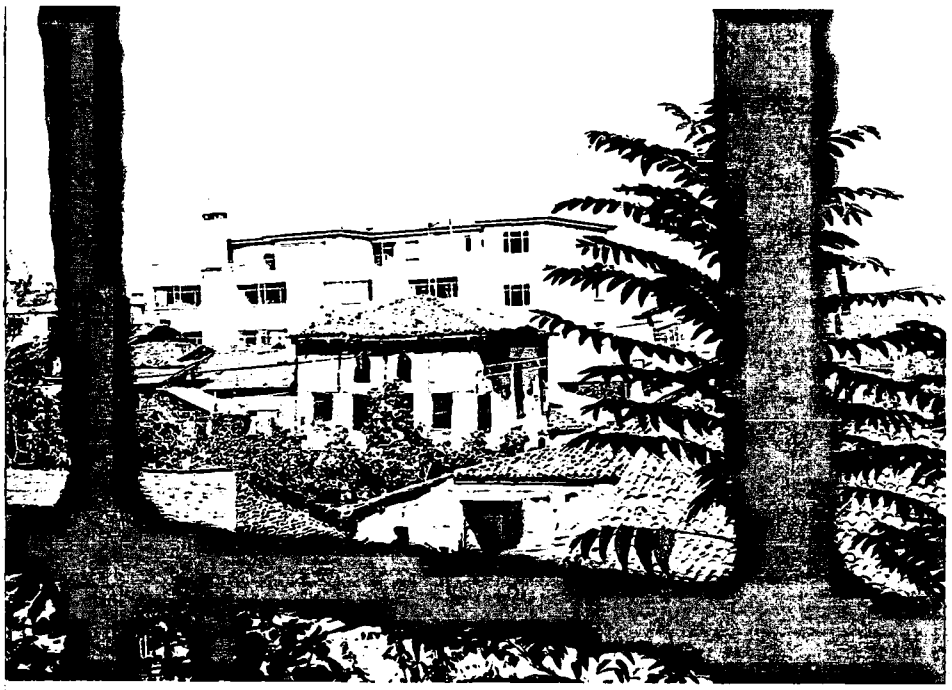
Mudanya'da bulunan diğer 17. yüzyıl yapılarıyla benzerlikleri nedeniyle Hasan Ağa Evi de bu yüzyıla tarihlenebilmekedir. Kavaslar ailesi tarafından yaptırılmıştır. Tek giriş kapısı olan bahçede eve bitişik olan üç servis bölüğü ve bir de kuyu vardır. Dış cephe sıvasızdır ve dekoratif tuğla örgü tepe pencereleri arasında selvi, köşelerde geometrik şekillidir. İki katlı olan evin bugün mevcut olan kısmı dış sofalı, sekilikli, iki odalıdır. Alt katta iki ayrı giriş kapısı vardır. Kapılardan biri(bahçe kapısına yakın olan)iki kanatlı, üzeri pencerelidir. Diğer kapı ise arka bahçeye bakan cephede tek kanatlı bir kapıdır. Alt katta büyük bir ambar vardır, ancak yukarı kata çıkış merdiveni yok olmuştur. Üst kat planı değiştirilerek özgünlüğünü yitirmiştir. Bugün mevcut olan yan yana iki odanın evin yapımından daha sonraki bir dönemde yapıldığı mevcut izlerden anlaşılmaktadır. Odanın yeni tavanlarındaki bozulma ve çökmeler üstte eski tavanların ortaya çıkmasını sağlamıştır (Bkz. Resim 161.c). Bu tavan iki oda arasındaki duvar üzerinde kesilmeden devam etmekte ve hatta sofadaki tavan kaplaması ile de birleştiği görülmektedir. Böylelikle bu odaların sonradan yapıldığı düşüncesi kesinleşmektedir. S. H. Eldem'in restitüsyonuna (Eldem, 1987. cilt 1: 88) göre bu odaların giriş kapılarının bulunduğu duvarda yüklükler vardır. Odaların giriş duvarı karşısındaki caddeye bakan duvar cephesinde pencere düzeni değiştirilmiş, tepe pencereleri kaldırılmış ve duvar bağdadi olarak yenilenmiştir. Sofanın tavan kaplaması ile kesintisiz birleşen sekiliğin ve odaların özgün tavan kaplaması şişhaneli, üçgen, kare, altıgen motiflerle oluşturulan geometrik şekillidir. Sofa üzerindeki tavan kaplamasında altıgen şekillerin ortasında çiçek desenli kalemişleri vardır. Ayrıca duvardan tavana geçiş pervazında çiçek ve yaprak desenli kalemişleri sarı, yeşil ve kırmızı kuvvetli ve parlak renklerle boyanmıştır. Tepe pencerelerinin geniş alçı sövelerinde kırmızı zemin üzerine beyaz kabartma alçı bezemede de çiçek ve yaprak desenleri vardır. Alt pencerelerin üst pervazında çok silik olduğu için okunamamakla birlikte Halil Ağa Evi'ndeki gibi yazılar tespit edilmiştir. Sekilik bir yanda duvar, diğer yanda parmaklık, direk ve üzerinde Bursa kemeri ile sofadan ayrılmıştır. Sekiliğin sofa duvarı üzerindeki alçı söveli tepe pencereleri ise kapatılmıştır. Yapılan tüm bu gözlemlerden anlaşıldığına göre Hasan Ağa Evi, yapıldığı dönemden daha sonraki bir dönemde büyük değişiklikler geçirmiş ancak yine de karkas eski şeklini koruyabilmiştir.

Kaynak:
Eldem, 1987. cilt 1: 88.

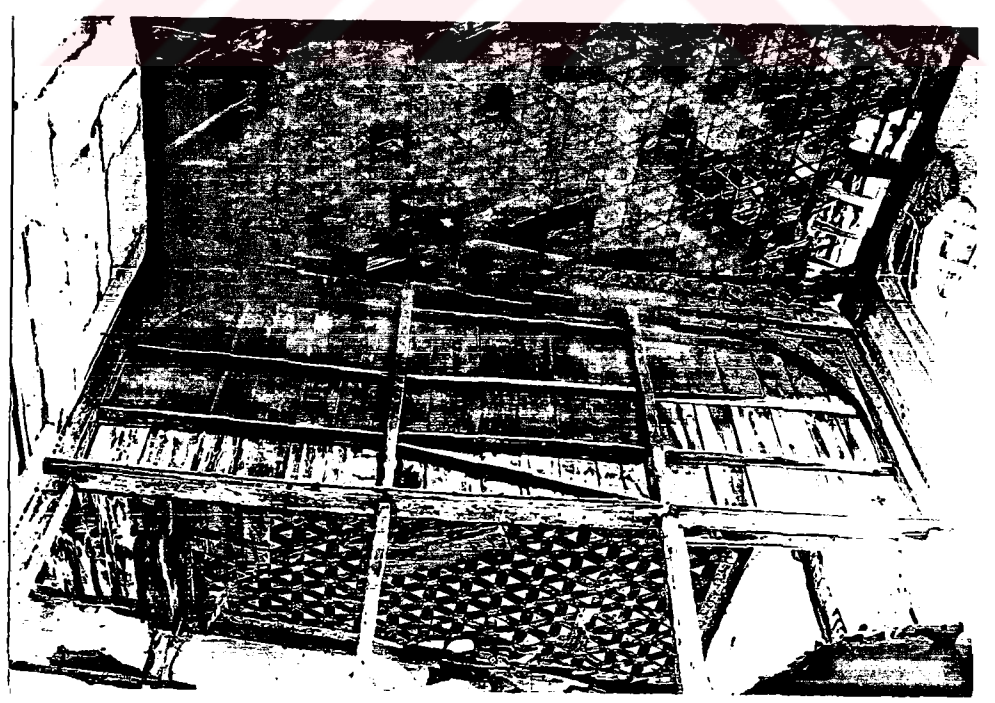
Resim 17. Hasan Ağa Evi: Dış cephe

Resim 16. Hasan Ağa Evi: Dış cephe

Resim 18. Hasan Ağa Evi: Sofa iç cephesi

Resim 19. Hasan Ağa Evi: Sofa tavanı

TABLO.I EV SIRA NO.3 GÖZLEM TARİHİ. 10 Nisan 1993

BULUNDUĞU YER	il: Bursa	ilçe: Mudanya	mah/köy:	sokak: M.Kemal Paşa	kapı no: 17
YAPININ ADI	Hasan Ağa Evi	YAPIM YILI: 17. yy.	KİTABE:		
BUGÜNKÜ DURUM	☐ iyi ☐ orta ☒ kötü	kullanılmıyor: x	kullanılıyor:	işlev:	BUGÜNKÜ SAHİBİ:

MİMARİ TARZI	klasik	barok	ampir	diğer

PLAN TİPOLOJİSİ	dış sofa	iç sofa	orta sofa	eyvan	sekilik	köşk	taht
	x				x		

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ	yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
ALT KAT	x			70					
ORTA KAT									
ÜST KAT		ahşap	tuğla	70	14		3x20x13	3.5 cm.	

CEPHE ÖZELLİKLERİ	sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla s-ralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	boyama taklidi: tuğla	boyama taklidi: taş-tuğla	boyama taklidi: malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	ahşap kaplamalı: yalı baskısı	ahşap kaplamalı: boyalı	ahşap kaplamalı: boyasız
DIŞ DUVAR DOKUSU: ALT KAT					x								
ORTA KAT													
ÜST KAT				x									

BEZEME (kalemişi)	bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
ALT KAT				
ORTA KAT				
ÜST KAT				

ÇIKMA	çıkmasız	orta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
	x					

ÇIKMA DESTEĞİ	desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol

PERVAZLAR	KÖŞE: pervazsız	düz	toskan dorik	diğer
	x			köşe dikmesi açıkta bırakılmış

KAT	saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası	silmeli	diğer
						el.kirişi açıkta bırakılmış

SAKAF	pencere üstü	cephe boyunca

PENCERELER	boyut	pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
ALT KAT	130x114						
ORTA KAT							
ÜST KAT	86x136	82	40				

KAPAK	boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diğer	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer
	86x136					x	2	x			

PARMAKLIK	boyut	yapım sistemi: lakmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı	KAFES	boyut
	86x136								

TEPE PENCERESİ	boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	kemerli: daire	kemerli: basık	kemer taklidi: sivri	kemer taklidi: daire	kemer taklidi: basık	alçı motif sekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
DIŞLIK																	
İÇLİK																	

KAPI	boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz.oda	çamaşırl.	mutfak	hela	diğer
	132x205	x			x	x			x		x			x	

ÇATI	biçim: 2 eğimli	4 eğimli	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok	çatı kaplaması: pedavra	kiremit	diğer
		x				x		x	

SAÇAK	genişlik: 50↓ 50	75 50 75	100 75 100	↑ 100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	ışınsal	dere
				x		x										x	

TABLO. II — EV SIRA NO. 3 — İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık.	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere
365	×				2	×						×

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer
							×							

ASMA KAT / ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar										
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer

SOFA

yükseklik	tür			açık			kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere		alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt cams.	üst	alt camlı	alt cams.	üst		
384	×						×			×					6		6	×	×

merdiven yeri			merdiven biçimi						merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer			direkli	kapılı		
×									1				

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir
2		×										×

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi					eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer: bursa	kemer: barok	kemer: düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b:
															h:

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi					sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer: bursa	kemer: barok	kemer: düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: 75
384	1				×		×	×			×		×		h: 25

KÖŞK / KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	b:
														h:

ORTA KAT / ÜST KAT / BAŞODA / ODA

boyut	konum					giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre			cepheye göre		duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
a:		köşe	orta	sokak	bahçe										
b:	ayrık														
h: 384	bitişik														

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar			
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer: bursa	kemer: barok	kemer: düz	parmaklık	musandra	gusülhane	hizm. oda kapısı	diğer
a:															
h:															

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		b: 75
b:	h:				×						h: 25

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı: alt	sayı: üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
60	135		6												

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h

ocak										
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum: dış duvar	konum: iç duvar	plan: dörtgen	plan: daire	dış cepheye çıkıntı: var	dış cepheye çıkıntı: yok	ocak kapağı	duman tepme rafı

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir

TABLO. III EV SIRA NO. 3 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP

		merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
		kırlangıç	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklı	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklı	kemer	kapak	mandal	yüklük üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklı	kafes	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME	tablalı																								
	kündekari geçme																								
	çıtalı çivili																								x
	pasalı																								
OYMA						x		x																	
YONTMA						x		x																	
TORNA							x																		
PROFİLLEME																									
BAĞDADİ																									
DOKU FARKI																									
BOYAMA								x																	x

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri									
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli		tekne tavan		şişhaneli					pasalı				
		düz	göbekli	aynalı	kubbeli	tek	çift	düz	oymalı	kıvrımlı	dar	geniş			
												oymalı	profilli		
x		x				x		x							

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama	x	x		x			x	x									
bağdadi sıva														x			
deri_bez																	

tavan göbeği																				
kesit		biçim							motifler											
yassı	dışbüley	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer	

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	take	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu

motifler															
doğal bitkisel										geometrik					
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer	

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler										
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva													
malakari													
ahşap													

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri-bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

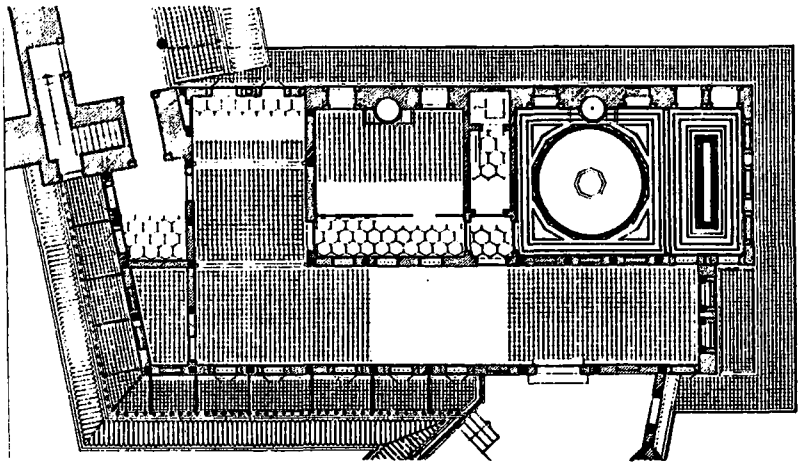
METAL

	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı		fabrika
											tek başlı	çift başlı	
döküm	x	x	x										
dövme						x	x				x	x	
oyma_yontma													

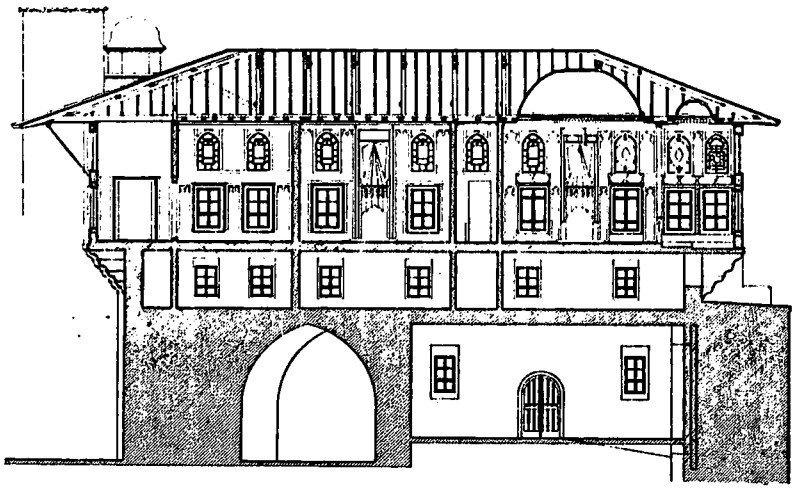
IV.4. YENİ CAMİ HÜNKÂR KASRI

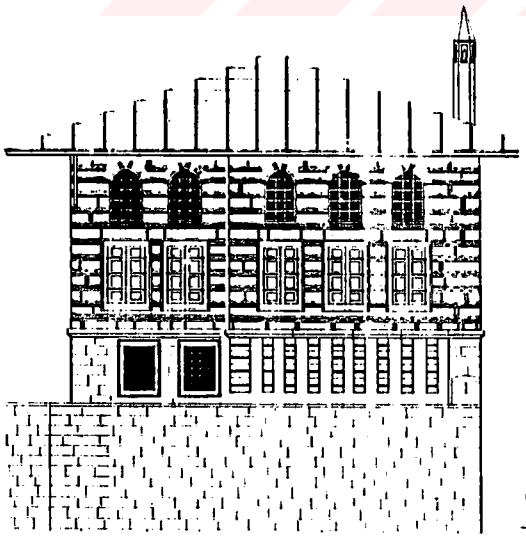
Devrinin (1663) özel ve önemli bir yapısı olan İstanbul Eminönü'ndeki Yeni Cami Hünkâr Kasrı, Türk Evi özelliğini çok iyi yansıtan bir yapıdır. Bugün Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce özel bir şahsa 99 yıllığına kiralanmıştır ve bu şahıs tarafından restorasyonu yaptırılarak halı ve kilim sergilenecek bir müze yapılması düşünülmektedir. Kasrın kargir (taş, tuğla) malzemeyle yığma sistemli yapımının yanında Haliç'e bakan duvarların dışındakilerin ahşap karkas arası dolgu sistemli olması da ev mimarisine yakınlığını artırmaktadır (Eldem, 1987. cilt 2:220-227). Planı dış sofalı, eyvanlı, iki odalı ev tipindedir. Odalardan daha büyük olanı "sultan odası", diğeri "vezir odası" olarak adlandırılır. Vezir odası yanından camiye geçiş sağlanmıştır. Sultan (hünkâr) odası cephede bindirme taş konsolların taşıdığı bir çıkma yapmaktadır. Odaya sofadan direk giriş verilmeyip, diğer oda ve hela kapılarının da açıldığı küçük bir holcük ile dolaylı giriş sağlanmıştır. Sultan odasının kapısı birbiri üzerine katlanarak açılan iki kanatlıdır. İç yüzü sedef kakma olan kapının arka yüzü çakma sistemdir. Odanın sofaya bakan cephesinde yalnız üst pencereler vardır. Bu duvarın karşısındaki duvarda bulunan ocağın külah ve yaşmağı çini kaplamalı ve yedi dilimlidir (Resim 160.d). Ocağın iki yanındaki dolapların kapaklarının ön yüzü sedef kakmalıdır (Resim 158.a). Odanın tüm iç cepheleri çini panolarla süslenmiştir (Resim 21, 22, 23, 24). Bu süsleme şemasının bir evde kalemişleriyle yapıldığı düşünülürse kasır, 17. yüzyıl bezeme özelliklerinin belirlenebilmesi için önemli bir örnektir. Sekialtı üzerindeki daha yüksek olan iki ayrı tekne tavanda ve tavan pervazlarındaki kalemişi bezemeler örneği az bulunur türdendir. Sultan odasının kuzey cephesindeki selvi ağacı, asma dalı, üzüm salkımı motifleriyle oluşturulan alçı pencerelerden solda olanı hünkâr mahfilindekiyle aynıdır (Resim 150.g). Yan cephe kenarlarındaki alçı pencereler sekiz adet daire şeklindeki çeşm-i bülbül camlı kompozisyonu ile özel ve ilginç bir örnektir (Resim 150.f). Odalar ve sofanın zemin döşemesi altıgen tuğla kaplıdır. Vezir odası da sultan odası gibi bezemelidir. Odada bulunan ayırıcı pano madalyon biçimli çiçek desenlidir. Sofa ve odaların iç duvar yüzeylerinin çini kaplamalarındaki atmalar, sofa tavan kaplaması ve çatıdaki bozulmalar dışında yapının onarım gerektirecek bir sorunu yoktur.

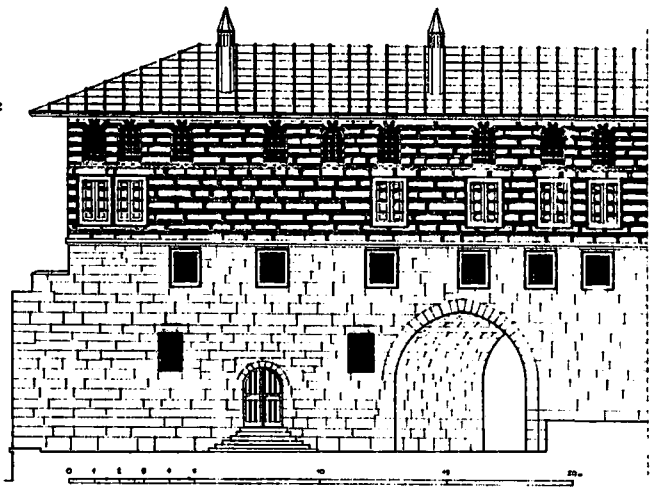
Kaynak:
Eldem, 1987. cilt 2: 220-227.

YENİ CAMİ HÜNKAR KASRI : CEPHELER

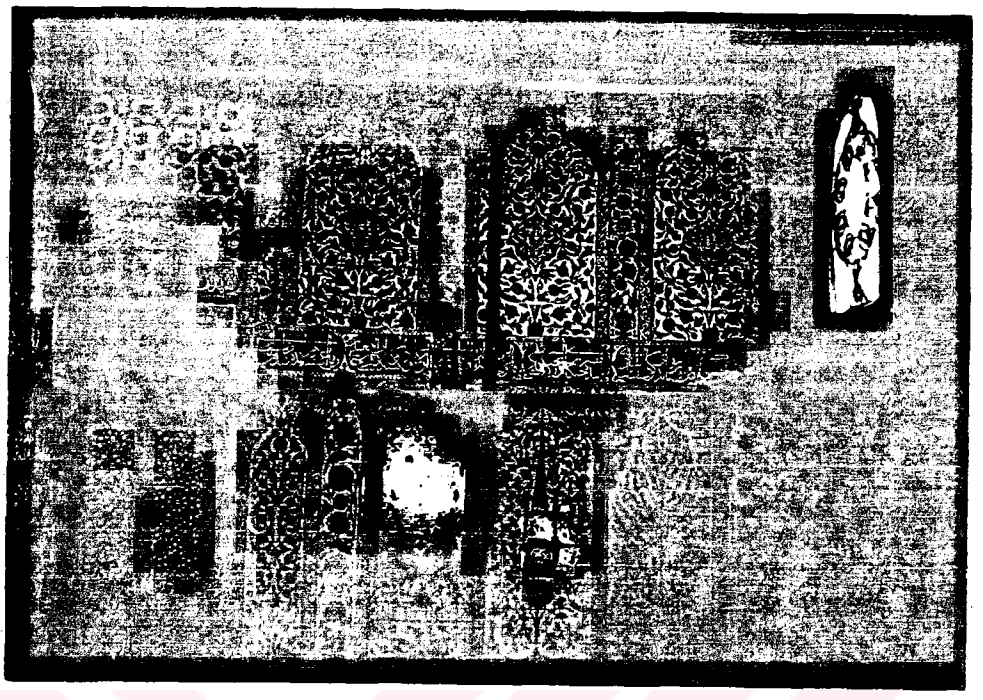

Resim 20. Yeni Cami Hünkâr Kasrı: Dış cephe

Resim 21. Yeni Cami Hünkâr Kasrı: Dış cephe

Resim 22. Yeni Cami Hünkâr Kasrı: Başoda cephesi

Resim 23. Yeni Cami Hünkâr Kasrı: Başoda cephesi

Resim 24. Yeni Cami Hünkâr Kasrı: Başoda cephesi

Resim 25. Yeni Cami Hünkâr Kasrı: Başoda cephesi

TABLO.1 EV SIRA NO. 4 GÖZLEM TARİHİ. 21 Ocak 1994

BULUNDUĞU YER	il: İstanbul	ilçe: Eminönü	mah/köy:	sokak:	kapı no:				
YAPININ ADI	Yeni Cami Hünkar Kasrı	YAPIM YILI	1663	KİTABE					
BUGÜNKÜ DURUM	☐ iyi ☒ orta ☐ kötü	kullanılmıyor	kullanılıyor	işlev	BUGÜNKÜ SAHİBİ				
		x			Vakıflar Genel Müdürl.				

MİMARİ TARZI	klasik	barok	ampir	diğer
	x			

PLAN TİPOLOJİSİ	dış sofa	iç sofa	orta sofa	eyvan	sekilik	köşk	taht
	x				x		

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ	yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
ALT KAT	taş								
ORTA KAT	taş								
ÜST KAT		ahşap	taş-tuğla						

CEPHE ÖZELLİKLERİ	sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla şeritli	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	boyama taklidi: tuğla	boyama taklidi: taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
DIŞ DUVAR DOKUSU													
ALT KAT													
ORTA KAT													
ÜST KAT													

BEZEME (kalemişi)	bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
ALT KAT				
ORTA KAT				
ÜST KAT				

ÇIKMA	çıkmasız	orta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
			x		x	

ÇIKMA DESTEĞİ	desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol
		x					

PERVAZLAR	KÖŞE: pervazsız	düz	toşkan dorik	diğer

KAT	saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası	silmeli	diğer

SAKAF	pencere üstü	cephe boyunca

PENCERELER	boyut	pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
ALT KAT							
ORTA KAT							
ÜST KAT	97 x 165	84	63				

KAPAK	boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diğer	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer
	97x165	dış		iç kündekari		x	2	x			

PARMAKLIK	boyut	yapım sistemi: lakmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı	KAFES	boyut
	97x165	x				x	5x8		

TEPE PENCERESİ		boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	daire	basık	kemer taklidi: sivri	daire	basık	alçı motif sekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
	DIŞLIK	97x156		x						x					kırmızı sarı yeşil mavi	x	x	x
	İÇLİK			x							x	x	x					

KAPI	boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl.	mutfak	hela	diğer

ÇATI	biçim: 2 eğimli	4 eğimli	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok	çatı kaplaması: pedavra	a.kiremit	diğer
		x							kurşun

SAÇAK	genişlik: 50 ↓ 50	75 50	100 75	↑ 100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	şınsal	dere
				x	x							x					

TABLO. II — EV SIRA NO. 4 — İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer

ASMA KAT / ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar										
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer

SOFA

yükseklik	tür			açık			kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere		alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt camsız	üst	alt camlı	alt camsız	üst		
470	x						x			x									

merdiven yeri			merdiven biçimi					merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	Ö	diğer		direkli	kapılı		

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi					eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer: bursa	kemer: barok	kemer: düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b:
															h:

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi					sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer: bursa	kemer: barok	kemer: düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b:
															h:

KÖŞK / KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık			kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan		ocak	dolap	hücre	b:
															h:

ORTA KAT / ÜST KAT

boyut	konum					giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre			cepheye göre		duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
		köşe	orta	sokak	bahçe										
a:	ayrık	x		x		x				x				x	
b:															
h:	bitişik														

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar				
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer: bursa	kemer: barok	kemer: düz	parmaklık	musandra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diger
a: 114															
h: 228	dış	x				x		x							dolap ocak

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir	
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		b:	
b: 613	h: 85								çini kapl.		h:	

BAŞODA / ODA

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı: alt	sayı: üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
53⁵	165		20	7	12										

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı					
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h	
92⁵	43	160		x sedef k.							

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h

ocak										
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum: dış duvar	konum: iç duvar	plan: dörtgen	plan: daire	dış cepheye çıkıntı: var	dış cepheye çıkıntı: yok	ocak kapağı	duman tepme rafı
94	66	16	x			x		x		x

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir
					x				x çini						x		

TABLO. III EV SIRA NO. 4 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP	merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
	kırlangıç	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklık	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklık	kemer	kapak	manaal	yüklük üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklık	kafes	yasmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME civili tablalı									x				x						x					
BİRLEŞTİRME civili geçme kündekari																								
BİRLEŞTİRME çıtalı																								
BİRLEŞTİRME pasalı																								
OYMA																								
YONTMA																								
TORNA							x																	
PROFİLLEME																								
BAĞDADİ																								
DOKU FARKI																								
BOYAMA							x																	

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri							
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli		tekne tavan		şişhaneli					pasalı		
		düz	göbekli	aynalı	kubbeli	tek	çift	düz	oymalı	kıvrımlı	dar	geniş	
					x							oymalı	profilli

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama																	
bağdadi sıva																	
deri_bez														x			

tavan göbeği																			
kesit		biçim						motifler											
yassı	dışbüley	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	lake	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu

motifler														
doğal bitkisel										geometrik				
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler										
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva													
malakari													
ahşap													

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri_bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

METAL

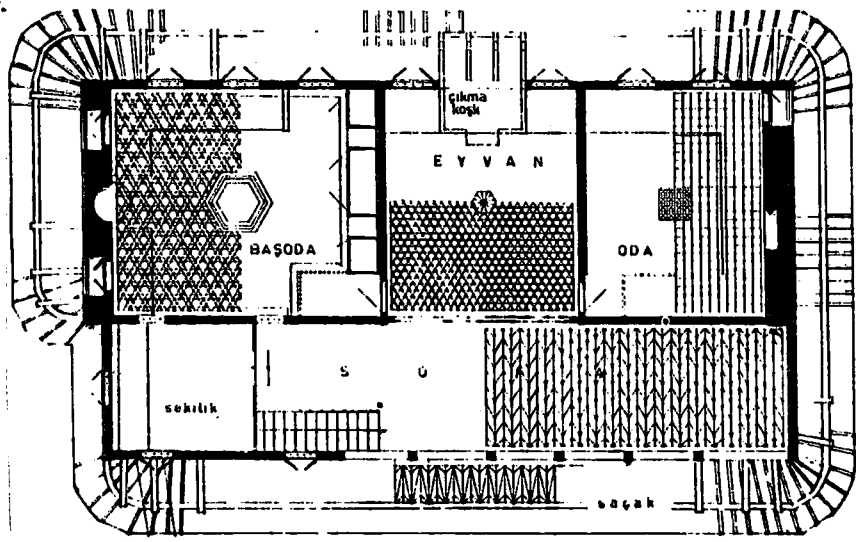
	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı		fabrika
döküm											tek başlı	çift başlı	
dövme													
oyma_yontma													

IV.5. MURADİYE EVİ

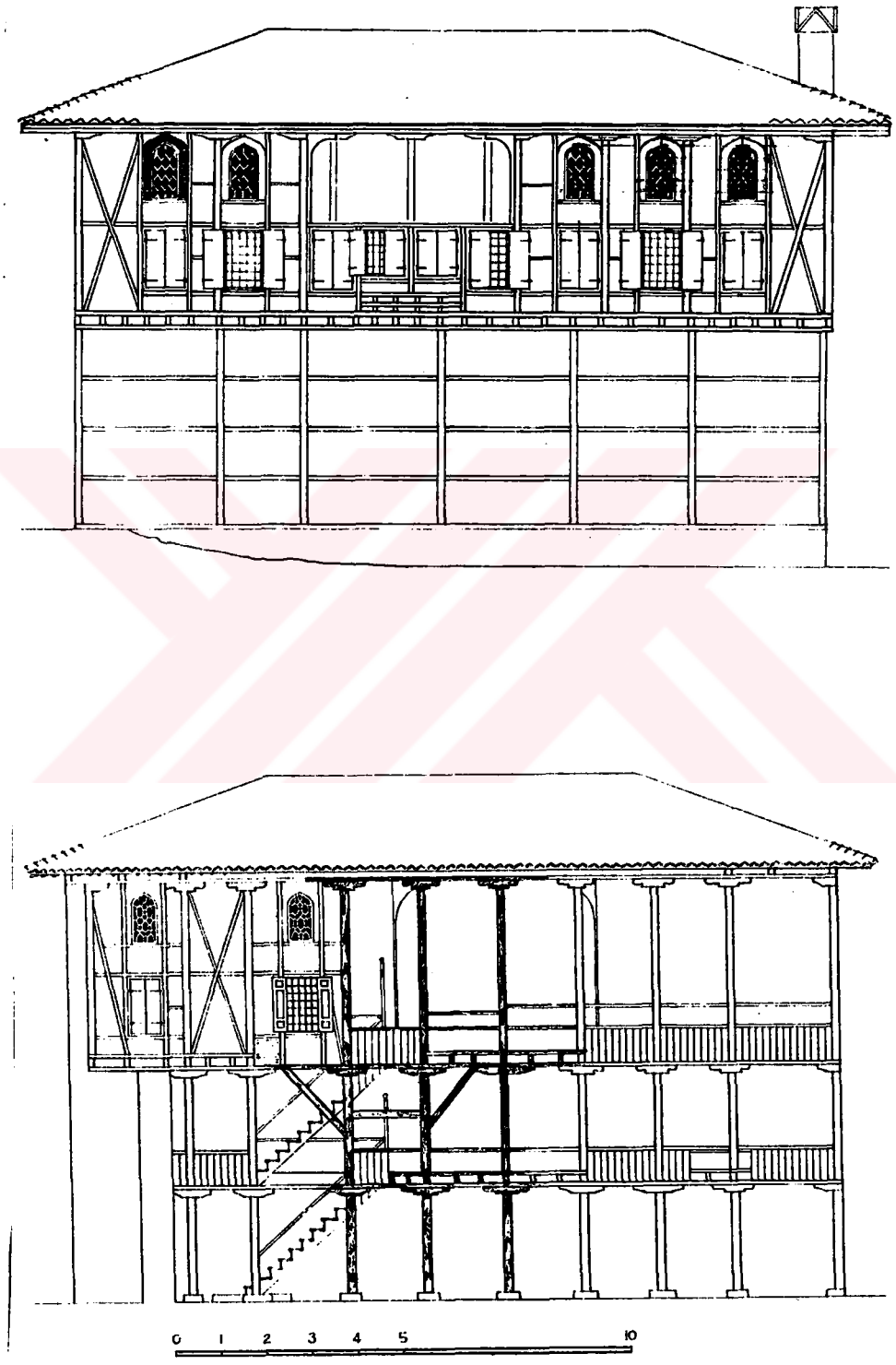
Bursa'nın Muradiye semtinde, II. Murad Külliyesi'nin karşısında bulunan ev 17. yüzyıl yapısıdır. Kültür Bakanlığı tarafından restorasyonu yapılarak müze ev olarak hizmete açılmıştır. Sultan II. Murad'ın bu evde kaldığı yolundaki asılsız bilgiler geçmiş tarihlerde gazetelerde bile yayımlanmıştır (Ünver, 1947:122). 2 katlı olan Muradiye Evi, açık dış sofalı, eyvanlı, sekilikli, 2 odalıdır. Zeminden yükseltilmiş alt katta alçak tavanlı kışlık odalar vardır. Üst katta başodanın konumunun seçkinliği eyvan ve sekiliklerle belirginleşmiştir. Odaya dolaylı girişin tavanı alçaltılmıştır. Giriş duvarı üzerinde yüklük, dolap ve hücreler bir arada bulunmaktadır. Odanın sofaya ve dış cepheye açılan pencereleri parmaklıklı ve kapaklıdır. Yüklüğün bulunduğu duvar dışındaki diğer üç pencereli cephede bulunan pencereler iki sıra halindedir. Eğrisel motifli içlikler ve baklava motifli dışlıklarda renksiz camlar kullanılmıştır. Yüklük kapakları ön yüzde ince çubuklarla kaplanmış, üzerlerindeki kalemişi bezemede selvi ağacı ve vazoda çiçek desenleri kullanılmıştır. Dolap kapakları, yüklük üzeri kafeslerin arasındaki süsleme panolarında ve diğer ahşap yüzeylerde klasik üslup bezemenin çok iyi örnekleri verilmiştir. Şişhane kaplamalı tavanda üçgen, kare, altıgen gibi geometrik şekiller oluşturulmuştur. Altıgenlerin ortalarında çiçek motifli kalemişleri vardır. Tüm tavan yüzeyi ve altıgen tavan göbeği boyalıdır. Ocak, alçı külah ve yaşmaklıdır. Ocağın iki yanında pencereler vardır. Diğer oda bezemesi de bu odaya benzer. T şeklindeki sofanın dış cephesi restorasyon sonucu camekânla kapatılmıştır. Başodanın önündeki sekilik S. H. Eldem'in 1944'teki onarımdan önce tespit ettiği şekliyle başoda duvarı boyunca devam etmektedir ve iki basamakla yükseltilmiştir (Eldem, 1987. cilt 1:104). Eyvanın cami meydanına bakan cephesinde çıkma yapan bir köşk tespit edilmiş, ancak restorasyon sırasında çıkmanın konsol kirişleri kesilerek cephe kapatılmıştır (Eldem, 1987. cilt 1:104). Cephenin sıvasız, dolma karakteri restorasyon sonrasında değiştirilmemiş, saçakaltı bezemeli ahşap kaplaması düz kaplama olarak yenilenmiştir. Mimari ve bezeme şemaları ile 17. yüzyıl özelliklerini çok iyi yansıtan Muradiye Evi, restorasyonu yapılarak ayakta kalması sağlanabilmiş güzel bir örnektir.

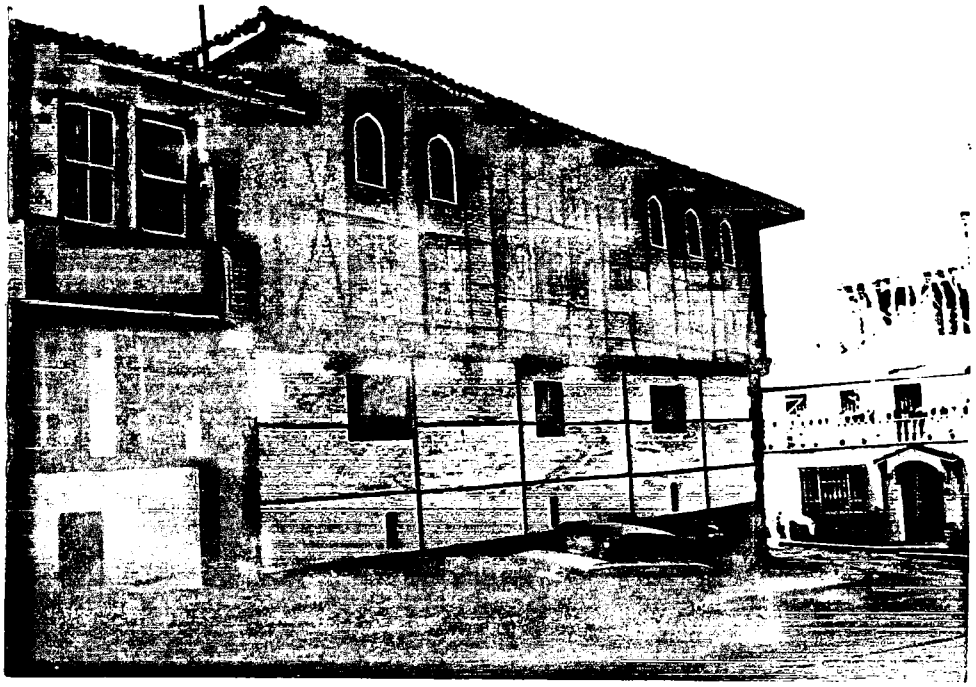
Kaynak:

Eldem, 1987. cilt 1: 100-109.
Eldem, 1987. cilt 3: 20-21.
Ünver, 1947: 120-122.
Tomsu, 1950: 143-150.

MURADİYE EVİ : CEPHELER

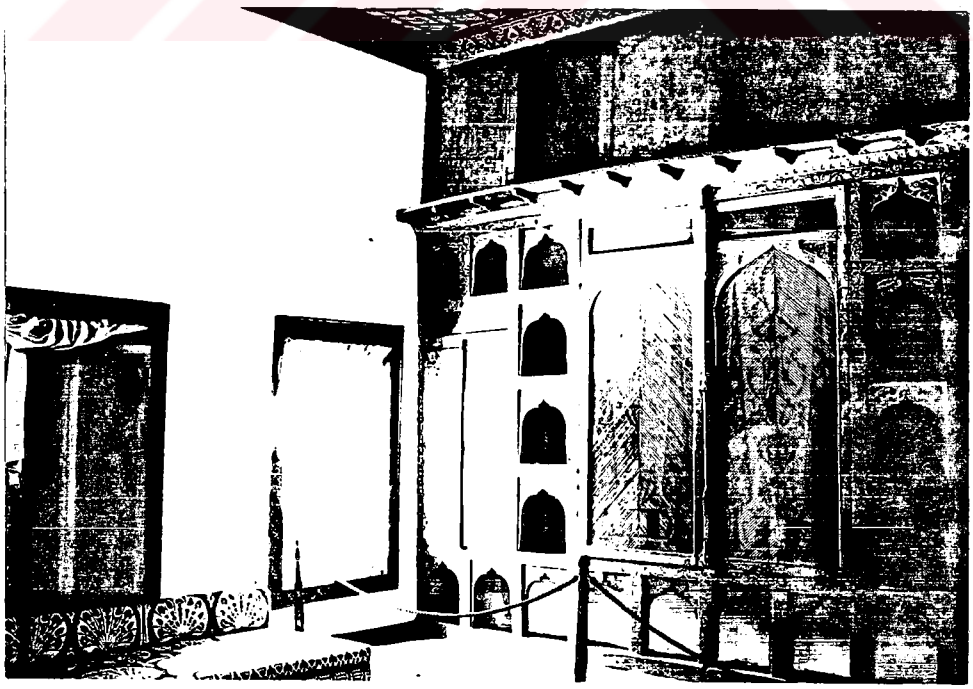
Resim 27. Muradiye Evi: Sokak cephesi

Resim 26. Muradiye Evi: Sofa cephesi

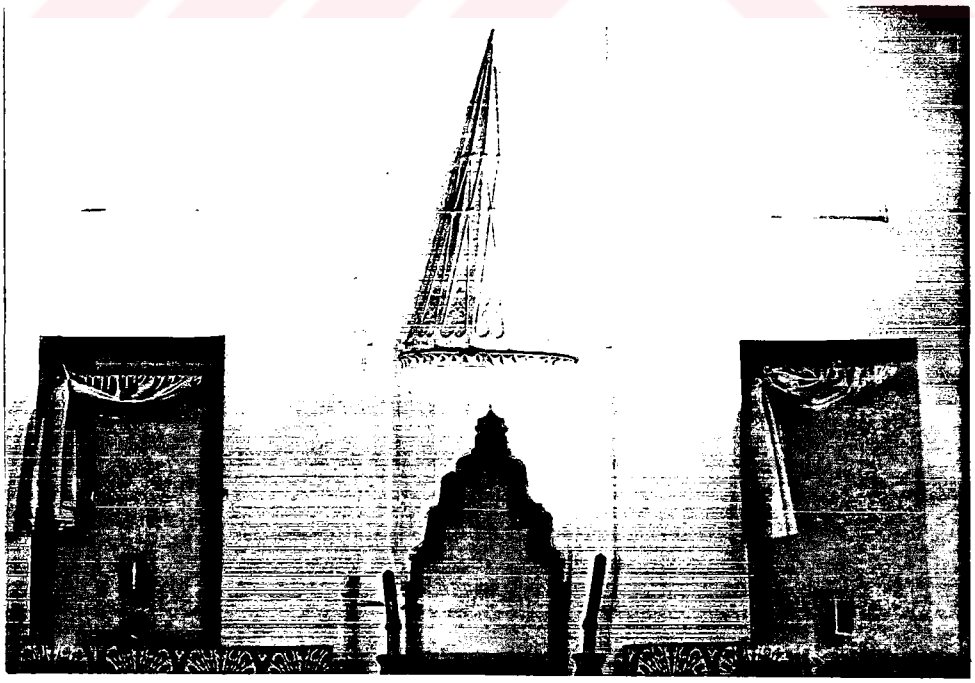
Resim 28. Muradiye Evi: Sofa iç cephesi

Resim 29. Muradiye Evi: Başoda cephesi

Resim 30. Muradiye Evi: Başoda cephesi

Resim 31. Muradiye Evi: Başoda cephesi

TABLO.I EV SIRA NO. 5 GÖZLEM TARİHİ. 27 Mayıs 1993

BULUNDUĞU YER	il: Bursa	ilçe:	mah/köy: Muradiye	sokak:	kapı no:
YAPININ ADI	Muradiye Evi	YAPIM YILI: 17. yy.	KİTABE:		
BUGÜNKÜ DURUM	R ☑ iyi ☐ orta ☐ kötü	kullanılmıyor:	kullanılıyor: x	işlev: müze	BUGÜNKÜ SAHİBİ:

MİMARİ TARZI	klasik	barok	ampir	diğer
	x			

PLAN TİPOLOJİSİ	dış sofa	iç sofa	orta sofa
	x		

eyvan	sekilik	köşk	taht
x	x		

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ

	yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
ALT KAT	taş			77	24				
ORTA KAT									
ÜST KAT		ahşap	tuğla	70	16				

CEPHE ÖZELLİKLERİ

	sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla sıralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	tuğla	taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
ALT KAT	x												
ORTA KAT													
ÜST KAT				x									

DIŞ DUVAR DOKUSU

ALT KAT	x
ORTA KAT	
ÜST KAT	x

BEZEME (kalemişi)

	bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
ALT KAT				
ORTA KAT				
ÜST KAT				

ÇIKMA

çıkmasız	orta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
		x			

ÇIKMA DESTEĞİ

desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol
x						

PERVAZLAR

KÖŞE	pervazsız: x	düz	toskan dorik	diğer: köşe dikmesi açıkta bırakılmış		
KAT	saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası	silmeli	diğer: d.kirişi açıkta bırakılmış
SAKAF	pencere üstü	cephe boyunca				

PENCERELER

	boyut	pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölünteleri: alt kat	üst kat
ALT KAT							
ORTA KAT							
ÜST KAT	91x139	85	54				

KAPAK

boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diğer	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer
94x139	x				x	2	x			

PARMAKLIK

boyut	yapım sistemi: lakmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı
89x136	x				x	4x6

KAFES

boyut				

TEPE PENCERESİ

	boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	kemerli: daire	kemerli: basık	kemer taklidi: sivri	kemer taklidi: daire	kemer taklidi: basık	alçı motif sekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
DIŞLIK	70x120		x							x							
İÇLİK			x							x					x	x	x

KAPI

boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl.	mutfak	hela	diğer

ÇATI

biçim: 2 eğimli	4 eğimli	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok	çatı kaplaması: pedavra	kiremit	diğer
	x				x		x	

SAÇAK

genişlik: 50 ↓	75 50	100 75	↑ 100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	ışınsal	dere
		x		x							x					

TABLO.II EV SIRA NO. 5 İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık.	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere
200			x				.	x	x			

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer
	x													eyvan

ASMA KAT / ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar										
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer

SOFA

yükseklik	tür			açık		kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere	alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt camsız	üst	alt camlı	alt camsız	üst		
400	x			x					x			2	2	9		5	x	x

merdiven yeri			merdiven biçimi						merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer		direkli	kapılı		
x			x						1	x			

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir
2	x	x										x

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi				eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	
400	1				x			x					x		b: 90 h: 12

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi				sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	
390	2	1	10		x			x					x		b: 90 h: 12

KÖŞK / KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	b: h:

ORTA KAT / ÜST KAT / BAŞODA / ODA

boyut	konum					giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre			cepheye göre		duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
a: 536 b: 556 h: 400		köşe	orta												
ayrık	x			sokak	bahçe	x				x			x		
bitişik				x											

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar			
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	musandra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diger
a: 90 h: 175	x				x							x			

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		b: 85 h: 22
b: 86	h:	27⁵	28	28	x						

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı alt	sayı üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
45	139		10	7	7	x				x	x				

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h
78	41	128	x						hücre	61

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h
164	56	198	x				x		x	

ocak												
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum		plan		dış cepheye çıkıntı		ocak kapağı		duman tepme rafı	
			dış duvar	iç duvar	dörtgen	daire	var	yok				
75	40	25	x			x		x				

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir
								x							x		

TABLO. III EV SIRA NO. 5 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP

		merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere					ocak		tavan
		korkuluk	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklı	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklı	kemer	kapak	manâdi	yüklük-üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklı	kafes	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME: geçme	tablalı																			x						
BİRLEŞTİRME: geçme	kündeka																									
BİRLEŞTİRME: çivili	çıtalı													x		x										x
BİRLEŞTİRME: çivili	pasalı									x																
OYMA				x	x			x	x								x									
YONTMA																	x									
TORNA		x		x	x		x	x							x											
PROFİLLEME																										
BAĞDADİ																										
DOKU FARKI																										
BOYAMA								x						x		x										x

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri							
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli		tekne tavan		şişhaneli					pasalı		
		düz	göbekli	aynalı	kubbeli	tek	çift	düz	oymalı	kıvrımlı	dar	geniş: oymalı	geniş: profilli
x		x				x		x					

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama	x	x	x	x			x	x									
bağdadi sıva														x			
deri_bez																	

tavan göbeği																				
kesit		biçim						motifler												
yassı	dışbükey	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer	

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	lake	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
x			x				x				x			

motifler																	
doğal bitkisel											geometrik						
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer		3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer		
x	x								selvi								

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler										
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva													
malakari													
ahşap													

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri_bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

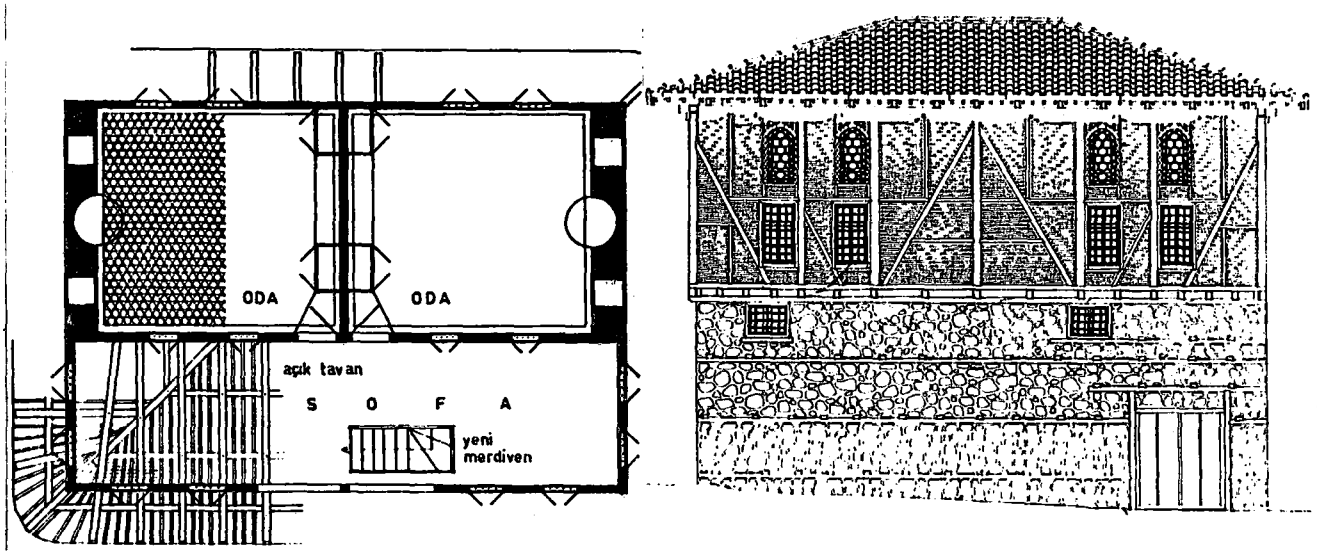
METAL

	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	takma	kilit	ayna	kulp	el yapımı: tek başlı	el yapımı: çift başlı	fabrika
döküm													
dövme						x	x				x		
oyma_yontma													

IV.6. KENAN DOĞRUÖZ EVİ

17. yüzyıl yapısı olan Kenan Doğruöz Evi, Mudanya'da aynı yüzyılda yapılmış diğer evlere (Halil Ağa ve Hasan Ağa evleri) oranla özgünlüğünü daha fazla yitirmiştir. Cephesi sıvasız ve tuğla dolgu dekoratif örgülüdür. 3 katlı olan Kenan Doğruöz Evi, dış sofalı, 2 odalıdır. Yalnız üst katta bir odada iç özellikler ve bezemeye ilişkin bilgiler edinilebilir. Bu odanın sofa tarafındaki duvarda bulunan alt pencereler kapatıldığı halde tepe pencereleri durmaktadır. Tepe pencerelerinin ahşap pervazları oyma teknikle yapılmış, karanfil, lale ve yaprak motifleriyle bezenmiştir. Ayrıca bu pencereler arasında çiçek motifli bir duvar boyaması kalmıştır. Odanın diğer duvar yüzeyleri ise boyandığı için kalemişleri kapanmıştır. Feyzullah Dayıgil ile Zarif Orgun'un 1939 yılında Mudanya'da yaptıkları incelemelerden esas kattaki bu odaların ortak duvarı üzerinde yanları dolaplı, üzeri parmaklıklı bir yüklük (musandıra) olduğu anlaşılmaktadır (Dayıgil, 1939:113-114). Yüklük duvarının karşısındaki duvarın ortasında yaşmağı ve külahı yıkılmış ocak ve ocağın iki yanında yalnız tepe pencereleri vardır. Ocağın ve tepe pencerelerinin kenar bordürleri kırmızı zemin üzerine beyaz doğal desenli bezemelidir. Alçı pencerelerde saydam ve renkli camlar bir arada kullanılmıştır. Tavan şişhane kaplamalı, üçgen, altıgen ve yıldız motifli, boyalıdır. Kapı kemerinde ise rumi motifli bezemeler vardır. Mudanya'daki diğer evlerde olduğu gibi Kenan Evi de kullanıcıları tarafından bölünmeler yapılarak kullanılmaktadır. Ancak iç ve plan özelliklerindeki bozulmalara oranla cephe özellikleri daha fazla korunmuştur.

Kaynak:
Dayıgil, 1939: 113-114.
Eldem, 1987. cilt 1: 90-91.

Resim 32. Kenan Doğruöz Evi: Dış cephe

Resim 33. Kenan Doğruöz Evi: Dış cephe

Resim 35. Kenan Doğruöz Evi: Başoda cephesi

Resim 34. Kenan Doğruöz Evi: Başoda cephesi

TABLO.1 EV SIRA NO.6 GÖZLEM TARİHİ. 6 Ağustos 1993

BULUNDUĞU YER	il: Bursa	ilçe: Mudanya	mah/köy:	sokak: Meydancık	kapı no: 3-6
YAPININ ADI	Kenan Doğruöz Evi	YAPIM YILI: 17. yy.		KİTABE:	
BUGÜNKÜ DURUM	☐ iyi ☒ orta ☐ kötü	kullanılmıyor:	kullanılıyor: x	işlev: Konut	BUGÜNKÜ SAHİBİ: O. Kara

MİMARİ TARZI: klasik: x | barok | ampir | diğer

PLAN TİPOLOJİSİ: dış sofa: x | iç sofa | orta sofa | eyvan | sekilik: x | köşk | taht

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ

	yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
ALT KAT	taş			77	48				
ORTA KAT		ahşap	tuğla	77	20				
ÜST KAT		ahşap	tuğla	77	20	200-197	28 x10x4	5,5	

CEPHE ÖZELLİKLERİ

	sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla s-ralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	boyama taklidi: tuğla	boyama taklidi: taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
ALT KAT	x												
ORTA KAT			x										
ÜST KAT				x									

DIŞ DUVAR DOKUSU

BEZEME (kalemişi)

	bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
ALT KAT				
ORTA KAT				
ÜST KAT				

ÇIKMA: çıkmasız: x | orta-üst kat birlikte çıkma | üst kat çıkma | üst kat tekrar çıkma | oda çıkmalı | kat çıkmalı

ÇIKMA DESTEĞİ: desteksiz | bindirme | düz furuş | eğri furuş | bağdadi içbükey | bağdadi dışbükey | konsol

PERVAZLAR

	köşe: pervazsız: x	düz	toskan dorik	diğer: köşe dikmesi açıkta bırakılmış

KAT	saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası	silmeli	diğer: d. kirişi açıkta bırakılmış

SAKAF	pencere üstü	cephe boyunca

PENCERELER

	boyut	pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
ALT KAT							
ORTA KAT	70 x 93						
ÜST KAT	74x130	104	54				

KAPAK

boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diğer	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer
74 x 130					x	2	x			mevcut değil

PARMAKLIK

boyut	yapım sistemi: lakmalı	tarna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı

KAFES — boyut:

TEPE PENCERESİ

	boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	kemerli: daire	kemerli: basık	kemer taklidi: sivri	kemer taklidi: daire	kemer taklidi: basık	alçı motif sekli: geometrik	eğriset	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
DIŞLIK	53x115		x						x								
İÇLİK			x						x						x	x	x

KAPI

boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl.	mutfak	hela	diğer

ÇATI

biçim: 2 eğimli	4 eğimli: x	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok: x	çatı kaplaması: pedavra	kiremit: x	diğer

SAÇAK

genişlik: 50↓	75 50	100 75: x	↑100	köşe çözümü: dik	yuvarlak: x	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	ışınsal: x	dere

TABLO.II EV SIRA NO. 6 İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere
186		x	x		2		·					x

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer
	x													

ASMA KAT ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar										
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer
190	x	x									

SOFA

yükseklik	tür			açık		kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere	alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt cams.	üst	alt camlı	alt cams.	üst		
364	x			x					x		4		4	8		8	x	x

merdiven yeri			merdiven biçimi						merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer			direkli	kapılı		
x									1				

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir
2		x										

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi					eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer			parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b:
								bursa	barok	düz					h:

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi					sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer			parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b:
364	2				x			x					x		h:

KÖŞK KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	b:
														h:

ORTA KAT ÜST KAT — BAŞODA ODA

boyut	konum				giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre			cepheye göre	duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
a: 445		köşe	orta											
b: 521	ayrık			sokak / bahçe										
h: 364	bitişik	x		x	x				x			x		

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar			
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer		parmaklık	musandıra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diğer
a: 88								bursa	barok	düz				
h: 186	x										x			

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			ic duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		b:
b:	h:	25	26	26	·	x					h:

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı: alt	sayı: üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
44	130	200	8	2	6										

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h
								·		

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h

ocak										
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum		plan		dış cepheye çıkıntı		ocak kapağı	duman tepme rafı
			dış duvar	iç duvar	dörtgen	daire	var	yok		
92	45		x			x		x		

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir

TABLO. III EV SIRA NO. 6 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP

		merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
		kırlıklı	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklı	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklı	kemer	kapak	mandal	yüklük-lüklü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklı	kafes	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME geçme	tablalı																								
	kündekari																								
çivili	çıtalı																								x
	pasalı									x															
OYMA									x																
YONTMA																									
TORNA		x							x																
PROFİLLEME																									
BAĞDADİ																									
DOKU FARKI																									
BOYAMA																									x

TAVANDA BEZEME

	tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri							
	ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli: düz	tek düzlemli: göbekli	tekne tavan: aynalı	tekne tavan: kubbeli	şişhaneli: tek	şişhaneli: çift	şişhaneli: düz	şişhaneli: oymalı	şişhaneli: kıvrımlı	pasalı: dar	pasalı: geniş: oymalı	pasalı: geniş: profilli
	x		x				x		x					

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama	x	x		x													
bağdadi sıva																	
deri_bez																	

tavan göbeği

kesit		biçim						motifler										
yassı	dışbükey	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	take	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu

motifler

doğal bitkisel										geometrik				
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler										
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva		x	x										
malakari													
ahşap													

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri_bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

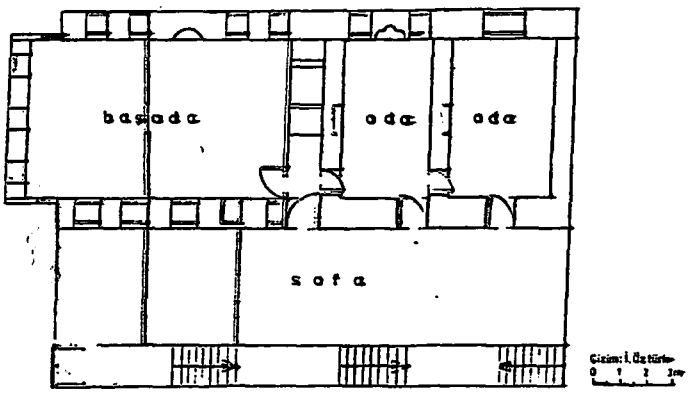
METAL

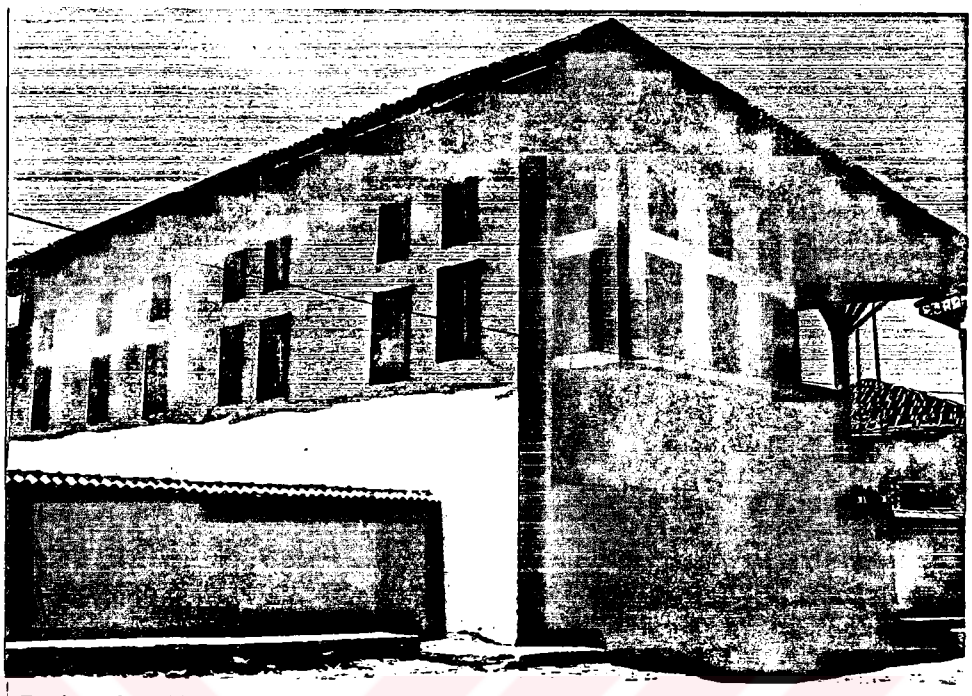
	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı: tek başlı	el yapımı: çift başlı	fabrika
döküm													
dövme													
oyma_yontma													

IV.7. BAKİ BEY KONAĞI (ÇELİKBAŞLAR, KOCAODA)

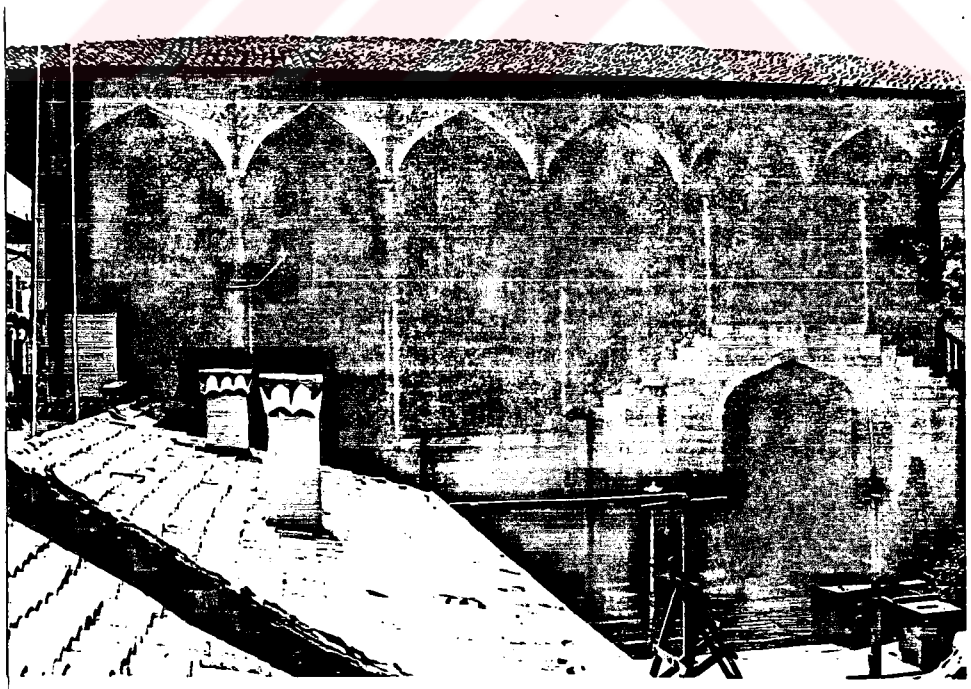
Burdur'un önemli sivil mimarlık örneklerinden olan yapının Kınalı Aşireti'nden Çelik Mehmet Paşa zamanında (17. yüzyıl) yapıldığı düşünülmektedir (Öztürk, basılmamış makale). Konak, Çelikbaşlar Evi, Kocaoda, Bahçeli Selamlık adlarıyla da anılır. Yapı 1959 yılında tek yapı olarak tescil edilmiş, 15.3.1964 gün ve 2396 sayılı GEEAYK kararı ile Taşoda'yla birlikte korunması gerekli eser olduğuna karar verilmiştir. 1987 yılında kamulaştırma işlemleri tamamlanarak başlatılan restorasyon çalışmaları, 1988 yılında bitirilerek müze ev olarak hizmete açılmıştır (Öztürk, basılmamış makale). Açık dış sofalı, sekilikli, 3 odalı olan konak 2 katlıdır. Bahçe, bir esas, bir de *beyler girişi* olmak üzere 2 girişlidir. Alt kat taşlığına ahır, samanlık, kiler ve 2 oda kapısı açılmaktadır. Esas kat sofasının doğu tarafında bir sekilik vardır. Sekilik tabanı sofadan yükseltilerek oturmaya ayrılmıştır. Açık sofanın direklik araları sivri kemerlidir. Sivri kemerin dış, iç ve yan yüzleri vazoda çiçek motifli kalemişi bezemelidir. Ayrıca sofanın merdiven üzerine gelen çatı örtüsünün uzantısı olan farklı eğimli geniş saçağı, zemin kattan yükselen ahşap direklere dayalı furuşlarla taşınmaktadır. Sofa tavanının ahşap kaplaması şişhanelerle oluşturulan geometrik yıldız, üçgen, dörtgen, altıgen, baklava şekillidir. Sekiliğin kare planlı tavan göbeğinde de kalemişi bezemeler vardır. Başoda sofanın doğu kenarındadır. Sofadan odalara direk giriş verilmemiştir. Yalnız iki oda kapısının da açıldığı giriş bölümünün kapısı sofaya açılmaktadır. Giriş kapısının olduğu duvarda yüklük, diğer duvarlarda dolap ve hücreler vardır. Ocak ahşap yaşmak ve külahlıdır. Oda tek yöne çıkma yapar. Çıkmalı kısmın tabanı yükseltilerek oturmaya ayrılmıştır. Sekialtı ve sekiüstü tavanları ayrıdır ve her iki tavan da altıgen göbeklidir. Tavan kaplaması şişhanelerle oluşturulmuş geometrik motiflidir. Tavanda kalemişlerinin yanı sıra altın varaklı kabartma altın kabaralar (kubbecikler), yıldız motiflerinin ortalarına aplike edilmişlerdir. Tavan kaplamasında, duvardan tavana geçiş pervazında, sekiüstü kemerinde, alt pencerelerin pervazlarında, ocak yaşmağında, dolap ve yüklük kapaklarıyla, yüklük üzeri ahşap panolarda çiçek, yaprak motifli kalemişleri vardır. Yüklük üzeri 2 sıra bezeme panosu şeklinde modüllere ayrılmış, panolarda vazo içinde türlü çiçek motifleri kullanılmıştır. Vazolarda gümüş varak, çiçeklerde canlı ve kontrast renkler kullanılmıştır. Tepe pencereleri geometrik alçı kayıtlıdır. Sekiüstü tepe pencere aralarında sivri kemerli çerçeveler içinde vazoda çiçek motifli kalemişleri vardır. Alt pencere araları iki sıra halinde ikili veya üçlü dikdörtgen bordürlü, madalyon motifli kalemişi bezemelidir.

Kaynak:
Öztürk, "Kocaoda....." (basılmamış makalesinden).

Resim 36. Baki Bey Konağı: Dış cephe

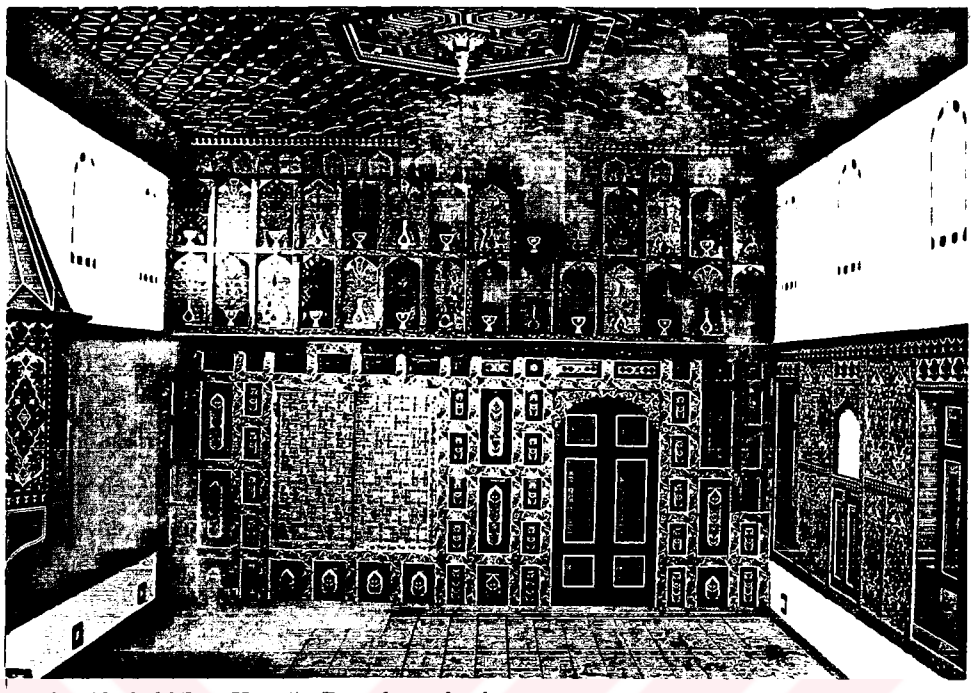
Resim 37. Baki Bey Konağı: Dış cephe

Resim 38. Baki Bey Konağı: Dış cephe

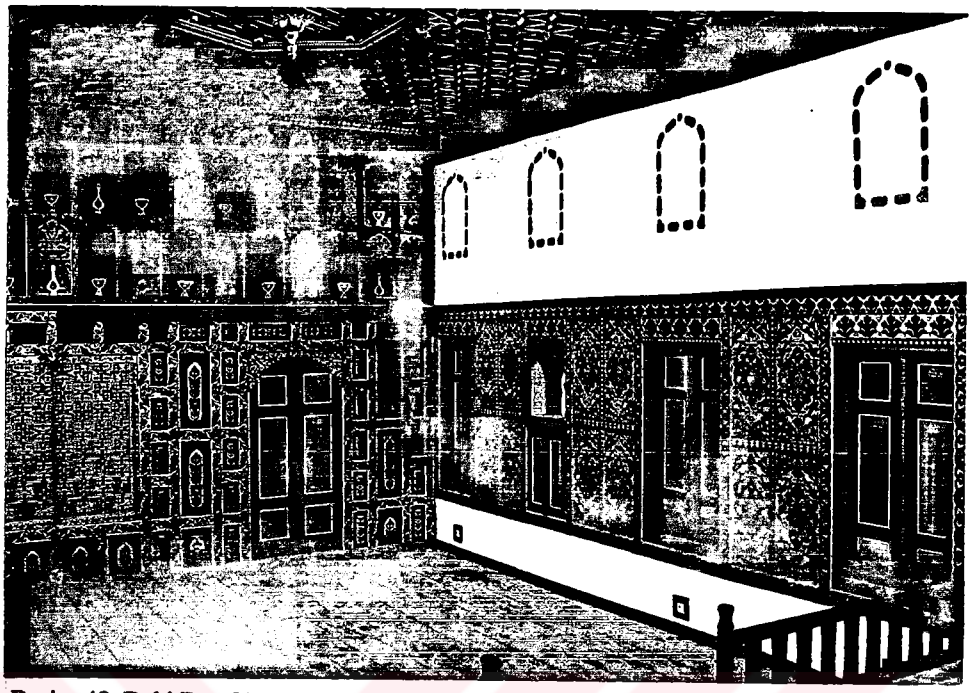
Resim 39. Baki Bey Konağı: Sofa cephesi

Resim 40. Baki Bey Konağı: Başoda cephesi

Resim 41. Baki Bey Konağı: Başoda cephesi

Resim 42. Baki Bey Konağı: Başoda cephesi

Resim 43. Baki Bey Konağı: Başoda cephesi

TABLO.I EV SIRA NO.7 GÖZLEM TARİHİ. 23 Mayıs 1993

BULUNDUĞU YER	il: Burdur	ilçe:	mah/köy: Paşa Köprüsü	sokak: Divan Baba	kapı no: 2
YAPININ ADI	Baki Bey Konağı	YAPIM YILI: 17. yy.	KİTABE:		
BUGÜNKÜ DURUM	R ☒ iyi ☐ orta ☐ kötü	kullanılmıyor:	kullanılıyor: x	işlev: müze	BUGÜNKÜ SAHİBİ: T.C. Kültür Bakanlığı

MİMARİ TARZI: klasik: x | barok | ampir | diğer

PLAN TİPOLOJİSİ: dış sofa: x | iç sofa | orta sofa | eyvan | sekilik: x | köşk | taht

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ

	yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
ALT KAT	taş			100	20				
ORTA KAT									
ÜST KAT				100	20				

CEPHE ÖZELLİKLERİ

	sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla sıralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	boyama taklidi: tuğla	boyama taklidi: taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
ALT KAT					x								
ORTA KAT													
ÜST KAT					x								

DIŞ DUVAR DOKUSU

	bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
ALT KAT				
ORTA KAT				
ÜST KAT	sofa kemeri	vazoda çiçek		

BEZEME (kalemişi)

ÇIKMA: çıkmasız | orta-üst kat birlikte çıkma | üst kat çıkma: x | üst kat tekrar çıkma | oda çıkmalı: x | kat çıkmalı

ÇIKMA DESTEĞİ: desteksiz | bindirme | düz furuş | eğri furuş | bağdadi içbükey: x | bağdadi dışbükey | konsol

PERVAZLAR

KÖŞE	pervazsız	düz: x	toskan dorik	diğer		
KAT	saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası: x	silmeli	diğer
SAKAF	pencere üstü	cephe boyunca				

PENCERELER

	boyut	pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
ALT KAT							
ORTA KAT							
ÜST KAT	78x135 x	80	56	x			

KAPAK

boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diğer	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer
80x140	x				x	2	x			

PARMAKLIK

boyut	yapım sistemi: lakmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı			KAFES	boyut				
80x140	x				x	4x7	x							

TEPE PENCERESİ

	boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	kemerli: daire	kemerli: basık	kemer taklidi: sivri	kemer taklidi: daire	kemer taklidi: basık	alçı motif şekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
DIŞLIK	60x90	x															
İÇLİK						x			x						x		x

KAPI

boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme: x	kuyu	peyke	hiz. oda: x	çamaşırl	mutfak	hela	diğer
							x			x				

ÇATI

biçim: 2 eğimli	4 eğimli: x	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok: x	çatı kaplaması: pedavra	kiremit: x	diğer

SAÇAK

genişlik: 50↓	75 50	100 75	↑100: x	köşe çözümü: dik: x	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli: x	kaplamasız: mertekler: duvara dik	ışınsal	dere

TABLO.II EV SIRA NO. 7 İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık.	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere
480		x				x			x			

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer
								x	x					

ASMA KAT / ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar										
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer

ORTA KAT / ÜST KAT

SOFA

yükseklik	tür			açık		kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere	alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt cams	üst	alt camlı	alt cams	üst		
445	x			x					x		4		7				x	x

merdiven yeri			merdiven biçimi						merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	Ö	diğer		direkli	kapılı			
x			x						2	x			

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir
3		x										

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi				eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: h:

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi				sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: h:
405	1	3	40		x			x			x		x		

KÖŞK / KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık			kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan		ocak	dolap	hücre	b: h:

BAŞODA / ODA

boyut	konum					giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre			cepheye göre		duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
a: 530		köşe	orta	sokak	bahçe										
b: 948	ayrık			x	x	x				x			x		
h: 382	bitişik	x													

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar			
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	musandıra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diğer
a: 90															
h: 180		x			x							x			

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		b: h:
b: 610	h: 62	23	23	23	↑ pencere	pencere ↓				36	

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı alt	sayı üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
60	135		10	13	14								13	180	140

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h
54	32	67		x					x	54

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h
127	122	138			x		x			202

ocak										
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum		plan		dış cepheye çıkıntı		ocak kapağı	duman tepme rafı
			dış duvar	iç duvar	dörtgen	daire	var	yok		
110	56	12	x		x			x		

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir
	x				x		x								x		

TABLO.III EV SIRA NO.7 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP	merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
	kırlıklık	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklı	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklı	kemer	kapak	mandal	yüklük-üstü	nüzre	raf	pervaz	kapak	parmaklı	kafes	yasmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME geçme tablalı									x				x						x					
BİRLEŞTİRME geçme kündekari													x											x
BİRLEŞTİRME çivili çıtalı																								
BİRLEŞTİRME çivili pasalı															x									
OYMA			x	x	x		x									x								
YONTMA																								
TORNA	x		x	x	x	x	x	x																
PROFİLLEME							x																	
BAĞDADİ																								
DOKU FARKI																								
BOYAMA			x	x			x	x	x				x		x				x					x

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri								
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli		tekne tavan		şişhaneli					pasalı			
		düz	göbekli	aynalı	kubbeli	tek	çift	düz	oymalı	kıvrımlı	dar	geniş		
												oymalı	profilli	
x			x			x				x				

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama	x	x		x	x	x	x	x									
bağdadi sıva														x			
deri_bez																	

tavan göbeği																			
kesit		biçim						motifler											
yassı	dışbüley	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer
x			x																

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	lake	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
x			x		x		x				x			

motifler														
doğal bitkisel										geometrik				
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer
x	x									x			x	

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler											
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva													
malakari													
ahşap		x	x	x									

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri_bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

METAL

	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı		fabrika
											tek başlı	çift başlı	
döküm				x	x								
dövme													
oyma_yontma													

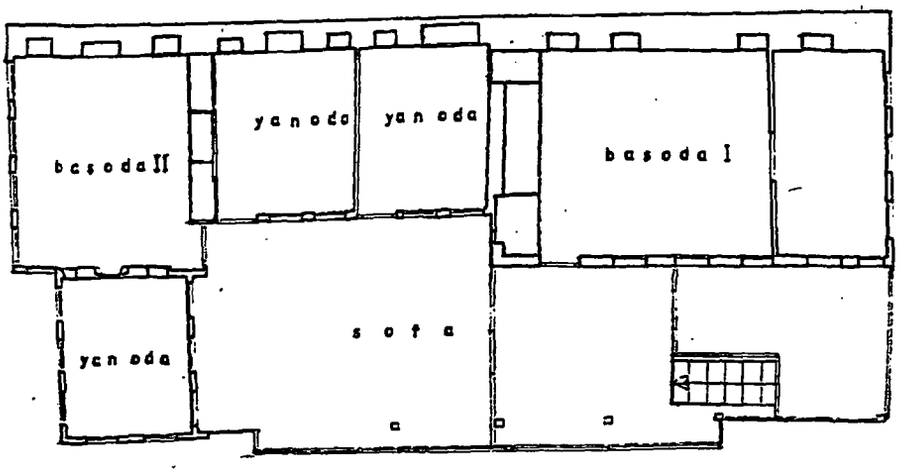
IV.8. TAŞODA

Burdur'un bir diğer önemli sivil mimarlık örneği de Taşoda'dır. Kınalı Aşireti'nden Emin Bey tarafından Kocaoda'ya (Baki Bey Konağı) nazire olarak yaptırılmıştır. 1940 yılında Hüseyin Gülyurt'un "Burdur Tarihine Ait Tetkiklerden" başlıklı yazısından anlaşıldığına göre yapı 17. yüzyıl ortalarına tarihlenmektedir (Öztürk, basılmamış makale). 10.9.1959 gün ve 1959 sayılı GEEAYK kararı ile eski eser olarak tescil edilmiş, 15.3.1964 gün ve 2396 sayılı kararı ile de Kocaoda ile birlikte korunması gerekli karakteristik sivil mimarlık örneği olduğuna karar verilmiştir. 14 Mart 1977'de Maliye Bakanlığı tarafından Kültür Bakanlığı'na tahsis edilmiştir. 1978 yılında başlanan restorasyon çalışmaları 1988'de bitirilerek Taşoda Etnografya Müzesi olarak hizmete açılmıştır (Öztürk, basılmamış makale). Dış sofalı, sekilikli, 2 büyük 3 küçük olmak üzere 5 odalı olan yapı 2 katlıdır. Alt kat taşlığına ahır ve samanlık ile 2 oda kapısı açılır. Taşlık cephesi, taş ayakları, sivri kemerleri ve üst katta başodanın doğu duvarı köfeki taşındandır. Esas kata çıkış merdiveni sahanlığının alt kısmında çeşme vardır. Açık dış sofanın kuzey yönünde bir sekilik bulunur. Sekilik tabanı sofadan bir basamak yükseltilerek oturmaya ayrılmıştır. Sofa tavanı sofadaki diğer seki hizasında bir kemer ve iki yanında birer sütunçe ile bölünmüştür. Sekilik tavanının şişhaneli kaplamasında yıldız, üçgen, dörtgen, altıgen gibi şekiller oluşturulmuştur. Kare planlı tavan göbeğinde ve duvara geçiş pervazında stilize çiçek motifli kalemişleri vardır. Sofanın sıvalı oda duvarında girland ve stilize çiçek motifli kalemişleri görülür. Açık sofanın dış cephesi kafeslerle kapatılmıştır. Başoda yapının kuzeyinde konumlandırılmıştır. Giriş kapısı üzerinde de tepe penceresi vardır. Sekialtında yüklük, yüklük iki yanında sivri kemerli iki geçiş vardır. Geçişlerden birinde yan odaya (hizmet odası) giriş kapısı bulunur. Yüklük ve dolap kapaklarında ve yüklük üzerindeki ahşap kaplamada kalemişleri ve altın varak bezemeler vardır. Yüklük üzeri 3 sıra halinde 16 panoya ayrılmıştır. Pano içleri vazoda çiçek motifleriyle bezenmiştir. Sekiüstü batı duvarında dolaplar ve ocak vardır. Yediyüzlü ocak yaşmağı geometrik ve bitkisel motifli kalemişleriyle süslenmiştir. Sekiüstünde bir yükselti ile oturmaya ayrılan bölüme 3 basamakla çıkılır. Odanın alt pencerelerinin pervazlarında bitkisel motifli kalemişleri ve üst pervazda altın varakla yazılmış birer mısralık konak ve sahibini öven yazılar vardır (Öztürk, basılmamış makale):

Dedi avanı ensarı münasiptir nevzişane
Velatin oldu serdarı dahi dinin alemdarı
Muammer olsun badi acep şekloldu bu hane
İhvanını gör bütün gün baktık ta tavane
Acemi .....
Mihman ol cennetin ..... kamusu ..... firdevsi
Görünce gayri menziller kamusu döndü külhane
Anun hem çar etrafı çemanzarı gülistandır
Geçüp sadre cülus ettikte bütün verdi reyhane

Okunamayan kısımlarda yapının yapılış tarihi de bulunuyor olabilir.

Kaynak:
Aru, 1948:116-126.
Bammer, 1982:33, 44.
Öztürk, "... Taşoda" (basılmamış makalesinden).

TAŞODA I. KAT PLÂNI
0 1 2 3m.

Çizim. İ.Öztürk

Resim 44. Taşoda: Dış cephe

Resim 45. Taşoda: Dış cephe

Taşoda:

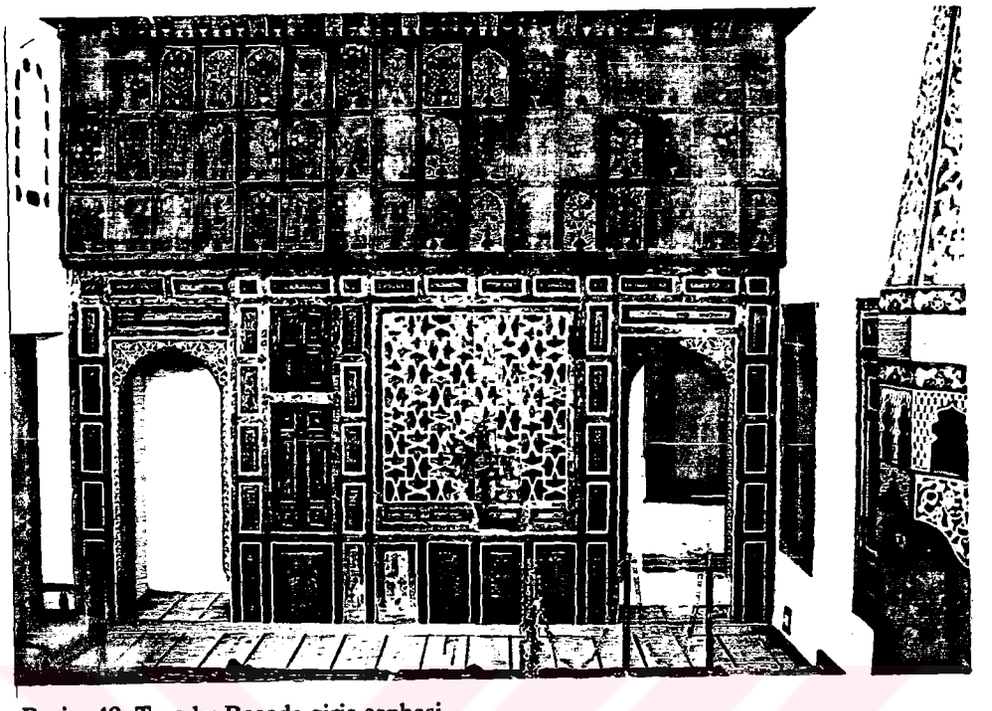
Resim 46.

Resim 47.

Resim 48.

Resim 49. Taşoda: Başoda giriş cephesi

Resim 50. Taşoda: Başoda sekiüstü cephesi

TABLO.I EV SIRA NO. 8 GÖZLEM TARİHİ. 22 Mayıs 1993

BULUNDUĞU YER	il: Burdur	ilçe:	mah/köy: Zincirlikapı	sokak: Yeyis	kapı no:				
YAPININ ADI	Taşoda		YAPIM YILI: 17. yy.	KİTABE:					
BUGÜNKÜ DURUM	R ☒ iyi ☐ orta ☐ kötü		kullanılmıyor:	kullanılıyor: x	işlev: müze	BUGÜNKÜ SAHİBİ: T.C. Kültür Bakanlığı			

MİMARİ TARZI	klasik	barok	ampir	diğer
	x			

PLAN TİPOLOJİSİ	dış sofa	iç sofa	orta sofa	eyvan	sekilik	köşk	taht
	x				x		

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ		yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
	ALT KAT	taş			44					
	ORTA KAT									
	ÜST KAT		ahşap	taş	44	30				

CEPHE ÖZELLİKLERİ		sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla sıralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	boyama taklidi: tuğla	boyama taklidi: taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
DIŞ DUVAR DOKUSU	ALT KAT	x												
	ORTA KAT													
	ÜST KAT	x				x								

BEZEME (kalemişi)		bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
	ALT KAT				
	ORTA KAT				
	ÜST KAT	sofa pencere üzeri	stilize çiçek	sofa pencere üzeri	girland

ÇIKMA	çıkmasız	orta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
			x		x	

ÇIKMA DESTEĞİ	desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol
					x		

PERVAZLAR							
	KÖŞE	pervazsız	düz: x	toskan dorik	diğer		
	KAT	saçak hizası: x	pencere üstü	pencere altı	kat arası: x	silmeli	diğer
	SAKAF	pencere üstü	cephe boyunca				

PENCERELER		boyut	pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
	ALT KAT							
	ORTA KAT							
	ÜST KAT	75x135 x	80	37				

KAPAK	boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diğer	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer
	75x135										

PARMAKLIK	boyut	yapım sistemi: tokmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı			KAFES	boyut				
	75x135														

TEPE PENCERESİ		boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	kemerli: daire	kemerli: basık	kemer taklidi: sivri	kemer taklidi: daire	kemer taklidi: basık	alçı motif sekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
	DIŞLIK	84x110		x														
	İÇLİK			x						x						x		

KAPI	boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl.	mutfak	hela	diğer

ÇATI	biçim: 2 eğimli	4 eğimli	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok	çatı kaplaması: pedavra	a. kiremit	diğer
		x				x		x	

SAÇAK	genişlik: 50 ↓ 75 50	75 50	100 75	↑ 100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	şışsal	dere
			x		x									x			

TABLO. II — EV SIRA NO. 8 — İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık.	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere
		x							x			

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer
	x							x	x					

ASMA KAT / ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar										
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer

SOFA

yükseklik	tür			açık		kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere	alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt camsız	üst	alt camlı	alt camsız	üst		

merdiven yeri			merdiven biçimi					merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer		direkli	kapılı		

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi				eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: h:

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi				sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: h:

KÖŞK / KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	b: h:

ORTA KAT / ÜST KAT / BAŞODA / ODA

boyut	konum					giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre			cepheye göre		duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
		köşe	orta	sokak	bahçe										
a: 480	ayrık				x	x									
b: 830	bitişik	x													
h: 404															

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar				
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	musandıra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diğer
a: 83,5															
h: 190	iç	dış			x			x			x	x		x	

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir	
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		b: 80	
b: 118	h: 15,9	27	27	27	x					44	h: 18	

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı alt	sayı üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
53	135	200	8,5	8	8										

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı					
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h	
60	38	123		x					x	55	

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h
140	70	150			x		x			

ocak										
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum		plan		dış cepheye çıkıntı		ocak kapağı	duman tepme rafı
			dış duvar	iç duvar	dörtgen	daire	var	yok		
110	58	12	x		x			x		x

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir
	x				x		x								x		

TABLO.III EV SIRA NO. 8 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP	merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
	kerbuk	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklı	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklı	kemer	kapak	mandal	yüklük-üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklı	kafes	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME geçme tablalı									x				x						x					
BİRLEŞTİRME geçme kündekari													x											x
BİRLEŞTİRME çivili çıtalı																								
BİRLEŞTİRME çivili pasalı															x									
OYMA			x	x																		x		
YONTMA																						x		
TORNA	x		x	x		x																		
PROFİLLEME																								
BAĞDADİ																								
DOKU FARKI																								
BOYAMA			x	x									x		x							x		x

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri							
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli		tekne tavan		şişhaneli					pasalı		
		düz	göbekli	aynalı	kubbeli	tek	çift	düz	oymalı	kıvrımlı	dar	geniş	
												oymalı	profilli
x			x			x							

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer				
ahşap kaplama	x	x		x	x	x	x	x						kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
bağdadi sıva																	
deri_bez														x			

tavan göbeği																				
kesit		biçim						motifler												
yassı	dışbükey	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer	
x			x					x		x	x	x		x						

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	lake	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
x			x				x				x			

motifler														
doğal bitkisel										geometrik				
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer
x	x	x								x		x	x	

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler										
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva													
malakari													
ahşap		x	x	x									

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri_bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

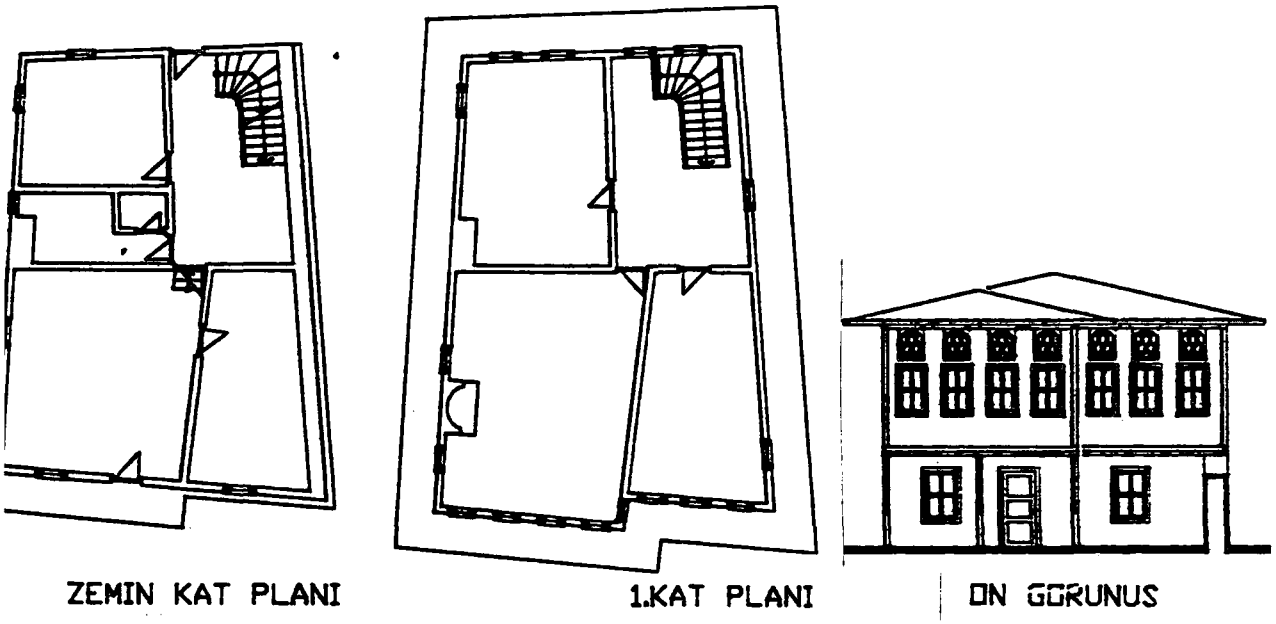
METAL

	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı		fabrika
											tek başlı	çift başlı	
döküm													
dövme													
oyma_yontma													

IV.9. HALİL AĞA CAMİ İMAM EVİ

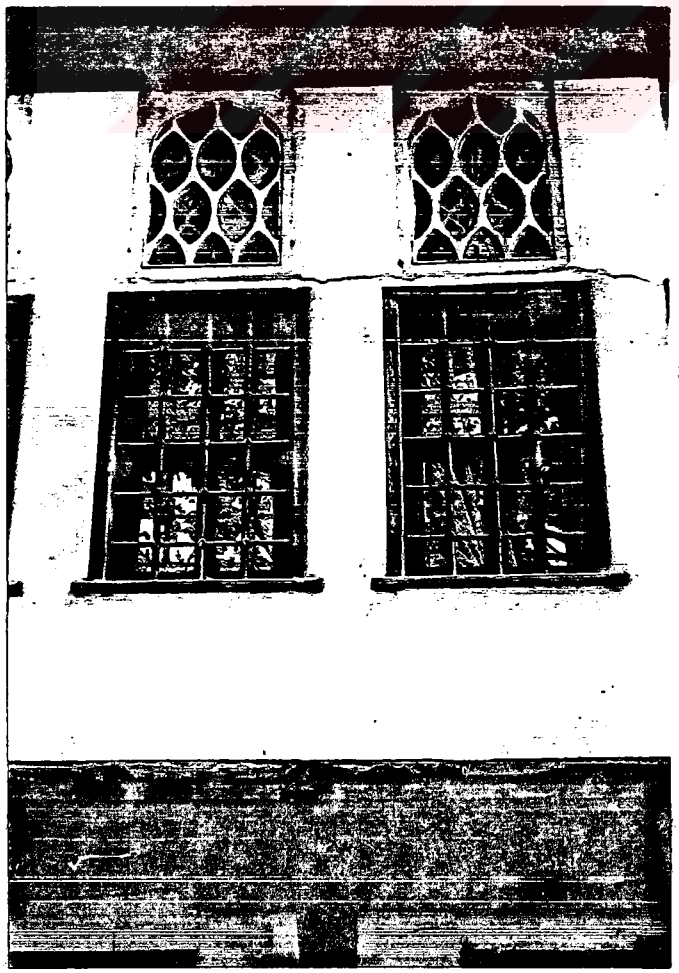
Mudanya Halil Ağa Camisi'nin kuzeybatısında bulunan imam meşrutası şayet camiyle aynı zamanda yapıldıysa H. 1053-1643 yapımı olmalıdır. Yerel dilde Eski Cami olarak adlandırılan Halil Ağa Camisi'nin harim giriş kapısı üzerindeki iki satırlık kitabede yapım tarihiyle birlikte Kethüda Halil Ağa tarafından yaptırıldığı yazılıdır ("Mudanya": 459). Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1981 yılında meşruta onarılarak, alt katın cami avlusuna bakan bir kısmı Mudanya İl Halk Kütüphanesi, diğer kısımları konut olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ancak yapının, bu çalışmanın kapsamına alındıktan sonra Şubat 1994'te bir yangın geçirdiği ve çatısının tümüyle yanarak üstünün açıldığı, ahşap olan kısımların, pencere ve çıkma desteği eğri furuşların ve alçı kayıtlı tepe pencerelerinin yandığı, yalnız dış duvarlarının ayakta kalabildiği tespit edilmiştir. Yapının esas katında köşe sofa etrafında 3 oda vardır. Dikdörtgen bir dış çerçeve içindeki duvarlar birbirlerine göre dik veya paralel değildir. Başoda bir köşe odasıdır. Girişe göre karşı duvarda pencereler önündeki sedirler özgün olmayıp yenilenmiş, yükseltilmiştir. Dış duvar üzerinde ise daire planlı, düz kemerli bir ocak vardır. Giriş duvar yanındadır. Alt pencereler yatay açılımlı, 4 kanatlı; parmaklıklar ahşap lokmalıdır. Tepe pencerelerinin içlikleri eğrisel ve baklava kayıtlı kompozisyonlu, dışlıkları filgözü kayıtlı, üzeri sivri kemerlidir. Cami avlusuna bakan cephe üzerindeki iki odada da tepe pencereleri vardır. Ancak yalnız başoda çıkma yapmaktadır. Çıkma destekleri ahşap eğri furuşlardır. Cephe sıvalı olduğu halde köşe dikmeleri ve döşeme sistemi sıvanmamış açıkta bırakılmıştır.

Kaynak:
"Mudanya", *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler 4*: 459.

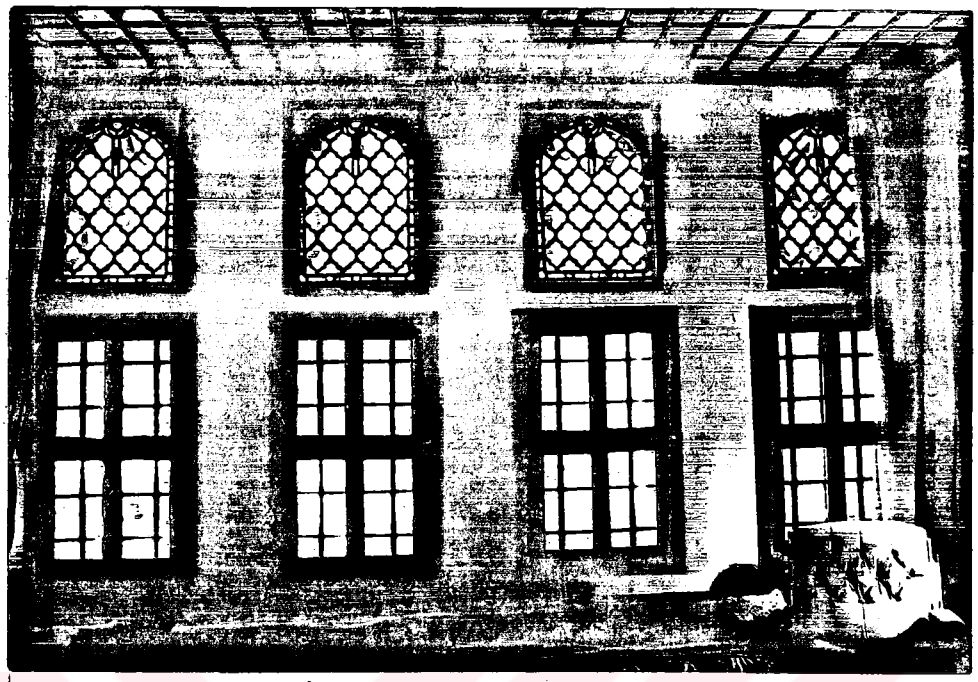

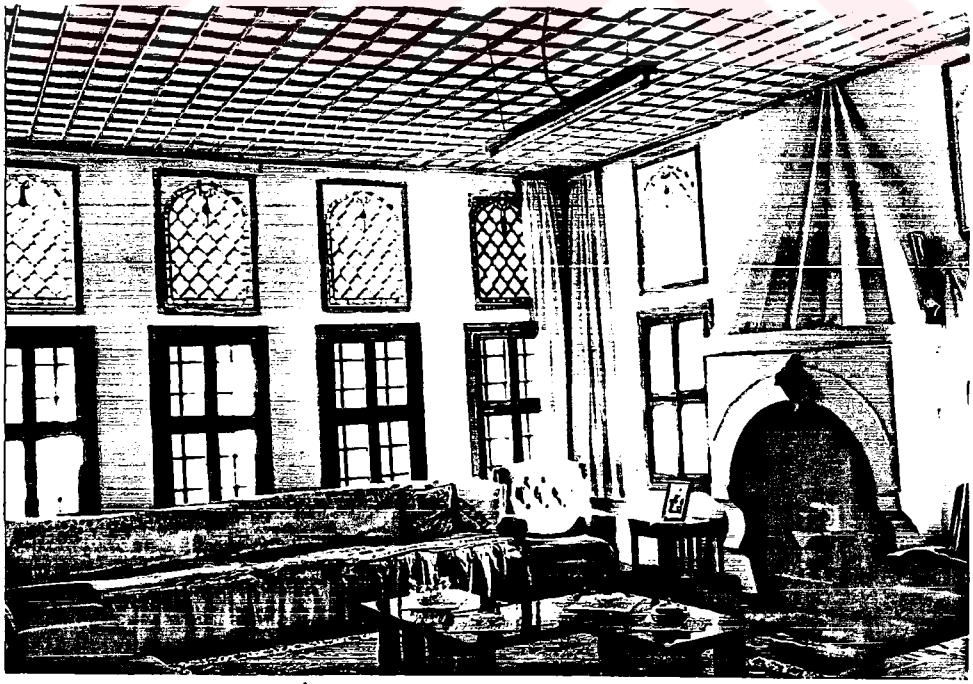
Resim 51. Halil Ağa Cami İmam Evi: Dış cephesi

Resim 52. Halil Ağa Cami İmam Evi: Pencereleri

Resim 53. Halil Ağa Cami İmam Evi: Başoda cephesi

Resim 54. Halil Ağa Cami İmam Evi: Başoda cephesi

TABLO.1 EV SIRA NO. 9 GÖZLEM TARİHİ. 15 Ekim 1993

BULUNDUĞU YER	il: Bursa	ilçe: Mudanya	mah/köy:	sokak: Cami	kapı no: 1				
YAPININ ADI	Halil Ağa Cami İmam Evi	YAPIM YILI:		KİTABE:					
BUGÜNKÜ DURUM	☒ iyi ☐ orta ☐ kötü	kullanılmıyor:	kullanılıyor: x	işlev: Konut	BUGÜNKÜ SAHİBİ: Mudanya Müftülüğü				

MİMARİ TARZI	klasik	barok	ampir	diğer
	x			

PLAN TİPOLOJİSİ	dış sofa	iç sofa	orta sofa	eyvan	sekilik	köşk	taht
		x					

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ		yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
	ALT KAT									
	ORTA KAT									
	ÜST KAT				18	18				

CEPHE ÖZELLİKLERİ		sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla s-ralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	tuğla	taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
DIŞ DUVAR DOKUSU	ALT KAT	x												
	ORTA KAT													
	ÜST KAT					x								

BEZEME (kalemişi)		bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
	ALT KAT				
	ORTA KAT				
	ÜST KAT				

ÇIKMA	çıkmasız	orta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
			x		x	

ÇIKMA DESTEĞİ	desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol
				x			

PERVAZLAR							
	KÖŞE: pervazsız	düz	toskan dorik	diğer: Köşe dikmesi açıkta bırakılmış			
	KAT: saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası	silmeli	diğer: d-sistemi açıkta bırakılmış	
	SAKAF: pencere üstü	cephe boyunca					

PENCERELER		boyut						pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
	ALT KAT	75x120											
	ORTA KAT									x			
	ÜST KAT	64x120		x				53	18				

KAPAK	boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diğer	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer

PARMAKLIK	boyut	yapım sistemi: lakmalı	tarna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı			KAFES	boyut				
	77x122	x			x		3x5	x							

TEPE PENCERESİ		boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	daire	basık	kemer taklidi: sivri	daire	basık	alçı motif sekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
	DIŞLIK	67x97		x										filigran				
	İÇLİK			x							x					x		x

KAPI	boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl.	mutfak	hela	diğer

ÇATI	biçim: 2 eğimli	4 eğimli	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok	çatı kaplaması: pedavra	kiremit	diğer
		x				x		x	

SAÇAK	genişlik: 50 ↓	75 50	100 75	↑ 100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	ışınsal	dere
		x			x											x	

TABLO. II — EV SIRA NO. 9 — İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer

ASMA KAT / ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar										
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer

SOFA

yükseklik	tür			açık			kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere		alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt cams.	üst	alt camlı	alt cams.	üst		
		x					x			x									

merdiven yeri			merdiven biçimi					merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer		direkli	kapılı		
x				x				1	x			

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir
3												

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi				eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: h:

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi				sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: h:

KÖŞK / KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	b: h:

ORTA KAT / ÜST KAT

boyut	konum				giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
a: 480 b: 530 h: 310	plana göre			cepheye göre	duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
		köşe	orta	sokak										
ayrık			x		x									
bitişik	x													

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar			
a: 80 h: 204	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	musandra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diğer
		x													

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		b: h:
b:	h:	28	28	28	x						

BAŞODA / ODA

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı alt	sayı üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
69	118	122	6	7	7										

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı					
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h	

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h

ocak											
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum		plan		dış cepheye çıkıntı		ocak kapağı	duman tepme rafı	
			dış duvar	iç duvar	dörtgen	daire	var	yok			
107	93	4	x			x		x		x	

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir
	x							x							x		

TABLO. III EV SIRA NO. 9 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP	merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
	korkuluk	kapak	direklik	kemer	direklik	parmakl.	kemer	kemer	kapı	direklik	parmakl.	kemer	kapak	mandal	yüklük üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmakl.	kafes	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME çivili geçme tablalı									x															
BİRLEŞTİRME çivili geçme kündekari																								
BİRLEŞTİRME çivili çıtalı																								x
BİRLEŞTİRME çivili pasalı																								-
OYMA																								
YONTMA																								
TORNA	x																	x		x				
PROFİLLEME																								
BAĞDADİ																								
DOKU FARKI																								
BOYAMA																								

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri							
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli: düz	tek düzlemli: göbekli	tekne tavan: aynalı	tekne tavan: kubbeli	şişhaneli: tek	şişhaneli: çift	şişhaneli: düz	şişhaneli: oymalı	şişhaneli: kıvrımlı	pasalı: dar	pasalı: geniş: oymalı	pasalı: geniş: profilli
x		x				x		x					

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabartma	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama			x														
bağdadi sıva															x		
deri_bez																	

tavan göbeği																			
kesit		biçim						motifler											
yassı	dışbüley	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	lake	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu

motifler														
doğal bitkisel										geometrik				
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler										
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva													
malakari													
ahşap													

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri-bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

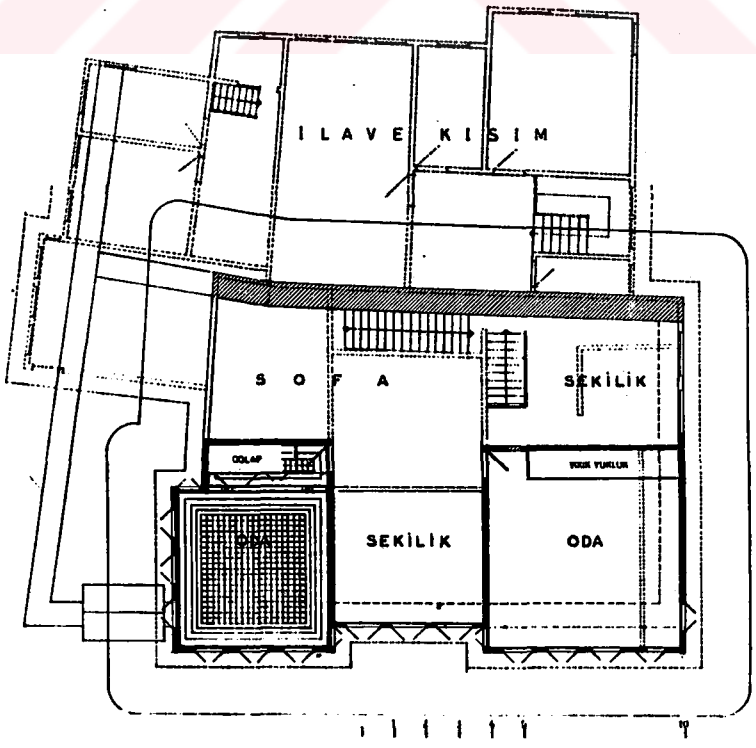
METAL

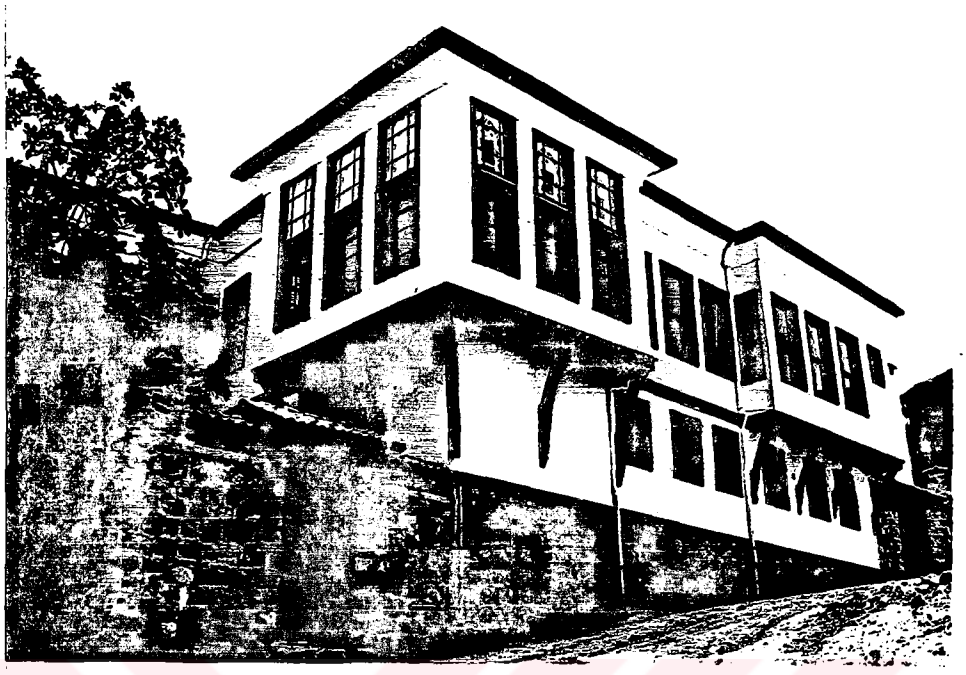
	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı: tek başlı	el yapımı: çift başlı	fabrika
döküm													
dövme													
oyma_yontma													

IV.10. TAHİR PAŞA KONAĞI

Mudanya'nın önemli yapılarından olan konak, H. 1137 (1724) yapımıdır. Bölgedeki 17. yüzyıl örneklerinden, bir yüzyıl sonra yapıldığı halde, özellikle bezeme açısından benzerlikler göstermektedir. İlk olarak 1974 yılında bir onarımdan geçirilmiş, 1993 yılında tamamlanan restorasyonu sonucu müze ve konuk evi olarak kullanılması tasarlanmıştır. Yapılan ek kısımlar dışında da planı çok değişiklikler geçirmiştir. Özgün plan düzeninde alt kattaki taşlık etrafında selamlık bölümü ve bu bölümün arkasında harem dairesi vardır (Eldem, 1987, cilt 2: 46). Üst katta ise iç sofa etrafında 4 oda sıralanmıştır. Bir köşe oda olan başodaya giriş duvar yanındandır. Sekialtında yüklükler bir arada bulunmaktadır. İki sıra pencere dizili, pencereler arası raflı, pencereler önünde sedirli, sekialtında yüklüklü tipik bir Türk odası düzenindedir. Tepe pencerelerinin içlikleri stilize çiçek ve yaprak motifli alçı kayıtlı ve renkli camlıdır. Duvar yüzeylerinde malakari alçı bezemeler kabartma yüzeylidir. Pencereli cephede tepe pencereleri arasında, penceresiz cephede ve yüklük duvarı üzerinde, modüllere ayrılarak bezeme panoları oluşturulmuştur. Panoların içlerinde saksı içinde çiçek ve yemiş motifleri uygulanmış, parlak, canlı ve kontrast renkler kullanılmıştır. Ancak yapılan rölyef onarımı şekil ve renklendirme açılarından başarılı değildir. Tavan şişhanelerle oluşturulan kare bölüntülüdür. Tavanda boyamaya da yer verilmiş, sekialtı tavanının kare bölüntüleri içine çiçek desenli kalemişleri yapılmıştır.

Kaynak:
Bammer, 1982: 37, 59.
Dayıgil, 1939: 113-121.
Eldem, 1987. cilt 2: 46.
Eldem, 1987. cilt 3: 38.
Tayla, 1980: 13-16.

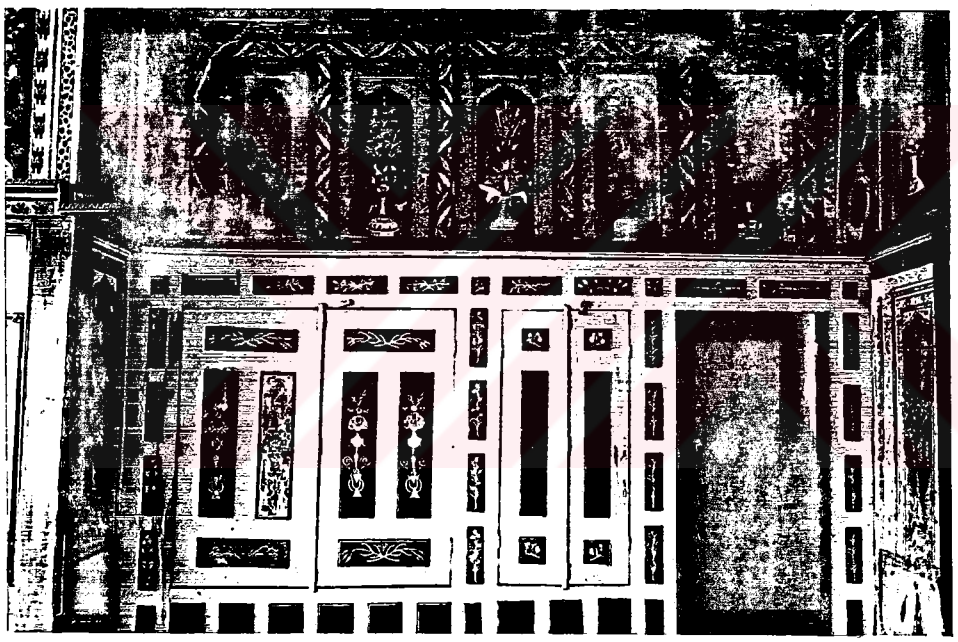
Resim 55. Tahir Paşa Konağı: Dış cephesi

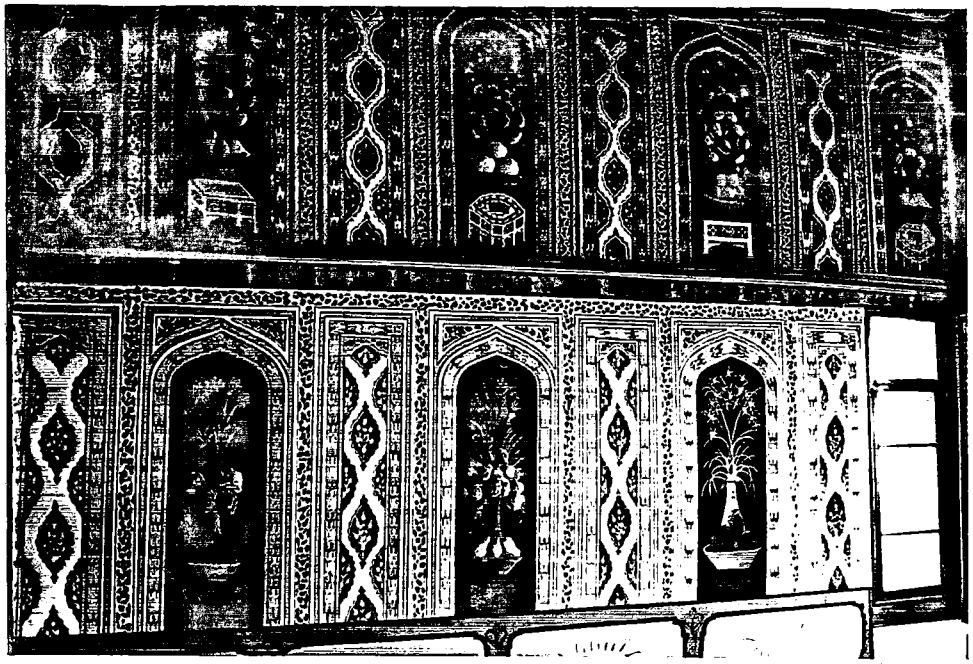
Resim 56. Tahir Paşa Konağı: Başoda cephesi

Resim 57.

Resim 58.

Resim 59.

TABLO.I — EV SIRA NO. 10 — GÖZLEM TARİHİ. 6 Ağustos 1993

BULUNDUĞU YER	il: Bursa	ilçe: Mudanya	mah/köy:	sokak: Köşk	kapı no: 6
YAPININ ADI	Tahir Paşa Konağı	YAPIM YILI	1724	KİTABE	başoda kapı üzeri
BUGÜNKÜ DURUM	R ☒ iyi ☐ orta ☐ kötü	kullanılmıyor	kullanılıyor	işlev	BUGÜNKÜ SAHİBİ
			x	müze	T.C. Kültür Bakanlığı

MİMARİ TARZI

klasik	barok	ampir	diğer
x			

PLAN TİPOLOJİSİ

dış sofa	iç sofa	orta sofa	eyvan	sekilik	köşk	taht
x			x			

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ

	yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
ALT KAT				80	20				
ORTA KAT									
ÜST KAT				80	20				

CEPHE ÖZELLİKLERİ

	sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla sıralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	tuğla	taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
ALT KAT					x								
ORTA KAT													
ÜST KAT					x								

BEZEME (kalemişi)

	bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
ALT KAT				
ORTA KAT				
ÜST KAT				

ÇIKMA

çıkmasız	orta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
		x			

ÇIKMA DESTEĞİ

desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol
			x			

PERVAZLAR

KÖŞE	pervazsız	düz	toskan dorik	diğer		
KAT	saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası	silmeli	diğer
				x	x	
SAKAF	pencere üstü	cephe boyunca				

PENCERELER

	boyut	pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
ALT KAT							
ORTA KAT							
ÜST KAT	81x151	60	23	x			

KAPAK

boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diğer	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer

PARMAKLIK

boyut	yapım sistemi: lakmalı	terna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı	KAFES	boyut

TEPE PENCERESİ

	boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	kemerli: daire	kemerli: basık	kemer taklidi: sivri	kemer taklidi: daire	kemer taklidi: basık	alçı motif sekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
DIŞLIK	70x110	x												kırmızı sarı yeşil	x		
İÇLİK							x			x	x						

KAPI

boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl.	muttak	hela	diğer

ÇATI

biçim: 2 eğimli	4 eğimli	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok	çatı kaplaması: pedavra	kiremit	diğer
	x				x		x	

SAÇAK

genişlik: 50 ↓	75 50	100 75	↑ 100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	ışınsal	dere
x										x						x

TABLO. II — EV SIRA NO. 10 — İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık.	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer

ASMA KAT / ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar										
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer

SOFA

yükseklik	tür			açık		kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere	alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt camsız	üst	alt camlı	alt camsız	üst		
355	x						x		x					2				

merdiven yeri			merdiven biçimi					merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer		direkli	kapılı		
x				x				2	x			

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir
2	x	x										

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi				eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b:
															h:

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi				sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b:
															h:

KÖŞK / KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	b:
														h:

ORTA KAT / ÜST KAT

boyut	konum					giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre			cepheye göre		duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
		köşe	orta	sokak	bahçe										
a: 458	ayrık	x		x	x	x				x			x		
b: 544	bitişik														
h: 355															

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar			
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	musandra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diğer
a: 85															
h: 188		x			x			x			x	x			

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		b:
b: 116	h: 10	27	27	27			x				h:

BAŞODA / ODA

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı alt	sayı üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
45	151		13⁵	8	8								16	205	150

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h
72	33	138		x					x	42

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h
158	61	138		x		x				

ocak												
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum		plan		dış cepheye çıkıntı		ocak kapağı		duman tepme rafı	
			dış duvar	iç duvar	dörtgen	daire	var	yok				

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir

TABLO. III EV SIRA NO. 10 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP	merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
	kırlangıç	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklı	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklı	kemer	kapak	manaal	yüklük üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklı	kafes	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME çivili geçme tablalı									x				x						x					
BİRLEŞTİRME çivili geçme kündekari																								
BİRLEŞTİRME çivili geçme çıtalı																								x
BİRLEŞTİRME çivili geçme pasalı																								
OYMA								x																
YONTMA																								
TORNA	x							x																
PROFİLLEME																								
BAĞDADİ																								
DOKU FARKI																								
BOYAMA													x											x

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri							
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli düz	tek düzlemli göbekli	tekne tavan aynalı	tekne tavan kubbeli	şişhaneli tek	şişhaneli çift	şişhaneli düz	şişhaneli oymalı	şişhaneli kıvrımlı	pasalı dar	pasalı geniş oymalı	pasalı geniş profilli
x		x				x		x					

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama			x				x	x									
bağdadi sıva														x			
deri_bez																	

tavan göbeği																				
kesit		biçim						motifler												
yassı	dışbükey	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer	

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	lake	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
		x	x								x			

motifler														
doğal bitkisel										geometrik				
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer
x	x	x	x											

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler										
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva													
malakari	x		x	x	x								
ahşap													

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri_bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

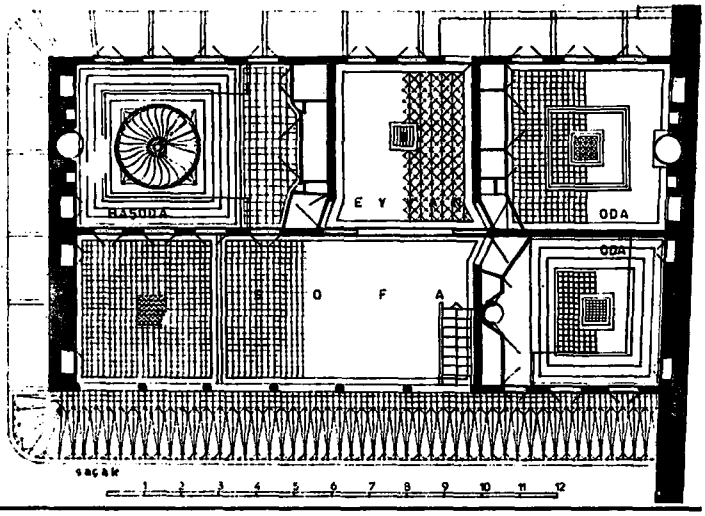
METAL

	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	tokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı tek başlı	el yapımı çift başlı	fabrika
döküm													
dövme													
oyma_yontma													

IV.11. ŞEMAKİ EVİ

İran'dan gelerek Yenişehir'e yerleşen Şemaki ailesi tarafından 18. yüzyıl başlarında büyük bir konak olarak yaptırılan Şemaki Evi'nden bugün geriye kalan kısım, 19.12.1945 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı'nca satın alınmış ve müze haline getirilmiştir. Ancak zamanla yıprandığı için onarıma alınmış ve 1987 yılında restorasyonu tamamlanarak halka açılmıştır. İki katlı evin tek cephesi sokak üzerinde olup, diğer iki cephesi bahçeye bakmaktadır. Alt katta taşlık, mutfak, kiler, depo ve bir kışlık oda ile mutfak duvarına bitişik olan üst kata çıkış merdiveni vardır. Üst katın açık dış sofası üzerinde 3 odalı, eyvanlı, sekilikli plan şeması ile Şemaki Evi, S. H. Eldem'in birinci dönem kabul ettiği ev tipine girmektedir[7]. Odalar cephede çıkma yapmamaktadır. Açık sofanın direklik ve barok kemerli dış cephesi restorasyon sonucu camekânla kapatılmış, duvar yüzeyleri dolma karakterini kaybedip sıvanmıştır. Sekilik ve eyvan, sofadan kot farkı ve kemerlerle ayrılmıştır. Oturmaya ayrılan bu bölümlerde sedir, iki sıra pencere arasında raf; sekilik kısmında duvar içinde dolap ve tavanlarda süslü ahşap kaplama vardır. Sofaya açılan üç odanın da girişi pahlandırılmış köşelerdendir. Giriş kapılarının sofa cephesinde barok kemerleri vardır. Odalarda yüklük, dolap, ocak, sedir, hücre gibi geleneksel elemanlar görülür. Tavanlar ahşap kaplamalı ve başodada çarkıfelek diğer odalarda kare planlı göbeklidir. Ayrıca ahşap yüzeyler kalemişi bezelidir. Ancak odaların mimari tutumu ve iç dekoru oluşturan barok elemanlar yine S. H. Eldem tarafından tanımlanan ikinci dönem evlerine ait özellikler göstermektedir[8]. Başoda, eyvan ile diğer odadan ayrılmış, sofadaki sekilikle birlikte plan ve cephe üzerindeki konumunun seçkinliği belirginleşmiştir. Başoda boyutu ve bezemeleriyle de diğer odalardan daha farklı ve özenlidir. Pahlandırılmış köşedeki giriş kapısı, dolaylı girişi sağlamaktadır. Sekialtında yüklük, dolap, hücre; sekiüstünde ocak iki yanında dolap ve hücreleriyle tipik Türk odası düzenindedir. Tablalı dolap kapaklarında, barok üsluptaki oymalı hücrelerde ve alçı ocak yaşmağında kalemişi bezemeler vardır. Dış cepheye ve sofaya açılan iki sıra halinde pencereler, lokmalı parmaklıklar, kapaklar yenilenmiş halleriyle mevcutturlar. Geniş saçak köşede yuvarlatılmış, saçakaltı ahşap kaplaması stilize lale motifi ile süslenmiştir.

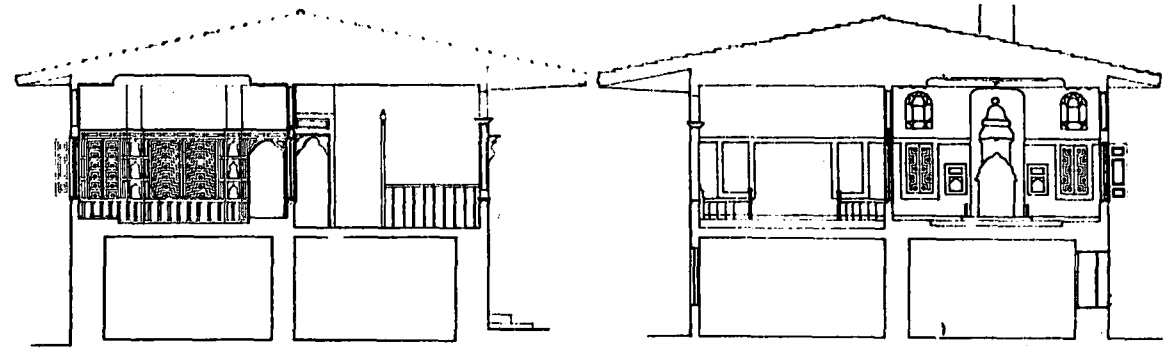
S. H. Eldem'e göre evin yıkılan kısmı, bulgulara göre mevcuda benzer bir planda olduğunu düşündürmektedir.

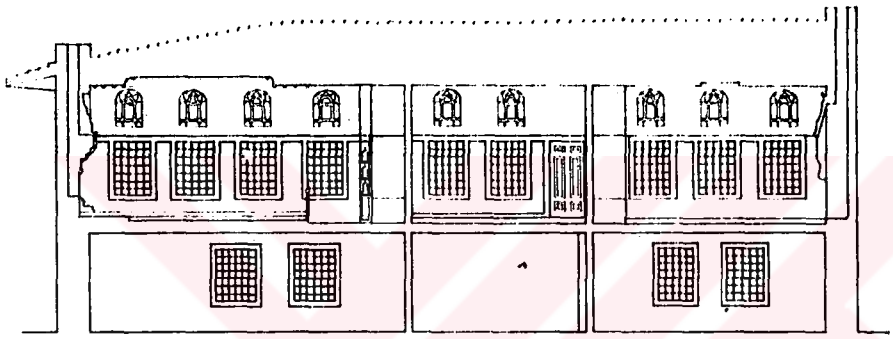

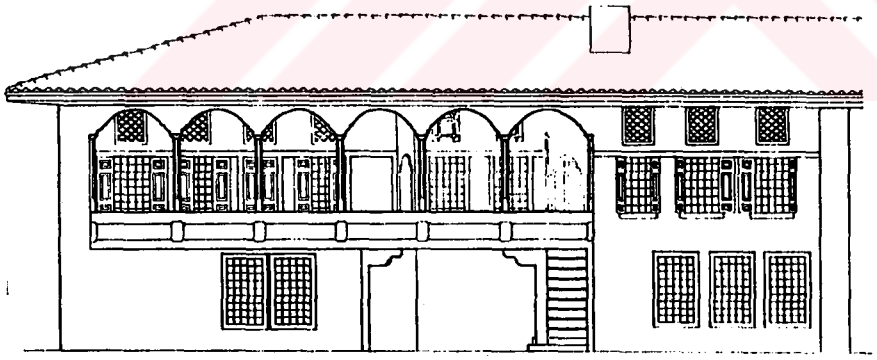
Kaynak:
Eldem, 1987. cilt 1: 126-127.

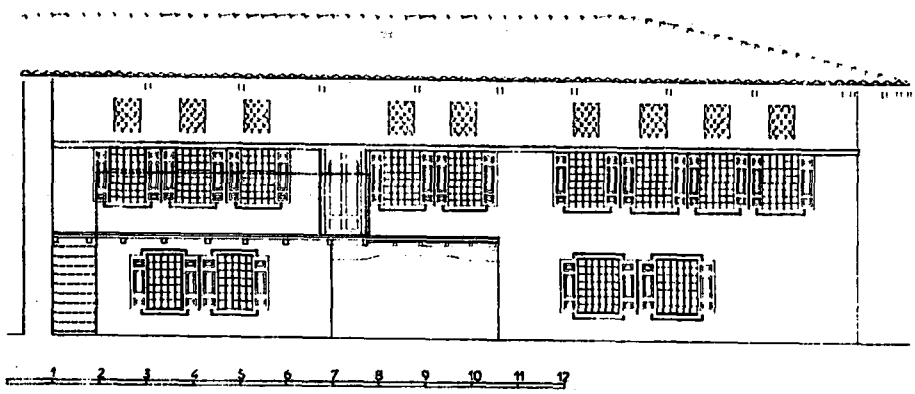
7. Birinci dönem evleri, bilinen en eski Türk evi olan bu tip 1600 yıllarından başlar (Eldem, 1987. cilt 1: 43, 44).
8. İkinci dönem evleri, 18. yüzyılın tümünü kapsar (Eldem, 1987. cilt 1: 135, 136).

ŞEMAKİ EVİ: CEPHELER

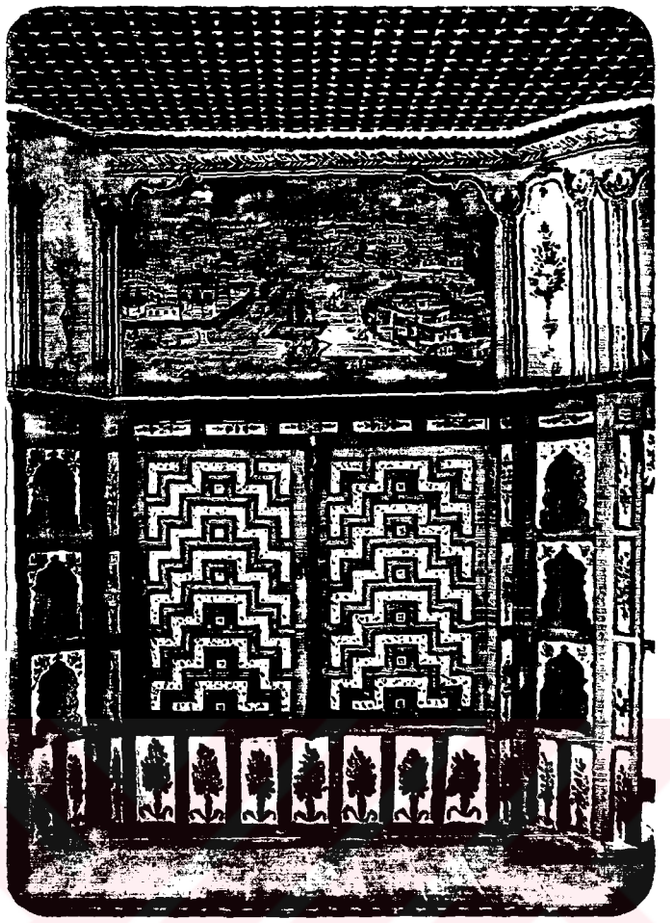

Resim 60. Şemaki Evi: Dış cephesi

Resim 61. Şemaki Evi: Dış cephesi

Resim 62. Şemaki Evi: Başoda

Resim 63. Şemaki Evi: Dış cephe

TABLO.I EV SIRA NO. 11 GÖZLEM TARİHİ. 7 Ağustos 1993

BULUNDUĞU YER	il: Bursa	ilçe: Yenişehir	mah/köy: Gündoğan	sokak: Karabeicak	kapı no:				
YAPININ ADI	Şemaki Evi		YAPIM YILI:		KİTABE:				
BUGÜNKÜ DURUM	R [x] iyi [ ] orta [ ] kötü		kullanılmıyor:	kullanılıyor: x	işlev: müze	BUGÜNKÜ SAHİBİ:			

MİMARİ TARZI	klasik	barok	ampir	diğer
		x		

PLAN TİPOLOJİSİ	dış sofa	iç sofa	orta sofa	eyvan	sekilik	köşk	taht
	x			x	x		

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ

	yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
ALT KAT									
ORTA KAT									
ÜST KAT					12				

CEPHE ÖZELLİKLERİ

	sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla s-ralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	tuğla	taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
ALT KAT					x								
ORTA KAT													
ÜST KAT					x								

DIŞ DUVAR DOKUSU

	bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
BEZEME (kalemişi)				
ALT KAT				
ORTA KAT				
ÜST KAT	sofa kemeri	stilize çiçek		

ÇIKMA

çıkmasız	orta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
x					

ÇIKMA DESTEĞİ

desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol

PERVAZLAR

KÖŞE	pervazsız: x	düz	toskan dorik	diğer		
KAT	saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası	silmeli	diğer
SAKAF	pencere üstü	cephe boyunca: x				

PENCERELER

	boyut	pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
ALT KAT	72 x 107	78					
ORTA KAT							
ÜST KAT	76 x 117 x	62	30				

KAPAK

boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diğer	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer
76 x 117	x				x	2	x			

PARMAKLIK

boyut	yapım sistemi: takmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı			KAFES	boyut				
76 x 117	x			x		4x6	x							

TEPE PENCERESİ

	boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	daire	basık	kemer taklidi: sivri	daire	basık	alçı motif sekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
DIŞLIK	59x85					x			x								
İÇLİK							x			x							

KAPI

boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl	mutfak	hela	diğer

ÇATI

biçim: 2 eğimli	4 eğimli	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok	çatı kaplaması: pedavra	kiremit	diğer
	x				x		x	

SAÇAK

genişlik: 50 ↓ 50	75 50	100 75	↑ 100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	şınsal	dere
		x		x									x			

TABLO.II EV SIRA NO. 11 İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık.	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere
191		x				x			x			

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer

ASMA KAT ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar											
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer	

ORTA KAT ÜST KAT

SOFA

yükseklik	tür			açık		kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere	alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt camsız	üst	alt camlı	alt camsız	üst		
306	x			x					x		4		4	2		2	x	x

merdiven yeri			merdiven biçimi						merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer		direkli	kapılı		
x			x						1	x			

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar										
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir
3	x	x										

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi				eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	
294	1	1	10		x				x				x		b: 85 h: 15

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi				sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	
															b: h:

KÖŞK KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	
														b: h:

BAŞODA ODA

boyut	konum				giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre			cepheye göre	duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
		köşe	orta	sokak	bahçe									
a: 468	ayrık	x		x										
b: 585						x								
h: 306	bitişik													

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar				
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	musandra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diger
a: 83	iç	dış			x				x			x			
h: 188															

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		
b: 153	h: 21	20	20	20		x					b: 85 h: 15

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	penceree: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı alt	sayı üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
47	117		10	8	10		x		x		x		15	200	110

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h
58	38	118		x					x	

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h
159	61	125		x		x				

ocak										
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum		plan		dış cepheye çıkıntı		ocak kapağı	duman tepme rafı
			dış duvar	iç duvar	dörtgen	daire	var	yok		
64	35	14	x			x		x		

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir
	x		x		x	x		x								x	

TABLO. III EV SIRA NO. 11 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP	merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
	korkuluk	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklı	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklı	kemer	kapak	mandal	yüklük-üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklı	kafes	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME geçme tablalı									x				x						x					
geçme kündekari																								
çivili çıtalı																								
çivili pasalı																								x
OYMA			x					x																
YONTMA																								
TORNA	x		x																					
PROFİLLEME																								
BAĞDADİ				x																				x
DOKU FARKI																								
BOYAMA													x		x									x

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri							
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli düz	tek düzlemli göbekli	tekne tavan aynalı	tekne tavan kubbeli	şişhaneli tek	şişhaneli çift	şişhaneli düz	şişhaneli aymalı	şişhaneli kıvrımlı	pasalı dar	pasalı geniş aymalı	pasalı geniş profilli
	x			x									

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama																	
bağdadi sıva							x	x				x					x
deri_bez																	

tavan göbeği																				
kesit		biçim						motifler												
yassı	dışbükey	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer	
x					x								x							

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	lake	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
x			x					x						x

motifler														
doğal bitkisel										geometrik				
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler										
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva		x	x										
malakari													
ahşap													

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri-bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer
yüklük üzeri	x			x		x				

METAL

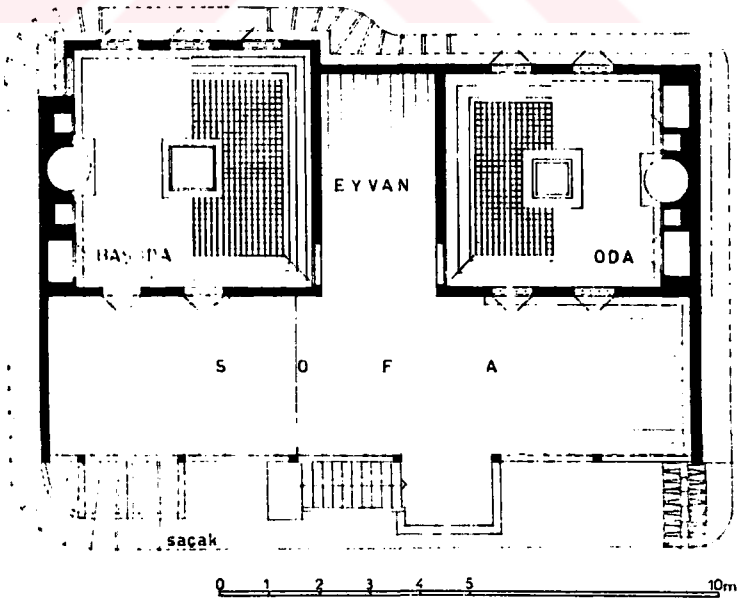
	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı tek başlı	el yapımı çift başlı	fabrika
döküm													
dövme													
oyma_yontma													

IV.12. VELİ BABA EVİ (HACİŞOĞLU)

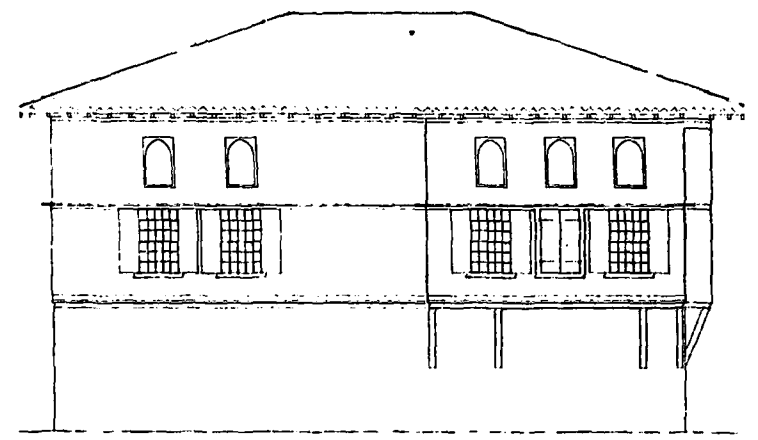
Bursa ilinin Yenişehir ilçesindeki 18. yüzyıl yapısı olan ev, bahçe içinde bir köşe yapısıdır. Bugünkü kullanıcısı tarafından alt katı değiştirilmiştir. Bu nedenle alt kat, dış duvarları dışında yenilenmiş, taşlık kapatılarak oda haline getirilmiştir. Üst kat ise dış sofalı, eyvanlı, sekilikli, 2 odalı plan şemasını kısmen korumaktadır. Bu plan şeması ile Veli Baba Evi, S. H. Eldem'in tanımladığı 1. dönem ev tipinin daha gelişmiş başka bir örneğidir[9]. Odaların pencereleri sofa dışında sokağa da açılmıştır. Eyvanın sağır duvarı ve sofanın iki ucundaki duvarların odalara bağlantılı olması eski üç yönlü çevre duvarı geleneğinin sürdüğünü göstermektedir. Eski örneklere göre daha ince olan bu duvar, yalnız dolap ve ocağın bulunduğu yerde kalın tutulmuştur. Başodanın çıkma yapması da bir yeniliktir. Ayrıca dış cephede çıkma yapan duvarın ocaklı ve dolaplı duvardan daha geride kalarak inceliğinin ortaya çıkarılması bundan sonraki örneklerde de sıkça görülecek bir çözümdür. Başodanın sofaya açılan iki sıra halindeki pencereleri mevcut olduğu halde diğer odanınkiler kapatılmıştır. Sofa, başodanın önünde bir seki ile yükseltilerek oturmaya ayrılmıştır. Ayrıca başoda diğer odadan eyvan ile ayrılmıştır. Böylelikle başodanın plan üzerindeki konumunun seçkinliğinin belirginleştirilmesi geleneği de sürdürülmüştür. Odanın giriş duvarı üzerinde bugün sekialtı, yüklük ya da yüklük izi yoktur. Zaten başodanın kareye yakın boyutu burada bir yüklük olmadığını düşündürmektedir. Yalnız beden duvarı içinde açılmış dolapları vardır. Daire planlı ocak, barok tarzda alçı yaşmak ve külahlıdır. Alt ve üst sıra pencerelerin büyük bir kısmı kapatılmıştır. İki sıra pencere arasındaki raf yer yer bozulmuştur. Dış sofanın cephesinde, ahşap direkler arası kerpiç doldurularak kapatılmış, diğer oda duvarına bitişik bir de oda eklenmiştir. Dış cephe sıvası yer yer dökülmüş ve dolgu açığa çıkmıştır.

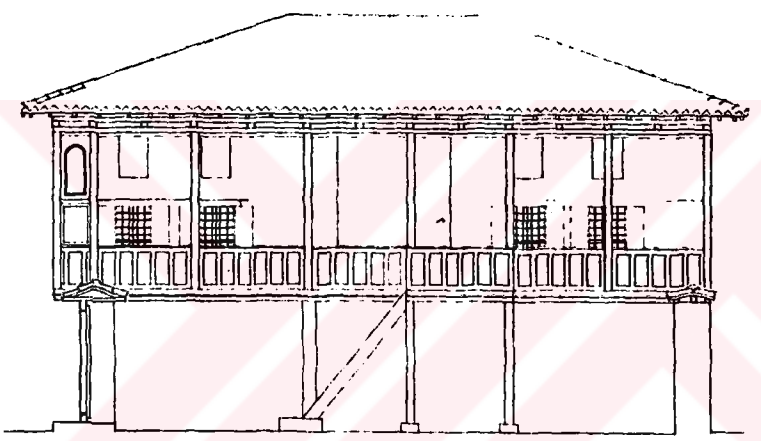
Veli Baba Evi'nin bazı cephe, plan ve iç özellikleri yine Yenişehir'de bulunan Şemaki Evi'nden daha önce yapıldığını düşündürmektedir: En çarpıcı özellikler başodanın kareye yakın boyutu ve sekialtının musandırasız olması, başodaya girişin duvar yanından verilmesi, alt ve üst pencere boyutlarının büyük tutulması, metal lokmalı parmaklıklar ve sofanın camlı çerçevesiz pencereleri sayılabilir.

Kaynak:
Eldem,1987. cilt 1: 132-133.

9. Bkz. dipn. 7.

(Eldem,1987.cilt1:132)

Resim 64. Veli Baba Evi: Dış cephe

Resim 65. Veli Baba Evi: Başoda

Resim 66. Veli Baba Evi: Başoda

TABLO.I — EV SIRA NO. 12 — GÖZLEM TARİHİ. 7 Ağustos 1993

BULUNDUĞU YER	il: Bursa	ilçe: Yenişehir	mah/köy: Gündoğan	sokak: Beyazoğlu	kapı no: 16				
YAPININ ADI	Veli Baba Evi	YAPIM YILI:		KİTABE:					
BUGÜNKÜ DURUM	☒ iyi ☐ orta ☒ kötü	kullanılmıyor: üst kat	kullanılıyor: alt kat	işlev: konut	BUGÜNKÜ SAHİBİ: Naide Konuk				

MİMARİ TARZI

klasik	barok	ampir	diğer
	x		

PLAN TİPOLOJİSİ

dış sofa	iç sofa	orta sofa	eyvan	sekilik	köşk	taht
x			x	x		

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ

	yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
ALT KAT	taş			79					
ORTA KAT									
ÜST KAT		ahşap	kerpiç	79	12		7x27	1,5 cm.	

CEPHE ÖZELLİKLERİ

	sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla sıralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	tuğla	taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
ALT KAT					x								
ORTA KAT													
ÜST KAT					x								

DIŞ DUVAR DOKUSU

	bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
ALT KAT				
ORTA KAT				
ÜST KAT				

BEZEME (kalemişi)

ÇIKMA

çıkmasız	orta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
		x		x	

ÇIKMA DESTEĞİ

desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol
		x				

PERVAZLAR

	pervazsız	düz	toskan dorik	diğer	saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası	silmeli	diğer
KÖŞE	x			köşe dikmesi açıkta bırakılmış						
KAT										d. kirişi açıkta
SAKAF					pencere üstü	cephe boyunca: x				

PENCERELER

	boyut	pencereler arası dolgulu: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
ALT KAT							
ORTA KAT							
ÜST KAT	93x145 x	95	40	x			

KAPAK

boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diğer	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer

PARMAKLIK

boyut	yapım sistemi: lokmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı
93x145		x			x	4x6

KAFES: x

boyut				

TEPE PENCERESİ

	boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	kemerli: daire	kemerli: basık	kemer taklidi: sivri	kemer taklidi: daire	kemer taklidi: basık	alçı motif şekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
DIŞLIK	60x100	x															
İÇLİK						x				x	x				x		x

KAPI

boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl.	mutfak	hela	diğer

ÇATI

biçim: 2 eğimli	4 eğimli	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok	çatı kaplaması: pedavra	kiremit	diğer
	x				x		x	

SAÇAK

genişlik: 50↓	75 50	100 75	↑100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	şınsal	dere
	x				x										x	

TABLO.II EV SIRA NO. 12 İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık.	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer

ASMA KAT ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar										
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer

SOFA

yükseklik	tür			açık		kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere	alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt camş	üst	alt camlı	alt camş	üst		
380	x			x					x			2	2				x	x

merdiven yeri			merdiven biçimi					merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer		direkli	kapılı		
x				x				1	x			

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir
2	x	x										

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi					eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b:
380	1				x				x			x			h:

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi					sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b:
355	1	1	25		x								x		h:

KÖŞK KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	b:
														h:

ORTA KAT ÜST KAT

boyut	konum					giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre			cepheye göre		duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
		köşe	orta	sokak	bahçe										
a: 485	ayrık	x		x		x									
b: 483															
h: 380	bitişik														

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar			
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	musandıra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diğer
a: 76															
h: 196		x													

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir	
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		b:	
b: 93	h: 14	32	34	30	x						h:	

BAŞODA ODA

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı alt	sayı üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
36	145		10	6	6		x		x	x			20	204	140

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h
74	45	127		x						

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h

ocak										
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum		plan		dış cepheye çıkıntı		ocak kapağı	duman tepme rafı
			dış duvar	iç duvar	dörtgen	daire	var	yok		
87	55	35	x			x		x		x

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi							yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli						
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir
					x	x		x								x	

TABLO. III EV SIRA NO. 12 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP

		merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
		kırlıklı	kapalı	direklik	kemer	direklik	parmaklı	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklı	kemer	kapak	manalı	yüklük üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklı	kafes	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME geçme	tablalı									x				x											
BİRLEŞTİRME geçme	kündekari																								
BİRLEŞTİRME çivili	çıtalı																								x
BİRLEŞTİRME çivili	pasalı																								
OYMA								x									x								
YONTMA																	x	x							
TORNA				x				x							x			x							
PROFİLLEME																		x							
BAĞDADİ																									
DOKU FARKI																									
BOYAMA																									

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri							
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli: düz	tek düzlemli: göbekli	tekne tavan: aynalı	tekne tavan: kubbeli	şişhaneli: tek	şişhaneli: çift	şişhaneli: düz	şişhaneli: oymalı	şişhaneli: kıvrımlı	pasalı: dar	pasalı: geniş: oymalı	pasalı: geniş: profilli
x		x				x		x					

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama			x														
bağdadi sıva																	
deri_bez																	

tavan göbeği

kesit		biçim						motifler											
yassı	dışbüley	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	lake	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu

motifler

doğal bitkisel										geometrik				
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler										
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva													
malakari													
ahşap													

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri_bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

METAL

	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı: tek başlı	el yapımı: çift başlı	fabrika
döküm													
dövme													
oyma_yontma													

IV.13. RAKOCZY (RAKOZKI - RAKOCZI) EVİ

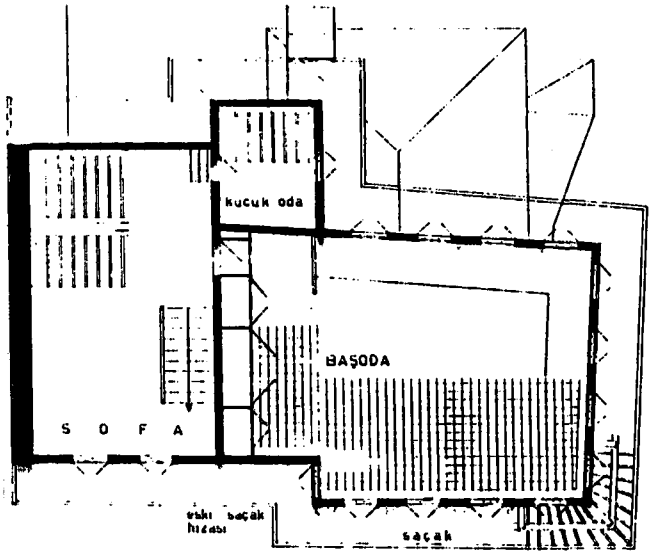
Tekirdağ'da bulunan ev, Macar Beyi Rakoczi ve arkadaşlarının kaldığı ev olarak önem kazanmış ve Rakoczi Evi-Macar Evi diyerek anılmaya başlanmıştır. Rakoczi'nin Tekirdağ'da bulunduğu sıralarda (1718) yapının mevcut olduğu düşünülürse 1700 yılları civarında yapılma olasılığı kuvvetlidir (Eldem, 1987. cilt 1: 146). Macaristan Kültür Bakanlığı tarafından restorasyonu yapılarak etnografya müzesi olarak kullanımına başlanmıştır.

3 katlı olan evin cephesi alt katta tuğla hatıllı taş, ara katta ahşap kaplamalı, üst katta sıvalıdır. Büyük boyuttaki iki yönlü çıkması ve çıkmayı destekleyen büyük eğri furuşları bu dönemin yeniliklerindendir. Furuşlar, çatkıyı oluşturan dikmelerle bir bütünlük sağlamak üzere aynı hizaya alınmışlardır. Dikmeler alt kat taş duvarından başlayarak iki kat boyunca yükselirler ve furuşlar dikme gövdesinde açılmış çentiklere dayanırlar. Yapım sisteminde görülen bu yenilikler 19. yüzyılın 2. yarısına kadar devam edecektir (Eldem, 1987. cilt 1: 147).

Rakoczi Evi, strüktür ve cephe özellikleri ile S. H. Eldem'in tanımladığı 2. dönem ev karakterindedir[10]. Ancak planında bu aşama görülememektedir. Örneğin oda girişleri bu döneme özgü pahlandırılmış köşelerde değil, duvar yanındadır. Bunun yanında sekialtında geniş yüzeyli ahşap yüklükleri ve başodanın iç dekoru 2. dönem ev tipine aittir. Özellikle üst katta başodanın çok pencereli olması (13 alt, 14 üst) bu dönem için en büyük yeniliktir. Alt pencerelerin ahşap pervazlarında karanfil motifli, tepe pencereleri arasındaki çerçeve şeklindeki bezemenin kenarlarında stilize çiçek motifli, duvardan tavana geçiş pervazında yaprak motifli boyamalar vardır. Ayrıca tepe pencerelerinin aralarındaki çerçevelerin ortasında da renklendirilmiş alçı malakari süsleme, kasede yemiş motifini içerir. Sekialtı kemeri ve duvara dayalı ahşap sütunçelerde de boyamalar vardır. Tavan kaplaması şişhanelerle karelere bölünmüştür. Yüklük üzeri ise diğer duvar cephelerindeki gibi çerçeveli modüllere ayrılmış ve madalyon şeklinde bezemelenmiştir.

Alt katta büyük bir kemer içinde ocaklar ve çıkıklı kuyusu bulunan bir mutfak vardır. Ancak restorasyon sonrasında alt katın bir bölümü müze bürosu olarak düzenlendiği için plan özgünlüğünü yitirmiştir.

Kaynak:
Eldem, 1987. cilt 1: 144-147.

10. Bkz. dipn. 8.

RAKOCZY EVİ : CEPHELER

Resim 67. Rakoczy Evi: Dış cephe

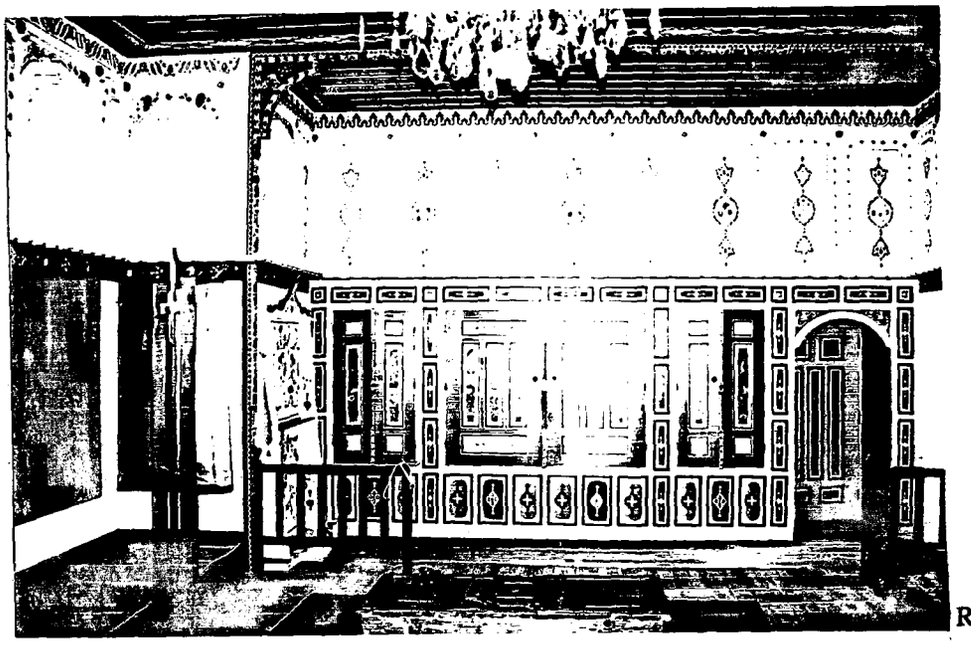
Resim 68. Rakoczy Evi: Dış cephe

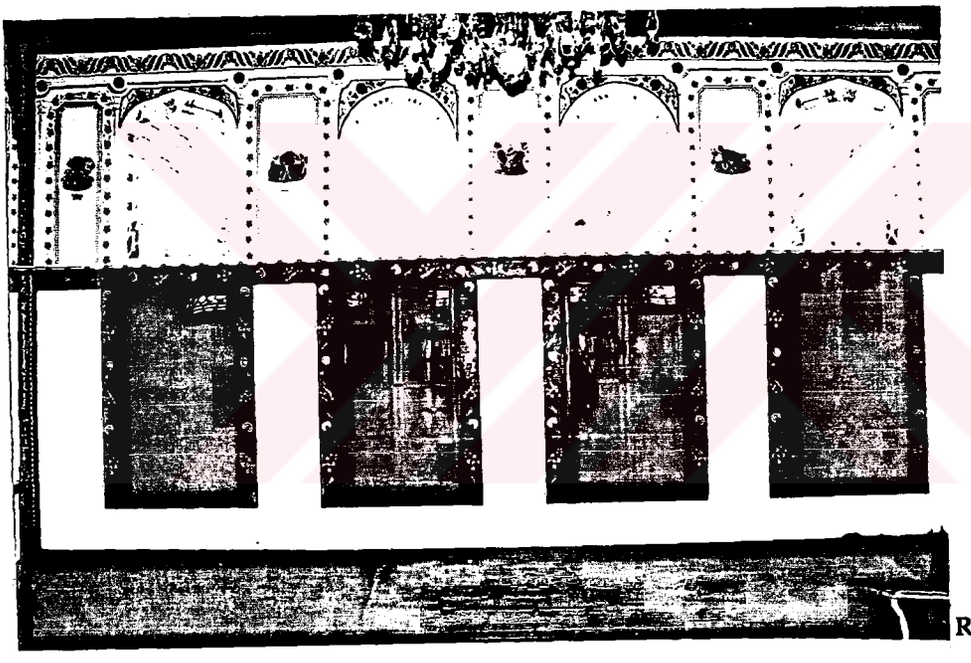
Resim 69. Rakoczy Evi: Üst kata çıkış merdiveni

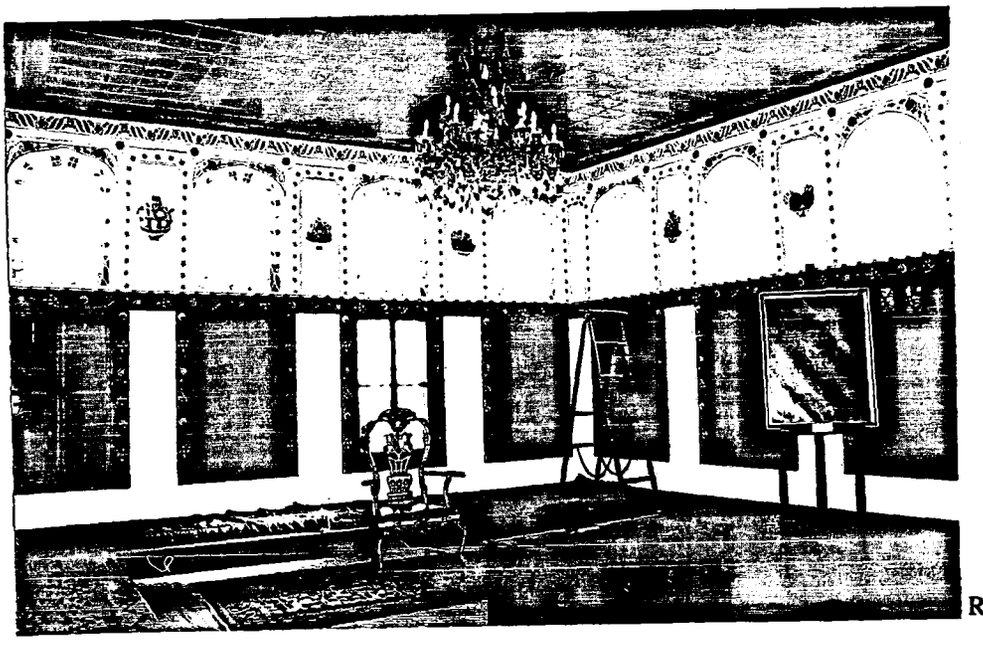
Resim 70. Rakoczy Evi: Mutfak

Resim 72.

Resim 73.

Resim 71.

TABLO.I EV SIRA NO. 13 GÖZLEM TARİHİ. 11 Mart 1993

BULUNDUĞU YER	il: Tekirdağ	ilçe:	mah/köy: Macar	sokak: Hikmet Çevik	kapı no: 23				
YAPININ ADI	Rakoczy Evi		YAPIM YILI:		KİTABE:				
BUGÜNKÜ DURUM	R ☒ iyi ☐ orta ☐ kötü		kullanılmıyor:	kullanılıyor: x	işlev: müze	BUGÜNKÜ SAHİBİ: Macaristan Kültür B.			

MİMARİ TARZI	klasik	barok	ampir	diğer
	x			

PLAN TİPOLOJİSİ	dış sofa	iç sofa	orta sofa	eyvan	sekilik	köşk	taht

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ

	yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
ALT KAT				45	25				
ORTA KAT					25				
ÜST KAT					25				

CEPHE ÖZELLİKLERİ

	sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla sıralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	boyama taklidi: tuğla	boyama taklidi: taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
ALT KAT	x												
ORTA KAT										x			
ÜST KAT					x								

BEZEME (kalemişi)

	bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
ALT KAT				
ORTA KAT				
ÜST KAT				

ÇIKMA

çıkmasız	orta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
		x			

ÇIKMA DESTEĞİ

desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol
			x			

PERVAZLAR

KÖŞE	pervazsız	düz	toskan dorik	diğer		
KAT	saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası	silmeli	diğer
						el. kirişi açıkta
SAKAF	pencere üstü	cephe boyunca				

PENCERELER

	boyut	pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
ALT KAT							
ORTA KAT	88x137						
ÜST KAT	88x137	90	45				

KAPAK

boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diğer	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer
88x137	x				x	2	x			

PARMAKLIK

boyut	yapım sistemi: lakmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı			KAFES	boyut				
75x130	x			x		4x7	x							

TEPE PENCERESİ

	boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	kemerli: daire	kemerli: basık	kemer taklidi: sivri	kemer taklidi: daire	kemer taklidi: basık	alçı motif sekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
DIŞLIK	80x113					x			x				filoşlü	Sarı mavi yeşil	x		
İÇLİK						x				x	x	x					

KAPI

boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl.	mutfak	hela	diğer
				x			x							

ÇATI

biçim: 2 eğimli	4 eğimli	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok	çatı kaplaması: pedavra	a.kiremit	diğer
	x				x		x	

SAÇAK

genişlik: 50 ↓ 50	75 50	100 75	↑ 100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	ışınsal	dere
x				x			x				x					x

TABLO.II EV SIRA NO. 13 İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık.	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere
280		x			2	x						x

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer
	x	x								x	x			

ASMA KAT / ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar										
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer
220	x		x			x					

SOFA

yükseklik	tür			açık			kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere		alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt camsız	üst	alt camlı	alt camsız	üst		
380	x						x			x					4				

merdiven yeri			merdiven biçimi					merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer		direkli	kapılı		
x					x			1	x			

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir
2												

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi				eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: h:

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi				sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: h:

KÖŞK / KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	b: h:

ORTA KAT / ÜST KAT

boyut	konum				giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre		cepheye göre		duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
a: 625		köşe	orta	sokak	bahçe									
b: 794	ayrık			x		x				x		x		
h: 382	bitişik	x												

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar			
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	musandıra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diğer
a: 80															
h: 202		x			x				x		x	x			

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir	
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer			
b: 128	h: 9	8	8	8			x			57	b: 95 h: 195	

BAŞODA / ODA

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı alt	sayı üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
59	137	158	9	13	14										

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı				
genişlik	derinlik	h(kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h
									x	55

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü				
genişlik	derinlik	h(kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h
250	76	202		x		x				

ocak										
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum		plan		dış cepheye çıkıntı		ocak kapağı	duman tepme rafı
			dış duvar	iç duvar	dörtgen	daire	var	yok		

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir

TABLO. III EV SIRA NO. 13 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP

		merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
		kırlangıç	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklı	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklı	kemer	kapak	mandal	yüklük üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklı	kafes	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME geçme	tablalı									x				x						x					
	kündekari																								
çivili	çıtalı																								x
	pasalı																								
OYMA					x																				
YONTMA																									
TORNA		x											x		x			x							
PROFİLLEME																									
BAĞDADİ																									
DOKU FARKI																									
BOYAMA										x			x	x				x							

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri							
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli		tekne tavan		şişhaneli					pasalı		
		düz	göbekli	aynalı	kubbeli	tek	çift	düz	oymalı	kıvrımlı	dar	geniş oymalı	geniş profilli
x		x				x		x					

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama			x														
bağdadi sıva															x		
deri_bez																	

tavan göbeği

kesit		biçim						motifler											
yassı	dışbüley	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	lake	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
		x			x						x			

motifler

doğal bitkisel										geometrik				
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer
x	x													

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler										
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva		x	x										
malakari	x				x								
ahşap													

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri_bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

METAL

	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı		fabrika
											tek başlı	çift başlı	
döküm													
dövme													
oyma_yontma													

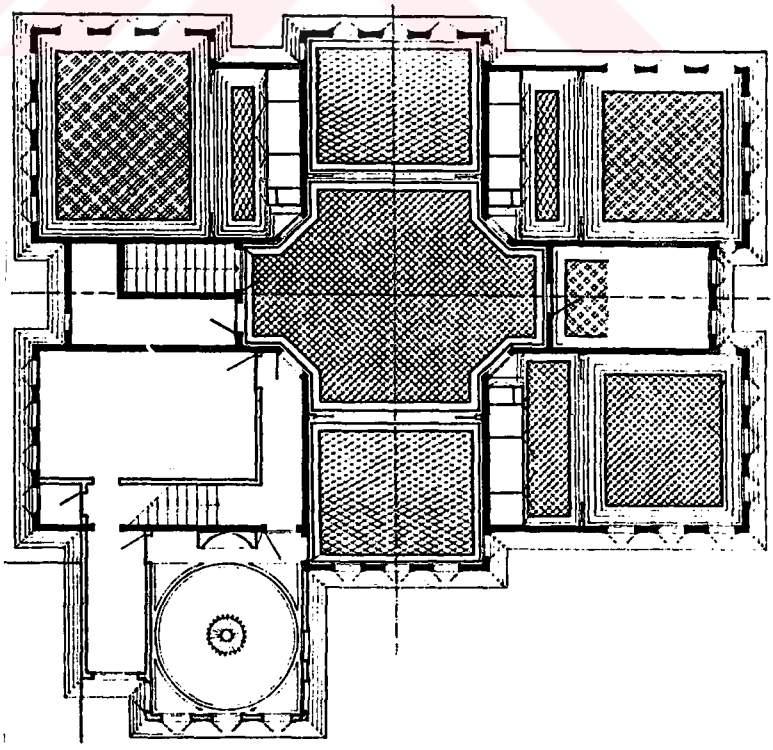
IV.14. KAVAFYAN EVİ

Boğaziçi'nde, Beşiktaş ilçesinin Bebek Mahallesi, Yoğurtçu Zülfü Sokak'taki ev, İstanbul'un ayakta duran en eski konağıdır. Alt kat taşlığında bulunan kuyu taşından anlaşıldığına göre 1751 yapımıdır. III. Ahmet döneminde (1703-1730) Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından başlatılan imar faaliyeti özellikle 18. yüzyılın ikinci yarısından sonra Boğaziçi köylerine kadar uzanmış ve birçok eser oluşmuştur. Kavafyan Konağı da o günlerde yapılmıştır. Bugünkü kullanıcılarından öğrenildiğine göre evin Kavafyanlardan önceki sahibi Balkapanlı Paşa'dır. Büyük ve kat kat yükselen bir bahçe içinde olan evin bahçesinde eskiden hamamı ve mutfağı olduğu söylenmektedir. Ayrıca bahçesindeki çeşitli bitki ve ağaçlar da eve ayrı bir önem kazandırmaktadır. Yoğurtçu Zülfü Sokak'taki bahçe kapısı binanın taşlığı seviyesindedir. Ayrıca bahçenin merdivenle çıkılan en üst setinden esas kata giriş vardır. Yüksek kaide duvarı üzerindeki 3 katın cephesi ahşap kaplamalıdır. Çıkmalar büyük eğri furuşlarla desteklenmiştir. Dikdörtgen açıklıklı pencerelerin büyük bölümü düşey açılımlı olarak yenilendiği halde, özgün durumun yatay açılımlı, altta küçük, üstte büyük kanatlı olduğu mevcut örneklerden anlaşılmaktadır. Daha sonra eklenen bölümdeki mevcut kapaktan yatay açılımlı ancak 4 kapaklı (2 üst, 2 alt) pencere kapakları olduğu düşünülmektedir. Mevcut pencere parmaklığı ise 3 yatay sıra halinde konulmuş dövme demirlidir. Esas katta pencereler iki sıra halindedir ve aralarında sakaf vardır. Bazı cephelerde orta katta da tepe pencereleri vardır. Kırma çatı alaturka kiremitle kaplıdır. Saçakaltı ahşap kaplaması birçok yerde eski şeklini korumaktadır. Cephe bölüntüleri planın dışarı yansıması şeklindedir. Köşe odalar bol pencerelidir. Sofada eyvan, sekilik ve diğer küçük odaların pencereleri de bu pencerelerle benzer boyutta yapılmış ve cephede uyum sağlanmıştır. Cephenin ahşap kaplaması mevcut durumunda aşı boyalıdır. Giriş katta büyük bir taşlık, 2 oda ve 1 eyvan bulunmaktadır. Eyvan bugün kapatılmıştır. Tam ortada tarihli mermer kuyutaşı vardır. Taşlığın eyvan aksında ahşap direkler üzerindeki kemerler üst kat duvarlarını taşır. Taşlık tavanı ahşap kemer bölüntüleri arasında pasalı kaplamalıdır. Köşelerdeki iki odanın ise tavanı şişhanelerle oluşturulan çapraz bölüntülüdür. Üst katlara çıkan merdiven küçük oda aksında ve iki kolludur. Merdiven üst katlarda duvar arasında kalarak planda önemli bir yer almamıştır. Orta ve üst kat planları birbirinin benzeridir. Ancak üst kat çıkmalarla daha da büyütülmüş, iç dekor ve bezemelerine daha fazla önem verilmiştir. Daha önceki örneklerde de olduğu gibi Türk evinin esas kat ve başoda seçiciliği bu evde de görülmektedir. Orta ve üst katta tüm oda ve sofa tavanları şişhane kaplamalı, geometrik bölüntülüdür. Gelin odasının tavanı ise bağdadi kubbelidir. Bu odanın eklenmesi için buradaki köşe odası bozularak içinden bir koridor geçirilmiştir. Koridorun sonunda ise bir merdivenle çıkılan tekne biçimi kubbeli bir balkon vardır. Bu balkonun tavanında beyaz çiçek ve yaprak desenli renkli boyamalar yapılmıştır. Üst kattaki gelin odası dışındaki 3 köşe ve bir küçük orta oda, bazı bozulmalar dışında özgün durumlarını korumuşlardır. Sofada başoda ile diğer köşe odası arasındaki eyvan, bir seki, parmaklık ve Bursa kemeri tarzının baroklaşmış şekli, duvardan çıkma yapan ajurlu konsollar ile sofadan ayrılmıştır. Eyvanda bugün de mevcut olan yüksek bir sedir ile oturma olanağı sağlanmıştır. Tüm odalar pahlı girişlidir ve böylelikle sofa daha da genişletilmiştir. Başoda kiliseye bakan yöndeki köşe odadır. Giriş tavanı yüklük seviyesine kadar indirilmiştir. Sekialtında toplu halde bulunan yüklük ve dolap kapakları tablalıdır. Tablalar üzerinde vazoda çiçek demeti desenli kalemişi boyamalar yapılmıştır. Odanın pencereli duvarlarındaki bozulma ve çökmeler sonucu bazı üst pencere boşlukları da kapatılmış ve duvar bağdadi olarak yenilenmiştir. Bu odada yalnız bir alt pencere üzerinde barok kemerli ve barok kayıtlı tepe penceresi kalmıştır. Oda çıkma yapar ve çıkma yan yüzünde de pencere açılmıştır. Odanın tavanı çift şişhaneli, çapraz bölüntülüdür. Duvardan tavana geçişlerdeki bükümlü silmelerde çiçek ve yaprak gibi

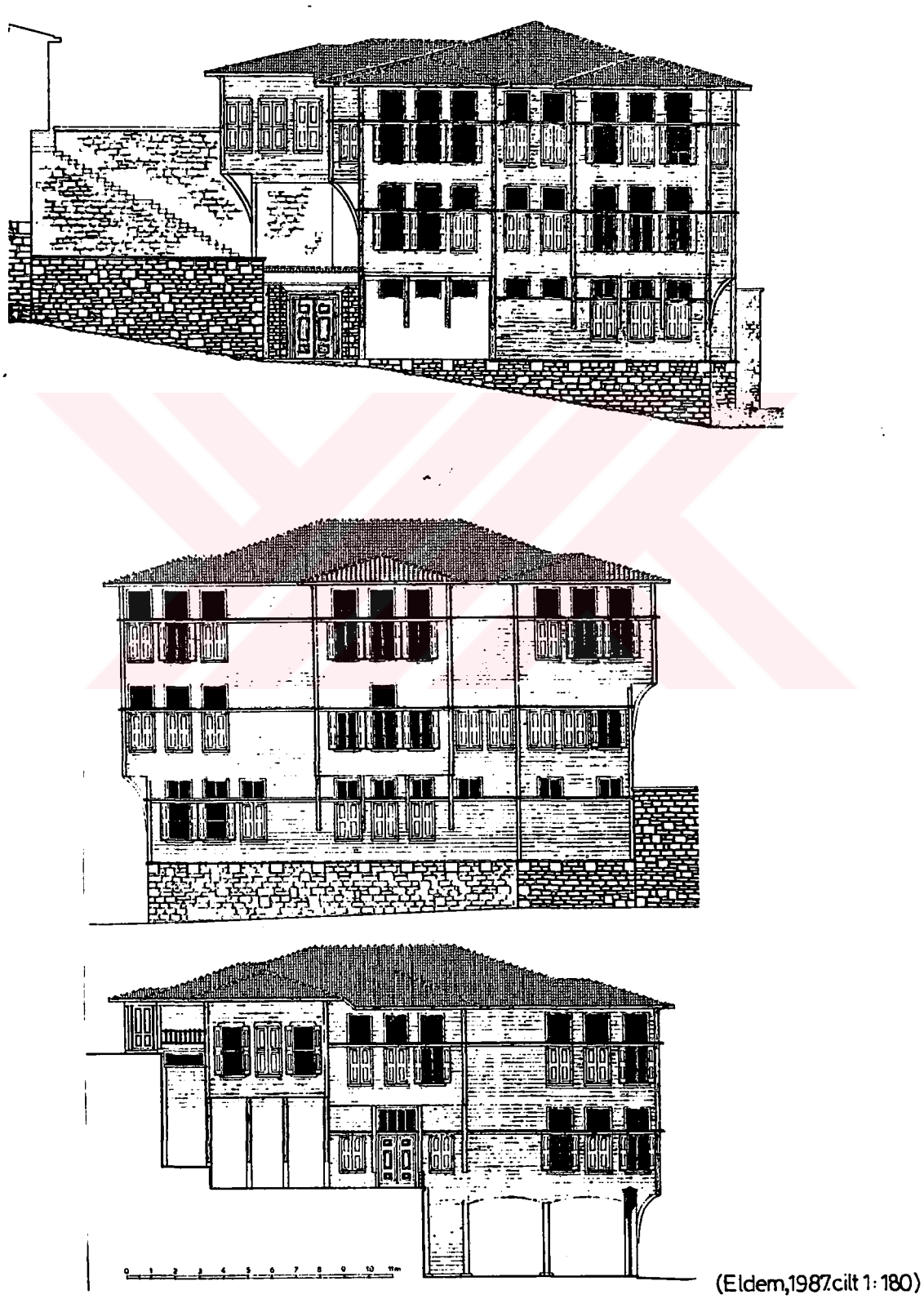
doğal desenli bezemeler yapılmış ve sıcak renklerle (kırmızı, sarı, yeşil) boyanmışur. Diğer köşe odası ise iç dekor ve bezeme özellikleri açısından daha fazla korunmuştur. Bu odanın da girişi pahlandırılmış köşedendir. Giriş kemeri de pahlandırılmış duvar ile aynı yüzdedir. Sekialtında yüklük, dolap ve hücre bir arada bulunmaktadır. Dolap ve yüklük kapakları bezemesiz ama boyalıdır. Hücre ise çiçek deseni oymalı, asimetrik kemerlidir. Alt ve üst pencereler arasındaki raf yüklük ve kapı üzerinde de dolanır. Sekialtı-sekiüstü ayrımında bir seki ve duvara dayalı ajurlu bezemeli konsolcuklar vardır. Sekialtı tavanı şişhaneli ve çapraz bölüntülüdür. Ayrıca burada bir de kandil-fenerlik camı bulunmaktadır. Bu odada yan cephedeki alt pencere dışındakiler, düşey açılımlı olarak yenilenmiştir. Tepe pencerelerinin üzeri barok kemerli, alçı kayıtlar barok kıvrımlıdır. Odadaki bir tepe penceresi dışındakiler kapatılmıştır. Odanın geniş ve alçak sediri bugün de durmaktadır. Raf seviyesinin üzerinde tepe pencereleri araları rokay biçimi kıvrımlı kemer deseni kalemişi boyamalar ile kitabelere ayrılmıştur. Pencereli cephede pencereler arası kitabe şeklindedir. Kitabeler musandıra üzerinde geniş bir pano halini alır. Bu pano içindeki manzara resminin ise boyandığı düşünülmektedir. Duvardan tavana geçişteki bükümlü silmelerde de çeşitli desenlerde boyamalar vardır. Sekiüstü 1. ve 2. silmelerde kent ve doğa manzara şeritleri, 3. silmede ise stilize çiçek ve yaprak desenli kalemişi boyamalar vardır. Sekialtı tavanındaki silmelerde de stilize edilmiş çiçek ve yaprak deseni boyamalar yapılmışur. Boyamalarda donuk renkler; kurşuni, tahini, mavi fona uygun tonlar kullanılmıştır. Bu renklerin seçiminde odanın iç dekor elemanlarının yanında, duvar yüzeylerinin sönük ve geride kalmasının istenilmiş olacağı düşünülmektedir.

Kavafyan Evi, gerek yapısal özeni gerekse iç özellikleri nedeniyle çok özel bir evdir. Bugün Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce korumaya alınmıştır ve önceki sahipleri kiracı olarak oturmaktadırlar. Kullanımının sürmesi bozulmaların giderilmesi için de büyük bir şanstır. İç dekorun ve bezemelerindeki mevcut özgün duruma karşın özellikle çatı ve döşemede ciddi yapısal bozulmalar başlamıştır. İstanbul'un bu en eski ve özgün yapısının bir an önce gereken onarımları yapılmalı ve etnografya müzesi olarak kullanımı düşünülmelidir.

Kaynak:
Atasoy, 1976.
Eldem, 1987. cilt 1: 178-189.

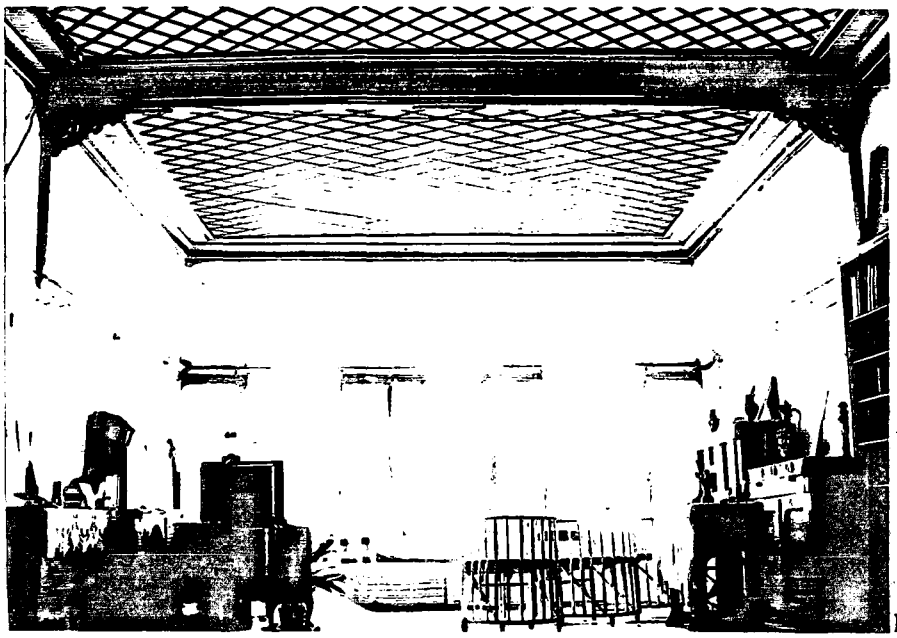

KAVAFYAN EVİ: CEPHELER

(Eldem, 1987 cilt 1: 180)

Kavafyan Evi: Sofa

Resim 76.

Resim 77.

Resim 78.

Kavafyan Evi: Başoda

Resim 79.

Resim 80.

Resim 81.

TABLO.I EV SIRA NO. 14 GÖZLEM TARİHİ. 7 Ocak - 10 Mayıs 1994

BULUNDUĞU YER	il: İstanbul	ilçe: Beşiktaş	mah/köy: Bebek		sokak: Yoğurtçu Zülfü	kapı no: 10						
YAPININ ADI	Kavafyan Evi		YAPIM YILI: 1751		KİTABE: alt kat kuzey taşı							
BUGÜNKÜ DURUM	☐ iyi ☒ orta ☐ kötü		kullanılmıyor	kullanılıyor	işlev	BUGÜNKÜ SAHİBİ: Vakıflar Genel Müd.						

MİMARİ TARZI	klasik	barok	ampir	diğer
		✕		

PLAN TİPOLOJİSİ	dış sofa	iç sofa	orta sofa	eyvan	sekilik	köşk	taht
		✕		✕			

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ	yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
ALT KAT									
ORTA KAT									
ÜST KAT		ahşap	tuğla		24				

CEPHE ÖZELLİKLERİ	sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla s-ralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	boyama taklidi: tuğla	boyama taklidi: taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	ahşap kaplamalı: yalı baskısı	ahşap kaplamalı: boyalı	ahşap kaplamalı: boyasız
ALT KAT										✕			
ORTA KAT										✕			
ÜST KAT										✕			

DIŞ DUVAR DOKUSU	
ALT KAT	
ORTA KAT	
ÜST KAT	

BEZEME (kalemişi)	bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
ALT KAT				
ORTA KAT				
ÜST KAT				

ÇIKMA	çıkmasız	orta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
		✕			✕	✕

ÇIKMA DESTEĞİ	desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol
				✕			

PERVAZLAR							
KÖŞE	pervazsız: ✕	düz	toskan dorik	diğer: köşe dikmesi açıktır			
KAT	saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası	silmeli	diğer	
SAKAF	pencere üstü	cephe boyunca: ✕					

PENCERELER	boyut	pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
ALT KAT							
ORTA KAT							
ÜST KAT	86x150 ✕						

KAPAK	boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diger	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer
	86x150	✕				✕	4	✕			

PARMAKLIK	boyut	yapım sistemi: takmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı	KAFES	boyut
	86x150					✕			

TEPE PENCERESİ		boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	daire	basık	kemer taklidi: sivri	daire	basık	alçı motif sekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
	DIŞLIK	86x150																
	İÇLİK																	

KAPI	boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl.	mutfak	hela	diğer
			tablalı		✕	✕			✕				✕		hamam

ÇATI	biçim: 2 eğimli	4 eğimli	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok	çatı kaplaması: pedavra	kiremit	diğer
		✕				✕		✕	

SAÇAK	genişlik: 50 ↓	75 50	100 75	↑ 100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	şınsal	dere
		✕			✕			✕				✕					

TABLO.II EV SIRA NO. 14 İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık.	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer

ASMA KAT ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar											
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer	

SOFA

yükseklik	tür			açık		kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere	alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt camsız	üst	alt camlı	alt camsız	üst		
395		x					x		x					5		5		

merdiven yeri			merdiven biçimi					merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer		direkli	kapılı		
	x			x				1		x		

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir
4	x							x				x

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi					eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	
385	1	1	10				x		x		x			x	b: 80 h: 23

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi					sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	
															b: h:

KÖŞK KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	
														b: h:

ORTA KAT ÜST KAT

boyut	konum				giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre		cepheye göre		duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
	köşe	orta	sokak	bahçe										
a: 616 b: 704 h: 393 ayrık	x		x			x				x		x		
bitişik														

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar			
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	musandra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diger
a: 96 h: 211		x			x				x			x			

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		
b: 165	h: 12^5	31^5	31^5	31^5		x					b: 118 h: 6

BAŞODA ODA

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı alt	sayı üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
58	150		14	8	8			x			x		6^5	223	132

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı				
genişlik	derinlik	h(kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h
							x			

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü				
genişlik	derinlik	h(kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h
154	117	136		x		x				

ocak										
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum dış duvar	konum iç duvar	plan dörtgen	plan daire	dış cepheye çıkıntı var	dış cepheye çıkıntı yok	ocak kapağı	duman tepme rafı

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir

TABLO. III EV SIRA NO. 14 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP

		merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
		kırlıklık	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklı	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklı	kemer	kapak	manaal	yüklük üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklı	kafes	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME geçme	tablalı									X				X						X					
	kündekari																								
çivili	çıtalı																								X
	pasalı																								
OYMA						X		X	X				X				X								
YONTMA								X					X				X								
TORNA		X					X								X			X							
PROFİLLEME								X					X					X							
BAĞDADİ																									
DOKU FARKI																									
BOYAMA						X		X	X				X	X			X								

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri								
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli		tekne tavan		şişhaneli					pasalı			
		düz	göbekli	aynalı	kubbeli	tek	çift	düz	oymalı	kıvrımlı	dar	geniş		
												oymalı	profilli	
	X	X					X	X						

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama			X				X	X									
bağdadi sıva														X			
deri_bez																	

tavan göbeği																				
keşit		biçim						motifler												
yassı	dışbüley	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer	

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	lake	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
X			X									X		

motifler														
doğal bitkisel										geometrik				
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer
X	X	X												

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler										
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva		X											rokay
malakari													
ahşap													

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri_bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

METAL

	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı		fabrika
											tek başlı	çift başlı	
döküm	X	X	X										
dövme													X
oyma_yontma													

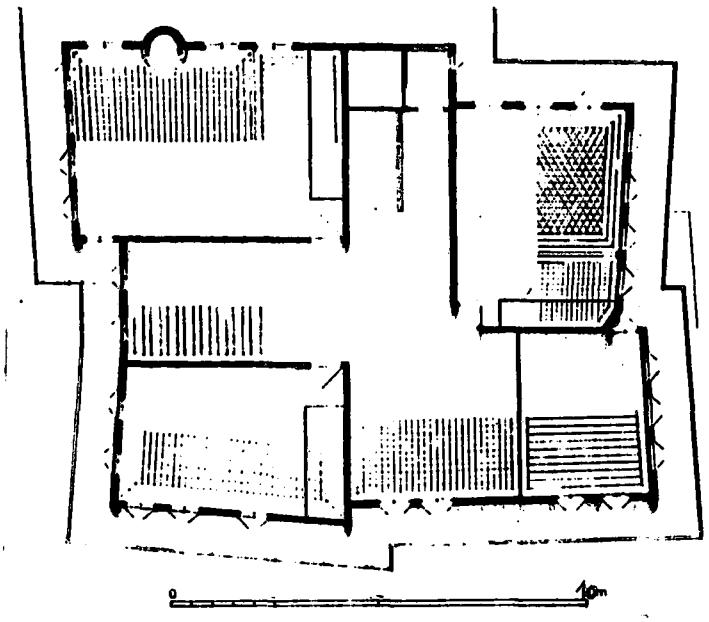
IV.15. SAATÇİ ALİ EVİ (GÜMÜŞLÜOĞLU)

İzmit, Veliahmet Mahallesi'ndeki ev, dik bir arsa üzerine kurulmuştur. Bu nedenle sokak cephesindeki zemin kat, bahçe cephesinde birinci kattır. Saatçi Ali Evi, sokak cephesindeki çıkmanın yan yüzünde bulunan tarihinden anlaşıldığına göre H. 1190 (1776) yapımıdır. Kültür Bakanlığı tarafından yaptırılan restorasyonu 1983 yılında tamamlanarak Saatçi Ali Etnografya Müzesi olarak hizmete açılmıştır.

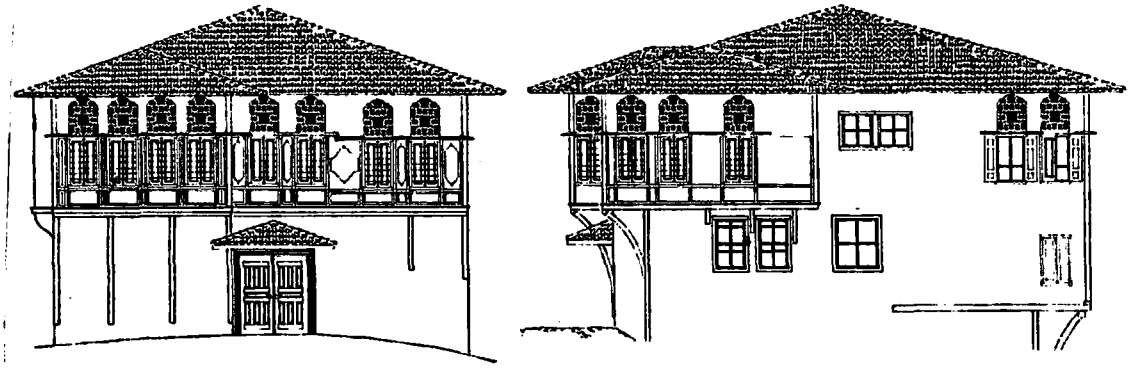
Evin dış cephesinde çerçeve şeklinde (kitabe) bezemeler ile alt ve üst pencereleri arasında sakaf vardır. Yaklaşık bir kat yüksekliğindeki eğri furuşlarla desteklenen başoda çıkması da giriş cephesindedir.

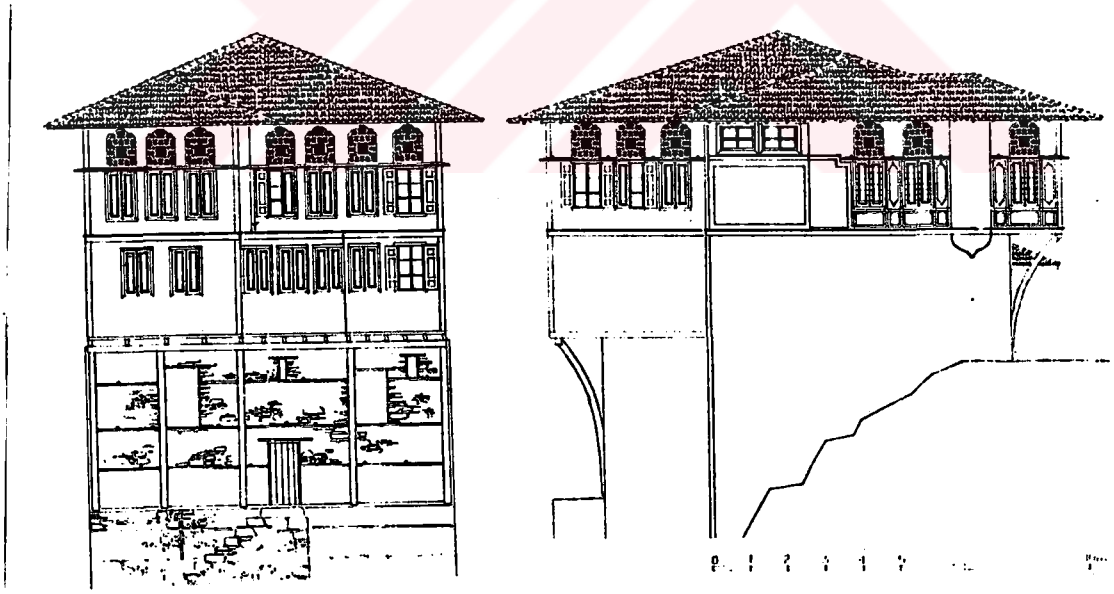
Giriş katın oturmaya ayrılan kısmı taşlıktan bir basamak ile yükseltilmiştir. Bu katta 3 oda, sekilik, hela ve üst kata çıkış merdiveni vardır. Üst katta sofa iki sekiliklidir ve üç yönde dış cepheye ulaşır. Üç köşedeki odalar birbirlerinden farklı şekil ve boyuttadırlar. Yalnız bir odanın girişi pahlı köşede iken, diğer iki odanın girişleri eski şekilde yani duvar yanındadır. Başoda merdivenin yanındaki odadır. Oda girişi duvar yanındadır ve sekialtında düz ahşap yüklüğü vardır. Sedirin bulunduğu cephede 6 adet olmak üzere odada toplam 8 alt ve üst pencere bulunmaktadır. S. H. Eldem'in yaptığı çalışma sırasında bu odanın (başoda) girişe göre karşı duvarında, iki pencere arasında daire planlı, dış cepheye çıkıntılı bir ocak tespit edilmiş ve bu bilgiler ışığında restitüsyonu hazırlanmıştır (Eldem, 1987, cilt 1: 160-163). Odanın ilksel sayılabilecek kadar sade iç dekoru ve bezemeleri yakın bir tarihte yenilenmiş olabileceğini düşündürmektedir. Sekiüstünde kare, sekialtında baklava bölüntülü şişhaneli tavan kaplamaları da yenilenmiştir. Duvar yüzeylerinde tepe pencerelerinin aralarında kalemişi bezemeler vardır. Başodadan başka sekilik ve diğer odalarda da tepe pencereleri ve bezemeler bulunmaktadır.

Kaynak:
Eldem, 1987. cilt 1: 160-163.

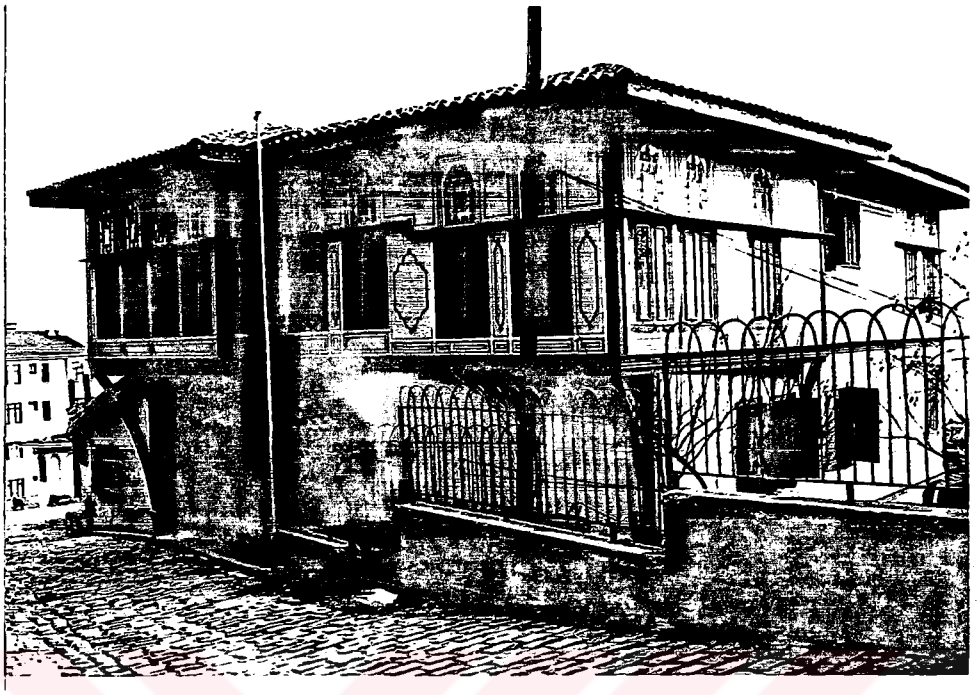

SAATÇİ ALİ EVİ CEPHELER

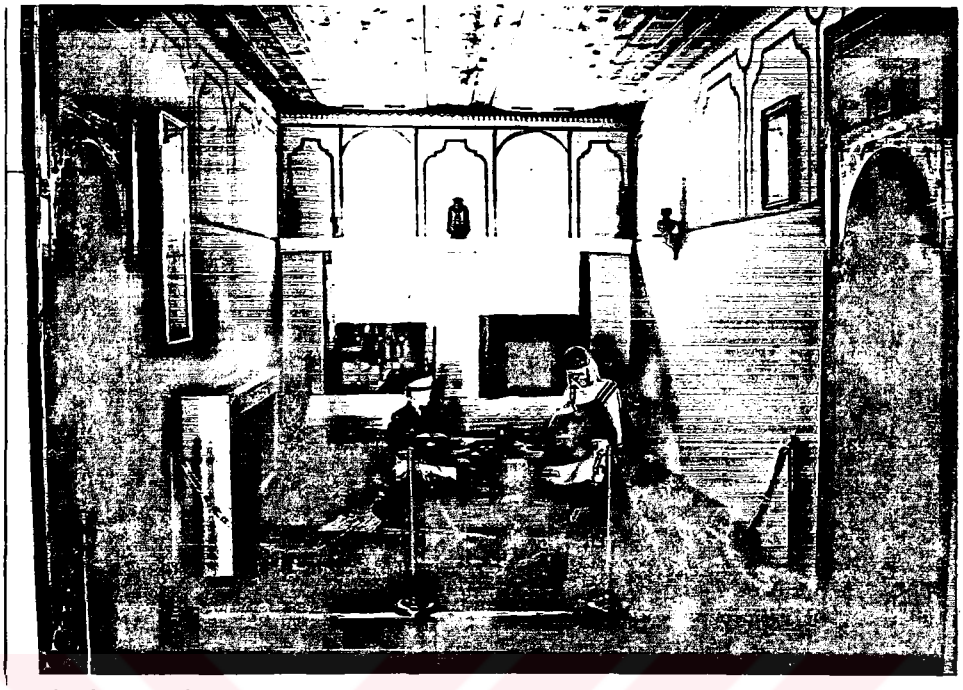
Eldem, 1987. cilt 1: 161-162

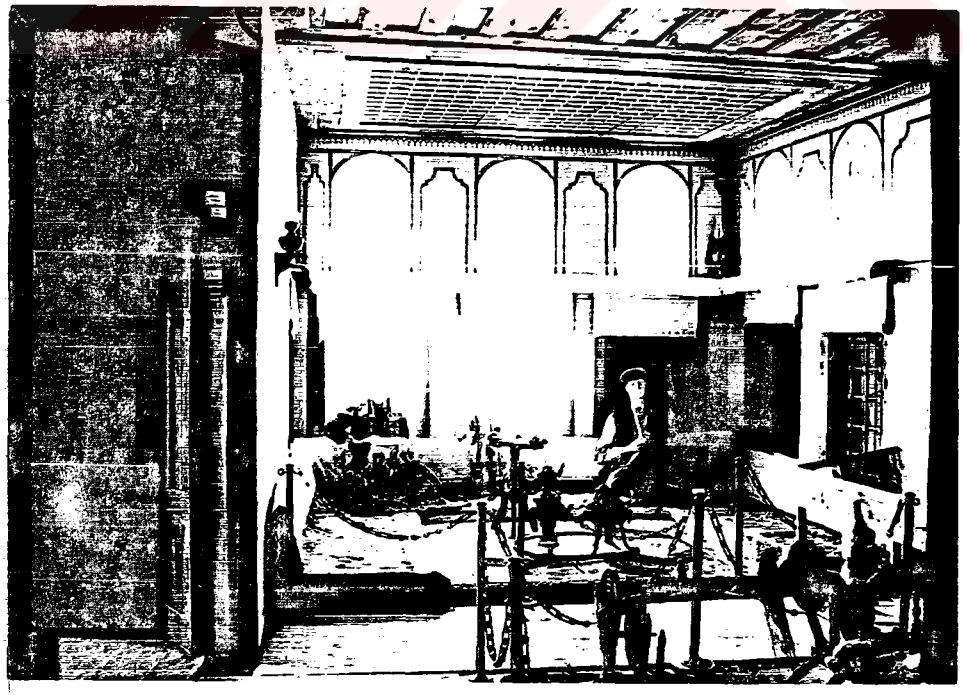
Resim 82. Saatçi Ali Evi: Dış cephe

Resim 83. Saatçi Ali Evi: Dış cephe

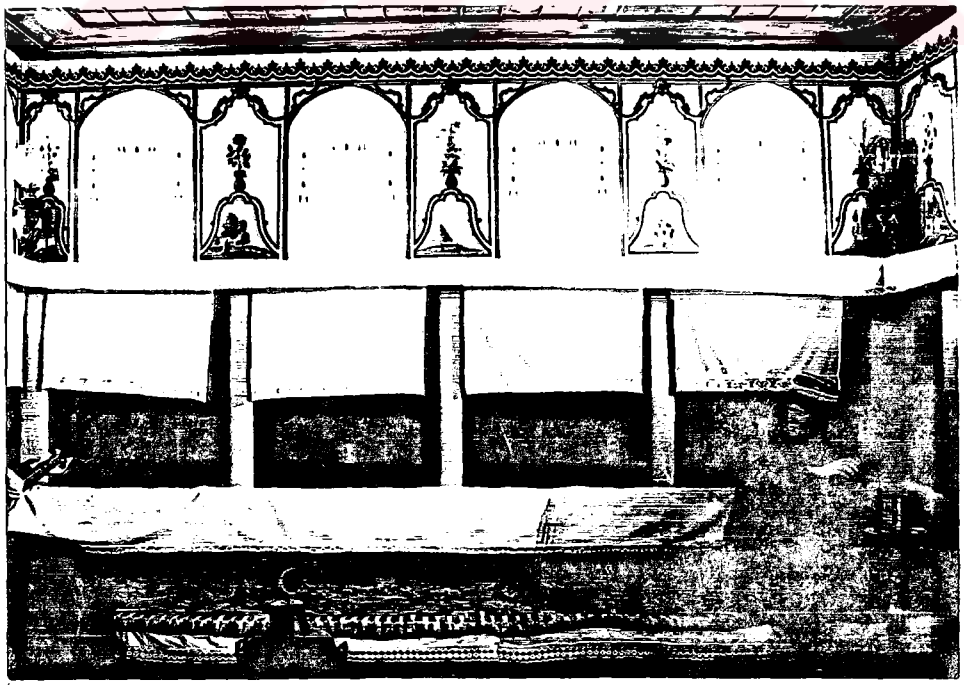
Resim 84. Saatçi Ali Evi: Eyvan

Resim 85. Saatçi Ali Evi: Sofa-sekilik

Resim 86. Saatçi Ali Evi: Başoda

Resim 87. Saatçi Ali Evi: Başoda

TABLO.I EV SIRA NO. 15 GÖZLEM TARİHİ. 15 Mart 1993

BULUNDUĞU YER	il: İzmit	ilçe:	mah/köy:	sokak:	kapı no:		
YAPININ ADI	Saatçi Ali Evi	YAPIM YILI	1774	KİTABE	sol yan cephe		
BUGÜNKÜ DURUM	R ☒ iyi ☐ orta ☐ kötü	kullanılmıyor	kullanılıyor	işlev	BUGÜNKÜ SAHİBİ		
			x	müze	T.C. Kültür Bakanlığı		

MİMARİ TARZI	klasik	barok	ampir	diğer

PLAN TİPOLOJİSİ	dış sofa	iç sofa	orta sofa	eyvan	sekilik	köşk	taht
	x			x			

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ

	yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
ALT KAT				92	18				
ORTA KAT									
ÜST KAT					18				

CEPHE ÖZELLİKLERİ

	sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla s-ralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	tuğla	taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
DIŞ DUVAR DOKUSU: ALT KAT					x								
ORTA KAT													
ÜST KAT					x								

BEZEME (kalemişi)

	bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
ALT KAT				
ORTA KAT				
ÜST KAT	Pencere kenarları	çerçeve-kitabe		

ÇIKMA

çıkmasız	orta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
		x			

ÇIKMA DESTEĞİ

desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol
			x			

PERVAZLAR

KÖŞE	pervazsız	düz: x	toskan dorik	diğer		
KAT	saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası: x	silmeli: x	diğer
SAKAF	pencere üstü	cephe boyunca: x				

PENCERELER

	boyut	pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
ALT KAT							
ORTA KAT							
ÜST KAT	73 x 125	65	15	x			

KAPAK

boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diğer	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer
74 x 125										

PARMAKLIK

boyut	yapım sistemi: tokmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı			KAFES	boyut				
73 x 125	x			x		3x6	x							

TEPE PENCERESİ

	boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	daire	basık	kemer taklidi: sivri	daire	basık	alçı motif şekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
DIŞLIK	58 x 85						x			x							
İÇLİK							x			x					x	x	x

KAPI

boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl.	mutfak	hela	diğer
166 x 206		tablalı		x										

ÇATI

biçim: 2 eğimli	4 eğimli: x	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok: x	çatı kaplaması: pedavra	kiremit: x	diğer

SAÇAK

genişlik: 50 ↓	75 50	100 75	↑ 100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	şınsal	dere
		x		x			x				x					

TABLO. II — EV SIRA NO. 15 — İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere
		x			1	x						x

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer
		x					x					x		çardak aşevi

ASMA KAT / ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar										
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer

SOFA

yükseklik	tür			açık			kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere		alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt camsız	üst	alt camlı	alt camsız	üst		
275	x						x			x					9				

merdiven yeri			merdiven biçimi					merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer		direkli	kapılı		
	x			x				1				

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir
3	x	x										

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi				eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer: bursa	kemer: barok	kemer: düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	
275	1				x							x			b: 85 h: 7

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi				sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer: bursa	kemer: barok	kemer: düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	
275	1	1	7		x	-								x	b: 85 h: 7

KÖŞK / KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	b: h:

ORTA KAT / ÜST KAT

boyut	konum				giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre		cepheye göre		duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
	köşe	orta	sokak	bahçe										
a: 443 b: 526 h: 275 ayrık	x		x	x	x						x	x		
bitişik														

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar			
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer: bursa	kemer: barok	kemer: düz	parmaklık	musandıra	güsülhane	hizm.oda kapısı	diğer
a: 80 h: 190		x			x							x			

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		
b: 145	h: 5	23	23	23		x					b: 85 h: 7

BAŞODA / ODA

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı: alt	sayı: üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
49			9	8	8		x				x		165	174	102

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı					
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h	
									x	55	

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü					
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h	
100	61	138		x		x					

ocak											
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum: dış duvar	konum: iç duvar	plan: dörtgen	plan: daire	dış cepheye çıkıntı: var	dış cepheye çıkıntı: yok	ocak kapağı	duman tepme rafı	

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir

TABLO. III — EV SIRA NO. 15 — BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP

	merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
	kırlıklık	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklı	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklı	kemer	kapak	mandal	yüklük üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklı	kafes	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME — geçme — tablalı									X				X						X					
BİRLEŞTİRME — geçme — kündekari																								
BİRLEŞTİRME — çivili — çıtalı																								X
BİRLEŞTİRME — çivili — pasalı																								
OYMA																X								
YONTMA																X	X							
TORNA	X							X						X			X							
PROFİLLEME																								
BAĞDADİ																								
DOKU FARKI																								
BOYAMA																								

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri							
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli: düz	tek düzlemli: göbekli	tekne tavan: aynalı	tekne tavan: kubbeli	şişhaneli: tek	şişhaneli: çift	şişhaneli: düz	şişhaneli: oymalı	şişhaneli: kıvrımlı	pasalı: dar	pasalı: geniş: oymalı	pasalı: geniş: profilli
X		X				X		X					

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama			X														
bağdadi sıva																	
deri_bez																	

tavan göbeği

kesit		biçim						motifler										
yassı	dışbüley	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	lake	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu

motifler														
doğal bitkisel										geometrik				
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler										
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva		X	X		X								
malakari													
ahşap													

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri_bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

METAL

	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı: tek başlı	el yapımı: çift başlı	fabrika
döküm													
dövme													
oyma_yontma													

IV.16. HADIMOĞLU KONAĞI

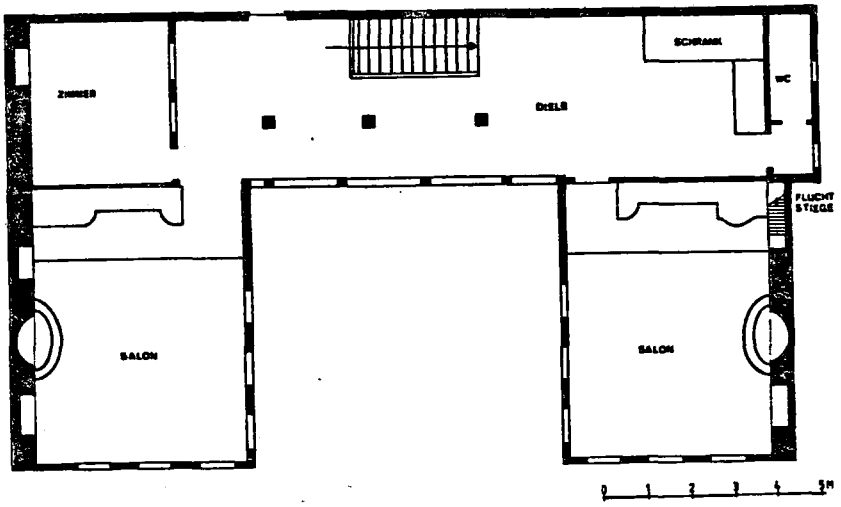
Çanakkale'nin Bayramiç ilçesinde bulunan konak, ön cephesindeki kitabeden anlaşıldığına göre H. 1211 (1793) tarihinde yapılmıştır. Kültür Bakanlığı tarafından restorasyonu yapılarak etnografya müzesi olarak kullanımına başlanmıştır.

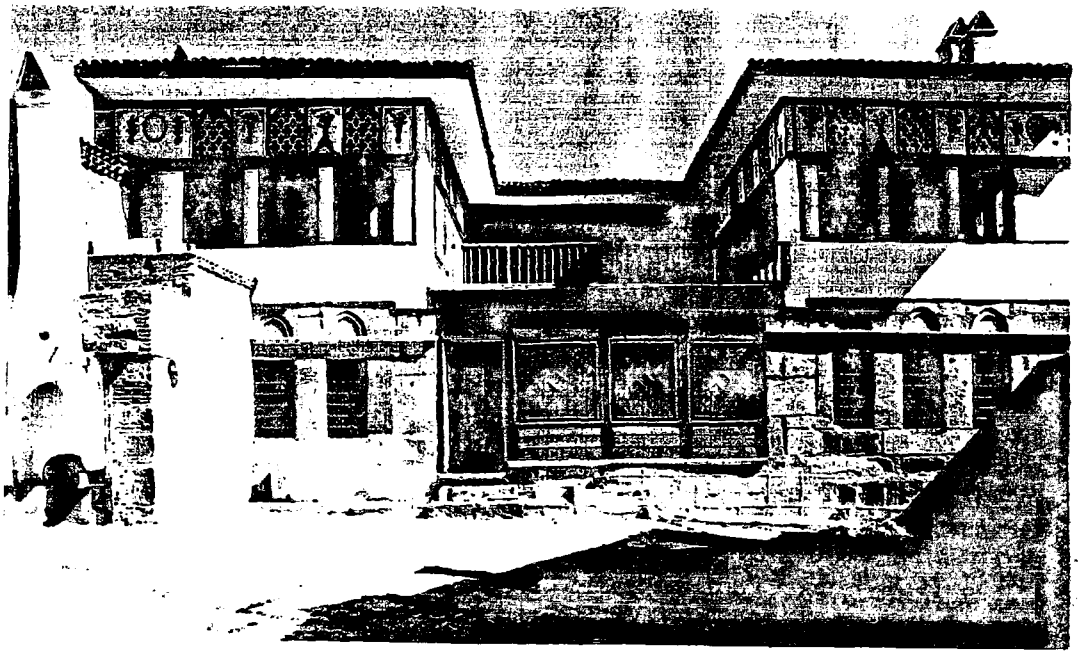
Konağın avluya giriş kapısı üzerinde bir nöbetçi kulübesi vardır. Ayrıca avluda girişi alt kattaki odadan olan hamam, külhan ve bir de çeşme bulunmaktadır.

İki katlı olan konağın alt katında havuzlu bir taşlık ve iki yanında birinden hamama girilen iki oda vardır. Taşlık ve odalardaki zemin kaplaması ve sedirler taştır. Üst katta girişe göre karşı duvarda bulunan bir kapıdan bugün mevcut olmamakla birlikte harem dairesine geçildiği düşünülmektedir (Bammer, 1982:51). Sofanın dış cephesi kapatılmıştır ve sofada merdiven ile dış cephe arasında direkler vardır. Bunlar sofanın bu direkler hizasında olabileceğini düşündürse de kesin bir bulgu yoktur. Merdiven başı direklikli, kemerli ve kapaklıdır. Ayrıca sofada yüksek sedirler ve sedir kenarlarında hücreler vardır. Üst katta iki kabul ve bir servis odası bulunmaktadır. Servis odasının alt ve üst pencereleri sofaya açılmaktadır. Alt pencereler parmaklıklı ve kapaklı, üst pencereler alçı kayıtlıdır. Kabul odalarının ise sofaya açılan pencereleri yoktur. Ancak iki kabul odasının da bezemeleri, bir Anadolu kasabasında görülmeye alışık olunmadık türdendir. Âdeta bir saray odası görünümündeki bu odalarda bezeme, biçim ve yoğunluğuyla dikkat çeker. Oda girişlerinde barok kemerli, üzeri kitabe şeklinde bölüntülenmiş, oyma ve renklendirmeyle bezemelenmiş giriş kemerleri vardır. Giriş duvarı üzerinde yüklük, dolap ve hücreler bir arada bulunmaktadır. Ocaklı duvarda ise biri gusülhane olmak üzere iki dolap vardır. Ocağın yaşmağı, önü ve koltuk taşları mermerdendir ve kenarları barok kıvrımlı bezemeli yapılmıştır. Akant motifli mermer külahın yanlarında iki küçük sütunçe vardır. Ocağın iki yanında dolaplar bulunmaktadır. Dolap ve yüklük kapakları tablalıdır ve boyamalar yapılmıştır. Pencereler arası raf konsolcuklarında, duvar yüzeylerindeki bezeme çerçevelerinin kenarlarında, sekialtı kemerinde, yüklük üzeri taç bandında ve tavandan duvara geçiş pervazı ile tavan kaplamasında altın varaklı bezemeler çokça kullanılmıştır. Duvar yüzeylerinde, pencere aralarında oluşturulan çerçeveler içinde vazoda çiçek ve serbest çiçek motifli bezemeler vardır. Tepe pencerelerinin barok kemerli içliklerinin iç yüzeyi ise kartuşlara ayrılarak bezemelenmiştir.

Yapıldığı dönemin, bulunduğu yörenin önemli ve seçkin bir örneği olan Hadımoğlu Konağı'nın iç düzenleme ve bezeme onarımları oldukça başarılı olduğu halde, özellikle alt kattaki taşlık, üst kattaki terasta mimarinin özgünlüğü ile ilgili çalışmaların yetersiz olduğu düşünülmektedir.

Kaynak:
Bammer, 1982: 34, 51.
Tayla, 1978: 11-19.

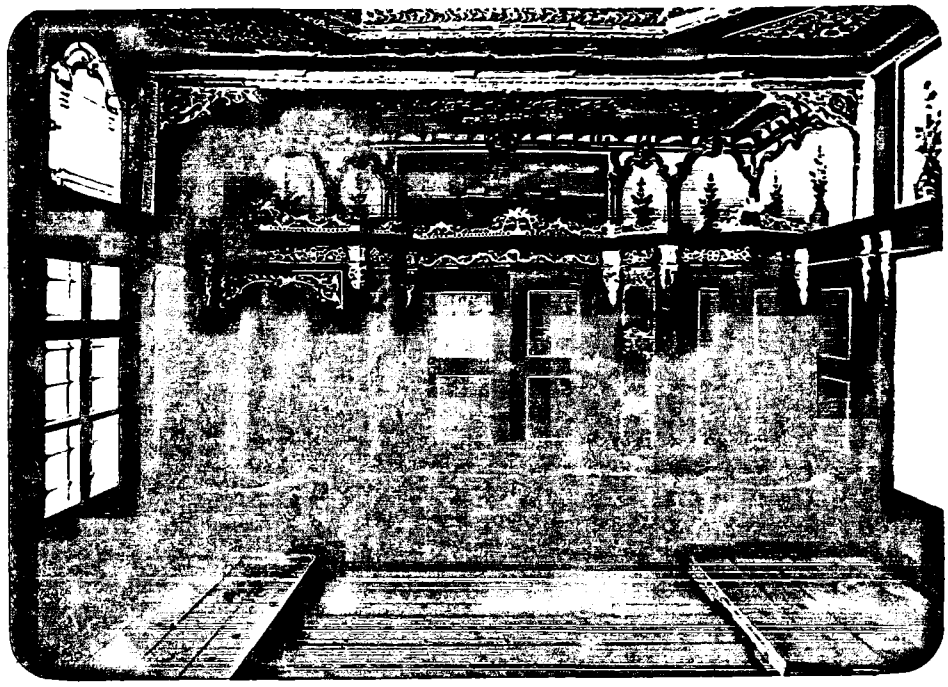

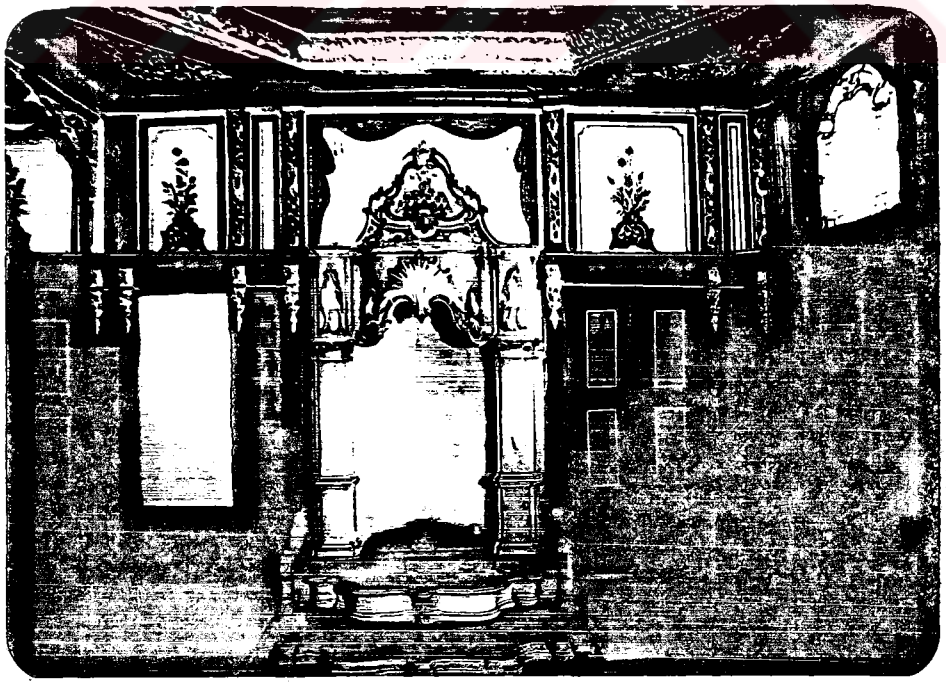
Resim 88. Hadımoğlu Konağı: Dış cephe

Resim 89. Hadımoğlu Konağı: Taşlık

Resim 90. Hadımoğlu Konağı: Başoda

Resim 91. Hadımoğlu Konağı: Başoda

TABLO.1 EV SIRA NO. 16 GÖZLEM TARİHİ. 27 Mart 1993

BULUNDUĞU YER	il: Çanakkale	ilçe: Bayramiç	mah/köy:	sokak: İnönü	kapı no: 2				
YAPININ ADI	Hadımoğlu Konağı	YAPIM YILI: 1793	KİTABE: sağ (ön) cephe						
BUGÜNKÜ DURUM	R ☒ iyi ☐ orta ☐ kötü	kullanılmıyor	kullanılıyor: x	işlev: müze	BUGÜNKÜ SAHİBİ: T.C. Kültür Bakanlığı				

MİMARİ TARZI	klasik	barok	ampir	diğer
		x		

PLAN TİPOLOJİSİ	dış sofa	iç sofa	orta sofa	ayvan	sekilik	köşk	taht
	x						

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ	yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
ALT KAT	taş			72					
ORTA KAT									
ÜST KAT					12				

CEPHE ÖZELLİKLERİ	sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla sıralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	boyama taklidi: tuğla	boyama taklidi: taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
ALT KAT	x												
ORTA KAT													
ÜST KAT					x								

BEZEME (kalemişi)	bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
ALT KAT				
ORTA KAT				
ÜST KAT	tepe pencere arası	vazoda çiçek	pencere araları	dikdörtgen çerçeve

ÇIKMA	çıkmasız	orta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
	x					

ÇIKMA DESTEĞİ	desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol

PERVAZLAR							
KÖŞE	pervazsız: x	düz	toskan dorik	diğer			
KAT	saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası	silmeli	diğer	
SAKAF	pencere üstü	cephe boyunca: x					

PENCERELER	boyut	pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
ALT KAT	77x131	70					
ORTA KAT							
ÜST KAT	80x143	60	30				

KAPAK	boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diğer	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer
	80x142	x				x	2	x			

PARMAKLIK	boyut	yapım sistemi: takmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı	KAFES	boyut
	77x136	x			x		3x7	x	

TEPE PENCERESİ	boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	kemerli: daire	kemerli: basık	kemer taklidi: sivri	kemer taklidi: daire	kemer taklidi: basık	alçı motif sekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
DIŞLIK	66x88			x						x				Sarı Yeşil	x		x
İÇLİK				x						x							

KAPI	boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl	mutfak	hela	diğer
	102x128			x		x		x							hamam nöbeti

ÇATI	biçim: 2 eğimli	4 eğimli	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok	çatı kaplaması: pedavra	kiremit	diğer
		x				x		x	

SAÇAK	genişlik: 50↓	75 50	100 75	↑ 100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	şınsal	dere
			x		x			x	x								

TABLO.II EV SIRA NO. 16 İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere
		x			1	x				x		x

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer
	x													hamam, havuz

ASMA KAT ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar										
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer

SOFA

yükseklik	tür			açık		kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere	alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt cams	üst	alt camlı	alt cams	üst		
315					x				x		2		2	2				

merdiven yeri			merdiven biçimi						merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer		direkli	kapılı		
x			x						1	x		x	

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir
3								x			x	x

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi				eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: h:

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi				sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: h:

KÖŞK KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	b: h:

ORTA KAT ÜST KAT — BAŞODA ODA

boyut	konum					giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre			cepheye göre		duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
a: 460		köşe	orta	sokak	bahçe										
b: 550	ayrık	x		x	x	x					x		x		
h: 317	bitişik														

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar			
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	musandra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diger
a: 86															
h: 204		x			x		x		x		x	x	x		

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		b: 108
b: 85	h: 19	28	35	37		x				45	h: 10

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı alt	sayı üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
43	143	128	14	6	6		x				x		14	207	110

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h
68	38	135		x				x		60

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h
255	46	146		x		x				

ocak												
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum		plan		dış cepheye çıkıntı		ocak kapağı	duman tepme rafı
			dış duvar	iç duvar	dörtgen	daire	var	yok		
86	60	30	x		x			x		

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir
	x		x		x				x							x	

TABLO. III EV SIRA NO. 16 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP

	merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
	korkuluk	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklı	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklı	kemer	kapak	mandalı	yüklük-üstü	nücre	raf	pervaz	kapak	parmaklı	kafes	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME – geçme – tablalı		X							X				X						X					
BİRLEŞTİRME – geçme – kündekari																								
BİRLEŞTİRME – çivili – çıtalı																								
BİRLEŞTİRME – çivili – pasalı																								
OYMA			X				X	X				X				X								
YONTMA			X				X	X				X				X								
TORNA	X		X				X	X									X							
PROFİLLEME			X				X	X				X					X							
BAĞDADİ																								
DOKU FARKI																								
BOYAMA			X				X	X	X				X			X								X

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri							
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli: düz	tek düzlemli: göbekli	tekne tavan: aynalı	tekne tavan: kubbeli	şişhaneli: tek	şişhaneli: çift	şişhaneli: düz	şişhaneli: oymalı	şişhaneli: kıvrımlı	pasalı: dar	pasalı: geniş: oymalı	pasalı: geniş: profilli
	X			X									

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama							X	X									
bağdadi sıva							X	X							X		
deri_bez																	

tavan göbeği																				
kesit		biçim						motifler												
yassı	dışbükey	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer	
X					X									X						

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim					üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	lake	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu	
X					X										

motifler														
doğal bitkisel										geometrik				
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler											
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer	
sıva		X	X	X										
malakari														
ahşap														

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri_bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer
Yüklük üstü	X			X	X	X				

METAL

	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı: tek başlı	el yapımı: çift başlı	fabrika
döküm	X	X	X	X	X								
dövme													X
oyma_yontma													

IV.17. ÇAKIRAĞA KONAĞI

İzmir ilinin Birgi ilçesinde bulunan Çakırağa Konağı'nın mimari tarzı ve iç dekoru 18. yüzyıl sonlarında yapıldığını göstermektedir. Konak, 1994 yılında bitirilen onarım çalışmalarından sonra etnografya müzesi olarak hizmete açılacaktır.

Konağın sokak üzerindeki sağır alt kat duvarları sıvanmış ve kesme taş taklidi boyanmıştır. Üst katta ise 18. yüzyılın ilk yarısında genelleşmiş bir tutum olarak çatkı sistemi sıva altında tutulmuş, yalnız köşe dikmeleri açıkta bırakılmıştır. Ancak bu tutum burada sağır alt katlarda da uygulanmıştır. Dış cephede alt ve üst pencereler arasında sakaf vardır. Pencere parapetlerinde ve pencereler arasında ince yaprak dizileriyle oluşturulan kitabelerin içleri feston, medayon, saksıda çiçek motifleriyle doldurulmuştur. Çıkmaların yan yüzlerinde perde motifli kalemişleri vardır. Aynı bezeme düzeni sofanın iç yüzündeki duvarda da izlenmektedir.

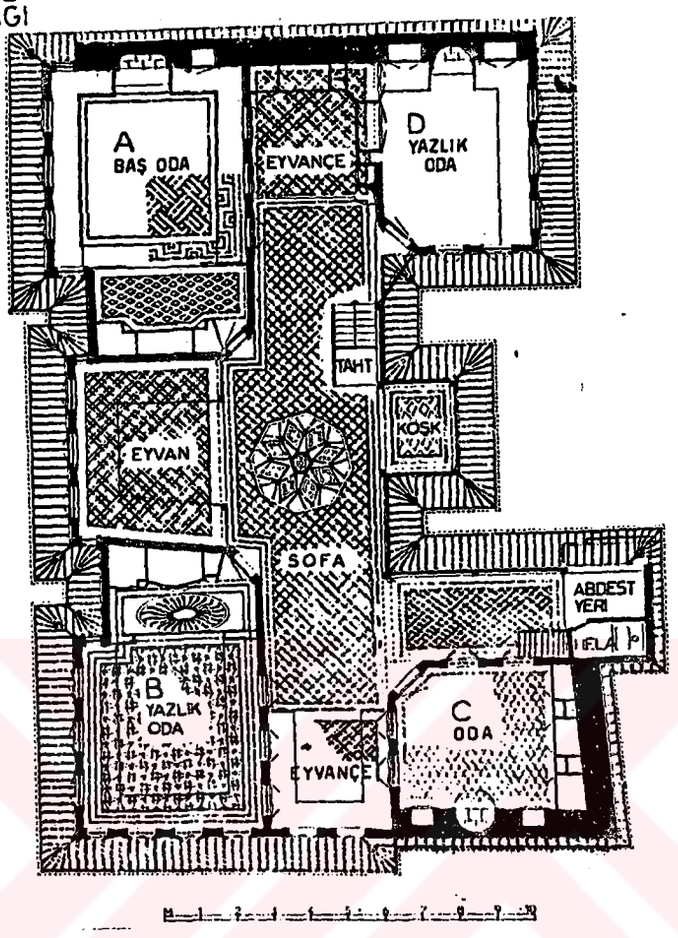
3 katlı olan konağın iki cephesi sokağa, bir cephesi arka bahçeye bakmaktadır. Bahçede servis bölükleri olduğu düşünülmektedir (Eldem, 1977: 29). Konak esas katta açık dış sofalı, 4 odalı, eyvanlı, tahtlı, çift köşk odalı zengin bir plan şemasına sahiptir. Alt kat taşlığına, yardımcı ve nöbetçi odalarıyla, saman damı ve depo açılır. Ara kat, tavanı düşürülmüş bir kışlık kattır. Bu katta dış sofa üzerinde 5 oda, eyvan ve sekilikler vardır. Yapıda tek merdiven olması harem ve selamlık gibi bir bölük ayırımı olmadığını göstermektedir. Sofa, alt ve üst katta açıktır. Üst katın sokak cephesinde 2 büyük oda, bahçe cephesinde ise 2 çıkmalı oda, taht, köşk ve eyvanlar ile sekilikler vardır. Bugün hela ve asma odaya çıkan küçük merdivenin bulunduğu yerde eskiden evin devamı olan kısımlara geçilebildiği düşünülmektedir (Eldem, 1977: 21). Tüm odaların girişleri pahlandırılmış köşelerdendir. Sofa, bahçeye bakan cephede strüktürel sistemini açığa çıkarmaktadır: Orta katta dikme başlıkları açıkta bırakılmış, üst katta ise göğüslemelerle barok kemerlere dönüştürülmüştür. Sofa iç yüzünde duvar yüzeyleri kartuş şeklinde ayetler, köşk ve doğa görünümleri, çiçek demetleri ve kitabelerle nakışlanmıştır. Sofanın en önemli özelliği ise eyvanlar, köşk, sekilik, taht gibi dışa (manzaraya) yönlendirilmiş, oturmaya ayrılan yerleridir. Eyvanlar bir direklik ve bağdadi barok kemerler ile sofadan ayrılmıştır. Sofa zemininden 50 cm yükseltilmiş köşk, stilize sütunlar arasında kemerlidir. Yazlık başoda konağın en süslü odasıdır. Ahşap kısımlarda tahta oymacılık büyük ölçüde ve başarıyla uygulanmıştır. Alt pencere ile tepe pencerelerinin arasındaki rafın üzerinde kalan duvar yüzeyleri kitabelere ayrılarak bezenmiştir. Diğer büyük odadaki bezemeler de benzerdir. Ancak bu odanın bir de ocağı vardır.

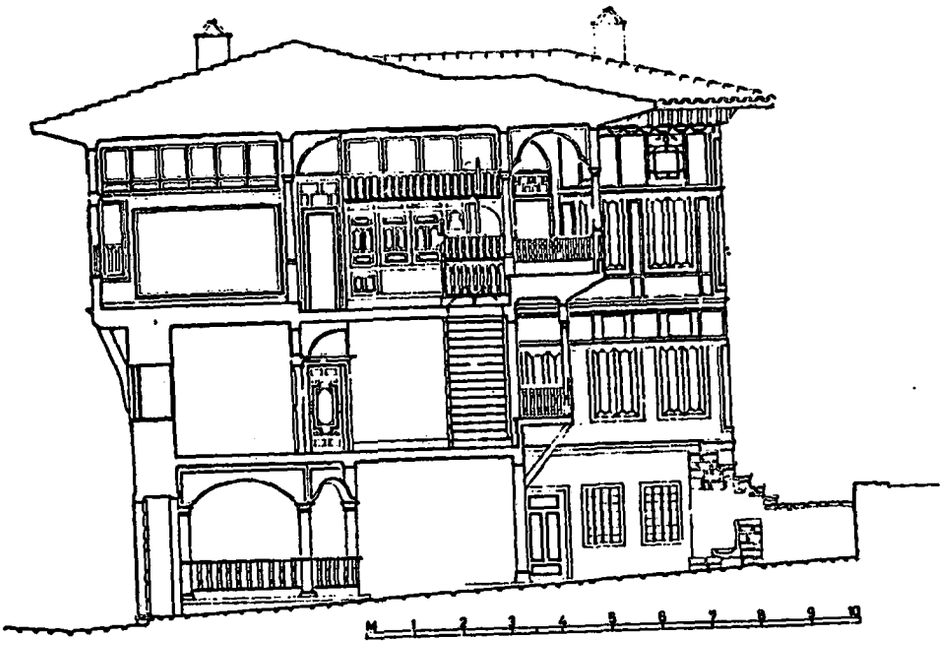
Türk Evi geleneğini çok iyi yansıtan Çakırağa Konağı, hiç bozulmamış şekliyle günümüze gelebilmiş önemli bir örnektir. Konağın plan şemasındaki, iç düzenleme ve bezemelerindeki zenginlik herhangi bir Anadolu kasabasında ender görülebilecek türdendir.

Çakırağa Konağı'nın onarım çalışmaları bitmek üzeredir. Ancak özellikle iç dekor ve bezeme onarımları yeterince özenli yapılmamıştır. Konak onarımı tamamlandıktan sonra etnografya müzesi olarak hizmete sunulacaktır.

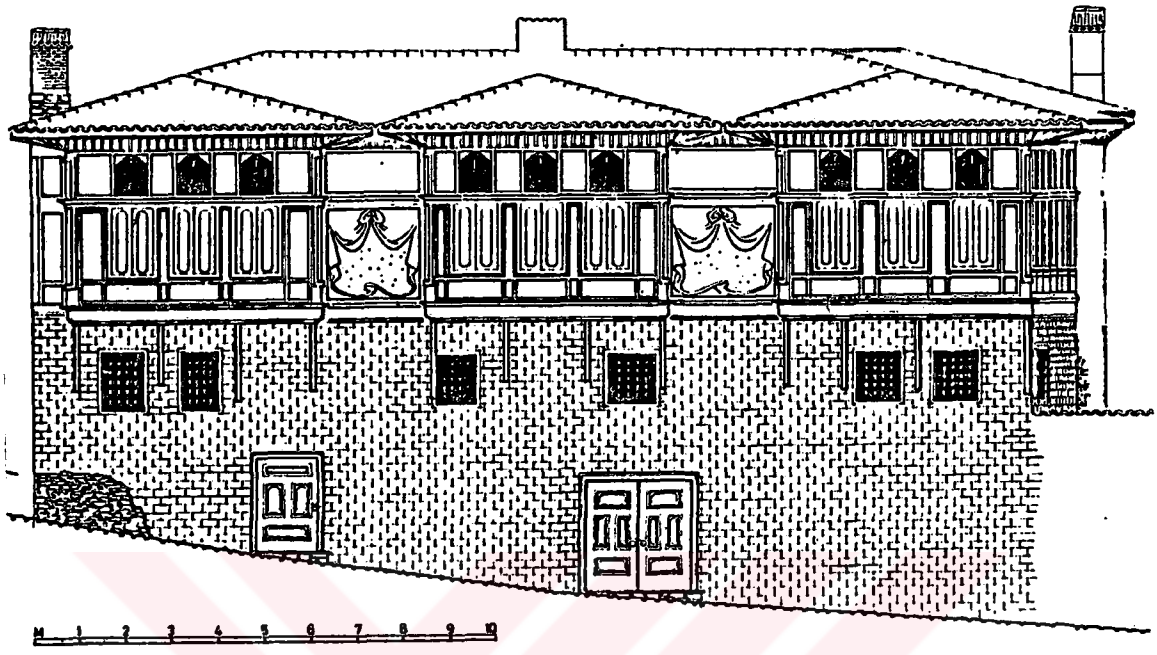
Kaynak:
Eldem, 1970: 11-15.
Eldem, 1977.

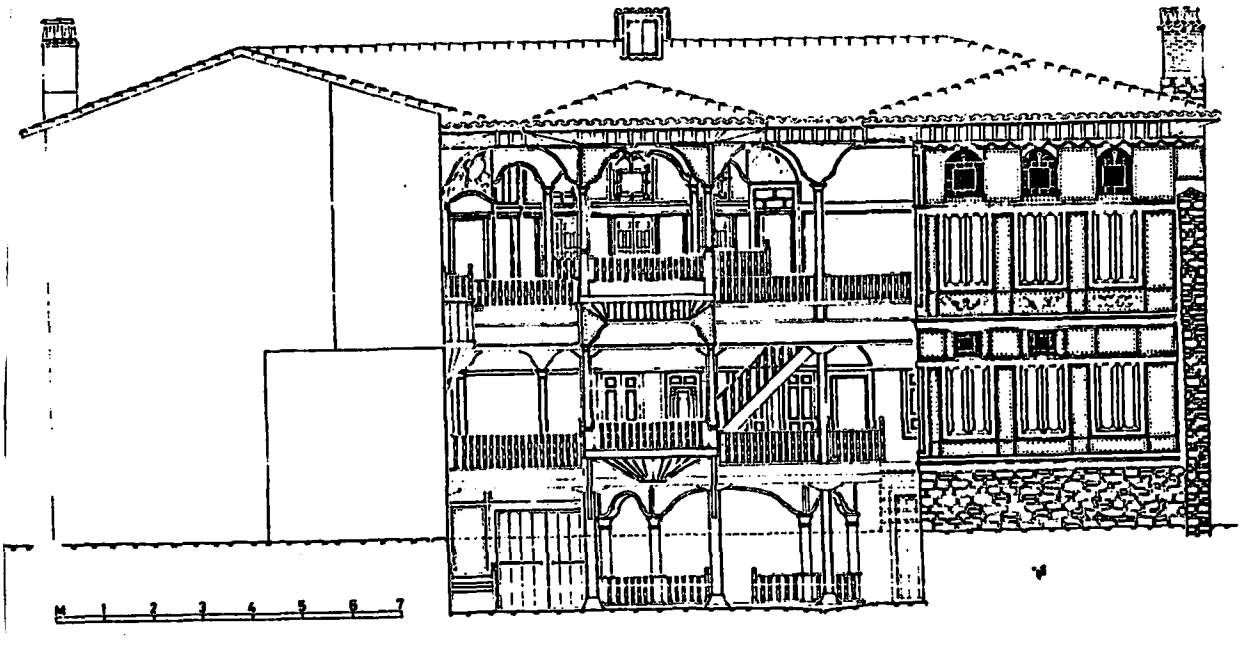
ÇAKIRAĞA KONAĞI

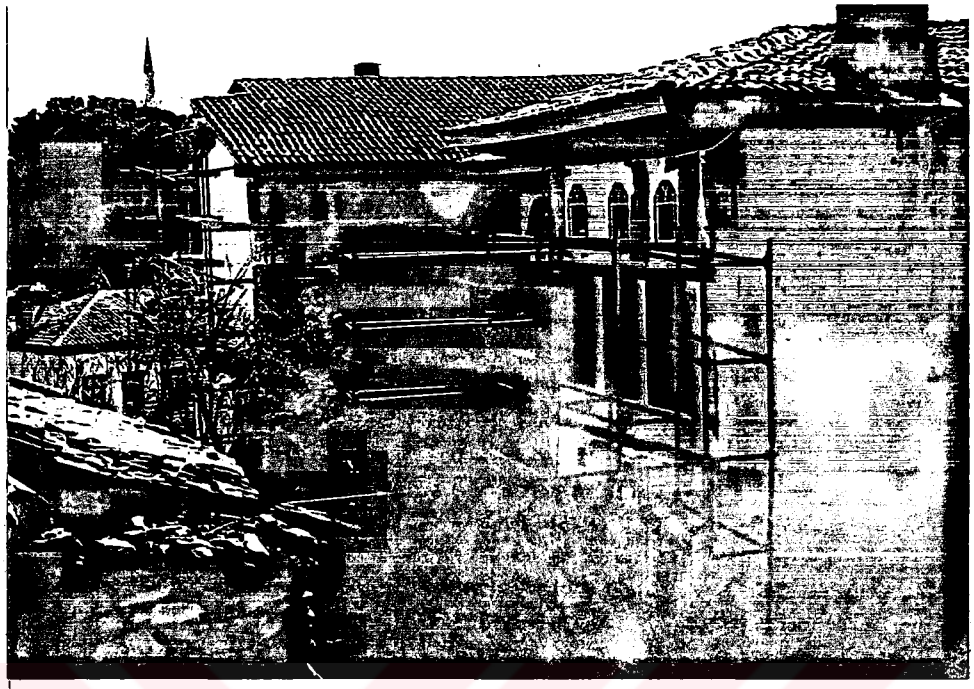

ÇAKIRAĞA KONAĞI

Resim 92. Çakırağa Konağı: Dış cephe

Resim 93. Çakırağa Konağı: Başoda

TABLO.I EV SIRA NO. 17 GÖZLEM TARİHİ.

BULUNDUĞU YER	il	İzmir	ilçe	Birgi	mah/köy	Bozdoğan	sokak	Şakiroğlu	kapı no	
YAPININ ADI	Çakırağa Konağı				YAPIM YILI	18.yy.	KİTABE			
BUGÜNKÜ DURUM	☐ iyi ☐ orta ☐ kötü				kullanılmıyor	kullanılıyor	işlev	BUGÜNKÜ SAHİBİ		
						x	müze	T.C. Kültür Bakanlığı		

MİMARİ TARZI	klasik	barok	ampir	diğer

PLAN TİPOLOJİSİ	dış sofa	iç sofa	orta sofa	eyvan	sekilik	köşk	taht

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ	yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
ALT KAT	x			80	20				
ORTA KAT	x			80	20				
ÜST KAT		ahşap	kerpiç	80	20				

CEPHE ÖZELLİKLERİ	sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla sıralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	boyama taklidi: tuğla	boyama taklidi: taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
DIŞ DUVAR DOKUSU													
ALT KAT						x							
ORTA KAT						x							
ÜST KAT					x								

BEZEME (kalemişi)	bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
ALT KAT	pencere çevresi	yaprak çerçeve		
ORTA KAT	cumba araları	perde		
ÜST KAT	parapet	feston, medayon, saksı	tepe pencere üstü	girland

ÇIKMA	çıkmasız	orta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
			x			

ÇIKMA DESTEĞİ	desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol
				x			

PERVAZLAR							
KÖŞE	pervazsız	düz	toskan dorik: x	diğer			
KAT	saçak hizası: x	pencere üstü	pencere altı	kat arası: x	silmeli: x	diğer	
SAKAF	pencere üstü	cephe boyunca: x					

PENCERELER	boyut	pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
ALT KAT							
ORTA KAT	90x120	75					
ÜST KAT	90x150	60		x			

KAPAK	boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diğer	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer
	90x150	x				x	2	x			

PARMAKLIK	boyut	yapım sistemi: lakmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı			KAFES	boyut				
	90x75		x		x				x		95x75		x		

TEPE PENCERESİ	boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	kemerli: daire	kemerli: basık	kemer taklidi: sivri	kemer taklidi: daire	kemer taklidi: basık	alçı motif sekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
DIŞLIK	80x95						x			x							
İÇLİK							x			x					x	x	x

KAPI	boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl.	mutfak	hela	diğer
	220x250	iç	dış tablalı		x	x				x	x		x		ahır

ÇATI	biçim: 2 eğimli	4 eğimli	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok	çatı kaplaması: pedavra	a.kiremit	diğer
		x				x		x	

SAÇAK	genişlik: 50↓50	75↓50	100↓75	↑100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli: eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	şınsal	dere
			x		x			x				x	x			

TABLO. II EV SIRA NO. 17 İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere
		x			2	x						x

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer
	x	x					x		x					

☐ **ASMA KAT**
☒ **ARA KAT**

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar										
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer
	x	x				x			x	x	

SOFA

yükseklik	tür			açık		kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere	alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt camsız	üst	alt camlı	alt camsız	üst		
/	x			x	x						8		8				x	x

merdiven yeri			merdiven biçimi					merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer		direkli	kapılı		
x			x					1				x

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkada	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir
4	x	x	x		x	x		x	x		x	x

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi				eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b:
	3						x		x		x		x	x	h:

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi				sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b:
															h:

☒ **KÖŞK**
☐ **KÖŞKODA**

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	b:
	1						x							h:

☐ **ORTA KAT**
☐ **ÜST KAT**

boyut	konum					giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
a: 525	plana göre			cepheye göre		duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
b: 725		köşe	orta	sokak	bahçe										
h:	ayrık	x		x			x				x		x		
	bitişik														

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar			
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	musandra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diğer
a:															
h:		x					x		x		x	x			

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		b:
b:	h:					x					h:

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı alt	sayı üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
	150			8	8		x				x				

☒ **BAŞODA**
☐ **ODA**

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h

ocak									
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum		plan		dış cepheye çıkıntı		ocak kapağı	duman tepme rafı
			dış duvar	iç duvar	dörtgen	daire	var	yok		
			x					x		

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir

TABLO. III EV SIRA NO. 17 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP

		merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
		kırlıklık	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklık	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklık	kemer	kapak	manaal	yüklük-üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklık	kafes	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME çivili	tablalı									x				x						x					
	geçme kündeka																								
	çıtalı																								
	pasalı																								
OYMA				x		x			x								x	x							
YONTMA									x								x	x							
TORNA		x		x		x									x	x		x							
PROFİLLEME				x		x			x																
BAĞDADİ					x																				
DOKU FARKI																									
BOYAMA					x									x											

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri							
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli		tekne tavan		şişhaneli					pasalı		
		düz	göbekli	aynalı	kubbeli	tek	çift	düz	oymalı	kıvrımlı	dar	geniş	
												oymalı	profilli
	x	x					x	x					

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama	x		x				x	x									
bağdadi sıva															x		
deri_bez																	

tavan göbeği																				
kesit		biçim						motifler												
yassı	dışbüley	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer	

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	take	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu

motifler														
doğal bitkisel										geometrik				
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler										
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva		x	x	x									
malakari													
ahşap													

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri_bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer
Yüklük üzeri	x			x	x	x				

METAL

	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı		fabrika
											tek başlı	çift başlı	
döküm													
dövme													
oyma_yontma													

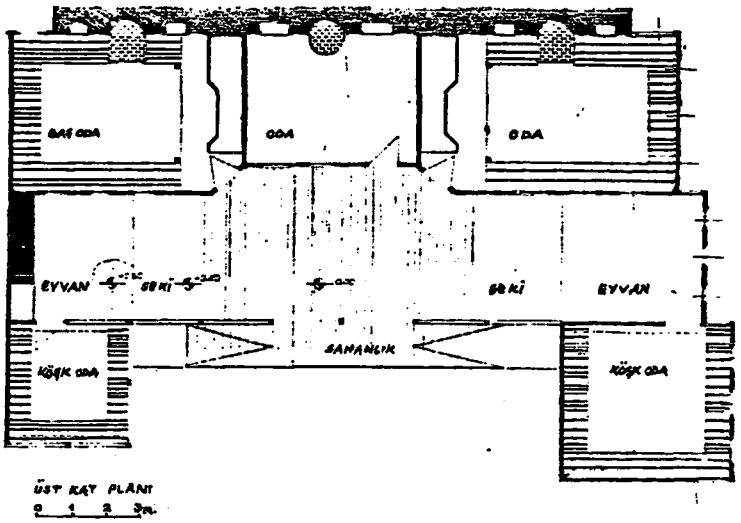
IV.18 BEYOĞLU EVİ (RAMİ SARIGÖZ)

Manisa ilinin Kula ilçesinde bulunan ev, 18. yüzyılda Beyler Sülalesi tarafından yaptırılmıştır (Tosun, 1969: 72). Dış sofalı, eyvanlı, 3 odalı ve 2 köşk odalıdır. Ancak bugün köşk odalar yıkılmıştır ve yapının geri kalan kısmı konut olarak kullanılmaktadır. İki katlı olan evin zemin katı yerden 150 cm yükseltilerek rutubetten korunması sağlanmıştır. Zemin katta dış sofaya açılan 3 servis odası vardır. Tüm odalarda ocak, dolap, sedir, köşe odalarda bir de yüklük bulunmaktadır. Esas kata çıkış merdiveni sofa dışındadır. Üst kat sofasında köşe odalar ile köşk odalar arasındaki sekiliklerin zemini yükseltilerek oturma için düzenlenmiştir. Köşe odalara giriş pahlandırılmış köşelerdendir. Ortadaki odanın girişi ise duvar yanından verilmiştir. Bu katta da tüm odalar ocaklı ve dolaplıdır. Köşe odalarda ise yüklük ve sedirler de bulunur. Odalar dış cepheye kapalı olup, yalnız sofaya açılan pencereleri vardır. Ayrıca köşe odalarda tek yönlü çıkmalar yapılmış ve çıkma yan yüzüne pencere açılmıştır. Başodaya giriş pahlandırılmış köşeden tavanı düşürülmüş sekialtınadır. Sekialtında dolap ve hücrelerle bir arada olan yüklük (musandıra) vardır. Sekialtı-sekiüstü, direkler arasındaki kemer ve bir basamak ile ayrılmıştır. Daire planlı ocak, iki kat ahşaptan yapılmış yaşmaklıdır. İşlemeli, oymalı ön yüz cevizden, altta kalan kısım çamdan yapılmıştır (Tosun, 1969:75).

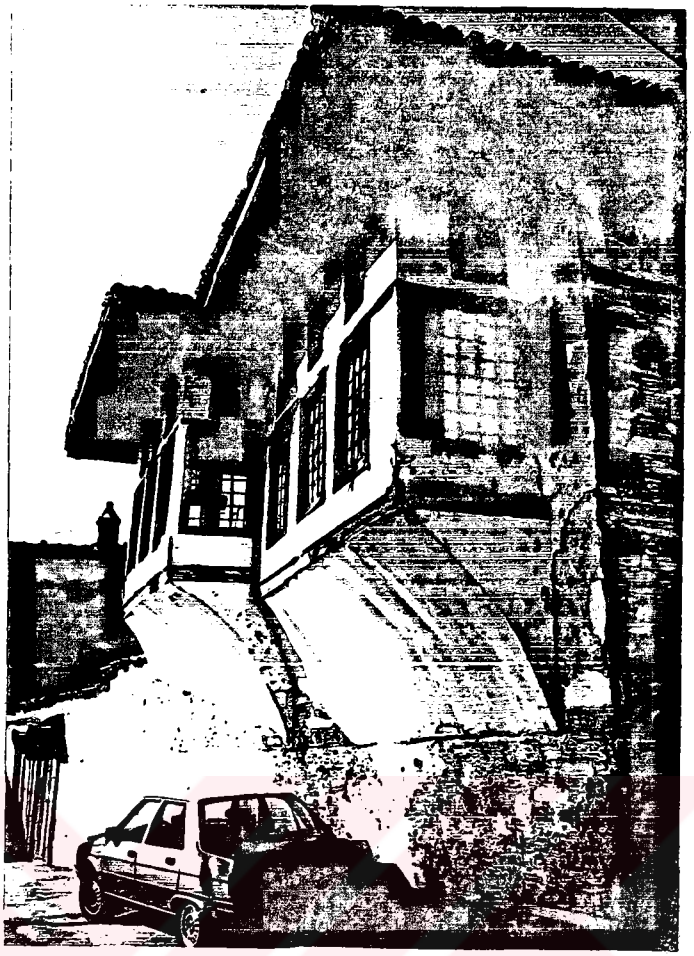
Beyoğlu Evi, geleneksel ve yöresel mimarinin önemli ve seçkin bir örneği olarak günümüze kadar değişiklik geçirmeden gelebilmiş bir örnektir.

Kaynak:

Bammer, 1982: 34, 50.
Tosun, 1969: 72-77.
Fersan, 1978: 13-14.
Mutlu, 1978: 32-37.

(Tosun, 1969: 73)

Resim 95. Beyoğlu Evi: Dış cephe

Resim 94. Beyoğlu Evi: Dış cephe

Beyoğlu Evi: Sofa

Resim 96.

Resim 97.

Resim 98.

Resim 99. Beyoğlu Evi: Başoda

Resim 100. Beyoğlu Evi: Başoda

TABLO.I EV SIRA NO. 18 GÖZLEM TARİHİ.

BULUNDUĞU YER	il: Manisa	ilçe: Kula	mah/köy:	sokak:	kapı no:
YAPININ ADI	Beyoğlu Evi	YAPIM YILI	18.YY.	KİTABE	

BUGÜNKÜ DURUM	☒ iyi	☐ orta	☐ kötü

	kullanılmıyor	kullanılıyor	işlev	BUGÜNKÜ SAHİBİ
		x	Konut	

MİMARİ TARZI

klasik	barok	ampir	diğer

PLAN TİPOLOJİSİ

dış sofa	iç sofa	orta sofa	eyvan	sekilik	köşk	taht
x			x		x	

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ

	yapım sistemi: yığma	yapım sistemi: çatkı	yapım sistemi: dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	duvar kalınlığı: iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
ALT KAT									
ORTA KAT									
ÜST KAT									

CEPHE ÖZELLİKLERİ

	sıvasız: taş: ahşap hatıllı	sıvasız: taş: tuğla sıralı	sıvasız: tuğla: düz	sıvasız: tuğla: desenli	sıvalı: düz	sıvalı: boyama taklidi: taş	sıvalı: boyama taklidi: tuğla	sıvalı: boyama taklidi: taş-tuğla	sıvalı: malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	ahşap kaplamalı: yalı baskısı	ahşap kaplamalı: boyalı	ahşap kaplamalı: boyasız
DIŞ DUVAR DOKUSU — ALT KAT					x								
ORTA KAT													
ÜST KAT					x								

BEZEME (kalemişi)

	bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
ALT KAT				
ORTA KAT				
ÜST KAT				

ÇIKMA

çıkmasız	orta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
		x		x	

ÇIKMA DESTEĞİ

desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol
				x		

PERVAZLAR

KÖŞE	pervazsız: x	düz	toskan dorik	diğer		
KAT	saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası: x	silmeli	diğer
SAKAF	pencere üstü	cephe boyunca: x				

PENCERELER

	boyut	pencereler arası doluluk: alt-alt	pencereler arası doluluk: alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	çıkmada köşe pencere: yok	pencere bölüntüleri: alt kat	pencere bölüntüleri: üst kat
ALT KAT							
ORTA KAT							
ÜST KAT	75x150			x			

KAPAK

boyut	yapım sistemi: tablalı	yapım sistemi: çakma	yapım sistemi: diger	malzeme: saç levha	malzeme: ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	kanat açılışı: düşey	kanat açılışı: yatay-düşey	kanat açılışı: diğer

PARMAKLIK

boyut	yapım sistemi: lakmalı	yapım sistemi: torna	yapım sistemi: dekupaj	malzeme: ahşap	malzeme: metal	çubuk sayısı	KAFES	boyut
75x150	x			x		3x7	x	

TEPE PENCERESİ

	boyut	biçim: düz	biçim: kemerli: sivri	biçim: kemerli: daire	biçim: kemerli: basık	biçim: kemer taklidi: sivri	biçim: kemer taklidi: daire	biçim: kemer taklidi: basık	alçı motif şekli: geometrik	alçı motif şekli: eğrisel	alçı motif şekli: bitkisel	alçı motif şekli: yazı	alçı motif şekli: diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	tepe pencereli mekanlar: sofa	tepe pencereli mekanlar: diğer odalar
DIŞLIK	45x55	x							x	x	.						
İÇLİK							x		x	x					x	x	x

KAPI

boyut	yapım sistemi: çakma	yapım sistemi: diğer	kanat sayısı: tek	kanat sayısı: çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl.	mutfak	hela	diğer

ÇATI

biçim: 2 eğimli	biçim: 4 eğimli	biçim: diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	alınlık: yok	çatı kaplaması: pedavra	çatı kaplaması: a.kiremit	çatı kaplaması: diğer
	x				x		x	

SAÇAK

genişlik: 50↓	genişlik: 75 50	genişlik: 100 75	genişlik: ↑100	köşe çözümü: dik	köşe çözümü: yuvarlak	köşe çözümü: diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: eğimli	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: eğri	saçak altı kaplama: kaplamalı: ahşap: düz	saçak altı kaplama: kaplamalı: ahşap: eğimli	saçak altı kaplama: kaplamalı: ahşap: bezemeli	saçak altı kaplama: kaplamasız: mertekler: duvara dik	saçak altı kaplama: kaplamasız: mertekler: ışınsal	dere
		x		x			x				x					

TABLO.II EV SIRA NO. 18 İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık.	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer

☐ ASMA KAT ARA KAT ☐

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar										
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer

SOFA

yükseklik	tür			açık		kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere	alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt camsız	üst	alt camlı	alt camsız	üst		
	x			x					x		8		8	3		3		x

merdiven yeri			merdiven biçimi					merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer		direkli	kapılı		
x			x					2	x			

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir
5	x			x								

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi				eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer		parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	
	1	1			x			bursa	barok	düz		x	x	b: h:

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi				sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer		parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	
								bursa	barok	düz				b: h:

☐ KÖŞK KÖŞKODA ☒

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	
	2				x				x					b: 80 h:

☐ ORTA KAT ÜST KAT ☐

boyut	konum					giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre			cepheye göre		duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
a:		köşe	orta	sokak	bahçe										
b:	ayrık														
h:	bitişik	x		x			x				x		x		

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar			
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer		parmaklık	musandra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diger
a: 80 h: 210								bursa	barok	düz				
							x			x	x			

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		
b: 100	h:										b: 85 h:

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı alt	sayı üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
	170			4	4										

☐ BAŞODA ODA ☐

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h
80	30									

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h
210	60									

ocak									
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum		plan		dış cepheye çıkıntı		ocak kapağı	duman tepme rafı
			dış duvar	iç duvar	dörtgen	daire	var	yok		
			x					x		

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir
					x		x									x	

TABLO. III EV SIRA NO. 18 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP	merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
	korkuluk	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklı	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklı	kemer	kapak	manâdi	yüklük-üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklı	kafes	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME geçme tablalı													x						x					
BİRLEŞTİRME geçme kündekari									x															
BİRLEŞTİRME çivili çıtalı																								x
BİRLEŞTİRME çivili pasalı																								
OYMA								x																
YONTMA								x																
TORNA	x		x		x									x										
PROFİLLEME																								
BAĞDADİ																								
DOKU FARKI																								
BOYAMA																								

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri							
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli düz	tek düzlemli göbekli	tekne tavan aynalı	tekne tavan kubbeli	şişhaneli tek	şişhaneli çift	şişhaneli düz	şişhaneli oymalı	şişhaneli kıvrımlı	pasalı dar	pasalı geniş oymalı	pasalı geniş profilli
x		x				x				x			

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama			x														
bağdadi sıva																	
deri_bez																	

tavan göbeği																					
kesit		biçim						motifler													
yassı	dışbüley	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer		

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	lake	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu

motifler																
doğal bitkisel											geometrik					
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer		3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer	

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler											
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer	
sıva														
malakari														
ahşap														

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri-bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

METAL

	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı tek başlı	el yapımı çift başlı	fabrika
döküm													
dövme													
oyma_yontma													

IV.19. EMİRHOCAZADE AHMET BEY EVİ

Zonguldak'ın Safranbolu ilçesinde bulunan ev 18. yüzyıla tarihlenebilir. Bahçe içindedir ve iki katlıdır. Ancak bir odası dışında özgünlüğünü yitirmiştir.

Özgün olan oda (selamlık odası) sahibesi Nezihe Aycan tarafından titizlikle korunmaktadır (Günay, 1981:64). Bu odaya giriş duvar yanından tavanı düşürülmüş sekialtınadır. Sekialtında musandıra bulunmaktadır. Sekiüstünde U şeklinde çevreleyen sedir oturma düzenini belirlemektedir. Ocaklı duvarda dolap ve hücreler vardır. Gusülhaneye giriş de sekiüstündendir. Pencereler ahşap lokmalı parmaklıklı, ahşap kapaklıdır. Tepe pencerelerinin üzeri barok kemerli, alçı kayıtlar eğrisel desenli ve yazılıdır. Pencereli cephede raf seviyesinin altı, diğer cephelerde tüm duvar yüzeyi ahşap kaplamalıdır. Bu kaplamalar ve dolap kapakları kündekari sistemde yapılmıştır. Ocağın 7 dilimli yaşmağı ve yarım koni şeklinde külahı da ahşaptır.

Tavan ise şişhaneli, kare ve dikdörtgen bölüntülüdür. Daire şeklindeki göbekte boyamalara yer verilmiştir.

Kaynak:
Günay, 1981: 64-67.

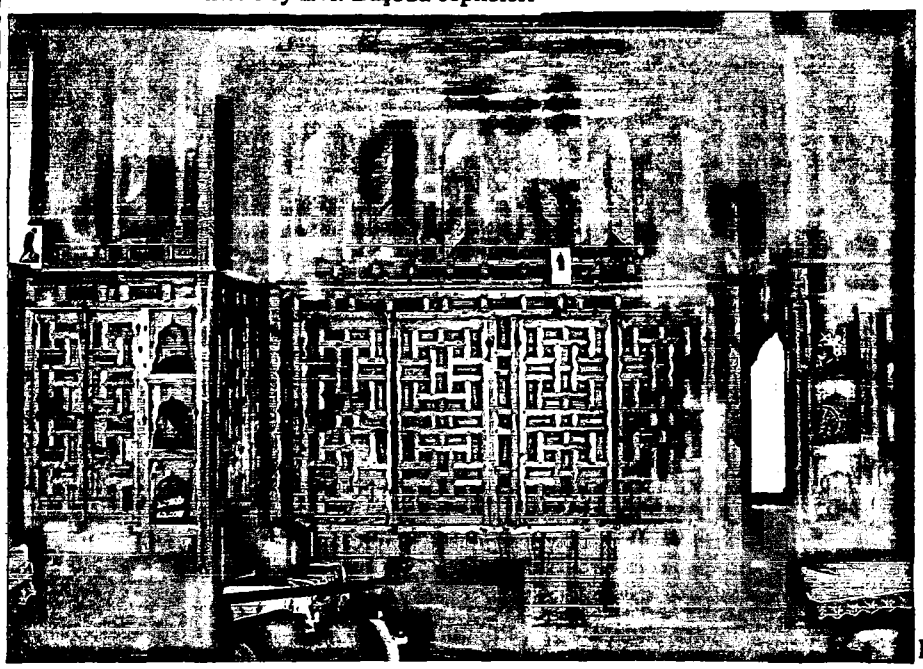

Resim 101: Dış cephe

Resim 102: Dış cephe

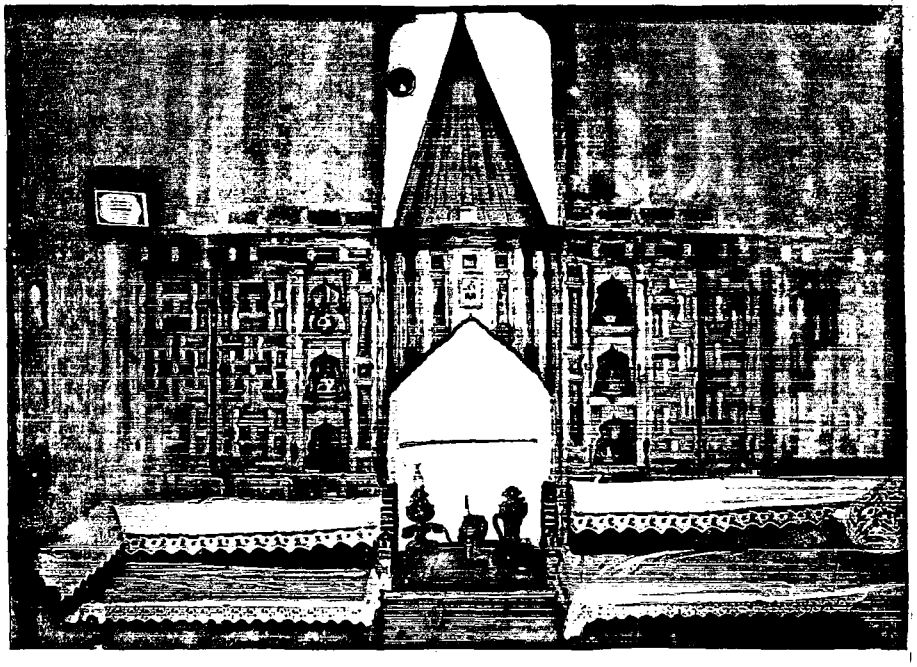
Emirhocazade Ahmet Bey Evi: Başoda cepheleri

Resim 103.

Resim 104.

Resim 105.

TABLO.I EV SIRA NO. 19 GÖZLEM TARİHİ. Temmuz 1993

BULUNDUĞU YER	il: Zonguldak	ilçe: Safranbolu	mah/köy: Bağlar	sokak: Değirmenbaşı	kapı no: 43
YAPININ ADI	Emirhocazade Ahmet Bey	YAPIM YILI	18.YY.	KİTABE	
BUGÜNKÜ DURUM	☒ iyi ☐ orta ☐ kötü	kullanılmıyor	kullanılıyor: x	işlev: konut	BUGÜNKÜ SAHİBİ: Nezihe Aycan

MİMARİ TARZI	klasik	barok	ampir	diğer

PLAN TİPOLOJİSİ	dış sofa	iç sofa	orta sofa	eyvan	sekilik	köşk	taht

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ

	yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla–kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
ALT KAT									
ORTA KAT									
ÜST KAT									

CEPHE ÖZELLİKLERİ

	sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla sıralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	boyama taklidi: tuğla	boyama taklidi: taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
ALT KAT					x								
ORTA KAT													
ÜST KAT					x								

BEZEME (kalemişi)

	bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
ALT KAT				
ORTA KAT				
ÜST KAT				

ÇIKMA

çıkmasız	orta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
		x			

ÇIKMA DESTEĞİ

desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol

PERVAZLAR

KÖŞE	pervazsız: x	düz	toskan dorik	diğer		
KAT	saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası	silmeli: x	diğer
SAKAF	pencere üstü	cephe boyunca				

PENCERELER

	boyut	pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
ALT KAT							
ORTA KAT							
ÜST KAT	67x108	35					

KAPAK

boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diğer	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer
70 x 110	x				x	2	x			

PARMAKLIK

boyut	yapım sistemi: lokmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı			KAFES	boyut				
67x108	x			x		4x7	x							

TEPE PENCERESİ

	boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	kemerli: daire	kemerli: basık	kemer taklidi: sivri	kemer taklidi: daire	kemer taklidi: basık	alçı motif sekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
DIŞLIK	47x55						x			x							
İÇLİK							x			x		x			x		

KAPI

boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl.	mutfak	hela	diğer

ÇATI

biçim: 2 eğimli	4 eğimli	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok	çatı kaplaması: pedavra	a.kiremit	diğer
	x				x		x	

SAÇAK

genişlik: 50 ↓	75 50	100 75	↑ 100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	şınsal	dere
x				x							x					

TABLO.II EV SIRA NO. 19 İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer

ASMA KAT ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar											
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer	

SOFA

yükseklik	tür			açık		kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi		sofa penceresi		kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere	alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt camsız	üst	alt camlı	alt camsız	üst		

merdiven yeri			merdiven biçimi					merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer		direkli	kapılı		

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi				eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: h:

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi				sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: h:

KÖŞK KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	b: h:

ORTA KAT ÜST KAT

boyut	konum					giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
a: 530 b: 596 h: 388	plana göre			cepheye göre		duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
		köşe	orta	sokak	bahçe										
ayrık						x					x		x		
bitişik															

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi					sekialtı elemanlar				
a: 86 h: 198	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	musandra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diger
		x			x											

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir	
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer			
b:	h:				↑ raf			raf ↓			b: 79 h: 34	

BAŞODA ODA

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı alt	sayı üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
60	108			8	8		x		x		x			214	140

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı					
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h	
					x	x					

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü					
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h	
					x		x				

ocak											
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum		plan		dış cepheye çıkıntı		ocak kapağı	duman tepme rafı	
			dış duvar	iç duvar	dörtgen	daire	var	yok			
				x	x			x		x	

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi									yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli								
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire		klasik	barok	ampir
			x		x	x	x										x	

TABLO. III EV SIRA NO. 19 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP

		merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
		korkuluk	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklı	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklı	kemer	kapak	manda	yüklük üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklı	kafes	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME çivili	geçme tablalı																			X					
	geçme kündekari									X				X											
	çivili çıtalı																								X
	çivili pasalı																								
OYMA									X																
YONTMA									X																
TORNA		X																							
PROFİLLEME																									
BAĞDADİ																									
DOKU FARKI										X				X											
BOYAMA																									

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri							
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli düz	tek düzlemli göbekli	tekne tavan aynalı	tekne tavan kubbeli	şişhaneli tek	şişhaneli çift	şişhaneli düz	şişhaneli oymalı	şişhaneli kıvrımlı	pasalı dar	pasalı geniş oymalı	pasalı geniş profilli
X			X			X		X					

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabarg	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama			X														
bağdadi sıva																	
deri_bez																	

tavan göbeği																				
kesit		biçim							motifler											
yassı	dışbükey	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer	
X					X									X						

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	lake	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu

motifler														
doğal bitkisel										geometrik				
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler										
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva													
malakari													
ahşap													

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri-bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

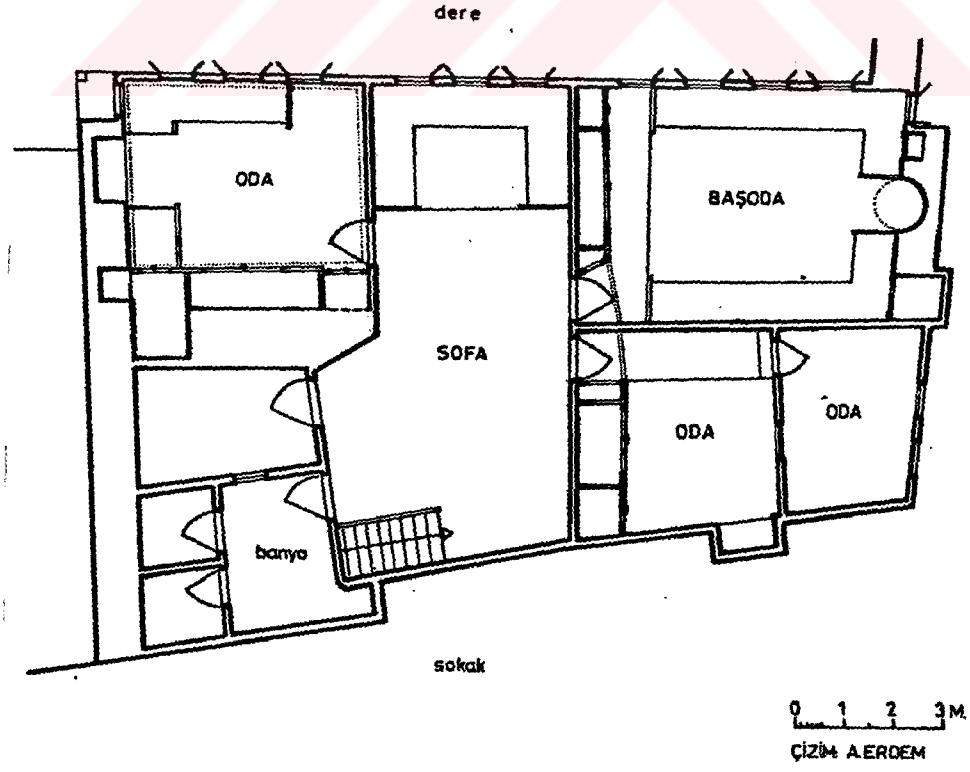
METAL

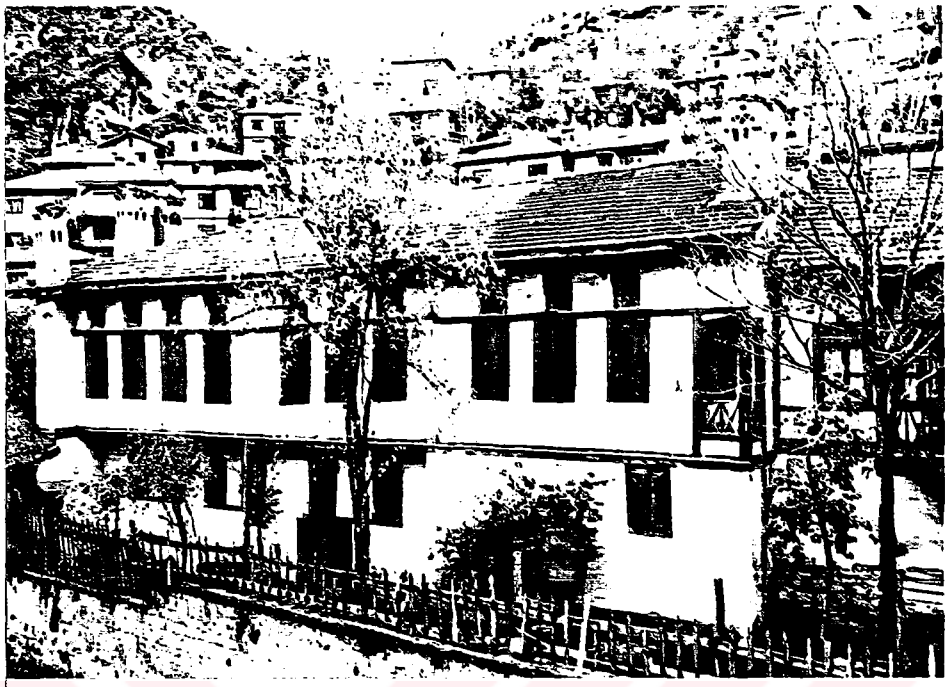
	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı tek başlı	el yapımı çift başlı	fabrika
döküm				X	X								
dövme													
oyma_yontma													

IV.20. MÜDERRİSOĞLU EVİ

Bolu'nun Göynük ilçesindeki ev, bahçe içinde ve dere kıyısındadır. Bahçesinde bir köşk vardır. Evin bir kısmı kullanılmakla birlikte büyük bölümü boş bırakılmıştır. İki kanatlı üzeri pencereli, dekoratif döğme kulplu çakma kapı esas giriş, hemen yanındaki tek kanatlı diğer kapı servis girişi olarak düşünülmüştür. İki girişten iki ayrı merdiven ile yukarı kata çıkılır. Esas kat iç sofalı, eyvanlı, 3 odalıdır. İç sofanın iki kenarına dizilen odalara giriş, duvar yanındandır. Ayrıca bazı oda duvarları ve girişin bulunduğu duvar diğer duvarlara dik değildir. Başodanın yanındaki odadan küçük bir odaya geçilir. Diğer büyük odanın yanında ise hela ve banyo vardır. Başoda girişi duvar yanındandır. Sekialtında yüklük, sekiüstünde 3 tarafa dönen sedir ve beden duvarı üzerinde biri gusülhane olmak üzere iki dolap ve ortada ocak vardır. Pencerelerin büyük kısmı düşey açılımlı olarak yenilenmiş olmakla birlikte, özgün durumun yatay açılımlı altta iki küçük, üstte iki büyük olmak üzere dört kanatlı olduğu mevcut örneklerinden tespit edilmiştir. Ahşap lokmalı parmaklıkları ve çakma pencere kapakları bugün de mevcuttur. Alt ve üst pencereler arasında iç cephede raf, dış cephede sakaf vardır. Tepe pencereleri, üzeri kemerli, yatay ve düşey kartuşlarla bölünerek ortada kare boşluklar bırakılmış, renksiz olan cam yüzeylere fazla yer verilmiş, basit içliklerdir.

Odalardaki ve eyvandaki sedirlerin geniş ve alçak olması, sekialtı yüklük formu ve odalardaki diğer mimari tutum ve bezemeler ve ayrıca cephe özellikleri (sıvalı, pervazlı, pencereler arası sakaflı) yapının 18. yüzyıldan daha eski olmadığını göstermektedir.

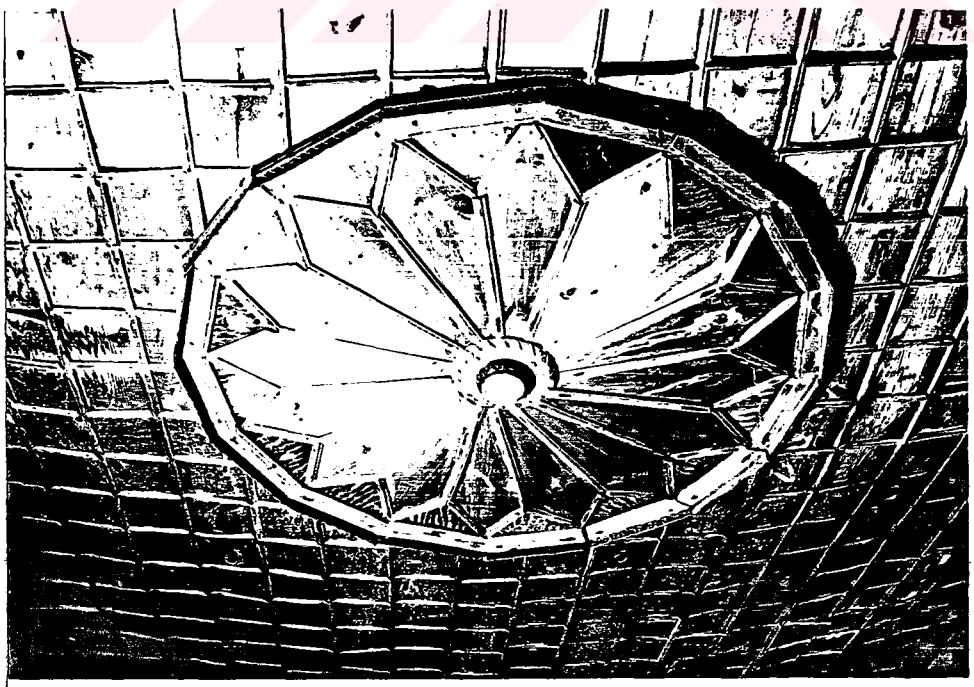
Resim 106. Müderrisoğlu Evi: Dış cephe

Resim 107. Müderrisoğlu Evi: Dış cephe

Resim 109. Müderrisoğlu Evi: Sofa-eyvan

Resim 108. Müderrisoğlu Evi: Başoda tavan göbeği

TABLO.1 EV SIRA NO. 20 GÖZLEM TARİHİ.

BULUNDUĞU YER	il: Bolu	ilçe: Göynük	mah/köy:	sokak: Korkmazlar	kapı no: 2
YAPININ ADI	Müderrisoğlu Evi	YAPIM YILI:		KİTABE:	
BUGÜNKÜ DURUM	☐ iyi ☐ orta ☐ kötü	kullanılmıyor: x	kullanılıyor:	işlev:	BUGÜNKÜ SAHİBİ:

MİMARİ TARZI	klasik	barok	ampir	diğer

PLAN TİPOLOJİSİ	dış sofa	iç sofa	orta sofa	eyvan	sekilik	köşk	taht
		x		x			

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ

	yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
ALT KAT									
ORTA KAT									
ÜST KAT									

CEPHE ÖZELLİKLERİ

	sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla sıralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	boyama taklidi: tuğla	boyama taklidi: taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
ALT KAT					x								
ORTA KAT													
ÜST KAT					x								

DIŞ DUVAR DOKUSU

	bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
ALT KAT				
ORTA KAT				
ÜST KAT				

BEZEME (kalemişi)

ÇIKMA

çıkmasız	orta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
		x			

ÇIKMA DESTEĞİ

desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol
x						

PERVAZLAR

KÖŞE	pervazsız: x	düz	toskan dorik	diğer		
KAT	saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası	silmeli: x	diğer
SAKAF	pencere üstü	cephe boyunca: x				

PENCERELER

	boyut	pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
ALT KAT	57x105	61					
ORTA KAT							
ÜST KAT	68x115 x	44					

KAPAK

boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diğer	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer
68x115		x			x	2	x			

PARMAKLIK

boyut	yapım sistemi: lokmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı	KAFES: x	boyut
	x			x			x	

TEPE PENCERESİ

	boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	kemerli: daire	kemerli: basık	kemer taklidi: sivri	kemer taklidi: daire	kemer taklidi: basık	alçı motif şekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
DIŞLIK	51x61	x								x							
İÇLİK							x			x					x	x	x

KAPI

boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl.	mutfak	hela	diğer
130x318	x			x	x	x		x						ocak

ÇATI

biçim: 2 eğimli	4 eğimli	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok	çatı kaplaması: pedavra	kiremit	diğer
	x		1		x		x	

SAÇAK

genişlik: 50 ↓	75 50	100 75	↑ 100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	ışınsal	dere
	x			x								x				

TABLO.II EV SIRA NO. 20 İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık.	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere
395		x			2+1			x				x

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer

ASMA KAT / ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar											
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer	
220			x					x	x		mutfak	

SOFA

yükseklik	tür			açık		kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere	alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt camsız	üst	alt camlı	alt camsız	üst		
315		x					x		x					3		3	x	x

merdiven yeri			merdiven biçimi					merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer		direkli	kapılı		
x					x			1			x	

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir
3	x							x				x

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi				eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer: bursa	kemer: barok	kemer: düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	
315	1	1	30		x						x		x		b: 105 h: 29

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi				sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer: bursa	kemer: barok	kemer: düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	
															b: h:

KÖŞK / KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	b: h:

ORTA KAT / ÜST KAT / BAŞODA / ODA

boyut	konum					giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre			cepheye göre		duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
a: 470 b: 608 h: 310		köşe	orta	sokak	bahçe										
ayrık				x	x	x				x			x		
bitişik	x														

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi					sekialtı elemanlar			
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer: bursa	kemer: barok	kemer: düz	parmaklık	musandra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diğer
a: 84 h: 198		x			x						x	x	sekili		

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		
b: 92	h: 18				x					77 (4)	b: 95 h: 13

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere: tavan	pervaz: a	sayı: alt	sayı: üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
60	115	118	10	5	5	x					x		16	228	84

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı					
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h	
33	61	147		x					x	58	

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklükustu				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h
150	62	147		x		x				

ocak										
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum: dış duvar	konum: iç duvar	plan: dörtgen	plan: daire	dış cepheye çıkıntı: var	dış cepheye çıkıntı: yok	ocak kapağı	duman tepme rafı
176	55		x			x				

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir
					x	x											

TABLO. III EV SIRA NO. 20 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP			merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
			korkuluk	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklı	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklı	kemer	kapak	mandal	yüklük-üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklı	kafes	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME	geçme	tablalı									x				x						x					
		kündekari																								
	çivili	çıtalı																								x
		pasalı																x								
OYMA										x								x								
YONTMA					-																					
TORNA			x																							
PROFİLLEME																										
BAĞDADİ																										
DOKU FARKI																										
BOYAMA																										

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri							
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli		tekne tavan		şişhaneli					pasalı		
		düz	göbekli	aynalı	kubbeli	tek	çift	düz	oymalı	kıvrımlı	dar	geniş oymalı	geniş profilli
x			x			x		x					

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama			x														
bağdadi sıva																	
deri_bez																	

tavan göbeği																				
kesit		biçim						motifler												
yassı	dışbükey	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer	
x					x															

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	lake	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu

motifler																
doğal bitkisel											geometrik					
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer		3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer	

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler											
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer	
sıva														
malakari														
ahşap														

DUVAR RESMİ

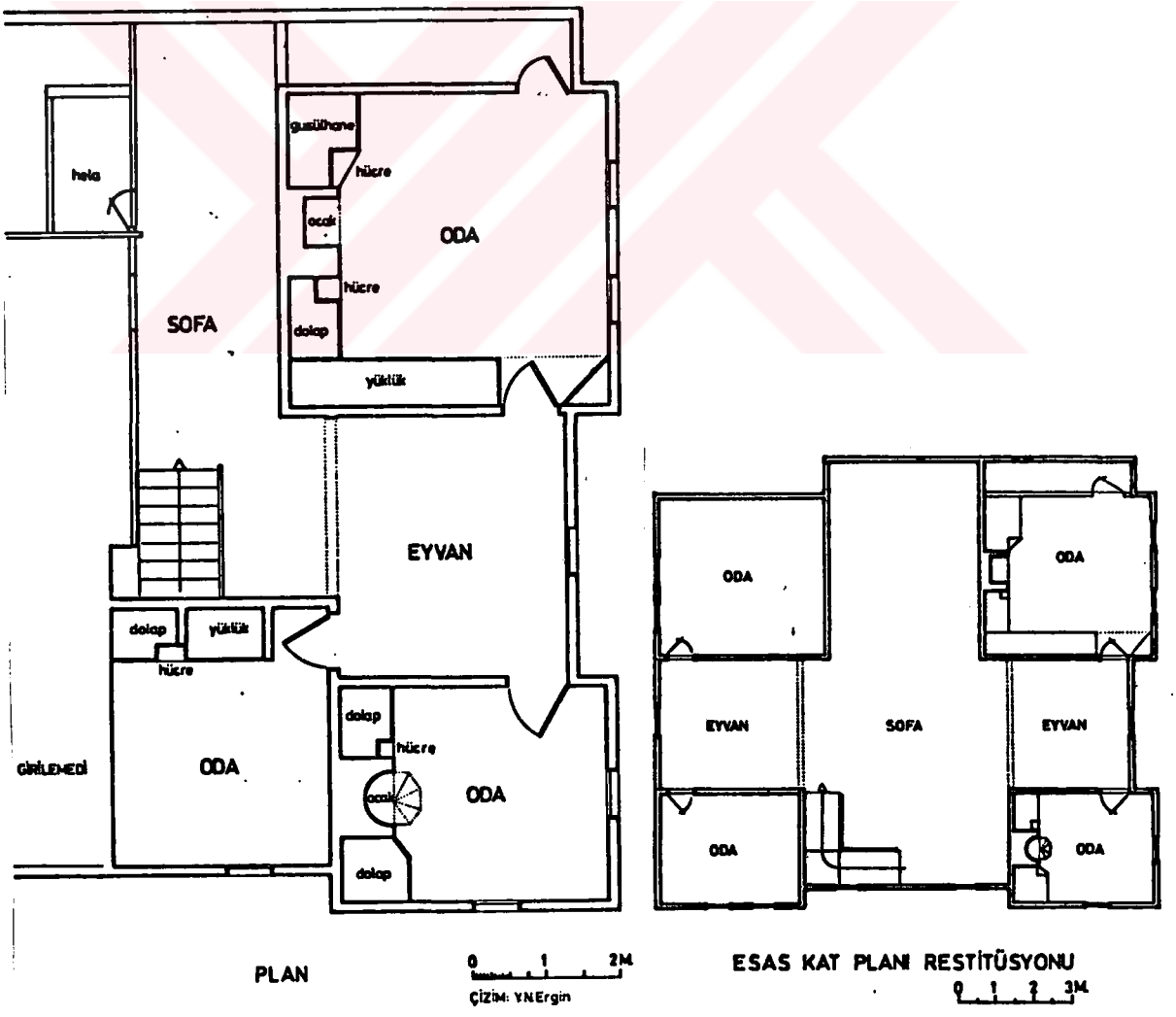
bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri-bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

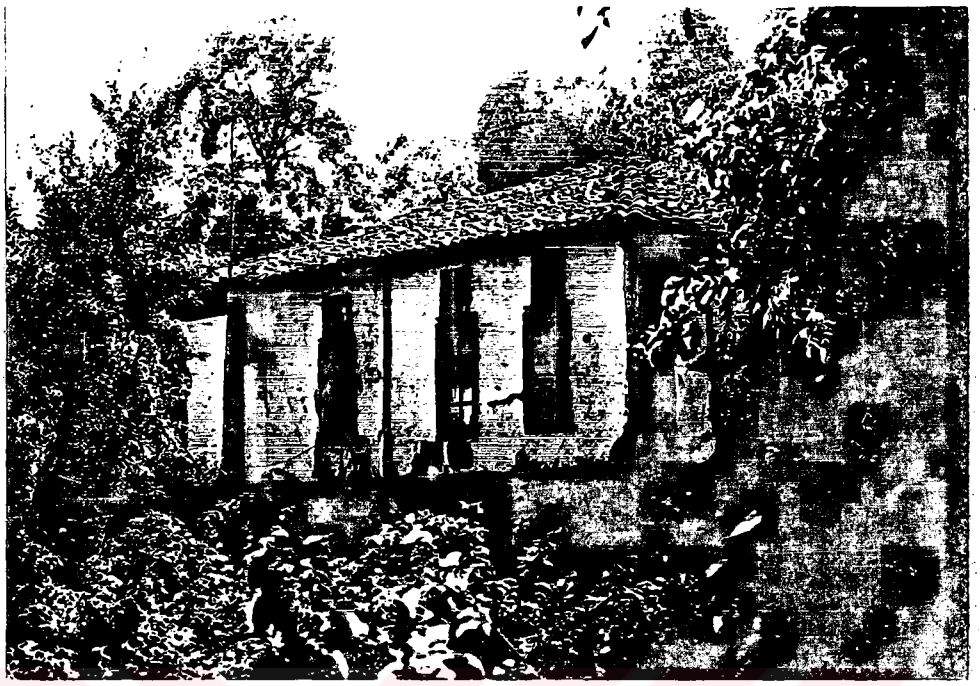
METAL

	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı tek başlı	el yapımı çift başlı	fabrika
döküm	x	x	x										
dövme												x	
oyma_yontma													

IV.21. KABAKOZ'DA KÖY EVİ

Ev, İstanbul ilinin Şile ilçesine bağlı Kabakoz Köyü'ndedir. İki katlı olan ev bahçe içindedir. Cephesi iki yönlü köşe çıkmalarla simetrik bir hal almıştır. Çift yönlü çıkmalar büyük düz furuşlarla desteklenmiştir. Sıvalı olan evin üst kat seviyesinde çiçek ve yaprak desenli, su biçimli kalemişi boyamalar kısmen de olsa günümüze gelebilmiştir. Ev bugün ikiye bölünerek kullanılmaktadır (Resim: 112). Yapılan çalışma sonucu edinilen bilgiler ışığında evin planının iç sofalı, eyvanlı, 4 odalı olduğu düşünülmektedir. İki oda arasındaki eyvan barok bir kemerle sofadan ayrılmıştır. Büyük boyutlu odanın giriş kapısının bulunduğu duvarda yüklük vardır. Diğer duvarda ise ortada bir ocak ve iki yanında hücreler vardır. Ayrıca burada bir de gusülhane vardır. Pencereli cephede 3'er alt ve tepe penceresi vardır. Alt pencereler düşey açılımlıdır ve pervazlarında testere dişi ahşap bezemeler vardır. Tepe pencerelerinin ise alçı kayıtları yok olmuş, çerçeve açılan kanat olarak yenilenmiştir. Pencereler arasındaki raf tüm odada dolaşır. Odanın girişe göre karşı duvarında servis odası olduğu düşünülen bir odaya giriş için kapı vardır. Servis odasına bugün sofadan da geçiş sağlanmıştır. Evdeki tek alçı kayıtlı pencere eyvanın yanındaki küçük odadadır. Bu odada ahşap yaşmağı bulunan bir ocak ve ocağın iki yanında hücre ve dolaplar vardır (Resim: 113). Cephesinde kısmen kalmış kalemişi bezemelerden ve tepe pencereli yapımından da anlaşıldığı gibi bir köy evi için oldukça özenlidir.

Resim 110. Kabakoz'da Köy Evi: Dış cephe

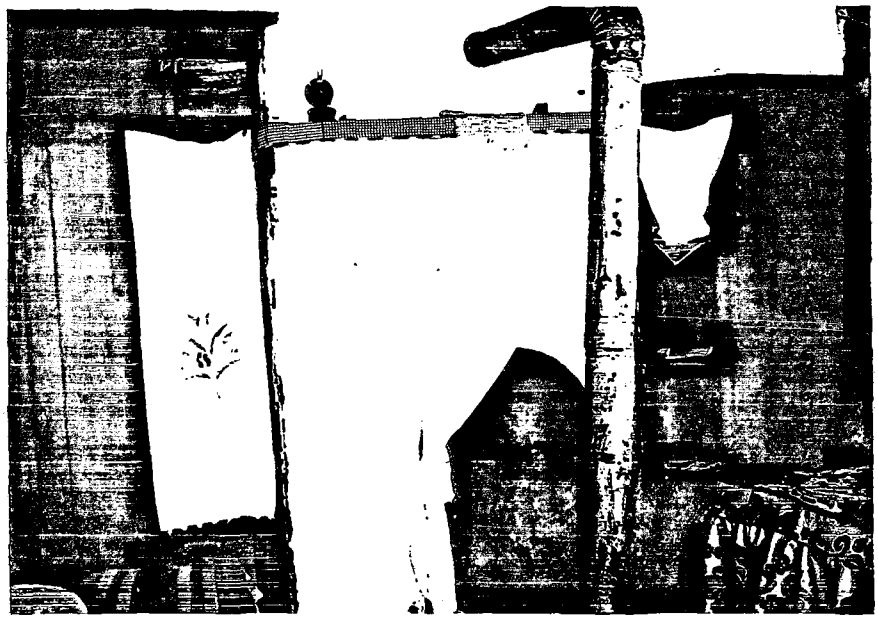
Resim 111. Kabakoz'da Köy Evi: Dış cephe

Resim 112. Sofa

Resim 113. Çıkma oda

Resim 114. Başoda

TABLO.1 EV SIRA NO. 21 GÖZLEM TARİHİ. 26 Mayıs 1994

BULUNDUĞU YER	il: İstanbul	ilçe: Şile	mah/köy: Kalealtı	sokak:	kapı no:
YAPININ ADI		YAPIM YILI:		KİTABE:	
BUGÜNKÜ DURUM	☐ iyi ☒ orta ☐ kötü	kullanılmıyor:	kullanılıyor: x	işlev: konut	BUGÜNKÜ SAHİBİ:

MİMARİ TARZI	klasik	barok	ampir	diğer

PLAN TİPOLOJİSİ	dış sofa	iç sofa	orta sofa	eyvan	sekilik	köşk	taht
		x		x			

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ

	yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
ALT KAT	x			70					
ORTA KAT									
ÜST KAT		ahşap	kerpiç	70	14				

CEPHE ÖZELLİKLERİ

	sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla sıralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	boyama taklidi: tuğla	boyama taklidi: taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
ALT KAT	x												
ORTA KAT													
ÜST KAT					x								

DIŞ DUVAR DOKUSU

ALT KAT	
ORTA KAT	
ÜST KAT	

BEZEME (kalemişi)

	bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
ALT KAT				
ORTA KAT				
ÜST KAT			çıkma ön yüzü	su biçimi çiçek dem.

ÇIKMA

çıkmasız	orta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
		x			

ÇIKMA DESTEĞİ

desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol
			x			

PERVAZLAR

KÖŞE	pervazsız	düz	toskan dorik: x	diğer		
KAT	saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası	silmeli	diğer
SAKAF	pencere üstü	cephe boyunca				

PENCERELER

	boyut	pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
ALT KAT							
ORTA KAT							
ÜST KAT	60x115	x	15				

KAPAK

boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diğer	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer

PARMAKLIK

boyut	yapım sistemi: takmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı	KAFES	boyut

TEPE PENCERESİ

	boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	kemerli: daire	kemerli: basık	kemer taklidi: sivri	kemer taklidi: daire	kemer taklidi: basık	alçı motif şekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
DIŞLIK	48x50	x															
İÇLİK							x		x						x	x	x

KAPI

boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl.	mutfak	hela	diğer

ÇATI

biçim: 2 eğimli	4 eğimli	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok	çatı kaplaması: pedavra	kiremit	diğer
	x				x		x	

SAÇAK

genişlik: 50 ↓	75 50	100 75	↑ 100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	şınsal	dere
	x				x										x	

TABLO. II — EV SIRA NO. 21 — İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık.	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere
	x				1	x						x

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer
									x					

ASMA KAT / ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar										
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer

SOFA

yükseklik	tür			açık			kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	arta	direkli	kafesli	camekan	pencere		alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt camsız	üst	alt camlı	alt camsız	üst		
250		x					x			x					3		3		

merdiven yeri			merdiven biçimi						merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer			direkli	kapılı		

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi				eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer: bursa	kemer: barok	kemer: düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	
250	1+1				x				x			x			b: h:

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi				sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer: bursa	kemer: barok	kemer: düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	
															b: h:

KÖŞK / KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık			kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan		ocak	dolap	hücre	
															b: h:

ORTA KAT / ÜST KAT / BAŞODA / ODA

boyut	konum					giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre			cepheye göre		duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
		köşe	arta	sokak	bahçe										
a: 346	ayrık	x			x	x							x		
b: 354	bitişik														
h: 248															

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar			
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer: bursa	kemer: barok	kemer: düz	parmaklık	musandra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diger
a: 83															
h: 188	x											x	ocaklı duvar		

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		
b:	h:	26	27	27	x						b: h:

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı: alt	sayı: üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
50	113		6	3	3			x	x				16	176	72

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h
84	57	150							x	50

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h
119	65	150	x			x				38

ocak											
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum: dış duvar	konum: iç duvar	plan: dörtgen	plan: daire	dış cepheye çıkıntı: var	dış cepheye çıkıntı: yok	ocak kapağı	duman tepme rafı	
70	45	5		x		x		x			

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir
					x	x											

TABLO. III EV SIRA NO. 21 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP	merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
	kafalık	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklı	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklı	kemer	kapak	mandal	yüklük-üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklı	kafes	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME: geçme — tablalı																								
BİRLEŞTİRME: geçme — kündeka																								
BİRLEŞTİRME: çivili — çıtalı																								
BİRLEŞTİRME: çivili — pasalı									x				x											x
OYMA								x																
YONTMA								x									x	x						
TORNA														x										
PROFİLLEME																								
BAĞDADİ					x																			
DOKU FARKI																								
BOYAMA																								

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri							
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli: düz	tek düzlemli: göbekli	tekne tavan: aynalı	tekne tavan: kubbeli	şişhaneli: tek	şişhaneli: çift	şişhaneli: düz	şişhaneli: oymalı	şişhaneli: kıvrımlı	pasalı: dar	pasalı: geniş: oymalı	pasalı: geniş: profilli
x		x									x		

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama																	
bağdadi sıva																	
deri_bez																	

tavan göbeği																						
kesit		biçim							motifler													
yassı	dışbüley	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer			

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	take	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu

motifler														
doğal bitkisel										geometrik				
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler										
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva													
malakari													
ahşap													

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri_bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

METAL

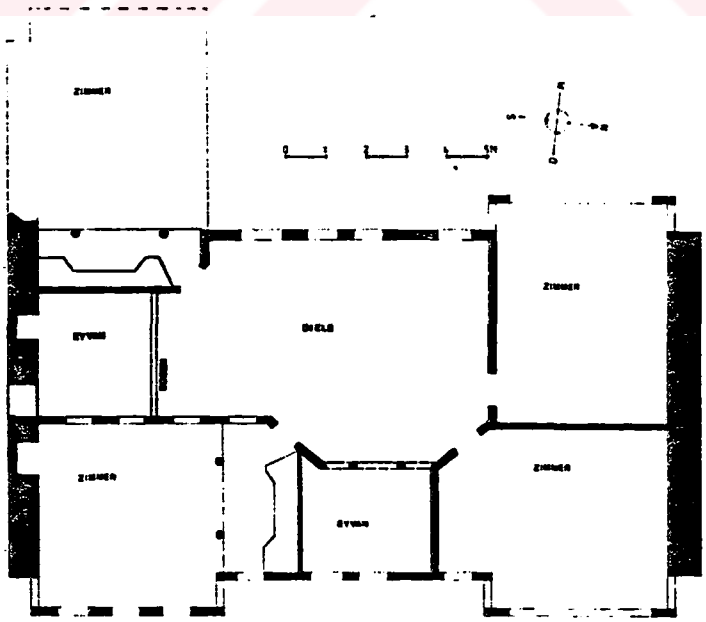
	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı: tek başlı	el yapımı: çift başlı	fabrika
döküm													
dövme													
oyma_yontma													

IV.22. HACI KABAKÇILAR EVİ

Edremit'in kısmen özgün kalmış haliyle günümüze gelebilmiş önemli yapılarındandır. Ön cephede çıkma yan kenarlarındaki iki ayrı kitabede H. 1220 (1806) yapımı olduğu yazılıdır.

Evin girişi ortada olmak üzere, üst katta iki yanda içbükey bağdadi destekli çıkma odalar ile cephede simetri sağlanmıştır. Dış cephe sıvası alt katlarda kısmen, üst katlarda tümüyle dökülmüştür. Sıva üzerinde taş derzi taklidi boyamalar ve çıkma desteğinin içbükey yüzeyinde sıva üzerine yelkenli gemi resmi yapılmıştır. İki katlı olan ev, iç sofalı, eyvanlı, 4 odalıdır. Bugünkü kullanıcıları tarafından ikiye bölünerek kullanılmaktadır. Daha büyük olan bölümde alt pencerelerin bir kısmı ile tepe pencereleri kapatılmış, odalardaki duvar resimleri ve diğer bezemeler yok olmuştur. Diğer bölümde ise bir odanın duvarları tümüyle yıkılmış, yalnız yüklük ve yüklük üzerinde yelkenli deniz manzaralı kent resminin (İstanbul, Topkapı Sarayı) bulunduğu duvar açıkta kalmıştır. Başodaya pahlandırılmış köşeden girilir. Giriş tavanı yüklük üzeri seviyesine kadar düşürülmüştür. Başodanın dış cepheye ve sofaya açılan pencereleri vardır. Sofaya açılan pencerelerde parmaklık ve kapak izleri görülür. Cephedeki pencereler yenilenmiş olmalı ki, bu izlere rastlanamamıştır. Tepe pencerelerinin baklava desenli dışlıkları ve eğrisel kayıtlı içlikleri birkaçındaki bozulmalar dışında durmaktadır. Sekialtı barok kemerinde, tepe pencerelerinin kenarlarında ve aralarında, duvardan tavana geçiş pervazında ve tavan kaplamasında kalemişi boyamalar vardır. Ayrıca sekialtı yüklüğünün üzerindeki duvarda köşklü yelkenli, deniz manzaralı bir duvar resmi vardır. Ocak ise kapatılmıştır. Ancak bazı izlerden ve diğer odadaki ocak şeklinden dikdörtgen planlı, barok desenli alçı külahlı olduğu düşünülmektedir.

Kaynak:
Bammer, 1982: 36, 56.

Resim 115. Hacı Kabakçılar Evi: Dış cephe

Resim 116. Hacı Kabakçılar Evi: Sofa

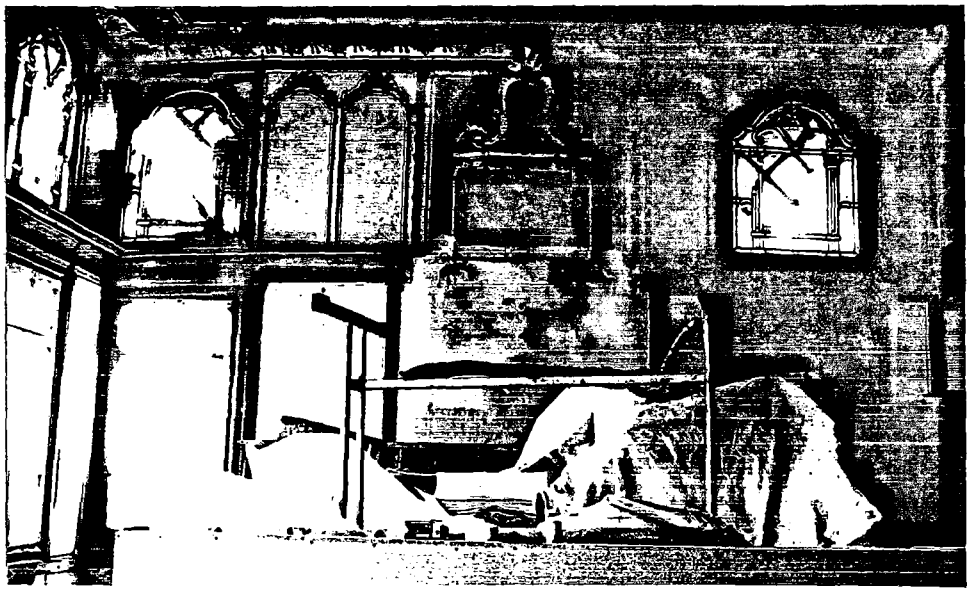
Hacı Kabakçılar Evi: Başoda

Resim 117.

Resim 118.

Resim 119.

TABLO.I EV SIRA NO. 22 GÖZLEM TARİHİ. 25 Mart 1993

BULUNDUĞU YER	il: Balıkesir	ilçe: Edremit	mah/köy: İbrahimce	sokak: 2. sok.	kapı no: 31
YAPININ ADI	Hacı Kabakçılar Evi	YAPIM YILI: 1806	KİTABE: çıkma yan yüzeri		
BUGÜNKÜ DURUM	☐ iyi ☒ orta ☐ kötü	kullanılmıyor:	kullanılıyor: x	işlev: Konut	BUGÜNKÜ SAHİBİ: Cemile Pınar

MİMARİ TARZI: klasik | barok | ampir | diğer

PLAN TİPOLOJİSİ: dış sofa | iç sofa: x | orta sofa | eyvan: x | sekilik | köşk: x | taht

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ

	yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
ALT KAT	x			80	14				
ORTA KAT									
ÜST KAT		ahşap kerpiç		80	14				

CEPHE ÖZELLİKLERİ

	sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla sıralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	boyama taklidi: tuğla	boyama taklidi: taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
ALT KAT						x							
ORTA KAT													
ÜST KAT					x								

DIŞ DUVAR DOKUSU

	bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
ALT KAT				
ORTA KAT				
ÜST KAT	çıkma içbükey yüzeyi	Yelkenli gemi		

BEZEME (kalemişi)

ÇIKMA: çıkmasız | orta-üst kat birlikte çıkma | üst kat çıkma: x | üst kat tekrar çıkma | oda çıkmalı: x | kat çıkmalı

ÇIKMA DESTEĞİ: desteksiz | bindirme | düz furuş | eğri furuş | bağdadi içbükey: x | bağdadi dışbükey | konsol

PERVAZLAR

KÖŞE	pervazsız	düz: x	toskan dorik	diğer		
KAT	saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası	silmeli: x	diğer
SAKAF	pencere üstü	cephe boyunca: x				

PENCERELER

	boyut	pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
ALT KAT							
ORTA KAT				x			
ÜST KAT	90x145						

KAPAK

boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diğer	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer

PARMAKLIK

boyut	yapım sistemi: lakmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı	KAFES	boyut

TEPE PENCERESİ

	boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	kemerli: daire	kemerli: basık	kemer taklidi: sivri	kemer taklidi: daire	kemer taklidi: basık	alçı motif sekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
DIŞLIK	72x97	x							x					x			
İÇLİK							x			x					x		x

KAPI

boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl	mutfak	hela	diğer
210x280		tablalı		x										

ÇATI

biçim: 2 eğimli	4 eğimli: x	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok: x	çatı kaplaması: pedavra	kiremit: x	diğer

SAÇAK

genişlik: 50 ↓ 75	75 50	100 75	↑ 100	köşe çözümü: dik: x	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	şınsal	dere
	x			x							x					

TABLO.II EV SIRA NO. 22 İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere
		x			2	x						x

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer
	x											x		

ASMA KAT ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar										
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer

SOFA

yükseklik	tür			açık			kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere		alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt cams	üst	alt camlı	alt cams	üst		
330		x					x			x		4		4	2		1	x	x

merdiven yeri			merdiven biçimi					merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer		direkli	kapılı		
x								1				

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi				eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: h:
330	2				x				x						

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi				sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: h:
												x	x		

KÖŞK KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	b: h:

ORTA KAT ÜST KAT

boyut	konum					giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre			cepheye göre		duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
		köşe	orta	sokak	bahçe										
a: 450	ayrık	x		x			x				x		x		
b: 480	bitişik														
h: 330															

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar			
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	musandra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diğer
a: 80 h: 190		x			x		x		x		x	x			

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		b: h:
b: 133	h: 13	21	23 x	28	x	x					h: 13

BAŞODA ODA

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı alt	sayı üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
37	145	114	8	10	11			x			x		14⁵	107	97

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h
84	50	98		x			x			65

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h
127	56	133				x				

ocak										
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum dış duvar	konum iç duvar	plan dörtgen	plan daire	dış cepheye çıkıntı var	dış cepheye çıkıntı yok	ocak kapağı	duman tepme rafı
			x							

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi							yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli						
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir

TABLO. III EV SIRA NO. 22 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP

		merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
		kartuluk	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklı	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklı	kemer	kapak	mandal	yüklük-lüsü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklı	kafes	yaşmaklı	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME geçme	tablalı									x				x											
BİRLEŞTİRME geçme	kündekari																								
BİRLEŞTİRME çivili	çıtalı																								
BİRLEŞTİRME çivili	pasalı																								
OYMA									x																
YONTMA															x										
TORNA		x																							
PROFİLLEME																		x							
BAĞDADİ								x																	
DOKU FARKI																									
BOYAMA																									

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri							
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli		tekne tavan		şişhaneli					pasalı		
		düz	göbekli	aynalı	kubbeli	tek	çift	düz	oymalı	kıvrımlı	dar	geniş	
												oymalı	profilli
	x			x									

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama							x	x									
bağdadi sıva														x			
deri_bez																	

tavan göbeği																				
kesit		biçim						motifler												
yassı	dışbüley	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer	
x													x							

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	take	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
x					x						x			

motifler														
doğal bitkisel										geometrik				
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler										
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva		x											rokay
malakari													
ahşap													

DUVAR RESMİ

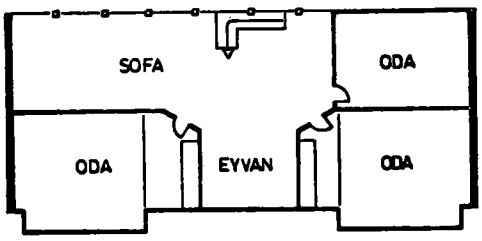
bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri,bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer
yüklük üzeri				x	x	x	x		x	

METAL

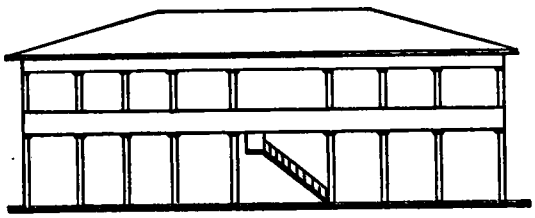
	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	tokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı		fabrika
											tek başlı	çift başlı	
döküm													
dövme													
oyma_yontma													

IV.23. ÜMMETLER EVİ (AKILLILAR)

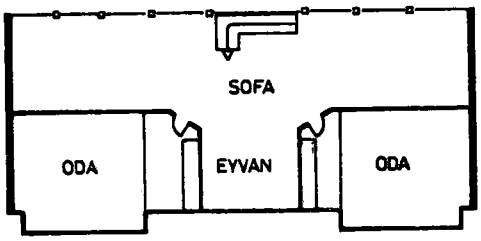
Edremit, Gazi İlyas Mahallesi'ndeki evin bugünkü kullanıcısından öğrenildiğine göre ilk sahipleri Ümmetler ya da Akıllılar adlarıyla anılmaktadır. Bu nedenle yapıya "Ümmetler Evi" denmiştir. Üç taraflı çevre duvarı geleneği bu yapıda da sürdürülmüştür. Bu ve diğer bazı izlerden yapı 1800'lü yılların başına tarihlenebilir. Bahçe içindeki yapının bahçesinde hamamı vardır. İki katlı olan evin üst katında başodalar içbükey bağdadi destekli çıkma yapar. Evin sokağa bakan cephesinde alt pencereleri yoktur. Alt pencereler yalnız çıkma yanlarında ve sofaya bakan cephede vardır. Esas kat planı, açık dış sofalı, eyvanlı ve 2 odalıdır. Ancak bugün sofa üst katta bir duvarla ayrılarak yapı ikiye bölünmüştür. Bir oda ve eyvanın bulunduğu yer kullanılmakta, diğer kısım ise kullanılmamaktadır. Kullanılan kısmın dış cephe, plan ve iç özellikleri oldukça değiştirilerek özgünlüğü bozulmuştur. Burada eyvan kapatılarak küçük bir oda haline getirilmiştir. Ayrıca tüm cephelerde pencere düzeni değiştirilerek cephe özelliği bozulmuştur. Ancak yapıdaki bu değişikliklerin yapımından kısa bir süre sonra yapıldığı, yeni olmadığı tahmin edilmektedir. Kullanılmayan kısım ise bozulmalara karşın özgünlüğünü yitirmemiştir. Sofada kahve ocağı ve dolap vardır. Başodaya giriş pahlandırılmış köşeden barok kemerlidir. Sekialtı sekiüstü ayrımında korkuluk ve bağdadi barok kemer vardır. Oda bir yöne çıkma yapmaktadır. Çıkma ön cephesinde yalnızca üst pencere varken, yan cephelerde alt ve üst pencereler bulunmaktadır. Bu cephedeki tüm alçı pencereler yok olmuştur. Alt pencerelerde ise yatay açılımlı kanatlar, ahşap lokmalı parmaklıklar, yatay açılımlı iki kanatlı kafesler ve kapaklar vardır. Sofaya bakan cephede de pencereler, parmaklıklar ve kapak izleri vardır. Üst pencerelerin ise içlik ve dışlıkları mevcuttur. İçlik eğrisel, dışlık filgözü alçı kayıtlıdır. Ocağın bulunduğu duvarda ocak iki yanında dolaplar vardır. Ocak yaşmağı yok olmuştur, ancak üzeri düz kemerli, iki yanında alçı hücreli olduğu kalan izlerden anlaşılmaktadır. Tavan kaplaması şişhaneli, daire planlı göbeklidir. Oda duvar yüzeylerinde çok bozulmuş olmasına karşın süslemeye ait bazı izler görülmektedir. Tepe pencerelerinin çevresi ve aralarında çerçeve (kitabe), sekialtı barok kemerinde kenar bezemesi (su) olacak şekilde boyamalar vardır. Ayrıca ocak kemerinde perde motifli, pastel renkli bir bezeme görülmektedir.

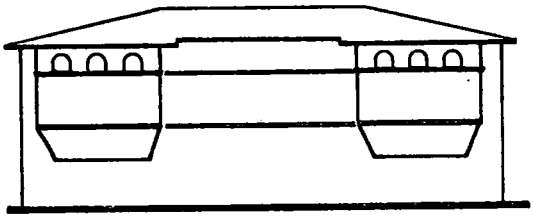
ESAS KAT PLANI (1.Öneri)

ARKA CEPHE

ESAS KAT PLANI (2.Öneri)

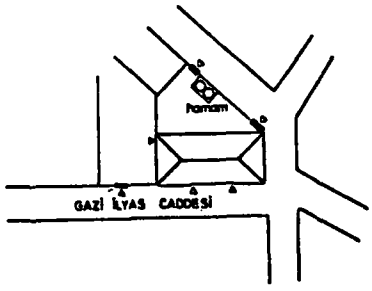

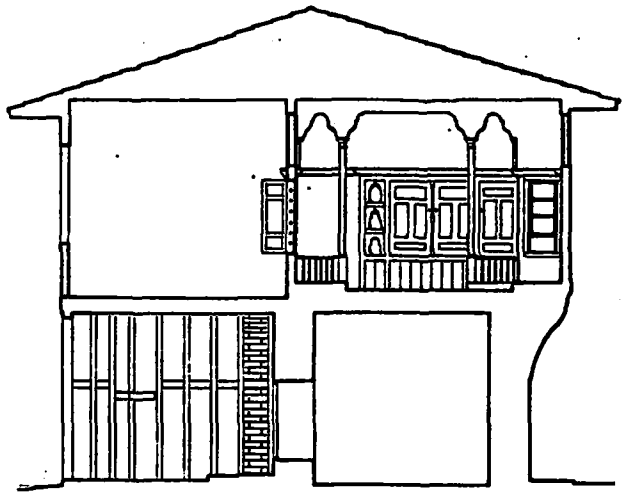
ÖN CEPHE

0 1 2 3 4 5m.

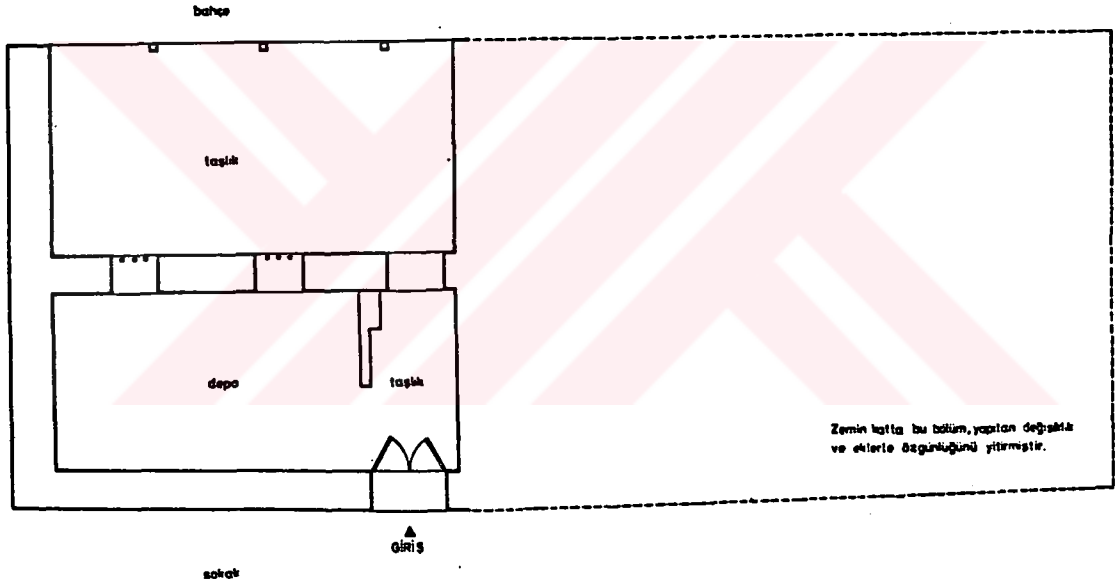
ÇİZİM: Y. ERGİN

ÜMMETLER EVİ

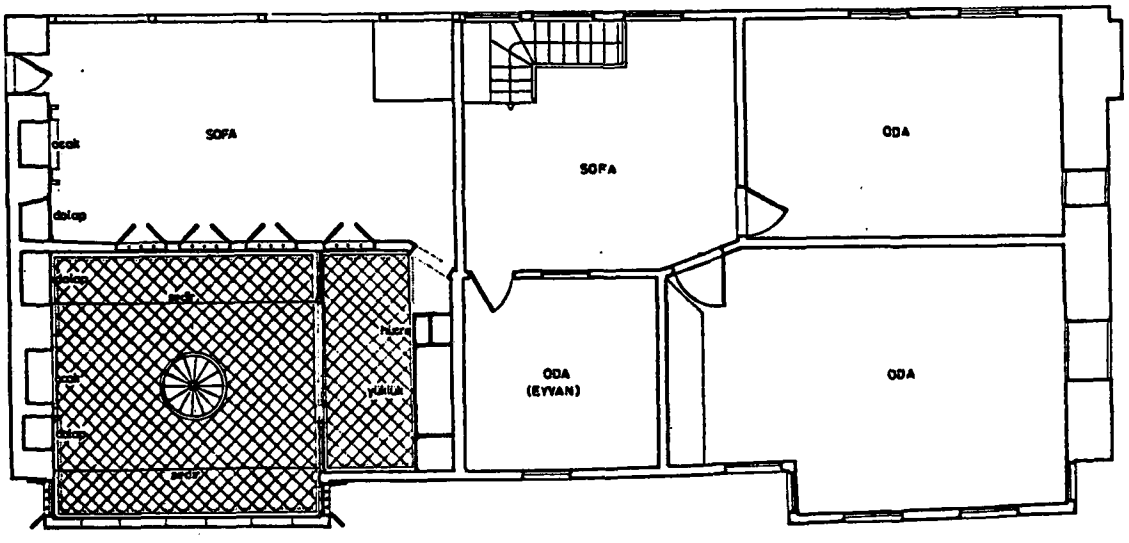

KESİT

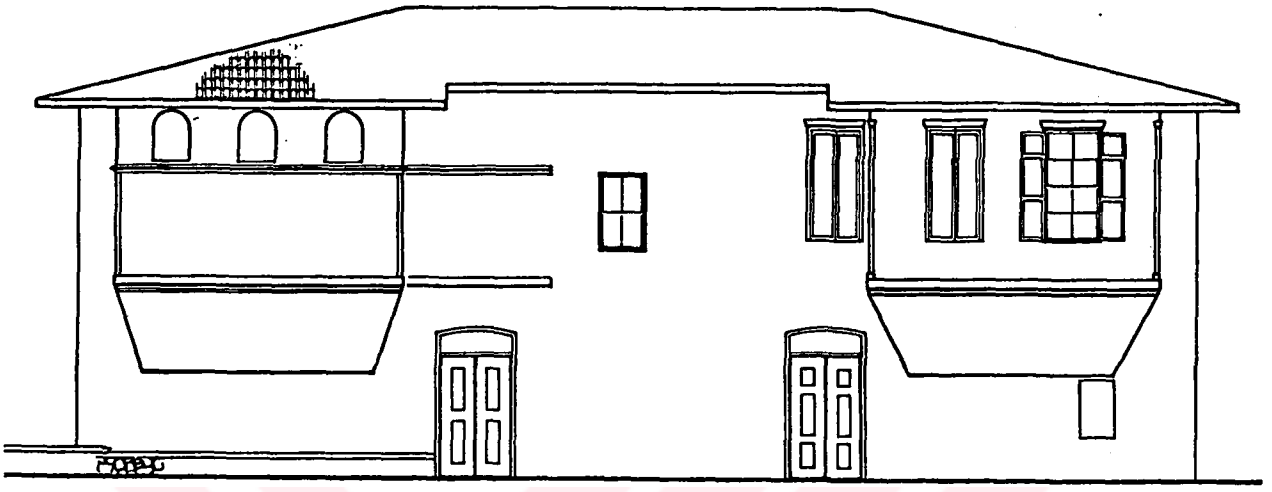
ZEMİN KAT PLANI

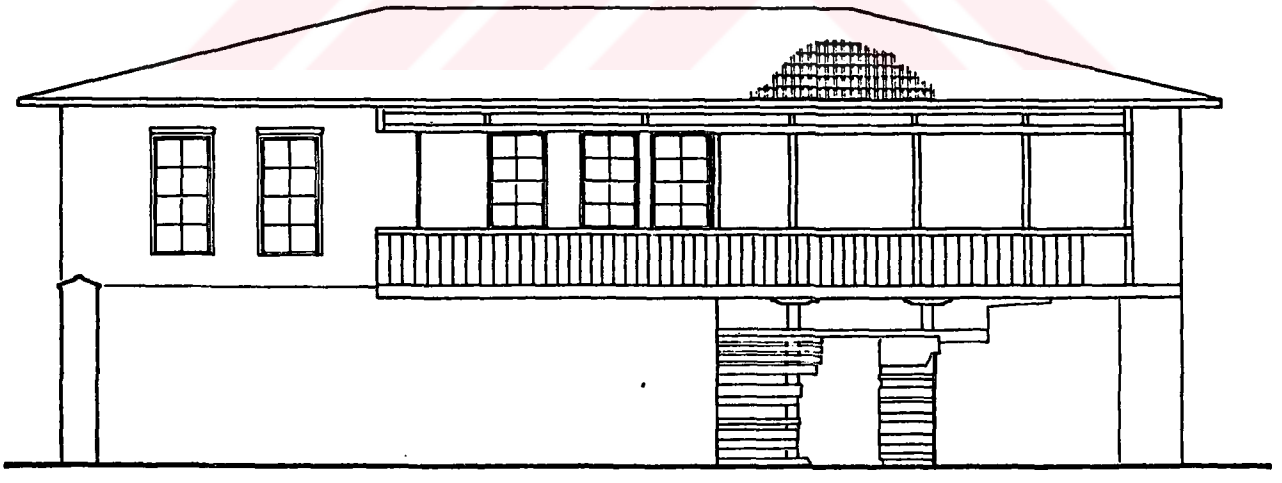

ESAS KAT PLANI

0 50 100 150 200 250 300 cm.

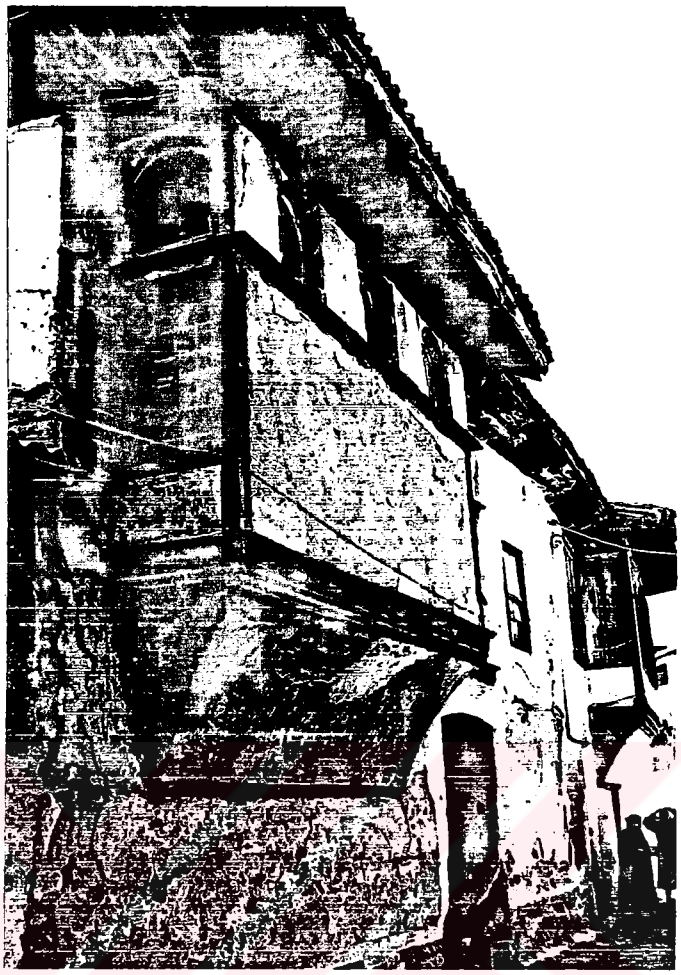
ÇİZİM: Y. ERGİN

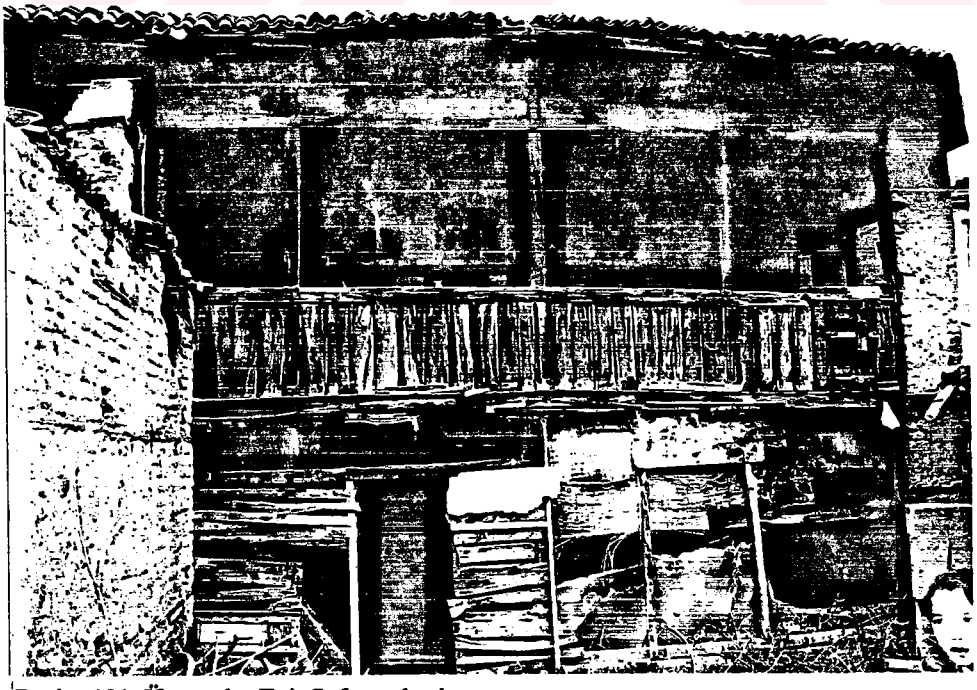

0 50 100 150 200 250 300 cm

ÇİZİM: Y. ERGİN

Resim 120. Ümmetler Evi: Sokak cephesi

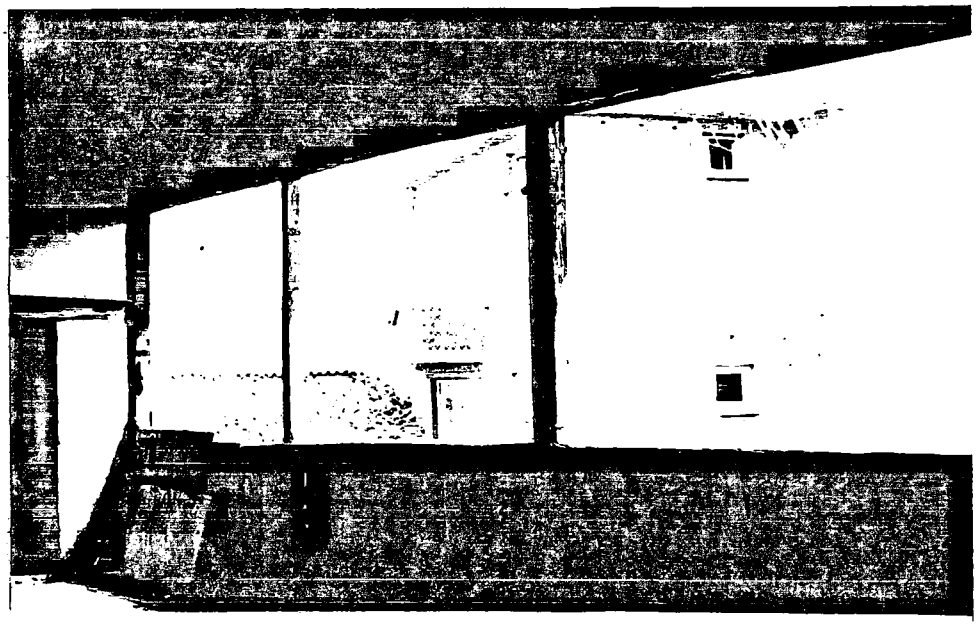
Resim 121. Ümmetler Evi: Sofa cephesi

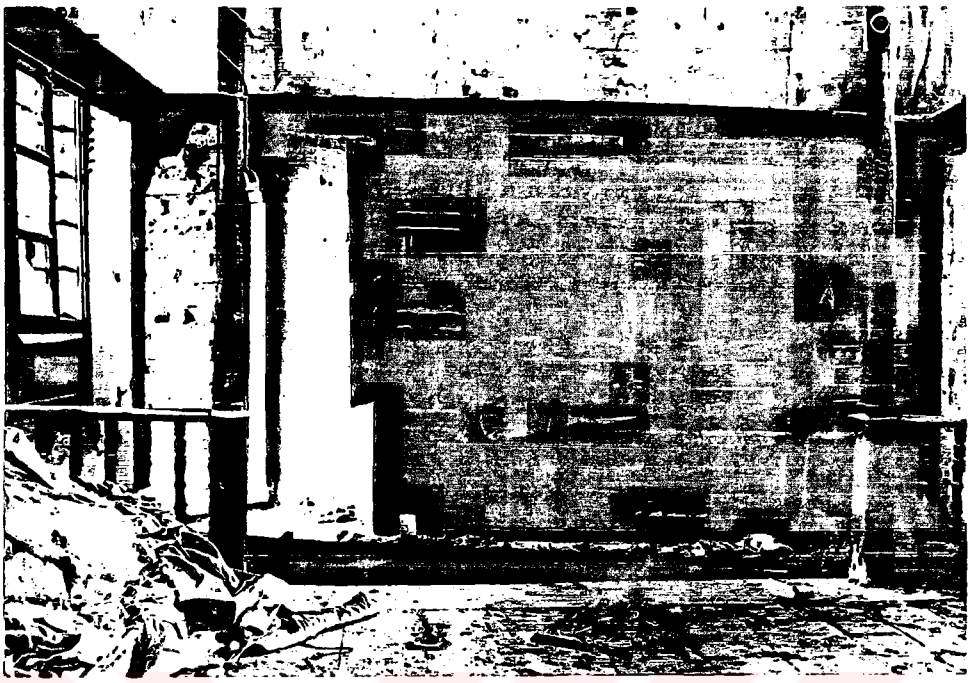
Resim 122.

Resim 123.

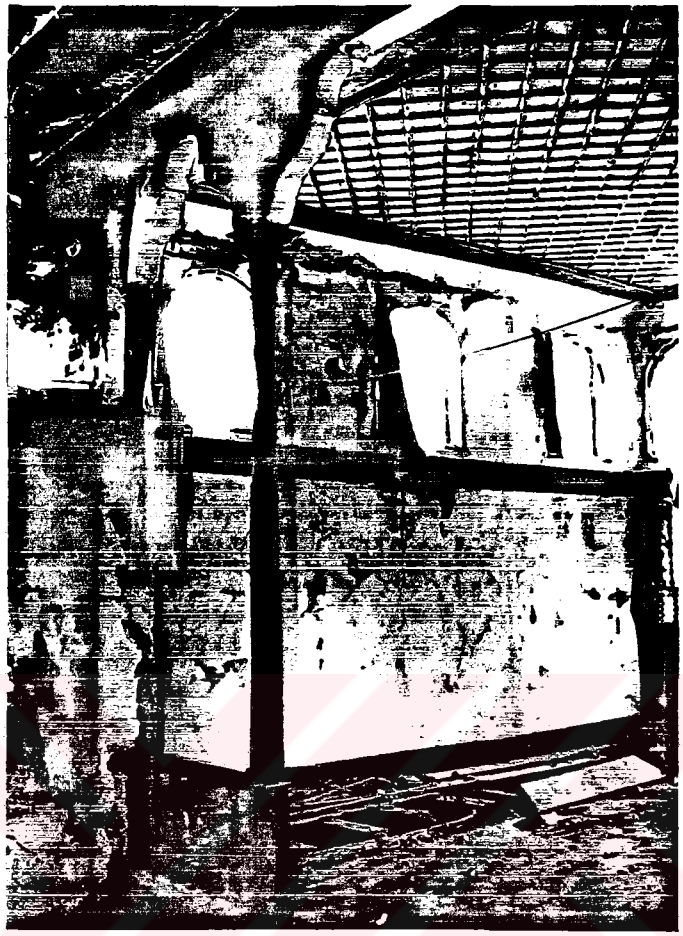
Resim 124.

Resim 125. Ümmetler Evi: Başoda

Resim 126. Ümmetler Evi: Başoda

Resim 127. Ümmetler Evi: Başoda

Resim 128. Ümmetler Evi: Başoda

TABLO.I EV SIRA NO.23 GÖZLEM TARİHİ.

BULUNDUĞU YER	il: Balıkesir	ilçe: Edremit	mah/köy: Gazi İlyas	sokak: 3. sok.	kapı no: 2-4
YAPININ ADI	Ümmetler Evi	YAPIM YILI		KİTABE	
BUGÜNKÜ DURUM	☐ iyi ☐ orta ☒ kötü	kullanılmıyor: ×	kullanılıyor: ×	işlev: konut	BUGÜNKÜ SAHİBİ

MİMARİ TARZI	klasik	barok	ampir	diğer
		×		

PLAN TİPOLOJİSİ	dış sofa	iç sofa	orta sofa	eyvan	sekilik	köşk	taht
	×			×			

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ		yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
	ALT KAT	taş			77					
	ORTA KAT									
	ÜST KAT		ahşap	kerpiç	77	14	52-56	8x34x16	2-4	

CEPHE ÖZELLİKLERİ		sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla sıralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	boyama taklidi: tuğla	boyama taklidi: taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
DIŞ DUVAR DOKUSU	ALT KAT					×								
	ORTA KAT													
	ÜST KAT					×								

BEZEME (kalemişi)		bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
	ALT KAT				
	ORTA KAT				
	ÜST KAT				

ÇIKMA	çıkmasız	orta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
			×			•

ÇIKMA DESTEĞİ	desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol
						×	

PERVAZLAR							
	KÖŞE: pervazsız	düz	toskan dorik: ×	diğer			
	KAT: saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası	silmeli: ×	diğer	
	SAKAF: pencere üstü	cephe boyunca: ×					

PENCERELER		boyut						pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
	ALT KAT												
	ORTA KAT												
	ÜST KAT	65x125				×							

KAPAK	boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diger	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer
	65x125	×				×	2	×			

PARMAKLIK	boyut	yapım sistemi: lokmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı			KAFES	boyut				
	65x125	×			×		3x6	×			65x125			×	

TEPE PENCERESİ		boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	kemerli: daire	kemerli: basık	kemer taklidi: sivri	kemer taklidi: daire	kemer taklidi: basık	alçı motif sekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
	DIŞLIK	65x88						×										
	İÇLİK							×			×					×		

KAPI	boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl	mutfak	hela	diğer

ÇATI	biçim: 2 eğimli	4 eğimli	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok	çatı kaplaması: pedavra	o.kiremit	diğer
		×				×		×	

SAÇAK	genişlik: 50 ↓	75 50	100 75	↑ 100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	ışınsal	dere
		×			×			×				×					

TABLO.II EV SIRA NO.23 İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere
310	x				2	x						x

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer
								x	x					

ASMA KAT / ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar										
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer

SOFA

yükseklik	tür			açık		kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere	alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt camsız	üst	alt camlı	alt camsız	üst		
320	x			x					x		4		4				x	x

merdiven yeri			merdiven biçimi						merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer		direkli	kapılı		
x								1				

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir
2	x									x	x	

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi					eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer			parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	
								bursa	barok	düz					b:
320	1				x							x			h:

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi					sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer			parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	
								bursa	barok	düz					b:
															h:

KÖŞK / KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	b:
														h:

ORTA KAT / ÜST KAT

boyut	konum					giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre			cepheye göre		duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
a:		köşe	orta	sokak	bahçe										
b:	ayrık	x		x			x				x		x		
h: 320	bitişik														

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi					sekialtı elemanlar			
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer		parmaklık	musandıra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diğer	
a:								bursa	barok	düz					
h:					x		x		x		x				

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir	
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		b:	84⁵
b: 182	h: 13	18	23	23	x	x				58	h:	13

BAŞODA / ODA

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı alt	sayı üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
42	125	120	7	6	9			x			x		11⁵		115

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h
56	55	140		x					x	80

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h
150	58	130		x		x				

ocak												
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum		plan		dış cepheye çıkıntı		ocak kapağı	duman tepme rafı
			dış duvar	iç duvar	dörtgen	daire	var	yok		
95	54		x		x			x		

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir
			x		x												

TABLO. III EV SIRA NO. 23 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP			merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
			kartuluk	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklı	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklı	kemer	kapak	mandal	yüklük üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklı	kafes	yaşmak	kaltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME	geçme	tablalı													x						x					
		kündekari																								
	çivili	çıtalı																					x			x
		pasalı																								
OYMA										x								x								
YONTMA																x		x								
TORNA					x								x						x							
PROFİLLEME																		x	x							
BAĞDADİ														x												
DOKU FARKI																										
BOYAMA														x	x											

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri							
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli		tekne tavan		şişhaneli					pasalı		
		düz	göbekli	aynalı	kubbeli	tek	çift	düz	oymalı	kıvrımlı	dar	geniş	
												oymalı	profilli
x			x			x		x					

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama			x														
bağdadi sıva																	
deri_bez																	

tavan göbeği																					
kesit		biçim							motifler												
yassı	dışbüley	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse		3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer	

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	lake	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu

motifler														
doğal bitkisel										geometrik				
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler										
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva		x							x				
malakari													
ahşap													

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri_bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

METAL

	kapı			pencere		parmaklık		dolap_yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lakma	kilit	ayna	kulp	el yapımı		fabrika
											tek başlı	çift başlı	
döküm													
dövme											x		
oyma_yontma													

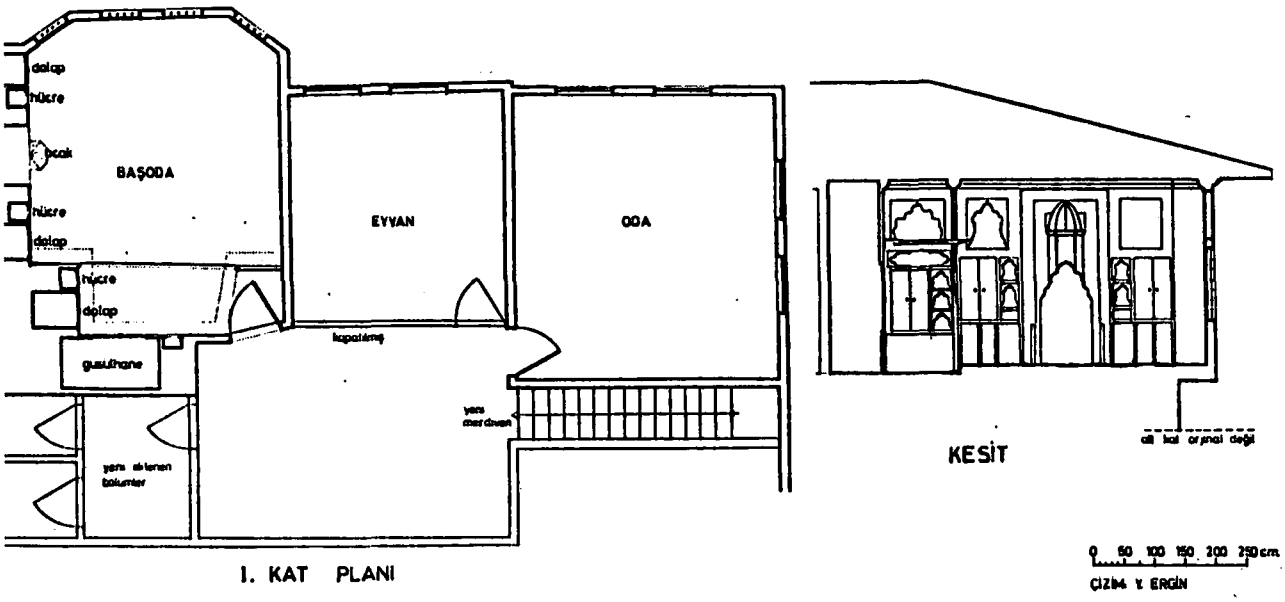
IV.24. TABAKOĞLU EVİ

Ev, Kastamonu il merkezinde, Tabakoğlu Mahallesi'ndedir. Çevre sakinlerinden bu yörede Tabakoğlu Sülalesi'nin yaşadığı öğrenilmiş ve bu nedenle yapıya "Tabakoğlu Evi" denmekte sakınca görülmemiştir. Başoda alçı pencerelerinden birinde yazılı olan H. 1240 (1824) tarihi büyük olasılıkla yapının yapım tarihidir.

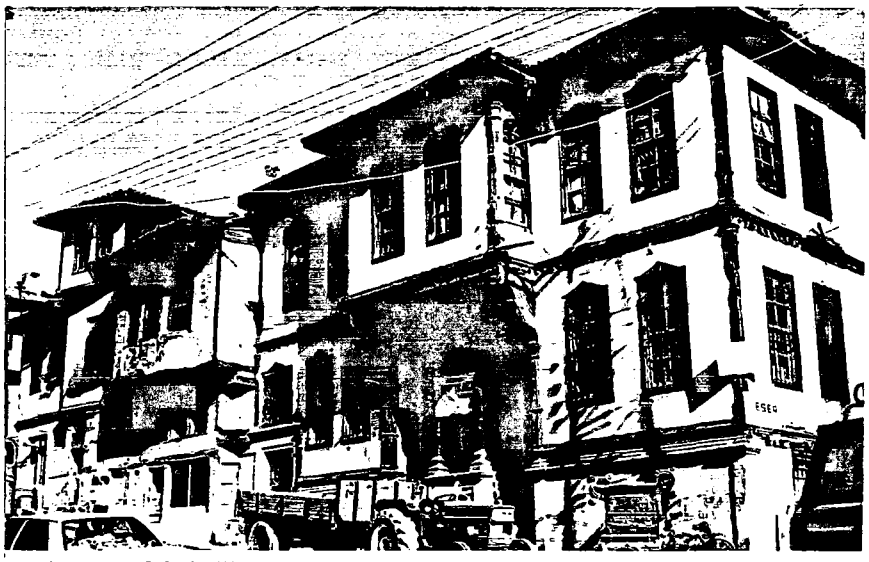
İki katlı olan evin üst katı özellikle barok dönemde artan bir uygulama olan köşeleri pahlı çıkma yapar. Cephe sıvalıdır ve döşeme seviyesinde kat pervazı vardır. Çıkmanın pahlı köşelerinde plana göre dönen saçak genişliği az tutulmuştur.

Yapı özgünlüğünü bir odası dışında kaybetmiş, oldukça değişiklikler geçirmiştir. Bu odaya giriş, kemerli kasa içindeki kapıdan sonra tavanı düşürülmüş sekialtınadır. Sekialtında dolap, yüklük, hücre ve gusülhane bulunmaktadır. Odadaki tüm dolap ve yüklük kapakları kündekari sistemde yapılmışlardır. Sekialtından bir basamak ile sekiüstüne (oturma kısmına) çıkılır. Sekialtı-sekiüstü ayrımında duvara bitişik küçük ahşap sütunçeler arasında bir kemer vardır. Raf ise yalnız sekialtındaki dolap kapaklarının üst seviyesinde döner. Sekiüstü ocaklı ve dolaplı duvar cephesinde simetrik bir düzen vardır. Cephenin ortasında daire planlı bir ocak ve iki yanında dolap ve hücreler bulunmaktadır. Ocak 5 dilimli alçı yaşmaklı ve yarım küre külahlıdır. Ocak çevresini çerçeve şeklinde saran alçı kabartmalı bir bezeme vardır. Köşeleri pahlı çıkma yapan pencereli cephede 4'er alt ve tepe penceresi vardır. Alt pencere doğramaları değiştirilmiştir, ancak metal lokmalı parmaklıkları mevcuttur. Tepe pencereleri dıştan bir tel kafes ile kapatılmıştır. Üzeri barok kemerli içliklerde yatay ve düşey kartuşlarla içte kareye yakın bir boşluk bırakılmıştır. Kartuş içlerinde stilize çiçek motifleri yapılmış, mavi, sarı, kırmızı renkli ve renksiz camlar kullanılmıştır. Tavan, pasalıdır ve pervazlarda oyma-yontma teknikle yapılmış bezemeler vardır.

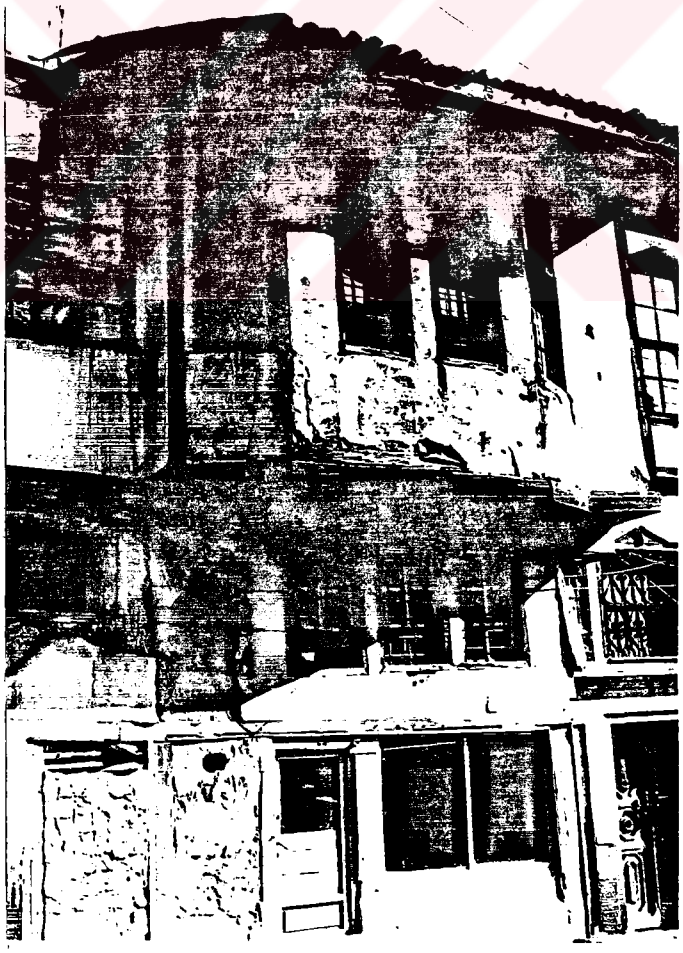
Diğer odanın ise yalnız kare göbekli tavanı özgündür. Bunun dışında oda yenilendiği için özgünlüğünü yitirmiştir. İki oda arasında bugün kapatılarak oda oluşturulan yerin eyvan olduğu düşünülmektedir. Burada yüksek (42 cm) bir de sedir vardır.

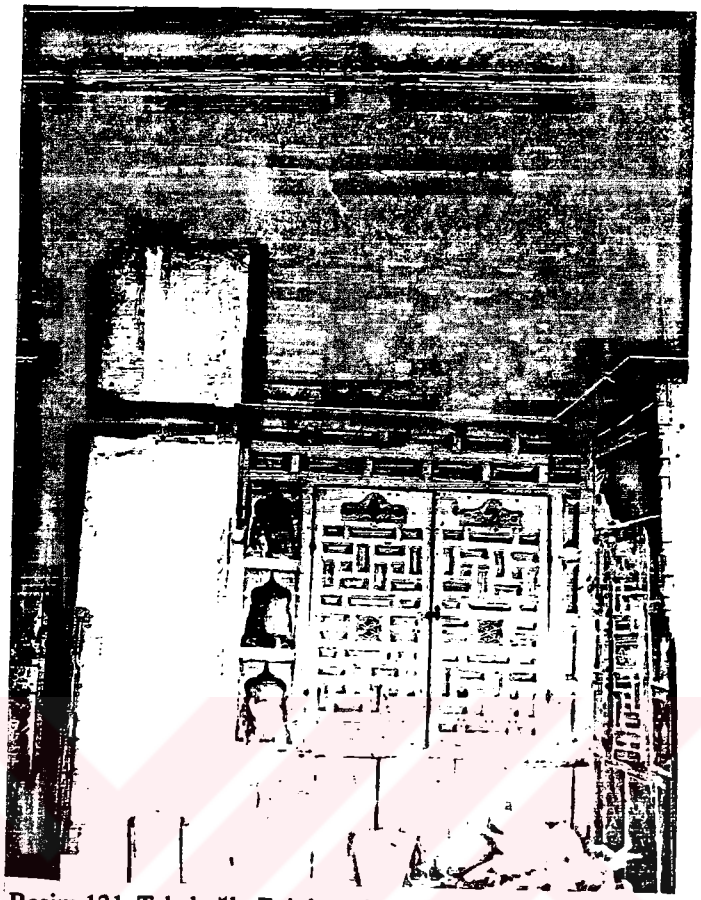
I. KAT PLANI

Resim 129. Tabakoğlu Evi: Dış cephe

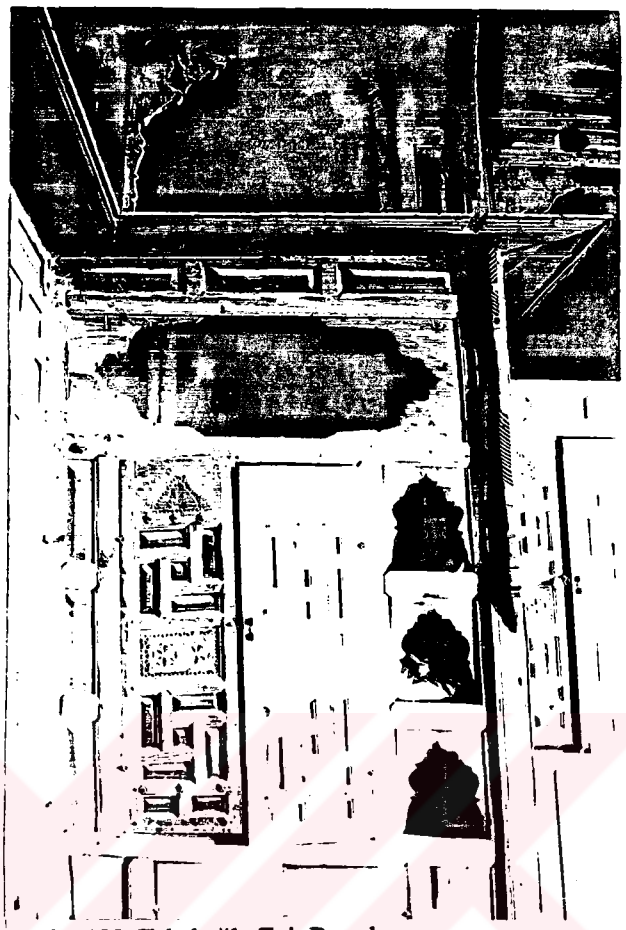
Resim 130. Tabakoğlu Evi: Dış cephe

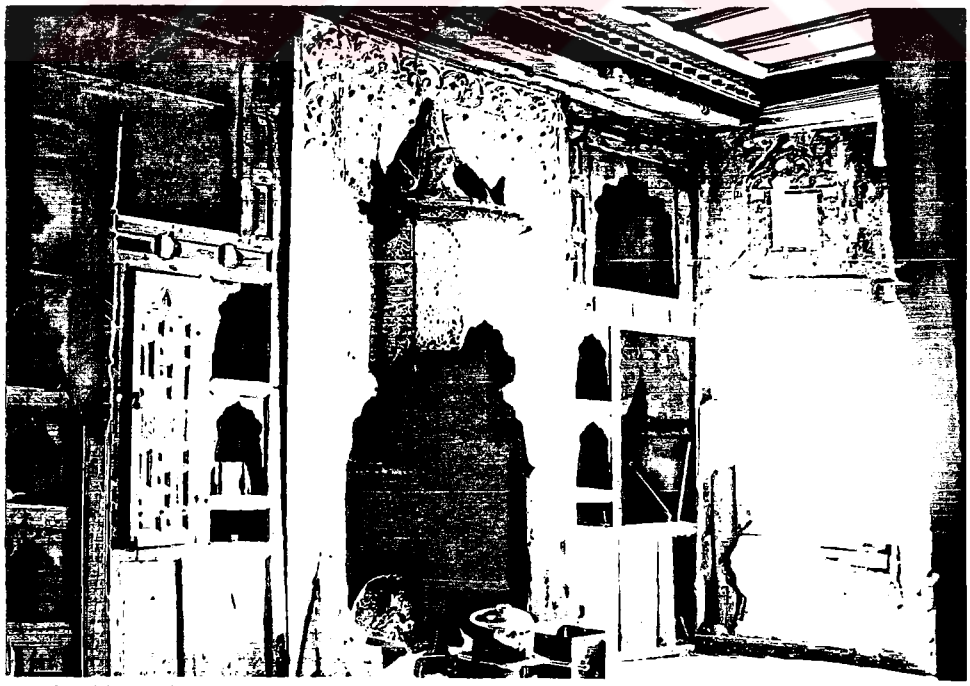
Resim 131. Tabakoğlu Evi: başoda

Resim 132. Tabakoğlu Evi: Başoda

Resim 133. Tabakoğlu Evi: Başoda

Resim 134. Tabakoğlu Evi: Başoda

TABLO.I EV SIRA NO. 24 GÖZLEM TARİHİ. 4 Haziran 1993

BULUNDUĞU YER	il: Kastamonu	ilçe:	mah/köy: Kireçme	sokak: Tabakoğlu	kapı no: 46
YAPININ ADI	Tabakoğlu Evi	YAPIM YILI: 1824	KİTABE: tepe penceresinde		
BUGÜNKÜ DURUM	☐ iyi ☐ orta ☒ kötü	kullanılmıyor:	kullanılıyor: ×	işlev: Konut	BUGÜNKÜ SAHİBİ:

MİMARİ TARZI	klasik	barok	ampir	diğer
		×		

PLAN TİPOLOJİSİ	dış sofa	iç sofa	orta sofa	eyvan	sekilik	köşk	taht
				×			

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ		yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
	ALT KAT									
	ORTA KAT									
	ÜST KAT		ahşap tuğla			16				

CEPHE ÖZELLİKLERİ		sıvasız: taş ahşap hatıllı	taş tuğla sıralı	tuğla düz	tuğla desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi taş	tuğla	taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
DIŞ DUVAR DOKUSU	ALT KAT					×								
	ORTA KAT													
	ÜST KAT					×								

BEZEME (kalemişi)		bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
	ALT KAT				
	ORTA KAT				
	ÜST KAT				

ÇIKMA	çıkmasız	orta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
			×			

ÇIKMA DESTEĞİ	desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol
	×						

PERVAZLAR							
KÖŞE	pervazsız	düz	toskan dorik	diğer			
		×					
KAT	saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası	silmeli	diğer	
					×		
SAKAF	pencere üstü	cephe boyunca					

PENCERELER		boyut						pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
	ALT KAT												
	ORTA KAT												
	ÜST KAT	60x117					×	40					

KAPAK	boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diger	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer

PARMAKLIK	boyut	yapım sistemi: lokmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı			KAFES	boyut				
	60x117		×			×	4x6	×							

TEPE PENCERESİ		boyut	biçim: düz	kemerli sivri	kemerli daire	kemerli basık	kemer taklidi sivri	kemer taklidi daire	kemer taklidi basık	alçı motif sekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
	DIŞLIK																	
	İÇLİK																	

KAPI	boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl.	mutfak	hela	diğer

ÇATI	biçim: 2 eğimli	4 eğimli	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok	çatı kaplaması: pedavra	a. kiremit	diğer

SAÇAK	genişlik: 50 ↓ 50	75 50	100 75	↑ 100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı sıvalı düz	eğimli	eğri	ahşap düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız mertekler duvara dik	ışınsal	dere

TABLO. II — EV SIRA NO. 24 — İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer

ASMA KAT / ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar										
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer

SOFA

yükseklik	tür			açık		kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi		sofa penceresi				
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere	alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt camsız	üst	alt camlı	alt camsız	üst	kapak	parmaklık

merdiven yeri			merdiven biçimi					merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	Ö	diğer		direkli	kapılı		

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi					eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: h:

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi					sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: h:

KÖŞK / KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	b: h:

ORTA KAT / ÜST KAT — BAŞODA / ODA

boyut	konum				giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
a: 404 b: 410 h: 288	plana göre			cepheye göre	duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
		köşe	orta	sokak										
ayrık	X		X		X				X		X			
bitişik														

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar			
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	musandra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diğer
a: 82 h: 186	iç		dış		X				X			X	X		

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		b: h:
b: 112	h: 13	34	35	35	X						

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı alt	sayı üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
72	118	82	75	4	4		X		X	X	X		23	218	82

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı					
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h	
60	77	101			X				X	70	

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h
100	60	101			X		X			

ocak										
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum		plan		dış cepheye çıkıntı		ocak kapağı	duman tepme rafı
			dış duvar	iç duvar	dörtgen	daire	var	yok		
100	60	—		X	X			X		

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir
	X				X	X		X								X	

TABLO. III — EV SIRA NO. 24 — BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP

	merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
	kafesli	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklı	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklı	kemer	kapak	manalı	yüklük üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklı	kafes	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME — geçme — tablalı																								
BİRLEŞTİRME — geçme — kündekari									x				x		x									
BİRLEŞTİRME — çivili — çıtalı																								
BİRLEŞTİRME — çivili — pasalı																								x
OYMA								x		x		x				x								
YONTMA								x		x		x		x		x								
TORNA											x													
PROFİLLEME										x		x												
BAĞDADİ																								
DOKU FARKI									x															
BOYAMA																								

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri							
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli: düz	tek düzlemli: göbekli	tekne tavan: aynalı	tekne tavan: kubbeli	şişhaneli: tek	şişhaneli: çift	şişhaneli: düz	şişhaneli: oymalı	şişhaneli: kıvrımlı	pasalı: dar	pasalı: geniş: oymalı	pasalı: geniş: profilli
x		x											x

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama																	
bağdadi sıva																	
deri_bez																	

tavan göbeği

kesit		biçim						motifler										
yassı	dışbüey	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer
x					x														

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	lake	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu

motifler																
doğal bitkisel											geometrik					
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer		

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler											
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer	
sıva														
malakari														
ahşap														

DUVAR RESMİ

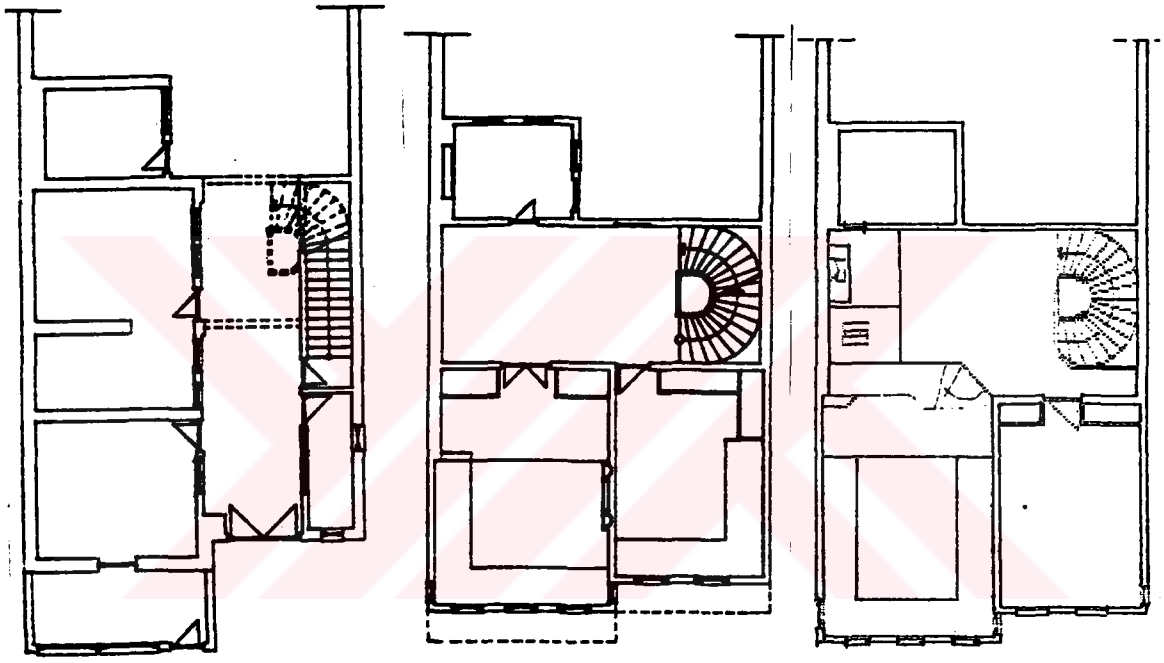
bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri_bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

METAL

	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı: tek başlı	el yapımı: çift başlı	fabrika
döküm		x											
dövme						x	x				x		
oyma_yontma													

IV.25. CEMALAKİ EVİ

Mudanya'da bulunan yapı 19. yüzyıla tarihlenebilir. Geçirdiği yıkımlar ve yapılan değişikliklerle özgünlüğünü yitirmiştir. 3 katlı olan evin mevcut kısmı iç sofalı, 3 odalıdır. Alt kat bugün zeytin deposu olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle de plan şeması oldukça değişmiştir. Üst katlar kullanılmamaktadır. Ara katta ön cephede 2 oda vardır. Odalarda dolap, sedir ve çiçeklikler bulunmaktadır. Üst katın iç duvarlarında yıkılmalar vardır. Başoda tavanı kısmen, sofa ve diğer odanın tavan ve döşemeleri tamamen çökmüştür. Başodada giriş duvarı ve yüklüğün büyük bir kısmı yıkılmıştır. Sekialtı yüklüğünde bir dolap ve hücre birimi kalmıştır. Başodanın sekiüstü döşemesinde ve sedirde de çökmeler vardır. Pencerelerdeki tüm kapaklar durduğu halde, pencere kanatları ve parmaklıklar mevcut değildir. Tepe pencerelerinin ise tümü kapatılmıştır.

ZEMİN KAT PLANI

1.KAT PLANI

2. KAT PLANI

0 1 2 3 4 5 m.

Çizim: B. Batum

Resim 135. Cemalaki Evi: Dış cephe

Resim 136. Cemalaki Evi: Başoda

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

TABLO.I EV SIRA NO. 25 GÖZLEM TARİHİ. 11 Haziran 1993

BULUNDUĞU YER	il	Bursa	ilçe	Mudanya	mah/köy	M. Kemal Paşa	sokak		kapı no	15
YAPININ ADI	Cemalaki				YAPIM YILI		KİTABE			
BUGÜNKÜ DURUM	☐ iyi ☐ orta ☒ kötü				kullanılmıyor	kullanılıyor	işlev	BUGÜNKÜ SAHİBİ		
						x		Mehmet Ali Sayıner		

MİMARİ TARZI	klasik	barok	ampir	diğer

PLAN TİPOLOJİSİ	dış sofa	iç sofa	orta sofa	eyvan	sekilik	köşk	taht
		x					

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ		yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
	ALT KAT	x								
	ORTA KAT		ahşap	tuğla		20				
	ÜST KAT		ahşap	tuğla		20		5x21-23	2.5 cm.	

CEPHE ÖZELLİKLERİ	sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla sıralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	boyama taklidi: tuğla	boyama taklidi: taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
DIŞ DUVAR DOKUSU: ALT KAT													
ORTA KAT													
ÜST KAT													

BEZEME (kalemişi)	bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
ALT KAT				
ORTA KAT				
ÜST KAT				

ÇIKMA	çıkmasız	orta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
			x			

ÇIKMA DESTEĞİ	desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol
				x			

PERVAZLAR: KÖŞE	pervazsız	düz	toskan dorik	diğer
			x	

KAT	saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası	silmeli	diğer
			x		x	

SAKAF	pencere üstü	cephe boyunca

PENCERELER	boyut	pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
ALT KAT							
ORTA KAT	86x152						
ÜST KAT	86x130						

KAPAK	boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diger	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer
	43x152	x				x	2	x			

PARMAKLIK	boyut	yapım sistemi: lakmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı	KAFES	boyut
	75		x		x				

TEPE PENCERESİ		boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	daire	basık	kemer taklidi: sivri	daire	basık	alçı motif sekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
	DIŞLIK	kapatılmış																
	İÇLİK																	

KAPI	boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl	mutfak	hela	diğer

ÇATI	biçim: 2 eğimli	4 eğimli	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok	çatı kaplaması: pedavra	a.kiremit	diğer
		x				x		x	

SAÇAK	genişlik: 50 ↓ 50	75 50	100 75	↑ 100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	şınsal	dere
	x				x			x							x		

TABLO.II EV SIRA NO. 25 İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık.	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer

ASMA KAT ☐ ARA KAT ☒

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar											
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer	
320	x	x										

SOFA

yükseklik	tür			açık		kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere	alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt cams.	üst	alt camlı	alt cams.	üst		
348		x					x		x									

merdiven yeri			merdiven biçimi					merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer		direkli	kapılı		
x					x			1				

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar										
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir
2								x	x			

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi				eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: h:

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi				sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: h:

KÖŞK ☐ KÖŞKODA ☐

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	b: h:

ORTA KAT ☐ ÜST KAT ☒

boyut	konum					giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre			cepheye göre		duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
		köşe	orta	sokak	bahçe										
a: 455	ayrık			x		x									
b: 605															
h: 348	bitişik	x													

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar			
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	musandra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diger
a: h:												x			

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		b: 96 h: 14
b: 114	h: 15	30	28 x	29	x					62	

BAŞODA ODA ☐

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı alt	sayı üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
65	130	110	5	6	6		x				x		16	210	105

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı					
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h	
									x	55	

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklükustu				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h
	40	125				x				

ocak										
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum		plan		dış cepheye çıkıntı		ocak kapağı	duman tepme rafı
			dış duvar	iç duvar	dörtgen	daire	var	yok		

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir

TABLO. III EV SIRA NO. 25 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP	merdiven		sofa		eyvan-sekilik			odá girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
	kırlıklık	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklı	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklı	kemer	kapak	mandal	yüklük-üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklı	kafes	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME geçme tablalı																			x					
BİRLEŞTİRME geçme kündekari																								
BİRLEŞTİRME çivili çıtalı																								
BİRLEŞTİRME çivili pasalı																								x
OYMA																x								
YONTMA																x								
TORNA	x																			x				
PROFİLLEME																								
BAĞDADİ																								
DOKU FARKI																								
BOYAMA																								

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri							
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli		tekne tavan		şişhaneli					pasalı		
		düz	göbekli	aynalı	kubbeli	tek	çift	düz	oymalı	kıvrımlı	dar	geniş oymalı	geniş profilli
x			x								x		

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama																	
bağdadi sıva																	
deri_bez																	

tavan göbeği																				
kesit		biçim						motifler												
yassı	dışbüley	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer	
x					x								x							

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	lake	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu

motifler																
doğal bitkisel											geometrik					
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer		3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer	

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler										
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva													
malakari													
ahşap													

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri_bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

METAL

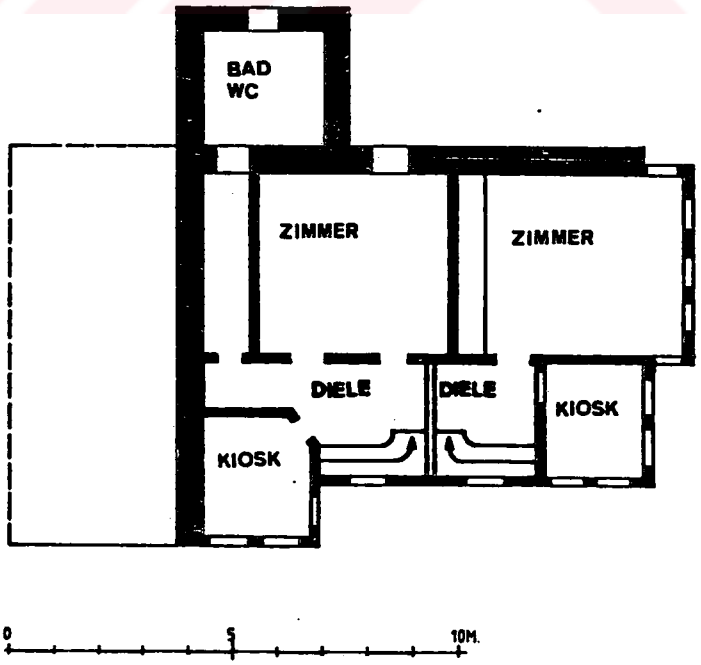
	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı tek başlı	el yapımı çift başlı	fabrika
döküm				x	x								
dövme	x												
oyma_yontma													

IV.26. BURHAN ERDİM EVİ

Edremitli Şakir Efendi tarafından Altınoluk'ta yaptırılan evin yapımı 19. yüzyıla tarihlenebilir (Bammer, 1982:34). Bahçesinde servis bölükleri vardır. Üç ayrı mekân halinde olan bu bölüklerden biri mutfak olmalıdır ki, ocaklıdır. Evin dış cephesi ise alt katlarda sıvalı, üst katlarda yatay ahşap kaplamalıdır. Başoda çıkması, içbükey bağdadi desteklidir.

Burhan Erdim Evi, bodrum, zemin, ara ve esas kat olmak üzere 4 katlıdır. Esas kat planı, sofanın üç tarafına dizili olan 2 büyük oda ve iki köşk odalıdır. Zemin katta samanlık, kiler, ocak olabileceği düşünülen tuğla yıkıntılı bir mekân, üst kata çıkış merdiveni ile bodrum kata inen üzeri kapaklı bir merdiven vardır. Bodrum katta depolamaya ayrılmış yerler ile ahır olduğu düşünülen bir mekân bulunur. Yapının oturduğu alanın eğimli olması nedeniyle bodrum kata yan cepheden de bir giriş açılması bu düşünceyi kuvvetlendirmektedir. Ara katta sofa bir kapı ile ikiye bölünmüş ve her bölüğe ayrı merdivenler yapılmıştır. Başoda doğuda, denize bakan cephe üzerindedir. Başodaya giriş duvar yanındandır. Diğer oda ile ortak olan duvar üzerinde yüklük vardır. Girişe göre karşı duvar beden duvarı olup, burada tümüyle yıkılmış olmakla birlikte ocak izleri görülmektedir. Oda tavanı şişhanelerle oluşturulmuş kare ve dikdörtgen bölüntülü ve çarkıfelek göbeklidir. Oda dış cepheye çıkmalı yapılarak pencere yüzeyi çoğaltılmıştır. Yatay açılımlı pencereleri, tablalı pencere kapakları ve pencere yarı yüksekliğindeki tornalı parmaklıkları ile üzeri daire kemerli, alçı kayıtlı, renkli camlı basit içlikleri bugün de mevcuttur. Ancak odanın duvar yüzeylerindeki sıva yer yer dökülmüş, kerpiç dolgu açığa çıkmıştır. Hatta ev, bugün kullanılmayıp terk edilmiş olduğundan çöküntüler başlamış, ara katta bir oda tümüyle yıkılmıştır.

Kaynak:
Bammer, 1982:34, 47.

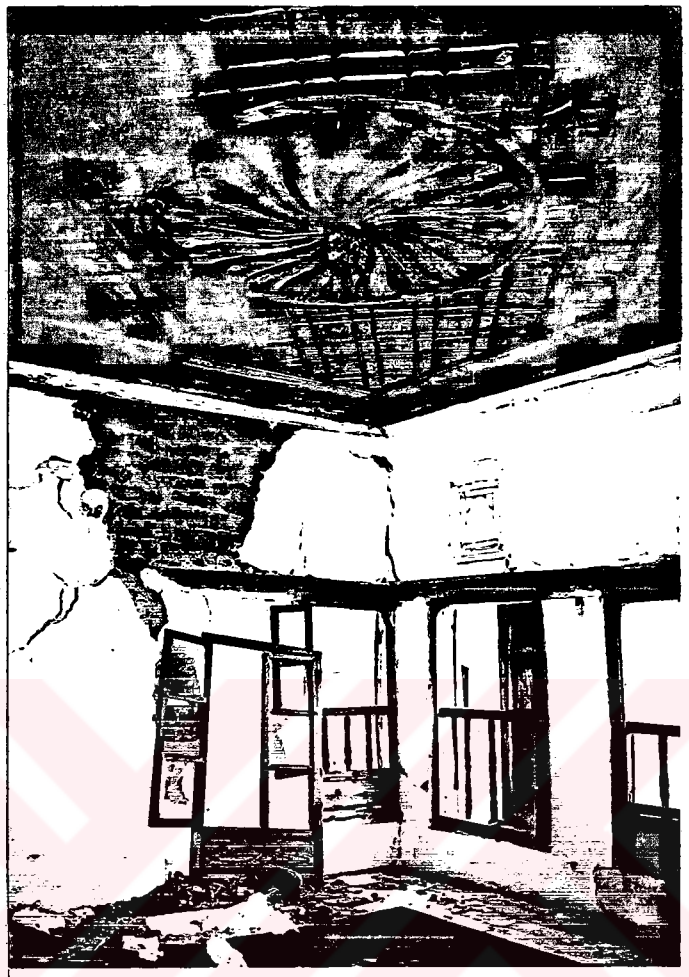

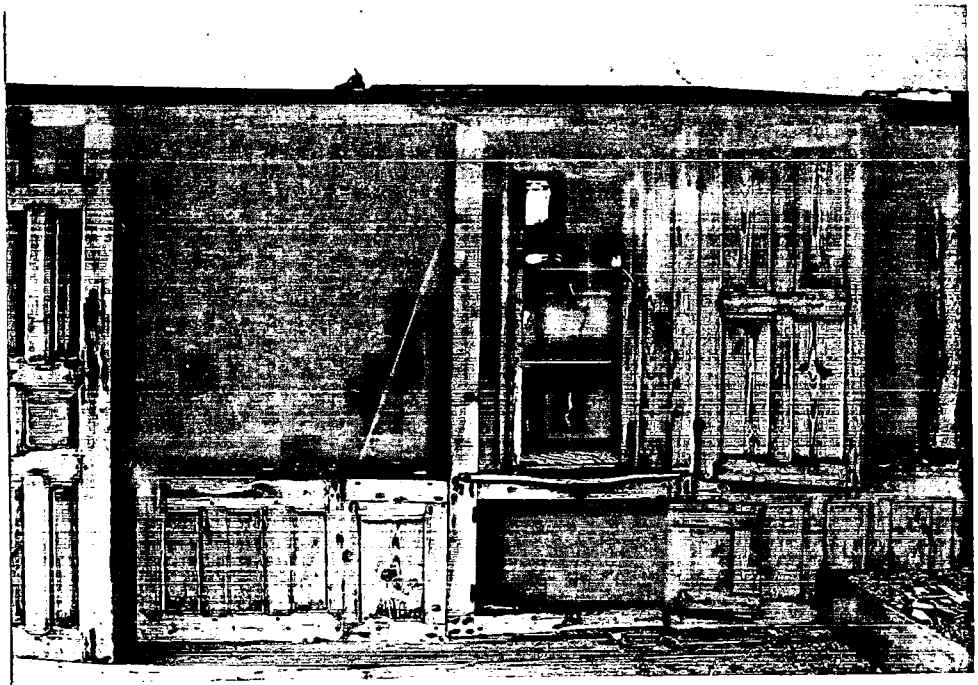
Resim 138. Burhan Erdim Evi: Dış cephe

Resim 139. Burhan Erdim Evi: Başoda

Resim 140. Burhan Erdim Evi: Başoda

Resim 141. Burhan Erdim Evi: Başoda

TABLO.I — EV SIRA NO. 26 — GÖZLEM TARİHİ. 26 Mart 1993

BULUNDUĞU YER	il: Balıkesir	ilçe: Edremit	mah/köy: Altınoluk	sokak: cam mah.	kapı no:
YAPININ ADI	Burhan Erdim Evi	YAPIM YILI	19.yy.	KİTABE	
BUGÜNKÜ DURUM	☐ iyi ☐ orta ☒ kötü	kullanılmıyor: x	kullanılıyor	işlev	BUGÜNKÜ SAHİBİ

MİMARİ TARZI	klasik	barok	ampir	diğer

PLAN TİPOLOJİSİ	dış sofa	iç sofa	orta sofa	eyvan	sekilik	köşk	taht
	x					x	

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ

	yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
ALT KAT		ahşap	kerpiç	70					
ORTA KAT		ahşap	kerpiç	70	14				
ÜST KAT		ahşap	kerpiç	70	14				

CEPHE ÖZELLİKLERİ

	sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla sıralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	boyama taklidi: tuğla	boyama taklidi: taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
DIŞ DUVAR DOKUSU — ALT KAT	x												
ORTA KAT					x								
ÜST KAT					x								

BEZEME (kalemişi)

	bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
ALT KAT				
ORTA KAT				
ÜST KAT				

ÇIKMA

çıkmasız	arta-üst kat birlikte çıkma	üst kat çıkma	üst kat tekrar çıkma	oda çıkmalı	kat çıkmalı
		x		x	

ÇIKMA DESTEĞİ

desteksiz	bindirme	düz furuş	eğri furuş	bağdadi içbükey	bağdadi dışbükey	konsol
				x		

PERVAZLAR

KÖŞE	pervazsız	düz: x	toskan dorik	diğer		
KAT	saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası: x	silmeli	diğer
SAKAF	pencere üstü: x	cephe boyunca				

PENCERELER

	boyut	pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
ALT KAT							
ORTA KAT							
ÜST KAT	75x129 (x)						

KAPAK

boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diğer	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer
75x130	x				x	2	x			

PARMAKLIK

boyut	yapım sistemi: lokmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı			KAFES	boyut
75x66		x		x				x		

TEPE PENCERESİ

	boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	kemerli: daire	kemerli: basık	kemer taklidi: sivri	kemer taklidi: daire	kemer taklidi: basık	alçı motif sekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
DIŞLIK	46x88	x												x	x		
İÇLİK							x			x							

KAPI

boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl	mutfak	hela	diğer
175x220	x			x						x		x	x	

ÇATI

biçim: 2 eğimli	4 eğimli	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok	çatı kaplaması: pedavra	kiremit	diğer
	x				x		x	

SAÇAK

genişlik: 50 ↓	75 50	100 75	↑ 100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	şınsal	dere
	x			x			x				x					

TABLO.II EV SIRA NO.26 İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak
250	x						x	x		x		

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	sayısı	taşlık	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere
290		x			2	x						x

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer
						x						x	x	

ASMA KAT ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar										
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer
200	x	x				x	x				

SOFA

yükseklik	tür			açık			kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi		sofa penceresi				
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere		alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt camsız	üst	alt camlı	alt camsız	üst	kapak	parmaklık
300	x						x			x									

merdiven yeri			merdiven biçimi					merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer		direkli	kapılı		
x				x				2				

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi				eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: h:

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi				sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: h:

KÖŞK KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kot	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	b: h:
310	2				x				x			x	x	

ORTA KAT ÜST KAT

boyut	konum					giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre			cepheye göre		duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
a: 407 b: 414 h: 305		köşe	orta	sokak	bahçe										
	ayrık			x		x									
	bitişik	x													

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar			
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	musandra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diger
a: 80 h: 189	iç	dış										x			

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir	
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		b: 86⁵ h: 23	
b:	h:	16⁵	16⁵	17	x							

BAŞODA ODA

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı alt	sayı üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan
27	129	117	6	5	3								16	195	103

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h
									x	60

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h
191	59	131		x		x				

ocak										
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum		plan		dış cepheye çıkıntı		ocak kapağı	duman tepme rafı
			dış duvar	iç duvar	dörtgen	daire	var	yok		

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi							yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli						
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir

TABLO. III EV SIRA NO. BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP

		merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
		kırlıklık	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklı	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklı	kemer	kapak	mandal	yüklük üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklı	kafes	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME geçme	tablalı													x						x					
	kündekari																								
çivili	çıtalı																								x
	pasalı									x															
OYMA																									
YONTMA															x										
TORNA		x															x				x				
PROFİLLEME																	x								
BAĞDADİ																									
DOKU FARKI																									
BOYAMA																									

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri								
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli		tekne tavan		şişhaneli					pasalı			
		düz	göbekli	aynalı	kubbeli	tek	çift	düz	oymalı	kıvrımlı	dar	geniş		
												oymalı	profilli	
x			x			x		x						

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama			x														
bağdadi sıva																	
deri_bez																	

tavan göbeği																				
kesit		biçim							motifler											
yassı	dışbüley	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer	
x				x									x							

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	lake	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu

motifler														
doğal bitkisel										geometrik				
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler										
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva													
malakari													
ahşap													

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri_bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

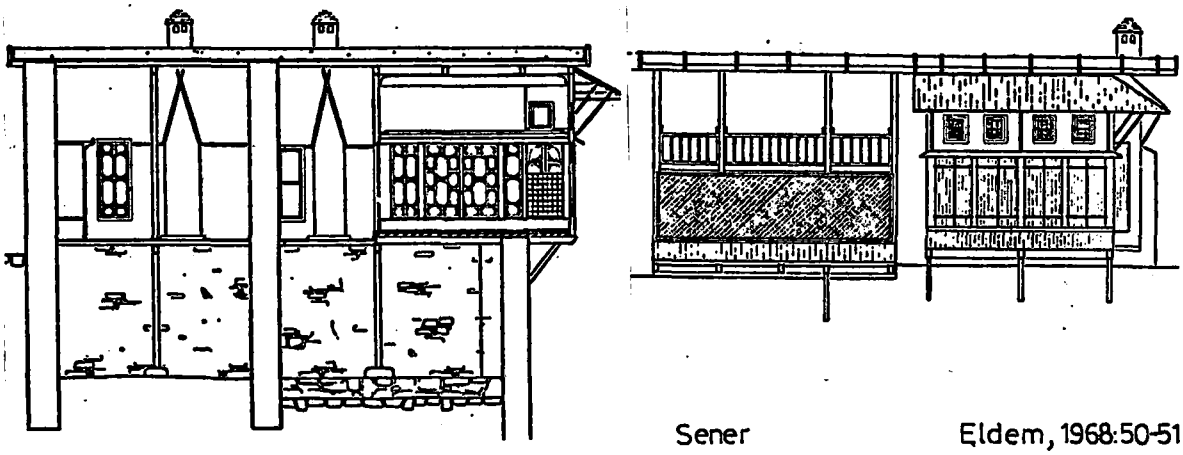
METAL

	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı		fabrika
											tek başlı	çift başlı	
döküm	x	x	x										
dövme													
oyma_yontma													

IV.27. ŞEVKET GÜR EVİ

Alanya Kaleiçi Tophane Mahallesi'nde bulunan ev, 19. yüzyıl yapısıdır. Bugün sofa ve mutfağın olduğu bölüm yıkılmış, kalan kısımlarda ise bozulmalar başlamıştır. Kaynaklardan anlaşıldığına göre esas kat planı bir sofa çevresindeki 2 oda, mutfak ve *çağnışır*'dan[11] oluşmaktadır (Şener, 1976: 124). İklim koşullarına bağlı olarak yöresel bir özellik olarak ortaya çıkan düz çatılı ancak saçaklı çözümler bu evde de karşımıza çıkmaktadır. Yazlık bölümde sofanın bir kısmının üzeri tek eğimli, alaturka kiremit kaplı çatı iken, kışlık bölümde mertek ve tahta kaplama üzerinde yosun veya yaprak ve sıkıştırılmış killi topraktan oluşan düz çatı sistemi uygulanmıştır. Alt katta kapalı bir avluya açılan ahırlar ve üst kata çıkış merdiveni vardır. Üst katta yazlık kısım olarak ayrılan yerde sofa (*hayat*), *çağnışır*, bir oda (*küçük içeri*), hela ile bunların gerisindeki kışlık bir başka oda (*büyük içeri*) ve mutfak yer almaktadır (Şener, 1976:124). *Büyük içeri* olarak adlandırılan odada kündekari kapaklı dolaplar, geometrik desenler verilmiş çıtalı kaplamalı yüklük kapakları ve hücreler vardır. Tüm ahşap yüzeyler boyalıdır. Düz ahşap yüzeylerde ve hücre kenarlarında basit çiçek motifleri vardır. *Çağnışır* evin tepe pencereleri olan tek mekânıdır. Tepe pencereleri kare açıklıklı, ahşap çerçeveli, açılabilen, vasistas pencere niteliğindedir. Alt pencere açıklıklarında camlı doğrama yoktur. Dışta tablalı kapak, içte ise pencere yüksekliğinin 2/3'ü yüksekliğinde lokmalı ahşap parmaklıkları vardır. Girişe göre karşı duvarda yüklük, pencere önlerinde sedir bulunmaktadır. Odanın tavan kaplaması kare bölüntülü şişhaneli, 6 kollu yıldız göbeklidir. Sofa dış cephesi kafeslerle kapatılmıştır. Ancak bugün evin bu kısmında çökmeler vardır. Geleneksel ve yöresel mimarinin yitmek üzere olan bu özgün örneği bütünüyle yıkılmadan önlemler alınmalıdır.

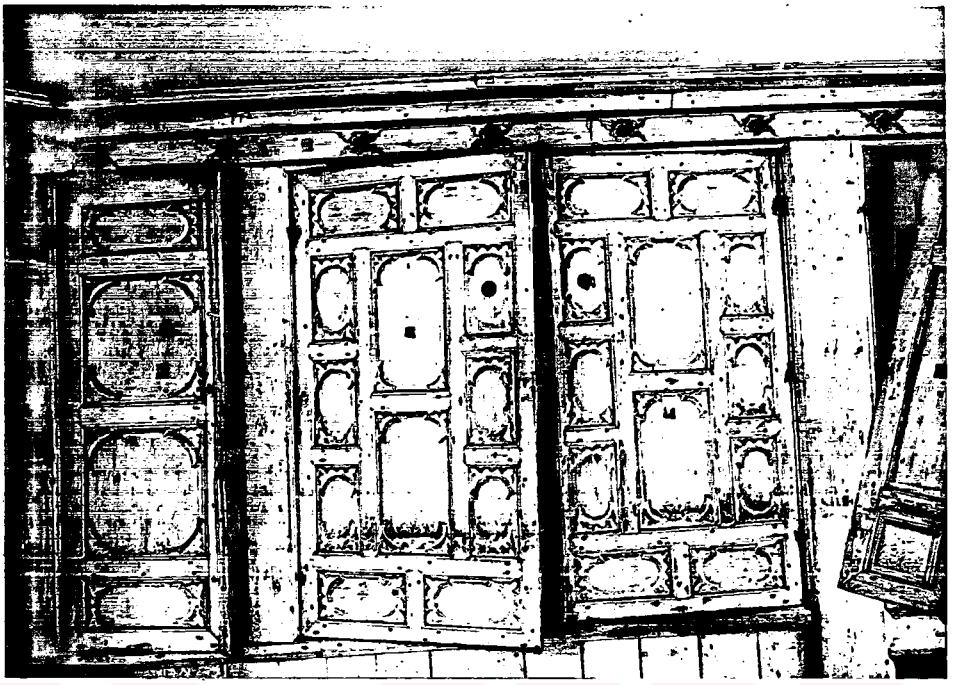
Kaynak:
Eldem, 1968: 50-51.
Şener, 1976: 124-132.

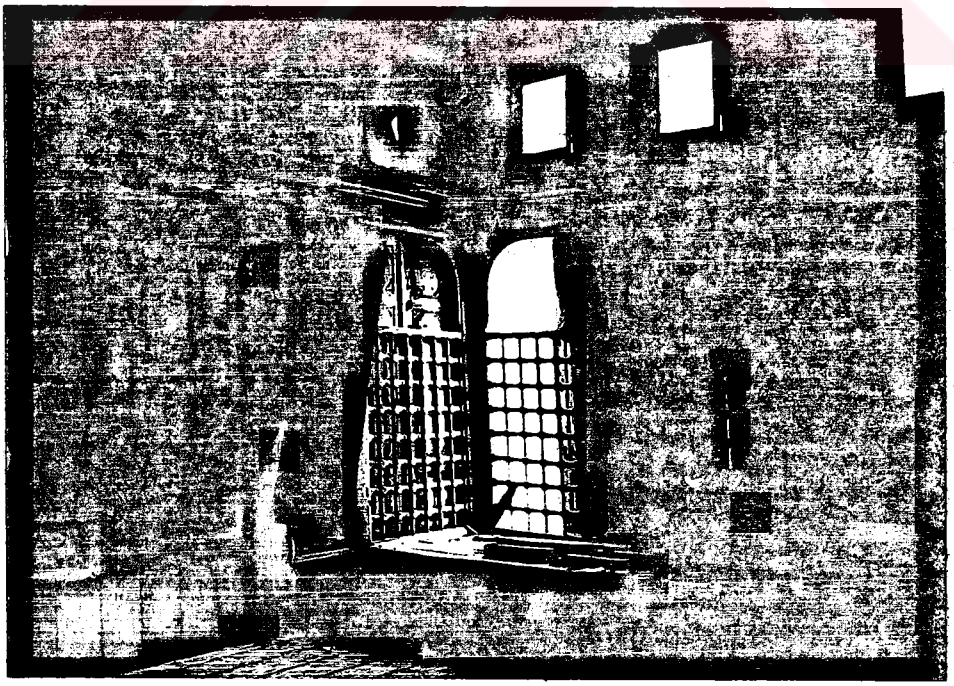
Sener Eldem, 1968:50-51

11. Çağnışır: Başoda

KURUL
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

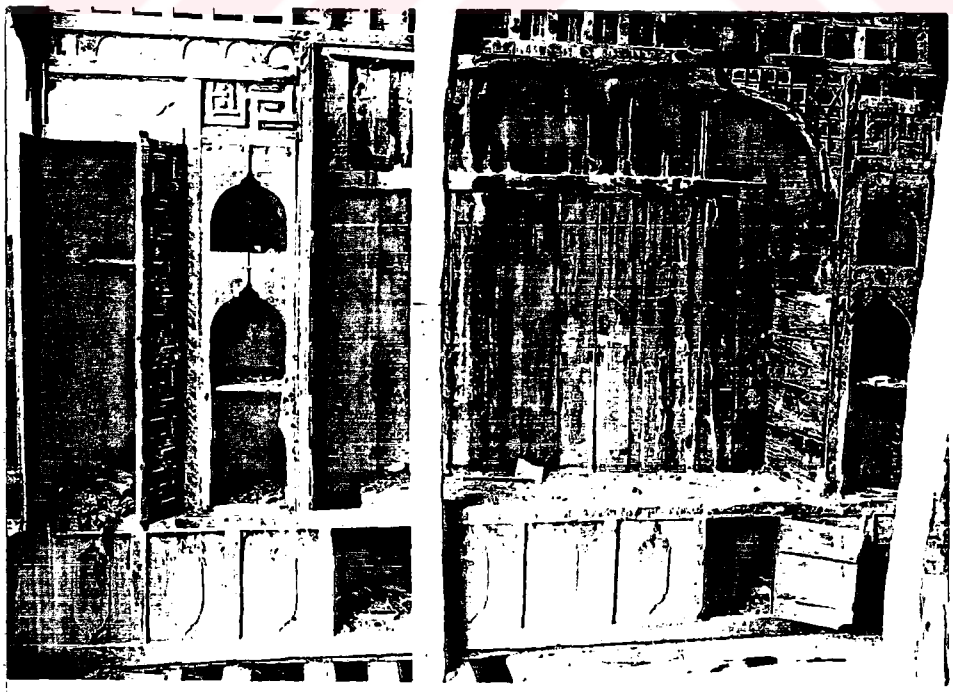
Resim 144. Şevket Gür Evi: *Çağnışır* (Başoda)

Resim 145. Şevket Gür Evi: *Çağnışır* (Başoda)

Resim 142. Şevket Gür Evi: Dış cephe

Resim 143. Şevket Gür Evi: *Büyük içeri* (Yatak odası)

TABLO.1 EV SIRA NO. 27 GÖZLEM TARİHİ. 29 Ekim 1993

BULUNDUĞU YER	il: Antalya	ilçe: Manya	mah/köy: Topbane	sokak: --	kapı no: 25
YAPININ ADI	Şevket Gür Evi	YAPIM YILI: 19.YY.	KİTABE:		
BUGÜNKÜ DURUM	☐ iyi ☐ orta ☒ kötü	kullanılmıyor: x	kullanılıyor:	işlev:	BUGÜNKÜ SAHİBİ: Mehmet Azakoğlu

MİMARİ TARZI: klasik | barok | ampir | diğer

PLAN TİPOLOJİSİ: dış sofa: x | iç sofa | orta sofa | eyvan | sekilik | köşk | taht

STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ

	yapım sistemi: yığma	çatkı	dolgu	duvar kalınlığı: dış duvar	iç duvar	dikme aralığı	tuğla-kerpiç boyutu	derz kalınlığı	diğer özellikler
ALT KAT	x			70					
ORTA KAT									
ÜST KAT		ahşap	taş	70	10				

CEPHE ÖZELLİKLERİ

	sıvasız: taş: ahşap hatıllı	taş: tuğla sıralı	tuğla: düz	tuğla: desenli	sıvalı: düz	boyama taklidi: taş	tuğla	taş-tuğla	malakari	ahşap kaplamalı: geçmeli	yalı baskısı	boyalı	boyasız
ALT KAT					x								
ORTA KAT													
ÜST KAT					x								

DIŞ DUVAR DOKUSU

	bulunduğu yer	motif	bulunduğu yer	motif
ALT KAT				
ORTA KAT				
ÜST KAT				

BEZEME (kalemişi)

ÇIKMA: çıkmasız | orta-üst kat birlikte çıkma | üst kat çıkma: x | üst kat tekrar çıkma | oda çıkmalı | kat çıkmalı

ÇIKMA DESTEĞİ: desteksiz | bindirme | düz furuş: x | eğri furuş | bağdadi içbükey | bağdadi dışbükey | konsol

PERVAZLAR

KÖŞE	pervazsız: x	düz	toskan dorik	diğer		
KAT	saçak hizası	pencere üstü	pencere altı	kat arası	silmeli	diğer
SAKAF	pencere üstü: x	cephe boyunca				

PENCERELER

	boyut	pencereler arası doluluk: alt-alt	alt-üst	çıkmada köşe pencere: var	yok	pencere bölüntüleri: alt kat	üst kat
ALT KAT							
ORTA KAT							
ÜST KAT	82x164						

KAPAK

boyut	yapım sistemi: tablalı	çakma	diğer	malzeme: saç levha	ahşap	kanat sayısı	kanat açılışı: yatay	düşey	yatay-düşey	diğer
82x164	x				x	2	x			

PARMAKLIK

boyut	yapım sistemi: lakmalı	torna	dekupaj	malzeme: ahşap	metal	çubuk sayısı			KAFES	boyut				
82x110	x			x		7x6	x							

TEPE PENCERESİ

	boyut	biçim: düz	kemerli: sivri	daire	basık	kemer taklidi: sivri	daire	basık	alçı motif sekli: geometrik	eğrisel	bitkisel	yazı	diğer	renkli cam	tepe pencereli mekanlar: başoda	sofa	diğer odalar
DIŞLIK	60x60	x															
İÇLİK		x													x		

KAPI

boyut	yapım sistemi: çakma	diğer	kanat sayısı: tek	çift	üzerinde pencere	bahçedeki mekanlar – elemanlar: köşk	çeşme	kuyu	peyke	hiz. oda	çamaşırl.	mutfak	hela	diğer

ÇATI

biçim: 2 eğimli	4 eğimli	diğer	kalkan duvar sayısı	alınlık: var	yok	çatı kaplaması: pedavra	a. kiremit	diğer
								düz çatı

SAÇAK

genişlik: 50 ↓	75 50	100 75	↑ 100	köşe çözümü: dik	yuvarlak	diğer	plana göre hareket	saçak altı kaplama: kaplamalı: sıvalı: düz	eğimli	eğri	ahşap: düz	eğimli	bezemeli	kaplamasız: mertekler: duvara dik	şınsal	dere

TABLO.II EV SIRA NO.27 İÇ ÖZELLİKLER

BODRUM KAT

yükseklik	zemin kaplaması				bodrum katta mekanlar_elemanlar							
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer	ambar	kiler	samanlık	ahır	çamaşırlık	hela	kuyu	ocak

ALT KAT

yükseklik	zemin kaplaması				giriş kapısı sayısı	girilen yer			açık		kapalı	
	kaplamasız	taş	ahşap	diğer		taşlık.	avlu	sofa	direkli	kafesli	camekan	pencere

mekanlar elemanlar	oda	mutfak	işlik	hamam	çamaşırlık	ambar	kiler	ahır	samanlık	ocak	kuyu	abdestlik	hela	diğer

ASMA KAT ARA KAT

yükseklik	asma ara katta_mekanlar elemanlar										
	oda	sofa	galeri	ambar	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir	diğer

SOFA

yükseklik	tür			açık		kapalı		sofa tavanı (odaya göre)			oda penceresi			sofa penceresi			kapak	parmaklık
	dış	iç	orta	direkli	kafesli	camekan	pencere	alçak	aynı	yüksek	alt camlı	alt cams.	üst	alt camlı	alt cams.	üst		

merdiven yeri			merdiven biçimi					merdiven sayısı	merdiven başı		merdiven kapağı	merdiven üstü tahtı
dış yüz	eyvan	diğer	düz	L	U	O	diğer		direkli	kapılı		

sofaya açılan oda sayısı	sofadaki diğer mekanlar_elemanlar											
	eyvan	sekilik	köşk	köşkoda	eyvançe	taht	kiler	hela	abdestlik	ocak	dolap	sedir

EYVAN

yükseklik	sayı	basamak		eyvan tavanı (sofaya göre)			eyvan girişi				eyvan dış cephesi			eyvanda sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: h:

SEKİLİK

yükseklik	sayı	basamak		sekilik tavanı (sofaya göre)			sekilik girişi				sekilik dış cephesi			sekilikte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	içerde	aynı yüz	çıkmalı	b: h:

KÖŞK KÖŞKODA

yükseklik	sayı	basamak		köşk tavanı (sofaya göre)			açık		kapalı		sekialtı elemanlar			köşkte sedir
		sayı	kat	alçak	aynı	yüksek	direkli	kafesli	pencere	camekan	ocak	dolap	hücre	b: h:

ORTA KAT ÜST KAT — BAŞODA ODA

boyut	konum					giriş			giriş kemeri				giriş tavanı		
	plana göre			cepheye göre		duvar yanı	pahlı köşe	diğer	düz	bursa	barok	diğer	alçak	aynı	yüksek
		köşe	orta	sokak	bahçe										
a: 390	ayrık														
b: 430	bitişik	x			x	x								x	
h: 320															

kapı	kapı yapım sistemi			sekialtı tavanı (odaya göre)			sekialtı_sekiüstü birleşimi				sekialtı elemanlar			
	çakma	tablalı	kündekari	alçak	aynı	yüksek	direklik	kemer bursa	kemer barok	kemer düz	parmaklık	musandra	gusülhane	hizm.oda kapısı	diger
a: 96															
h: 186		x													

sekialtı	seki	döşeme tahtası: b			iç duvar dokusu					sedir korkuluğu	sedir
		1. ölçüm	2. ölçüm	3. ölçüm	düz sıva	kalemişi	malakari	ahşap	diğer		b: 97
b:	h:	20	20	20	x						h: 35

pencere						hücre formu			hücre yeri				raf		
parapet	pencere: h	pencere tavan	pervaz: a	sayı alt	sayı üst	klasik	barok	diğer	ocak	dolap	yüklük	diğer	genişlik	raf_yer	raf_tavan

dolap			d. kapağı yapım sistemi			yüklükaltı					
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	gusülhane	dolap	çekmece	sabit	h	
35	40	142		x					x	35	

yüklük			y. kapağı yapım sistemi			yüklüküstü				
genişlik	derinlik	h (kapak)	çakma	tablalı	kündekari	sıva	ahşap	parmaklık	kafes	h
160	70	142		x		x				

ocak											
genişlik	derinlik	yerden yükseklik	konum		plan		dış cepheye çıkıntı		ocak kapağı		duman tepme rafı
			dış duvar	iç duvar	dörtgen	daire	var	yok			

koltuk taşı		ocak-sedir seviyesi			ocak yanında elemanlar		yaşmak biçimi								yaşmak üslubu		
							külahlı			kemerli							
ahşap	taş	alçak	aynı	yüksek	dolap	hücre	ahşap	alçı	taş	ahşap	alçı	taş	düz	daire	klasik	barok	ampir

TABLO. III EV SIRA NO. 27 BEZEME ÖZELLİKLERİ

AHŞAP	merdiven		sofa		eyvan-sekilik			oda girisi		sekialtı			dolap-yüklük					pencere				ocak		tavan
	kırlangıç	kapak	direklik	kemer	direklik	parmaklık	kemer	kemer	kapı	direklik	parmaklık	kemer	kapak	mandal	yüklük üstü	hücre	raf	pervaz	kapak	parmaklık	kalas	yaşmak	koltuk	kaplama
BİRLEŞTİRME geçme tablalı									X				X						X					
BİRLEŞTİRME geçme kündekari																								
BİRLEŞTİRME çivili çıtalı																								X
BİRLEŞTİRME çivili pasalı																								
OYMA																								
YONTMA																								
TORNA																				X				
PROFİLLEME																								
BAĞDADİ																								
DOKU FARKI																								
BOYAMA																								

TAVANDA BEZEME

tavan silmesi		tavan şekli				ahşap kaplamalı tavan yapım sistemleri						
ahşap pervaz	bağdadi sıva	tek düzlemli		tekne tavan		şişhaneli					pasalı	
		düz	göbekli	aynalı	kubbeli	tek	çift	düz	oymalı	kıvrımlı	dar	geniş
X			X			X		X				oymalı / profilli

	motifler													uygulanan renkler			
	3'gen	6'gen	kare	yıldız	badem	kabara	çiçek	yaprak	çark	volüt	rozas	girland	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu
ahşap kaplama			X														
bağdadi sıva																	
deri_bez																	

tavan göbeği																						
kesit		biçim						motifler														
yassı	dışbüley	4'gen	6'gen	8'gen	daire	oval	şemse	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	badem	çark	çiçek	yemiş	volüt	rozas	girland	diğer			
X											X											

YÜKLÜK DOLAP KAPAĞI BOYAMA

yapım tekniği			biçim				üslup				uygulanan renkler			
kalemişi	take	yağlı boya	yüzey	kenar (su)	çerçeve	diğer	klasik	barok	ampir	diğer	kuvvetli kontrast	pastel	degrade	sade uyumlu

motifler														
doğal bitkisel										geometrik				
çiçek	yaprak	vazo	yemiş	bahçe	köşk	perde	volüt	rozas	diğer	3'gen	4'gen	6'gen	yıldız	diğer

DUVARDA BOYAMA

	doku		motifler										
duvar yüzeyi	kabartma	düz	çiçek	vazo	yemiş	köşk	selvi	cami	perde	akant	volüt	girland	diğer
sıva													
malakari													
ahşap													

DUVAR RESMİ

bulunduğu yer	yapıldığı yüzey			konu						
	sıva	deri_bez	ahşap	kent	doğa	deniz	saray	kule	yelkenli	diğer

METAL

	kapı			pencere		parmaklık		dolap-yüklük kapağı			çivi		
	kilit	ayna	kulp	yeldemir	kanca	çubuk	lokma	kilit	ayna	kulp	el yapımı		fabrika
											tek başlı	çift başlı	
döküm													
dövme													
oyma_yontma													

V. TEPE PENCERELİ EV ÖZELLİKLERİ

V.1. CEPHE ÖZELLİKLERİ

Türk Evinde evin dışından çok, içine önem verilmiş; içteki boyalı, bezemeli özenli oda ve sofa cephelerine karşın özellikle sokağa bakan dış cephelerde yalınlık aranmıştır. Bunda alışkanlık ve geleneklerden ötürü yaşantının daha çok evde geçmesi önemli bir etkendir.

Türk Evinde cepheyi daha çok pencere düzeni belirlemiştir. 17. yüzyıl örneklerinde, oda pencereleri daha çok sofaya açıldığı için, sokak cephesi az pencerelidir. Bu dönemde cephede çıkma yok ya da tek yönlü küçük bir çıkma vardır (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 1). 17. yüzyılın 2. yarısından sonra cephede pencereler artırılmış, tepe penceresi boyutları ise küçük tutulmuştur (Eldem, 1987. cilt 1: 43, 44). Bu dönemde açık dış sofalı cepheler direkli ve direkler uçları profillenmiş geniş başlıklarla saçakaltında tabana bağlanmış halleriyle oldukça özenli cephelerdir (Eldem, 1987. cilt 1: 43). Direkler genellikle Bursa kemerleriyle birbirlerine bağlanmışlardır. Direk ve kemerler boyalı bezemeli (Burdur: Baki Bey Konağı; Yenişehir: Şemaki; Birgi: Çakırağa evleri gibi) parmaklıklar torna çubukludur. Merdiven ise sofa cephesinin ortasında ya da bir yanında yer alır. Katalog çalışmasına alınan evlerin içinde açık dış sofalı 11 örneğin 4'ünde merdiven sofa ortasında, 7'sinde ise sofanın bir yanındadır (Bkz. Katalog-Tablo II, Tablo 4). Bu dönemde iki kollu, orta sahanlıklı tip, cephede simetri yarattığı için daha çok kullanılmıştır (Burdur: Baki Bey; Kula: Beyoğlu evleri gibi) (Bkz. Tablo 4).

18. yüzyıl ile birlikte sofa cephesi oda çıkmaları ve köşklerle zenginleştirilmiş, giderek dışa kapalı cephe terk edilerek, her yönde dışarıya açık girinti ve çıkıntılarla hareketlenen cepheler oluşmuştur. Bu dönemde alt ve üst pencere aralarında *sakaf* denen rafa benzer silmeler yapılmıştır (Eldem, 1987. cilt 3: 89). *Sakaf* tüm cephe boyunca olabildiği gibi, her pencere üzerinde ayrı ayrı da yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 1). 18. yüzyılda sofaya açılan oda pencerelerinin kalkmasıyla diğer cephelerdeki pencere açıklıkları sayı ve boyut olarak artırılmıştır. Ayrıca bu dönemde iki yönlü çıkmalar büyük eğri furuşlarla desteklenmiştir (Mudanya: Halil Ağa Cami İmam Evi ve Tahir Paşa Konağı; Tekirdağ: Rakoczy; Bebek: Kavafyan; İzmit: Saatçi Ali; Birgi: Çakırağa; Şile: Kabakoz; Mudanya: Cemalaki evleri gibi). Planın dış sofalı şemadan iç ya da orta sofalı şemaya geçmesiyle ev bir cepheli değil, mümkün olduğunca dört cepheli olmuştur (Eldem, 1987. cilt 1: 135). 18. yüzyıldan başlayarak iki odanın çıkma yaptığı simetrik cepheler görülmektedir (Mudanya: Tahir Paşa; Bebek: Kavafyan; Birgi: Çakırağa; Kula: Beyoğlu; Şile: Kabakoz; Edremit: Hacı Kabakçılar ve Ümmetler evleri gibi). Bu dönemde sofa direkleri birbirine bağdadi barok kemerlerle bağlanmıştır. Özellikle barok dönemde artan bir uygulama olarak köşeleri pahlı çıkmalar yapılmıştır (Kastamonu: Tabakoğlu Evi gibi).

Özetle, 17.-18. yüzyıllar boyunca özelliklerin eklenerek oluşturduğu geleneksel ev cephesinde, eğri furuşlar, nakışlı direkler, profilli direk başları ve taban silmeleri, köşe pervazları ve bazı örneklerde silmeli kat pervazları, tahta kapaklı, lokmalı parmaklıklı alt sıra pencereleri ile alçı kayıtlı tepe pencereleri, dış cephede boyamalar ve taş-tuğla derzi taklidi bezemeler, geniş saçaklar en karakteristik özelliklerdir.

19. yüzyılda ise cephede sadeliğe dönülmüş, düz hatlar, girinti-çıkıntısız cepheler elde edilmeye çalışılmıştır. Cephede pencere dizileri sık tutulmuş, her katta benzer boyutlar kullanılarak uyum artırılmıştır (Eldem, 1987. cilt 1: 223). Bu dönemde köşe pervazları başlıklı ve kaideli yapılmıştır. 19. yüzyılın ilk yarısıyla birlikte cephedeki iki sıra pencere dizisi teke indirilerek tepe penceresi geleneğine son verilmiştir.

V.1.1. Dış Duvar Dokusu

Geleneksel Türk Evinde dış duvar dokusu sıvalı, sıvasız ya da ahşap kaplamalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazen tüm cephe aynı doku özelliğine sahipken, bazen de birkaç özellik bir arada bulunabilmektedir. Örneğin alt katlarda taş duvar sıvanmazken, üst katlarda duvar yüzeyi sıvanmış ya da ahşap kaplanmıştır (Bkz. Katalog-Tablo 1). Alt kat taş duvarı sıvasız ise belli aralıklarla konulan ahşap ya da tuğla hatıllar görülür. Tuğla dolgu ise düz örüldüğü gibi dekoratif de örülmüştür. Bu tip sıvasız cepheleri bazı 17. yüzyıl yapılarında görebiliyoruz (Mudanya: Halil Ağa, Hasan Ağa, Kenan Doğruöz; Bursa: Muradiye; Yenişehir: Şemaki ve bazı Ankara evleri gibi) (Bkz. Katalog-Tablo 1).

Cephede sıva düz olabildiği gibi, boyalı ya da malakari bezemeli de yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo I). Boyamalar taş-tuğla derzi taklidi bölüntülü ya da çok çeşitli biçim ve desenlidir. Dış sıva samanlı, kıtıklı; iç sıva kireçli, alçılıdır (Eldem, 1987. cilt 1: 135). Sıvalı cepheli evler 18. yüzyıldan başlayarak yaygınlaşmıştır (Bkz. Katalog-Tablo I).

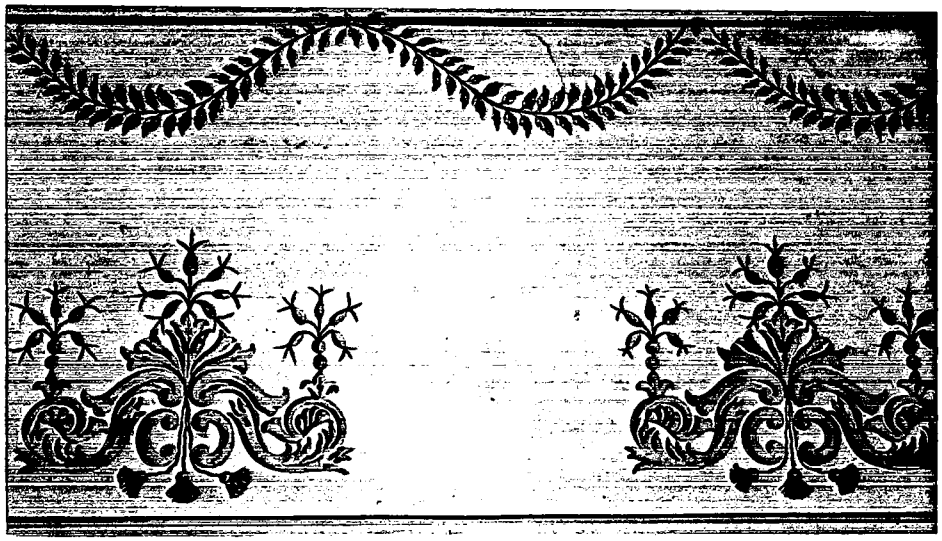
Ahşap kaplamalı cephelerde geçme ya da yalı baskısı teknikleri uygulanmıştır. Kaplama boyandığı gibi (aşı boyası) boyanmadan da bırakılmıştır. Katalog çalışmasına alınan evler içinde (27 örnek) dış duvar doku özellikleri şu şekilde belirlenmiştir (Bkz. Katalog-Tablo I):

sıvasız:	6 örnek	% 22,3
sıvalı:	20 örnek	% 74
ahşap k.:	1 örnek	% 3,7

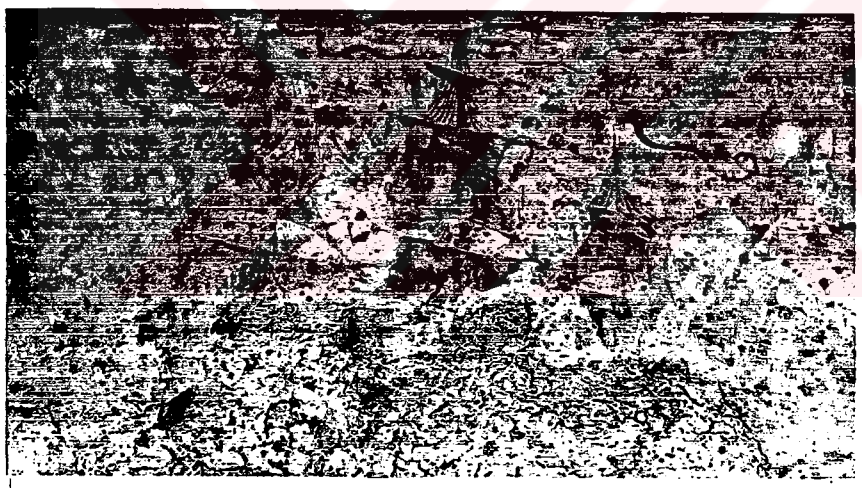
V.1.2. Cephede Bezeme-Kalemişi

Cephede pencere aralarında, pencere alt ve üstlerinde, eğrisel bağdadi kaplı çıkma desteği yüzeyinde; dış sofalı, sıvasız cepheli evlerde sofa cephesinde kalemişi boyamalar yapılmıştır. Bezemeler su, bordür ya da medayon biçimlidir. 18. yüzyıla kadar çiçek, yaprak gibi doğal motifler yapılmış, baroklaşma ile stilize edilmiş motifler, akant, volüt, girlantlar parlak renklerle boyanarak cepheye canlılık kazandırılmıştır. 18. yüzyıl sonunda ise cephedeki kalemişlerinde sadeleşme başlamıştır. Ayrıca taş-tuğla derzi taklidi bezemeler bu dönemde çokça kullanılmıştır. Bu bezemeler zamanla şematik hale getirilmiş, taş ya da tuğla derzi desen giderek şekil değiştirerek başka bir bezeme türü olarak gelişmeye başlamıştır (Eldem, 1987. cilt 1: 136). Bu bezeme türü de zamanla cephede pencere aralarında, alt ve üstlerinde kitabe ve çerçeve şeklini almıştır. Çerçevelerin içleri ise medayon ya da asma kandillerle doldurulmuştur (Eldem, 1987. cilt 1: 136). Katalog çalışmasına alınan evler içinde 8 örneğin (% 3,7) cephesinde kalemişi bezeme vardır (Burdur: Baki Bey ve Taşoda; Yenişehir: Şemaki; İzmit: Saatçi Ali; Bayramiç: Hadımoğlu; Birgi: Çakırağa; Şile: Kabakoz; Edremit: Hacı Kabakçılar evleri). Bu evler içinde 3 örnekte bezeme açık dış sofa cephesindeki oda dış duvar yüzlerinde (Baki Bey, Taşoda, Şemaki), 4 örnekte sokak cephesinde (Saatçi Ali, Hadımoğlu, Kabakoz, Hacı Kabakçılar), 1 örnekte hem sofa hem de sokak cephesindedir (Çakırağa). Bu bezemelerden Baki Bey, Saatçi Ali, Hadımoğlu ve Çakırağa'daki örnekler çerçeve ve kitabe biçimlidir ve içleri çeşitli motiflerle doldurulmuştur. Taşoda'daki bezeme ise stilize çiçek ve yaprak motifleri ile girland desenlidir. Şile-Kabakoz'daki köy evinde ise su biçimli çiçek ve yaprak desenli bezeme (bugünkü durumu) yapılmıştır. Bu bezemelerin 3 örneğinde ise (İzmit: Saatçi Ali, Bayramiç, Hadımoğlu; Edremit: Hacı Kabakçılar evleri) yapım tarihinin de yazılı olduğu kitabeler vardır (Bkz. Katalog-Tablo I).

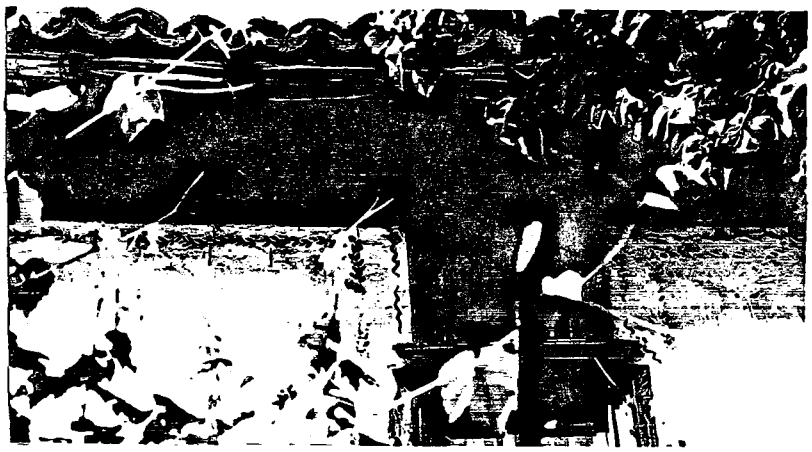
Resim 146. Dış cephede kalemişi

Resim 146a. Taşoda

Resim 146b. Hacı Kabakçılar Evi

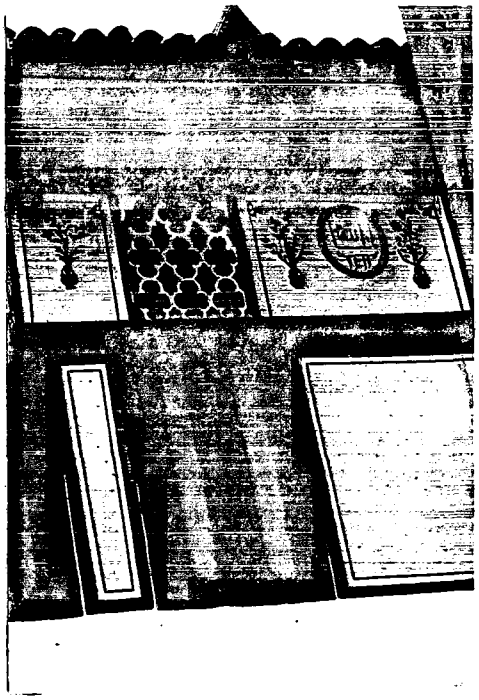
Resim 146c. Kabakoz'da Köy Evi

Saatçi Ali Evi

Hacı Kabakçılar Evi

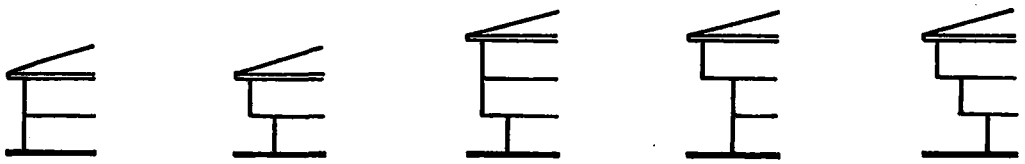
Hadımoğlu Konağı

V.1.3. Çıkma - Destek

Türk Evinde zemin kat, servise ayrıldığı ve zemin rutubetini aldığı için hiç oturulmayan ve bu nedenle de az alan kaplayan kattır (Arseven, 1970:107). Evin oturulan katlarının boyutunu büyütmek ise (üst-esas kat, oturulan kat) çıkmalarla sağlanır. 17. yüzyıl örneklerinde çıkma ya hiç yok ya da tek yönde küçük bir çıkma vardır (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 1, Tablo 2). Zira bu dönemde zemin kat alanının yapılaşma ve sokak genişliği düşünülerek küçük tutulması zorunluluğu yoktur. Alt kat alanı üst kat için de yeterlidir. 18. yüzyıl ile birlikte ise tüm kat ya da tek tek odalarda çıkma yapma geleneği başlamıştır (Eldem, 1987. cilt 1:136). 17. yüzyıl sonu ile 18. yüzyıl başlarında yapılan çıkmalar kirişlemenin uzatılmasıyla elde edilmiş desteksiz (Daday: Hikmet Ağa; Bursa: Muradiye evleri gibi) ya da bindirme destekli (Yeni Cami Hünkâr Kasrı ve bazı Ankara evleri gibi) çıkmalardır (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 1, Tablo 2). Küçük boyuttaki çıkmalarda kirişlemenin uzatılması yeterli olduğu halde giderek çıkmanın büyütülmesiyle destekleme gereği doğmuştur. Bunun için başlangıçta kirişler birkaç kat üst üste bindirilerek çıkma desteklenmiş, daha sonra ise furuş, konsol ve yapım tekniklerine bağdadinin girmesiyle de bağdadi kapı destekler kullanılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 1-2). 18. yüzyılda iki yönlü çıkmaların büyük eğri furuşlarla desteklenmesi bu dönemin en belirgin özelliği olmuştur (Eldem, 1987. cilt 1:136). Furuş destekli sistemde furuşlar alt kat duvarındaki ahşap dikmelerin hizasına getirilir ve kirişlerin altına bir taban konarak bu taban furuşlara dayandırılır. İki yönlü çıkmalarda ise köşedeki furuşa başlık eklenerek kuvvetlendirilir (Tekirdağ: Rakoczy; Bebek: Kavafyan; İzmit: Saatçi Ali; Şile: Kabakoz'daki köy evi gibi).

Çıkmalar, üst kat çıkması, orta ve üst katın birlikte çıkması ve orta kat çıkması üzerinde üst katın tekrar çıkma yapması gibi şekillerde görülebilir (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 1). Daha önce de değinildiği gibi çıkmalar desteksiz ya da bindirme, eğri furuş, düz furuş, bağdadi kaplı içbükey kesitli, bağdadi kaplı dışbükey kesitli ve konsol destekli yapılmışlardır. Katalog çalışmasına alınan evlerden çıkma ve çıkma destekleri ile ilgili şu sonuçlar elde edilmiştir:

çıkmasız	6	% 22,3
çıkmalı	21	% 77,7

6 ev	16 ev	1 ev	4 ev	—
% 22,3	% 59,2	% 3,7	% 14,8	

desteksiz	5	% 18,5
furuş destekli	8	% 29,6
eğri furuş	6	% 22,3
düz furuş	2	% 7,4
bindirme destekli	1	% 3,7
bağdadi kaplı	6	% 22,3

(Katalog çalışmasına alınan evler içinde konsol destekli çıkmaya rastlanmamıştır.)

Resim 148. Çıkma Destekleri

Resim 148a. Bindirme Destek (Yeni Cami Hünkâr Kasrı)

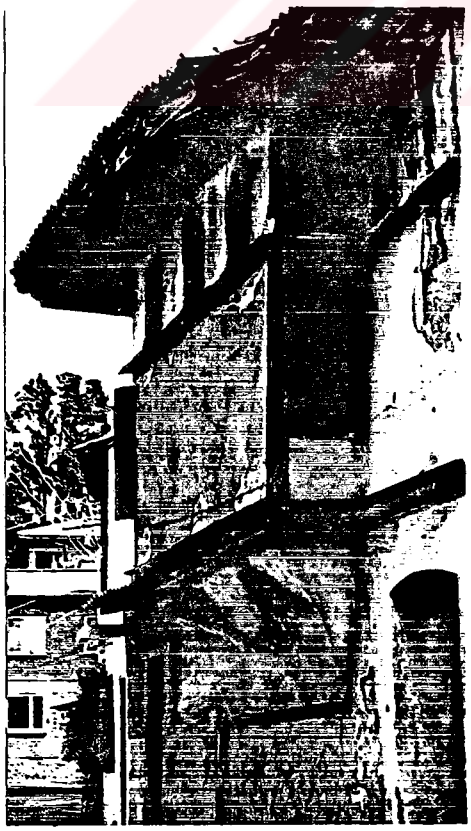
Resim 148b. Eğri Furuş (Kabakoz'da Köy Evi)

Resim 148c. Çift yönlü çıkmada eğri furuş (Kabakoz)

Resim 148d. Bağdadi Destek (Hacı Kabakçılar)

Resim 148 . Bağdadi Destek (Ümmetler)

V.1.4. Çatı - Saçak

Genellikle dört yöne eğimli olan çatı, oturtma (kırma-topuz çatı) sistem ile oluşturulmuştur. Eğim yaklaşık olarak 20 derecedir (Günay, 1981:166). Çatı bağlama aralıkları ve aşıklar seyrek, mertekler sık konulur (Eldem, 1987. cilt 3:162). Çoğunlukla 40-50 cm ara ile konulan mertekler, duvara dik ya da ışınsal olarak yerleştirilirler (Bkz. Katalog-Tablo I). Çatı kaplaması çoğunlukla alaturka (oluklu) kiremit olduğu halde daha eski örneklerde pedavraya da rastlanmaktadır (Günay, 1981:169). Genel olarak kullanılan kiremit boyutu 12-15 x 30-36 cm'dir (Tosun, 1969:18). Yöresel olarak görülen düz dam, iklimin uygun olduğu bölgelerde (Alanya: Şevket Gür Evi ve diğer bazı kaleiçi evleri) uygulanabilmiştir.

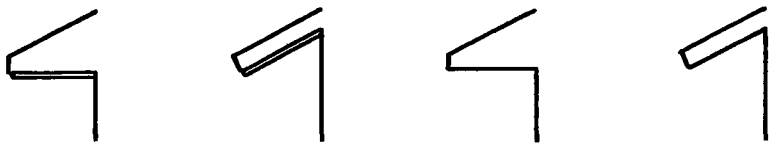
Eski örneklerde bitişik evlerde iki, diğerlerinde dört yöne eğimli tek bir çatı vardır. Çıkmalar tek bir çatı altında toplanarak plana göre saçak hareketi önlenmiştir (Bkz. Katalog-Tablo 1, Tablo 4). Böylelikle girinti çıkıntısız, düz bir çizgide toplanarak kare ya da kareye yakın dörtgen bir çatı biçimi elde edilmiş olur. Saçak, genellikle geniş tutulmuş, 50-100 cm ve hatta 100 cm'den daha geniş yapılmış, köşelerde ise yuvarlatılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 1). Köşelerde yelpaze şeklinde çevrilen mertekler ile geniş saçak daha rahat taşınmıştır (Resim: 149). Ayrıca saçak uçlarında kiremitlerin kaymasını önlemek için *yelkovan* denen pervazlar yerleştirilmiştir (Akok, 1951:6). Geniş saçak, doğaya dönük açık dış sofanın, cephelerdeki pencere takımlarının ve kalemişi bezemelerinin korunumu için düşünülmüştür. Ayrıca bu saçak şekli dere yapımını da gerektirmemiştir. Yağmur suyu saçaktan akarak, evin cephesini ve hatta temelini sudan korumuştur. Saçak altı kaplandığı gibi kaplanmadan da bırakılmış (Resim: 149) ve

Resim 149. Çatı (Saatçi Ali Evi)

kaplamada bezemeye de yer verilmiştir (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 1). Saçak altı ahşap kaplamalı örneklerde geometrik desen ya da çeşitli motiflerle boyalı bezemeler yapılmıştır. Saçak altı çoğunlukla ahşap kaplamalı olduğu halde bazı örneklerde sıvalı olduğu da görülmüştür (Bkz. Katalog-Tablo I). Saçak altı sıvalı ise saçak duvara dik (Hadımoğlu Konağı - restorasyon ?) ya da eğimli olabildiği gibi bükümlü de (Tahir Paşa Konağı) yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 1). Katalog çalışmasına alınan evler içinde (26 örnek) saçak altı kaplaması ile ilgili şu sonuçlar elde edilmiştir (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 1-2).

Saçak altı kaplamalı: 19 ev % 73 Saçak altı kaplamasız: 7 ev % 27

15 ev % 80 | 3 ev % 20 | 1 ev % 14,3 | 6 ev % 85,7

Resim 149. Kaplamasız bir saçakaltı (Hasan Ağa Evi)

V.1.5. Pervazlar

Pervazlar, kat (döşeme) arasında, saçak altında ve köşede strüktür sisteminin kapatılması ve cephesi sıvalı örneklerde sıvaya mastar oluşturması için yapılan kaplamalardır. Pervazlar düzdür, eğer profilli olursa silme adını alırlar. Ayrıca dış cephede pencere alt ve üstlerinde cephe boyunca devam eden pervazlar da yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo I). Çalışma kapsamına alınan 17. yüzyıl yapımı restorasyon geçirmeyen örneklerde (sıvalı ya da sıvasız cepheli) döşeme kirişleri ve köşe dikmelerinin açıkta bırakıldığı görülmüştür (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 1). Başlangıçta düz olan köşe pervazları ise 18. yüzyıl sonlarına doğru başlıklı ve kaideli yapılarak S. H. Eldem'in tanımladığı "toskan dorik" tarz oluşturulmuştur. Ayrıca 18. yüzyıldan başlayarak alt ve üst pencereler arasında küçük saçak şeklinde silmeler (*sakaf, yağmurluk*) yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 1). Eğimli olan sakaf, pencere kapaklarını koruduğu gibi cephede gölge etkisi de yaratmaktadır. İlk sakaf örnekleri tüm cephe boyunca (Şemaki, Rakoczy, Kavafyan, Saatçi Ali, Aynalıkavak, Hadımoğlu, Çakırağa, Beyoğlu, Müderrisoğlu, Hacı Kabakçılar, Ümmetler evleri) yapıldığı halde, 19. yüzyıl ile birlikte yalnız pencere üstlerinde (Alanya: Şevket Gür; Altınoluk: Burhan Erdim evleri) yapılmıştır (Bkz. Tablo 1). Katalog çalışmasına alınan evlerden (27 örnek) pervaz ile ilgili şu sonuçlar elde edilmiştir:

pervazsız:	8 örnek	% 29,6	pervazlı:	19 örnek	% 70,4
			döşeme seviyesi	17 örnek	% 89,4
			pencere seviyesi	2 örnek	% 10,5
			saçak seviyesi	5 örnek	% 26,3
			köşe	10 örnek	% 52,6
			sakaf	13 örnek	% 48,2
			cephe boyunca	11 örnek	% 84,6
			pencere üstü	2 örnek	% 15,4

V.1.6. Tepe Penceresi

Osmanlı mimarisi sivil örneklerinde hangi tarihten başlayarak tepe penceresi yapıldığı tam olarak tespit edilememiştir. Ancak daha önce de değinildiği gibi Osmanlı öncesi Türk mimarisinde tepe penceresi varlığı bilindiğine göre bu geleneğin Osmanlı döneminde de kesintisiz sürmüş olması kuvvetle olasıdır. Alt pencere kapaklarının kapatıldığı durumlarda odaya gereken ışığın sağlanması için getirilen bir çözüm olan tepe pencereleri giderek özenli sivil mimarinin vazgeçilmez bir elemanı olmuş, işlevselliği kalmadığı zamanlarda bile varlığını sürdürmüştür.

İlk örneklerde (17. yüzyıl ortalarına kadar) üzeri tuğla ile sivri kemerli tepe pencereleri (Hikmet Ağa, Halil Ağa, Hasan Ağa, Yeni Cami Hünkâr Kasrı, Muradiye, Kenan Doğruöz, Baki Bey, Taşoda) yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 1, Tablo 3). Daha sonraki örneklerde ise (18. yüzyıl boyunca) tepe pencerelerinin üzerleri tuğla kemer yerine ahşap çerçeve ile kemer taklidi (Halil Ağa Camii İmam Evi, Tahir Paşa, Şemaki, Veli Baba, Rakoczy, Kavafyan, Saatçi Ali, Aynalıkavak Köşkü, Hadımoğlu, III. Selim Odası, Çakırağa, Beyoğlu, Emirhocazade Ahmet Bey, Tabakoğlu, Müderrisoğlu, Kabakoz, Hacı Kabakçılar, Ümmetler, Cemalaki, Burhan Erdim, Şevket Gür evleri) yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo I,

Tablo 1 ve 3). 17. yüzyıla kadar alt sıra pencerelerde camlı çerçevenin bulunmayışı tepe pencere boyutlarının büyük tutulmasını gerektirmiştir (Ulugengin, 1983:248). Bu tarihte tepe pencere boyutu alt pencere boyutuna yaklaşmıştır. 18. yüzyılın sonlarına doğru, batılılaşma etkilerinin getirdiği değişim ve istenilen boyutta cam üretilebilmesiyle birlikte alt pencerelere camlı çerçevelerin eklenmesi sonucu işlevselliğini yitiren tepe pencerenin boyutları küçülmeye başlamıştır (Ulugengin, 1983:249). 19. yüzyıl başlarında ise iki sıra pencere düzeninin tek pencerede çözülmesiyle tepe penceresi kullanımı bırakılmıştır.

Cephe düzeni ve strüktür gereği ilk örneklerde (17. yüzyıl) alt pencere ile üst pencere arasında 70-80 cm kadar doluluk bırakıldığı halde, 18. yüzyıl ortalarında yapım sistemindeki yetersizliklerin aşılması ve beğenilerdeki değişimler sonucu bu doluluk 20-30 cm'e kadar düşürülmüştür (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 2, Tablo 3, Tablo 9).

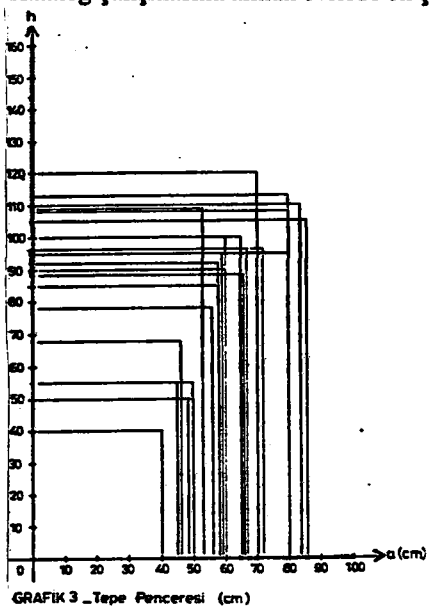

GRAFİK 1 – Alt ve üst pencereler arası doluluk (cm)

GRAFİK 2 – Alt pencereler arası doluluk (cm)

Katalog çalışmasına alınan evlerde en çok görülen tepe penceresi ölçüleri sırasıyla şöyledir:

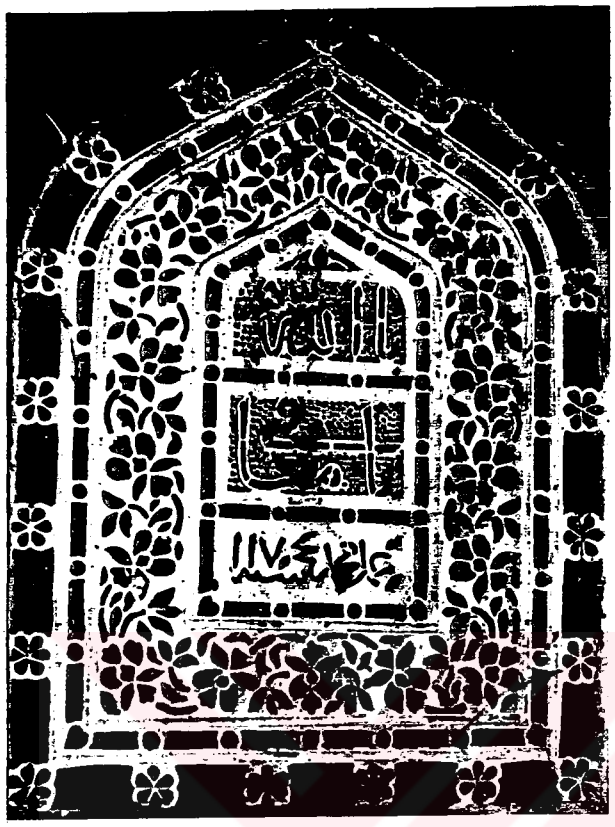
GRAFİK 3 – Tepe Penceresi (cm)

a (cm) : I. 58-60
II. 46-50
III. 80-84

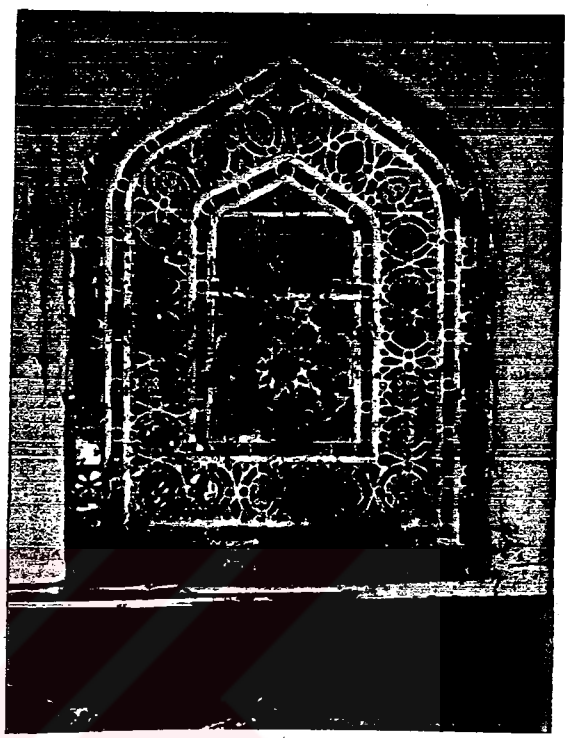
b (cm) : I. 95-97
II. 110-113
III. 85-88

a/h (cm) : I. 0.65-0.67
II. 0.84-0.90
III. 0.74-0.77

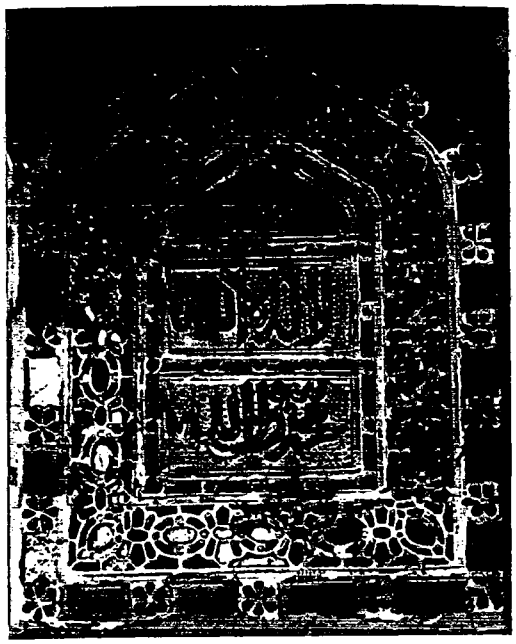
Resim 150. Tepe Pencereleri İçlikler

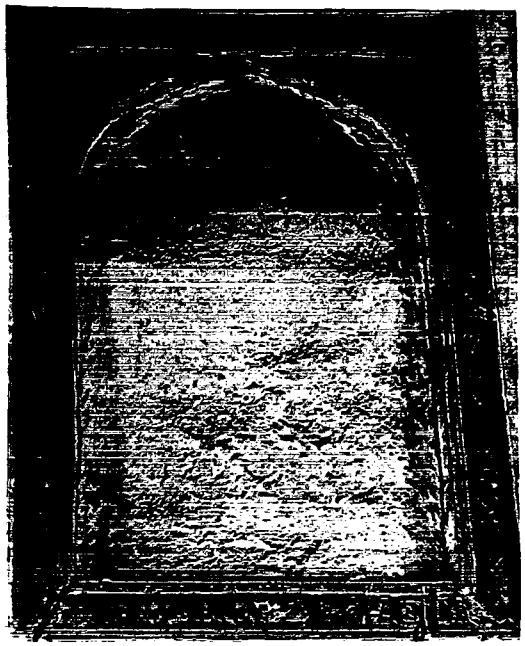
Resim 150a. Hikmet Ağa

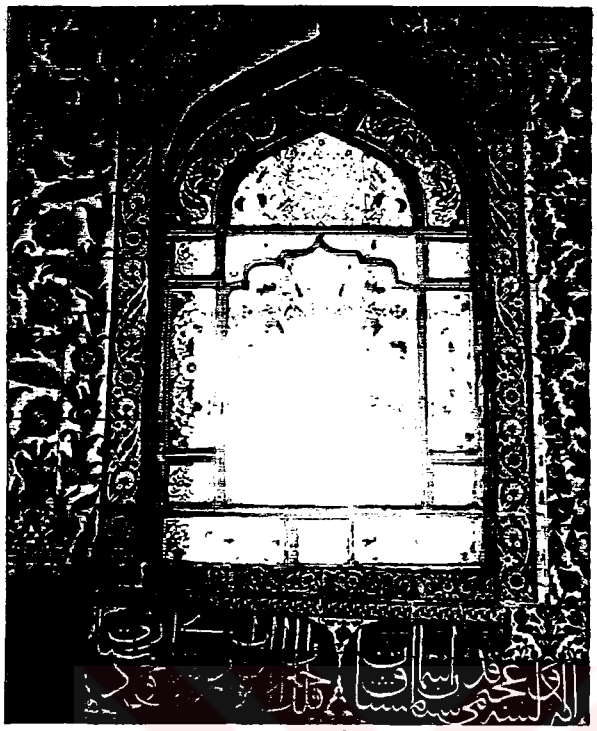
Resim 150b. Hikmet Ağa

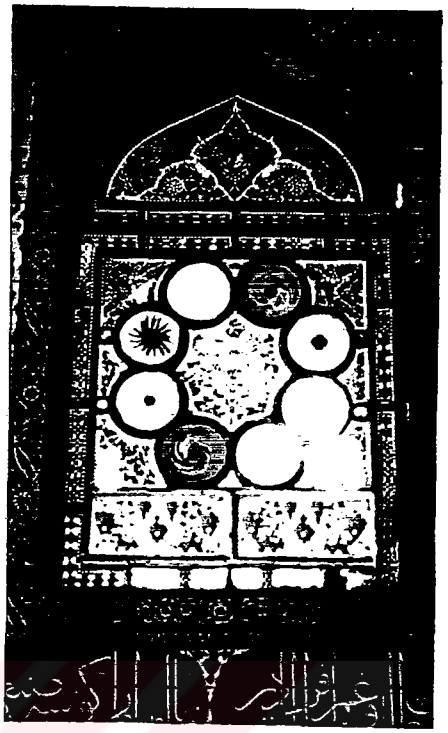
Resim 150c. Hikmet Ağa

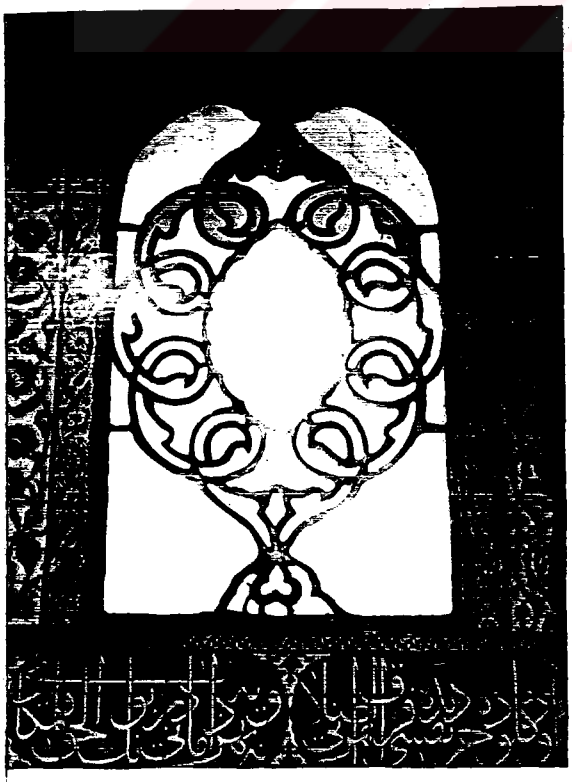
Resim 150d. Hasan Ağa

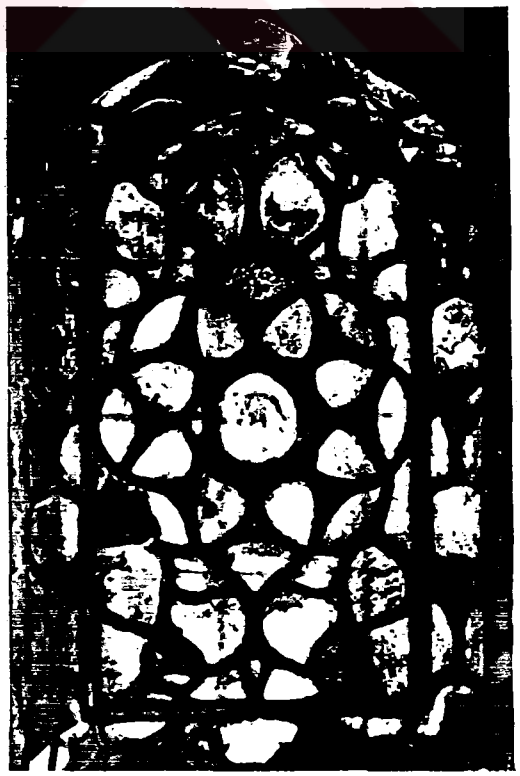
Resim 150e. Yeni Cami Hünkâr Kasrı

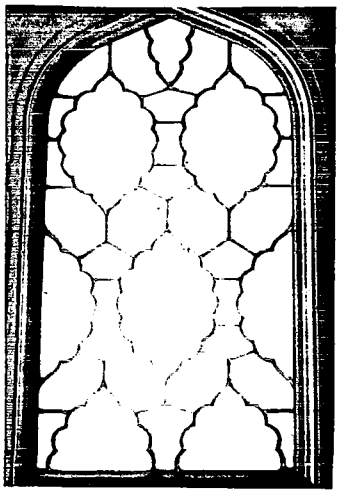
Resim 150f. Yeni Cami Hünkâr Kasrı

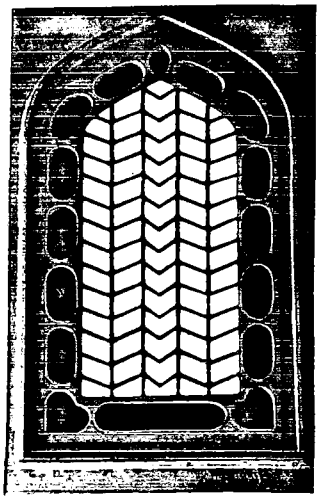
Resim 150g. Yeni Cami Hünkâr Kasrı

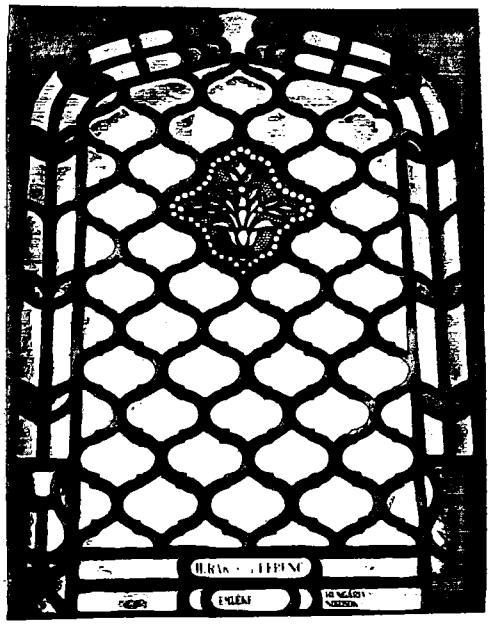
Resim 150h. Veli Baba Evi

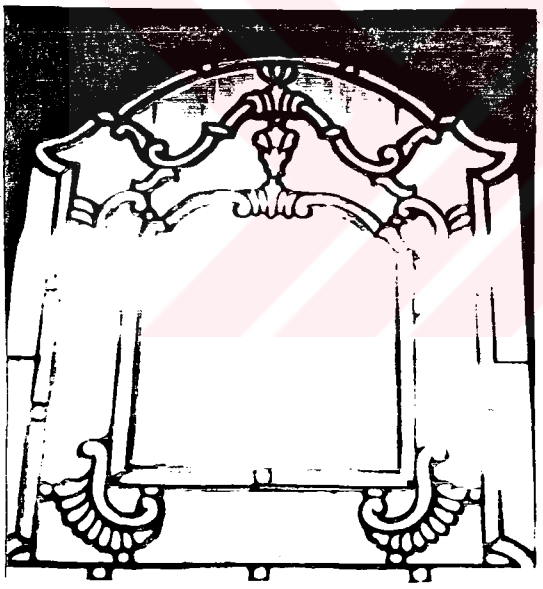
Resim 150ı. Muradiye Evi

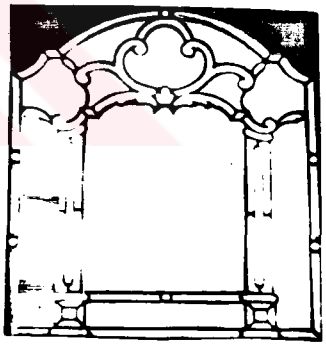
Resim 150j. Taşoda

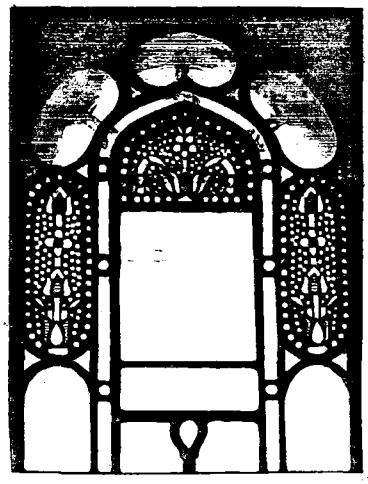
Resim 150k. Rakoczy Evi

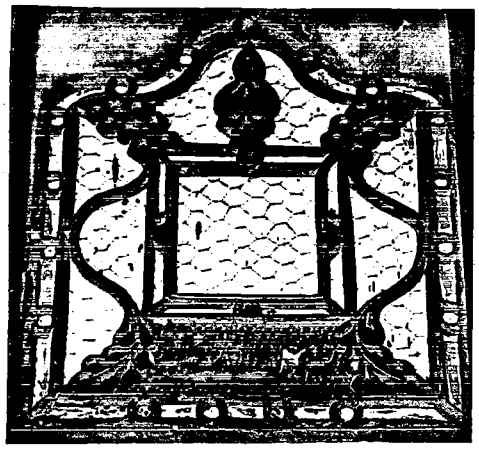

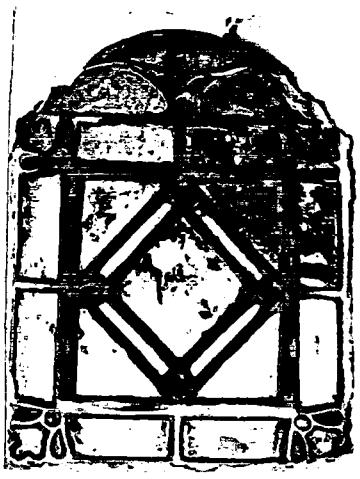
Reism 150l. Kavafyan Evi

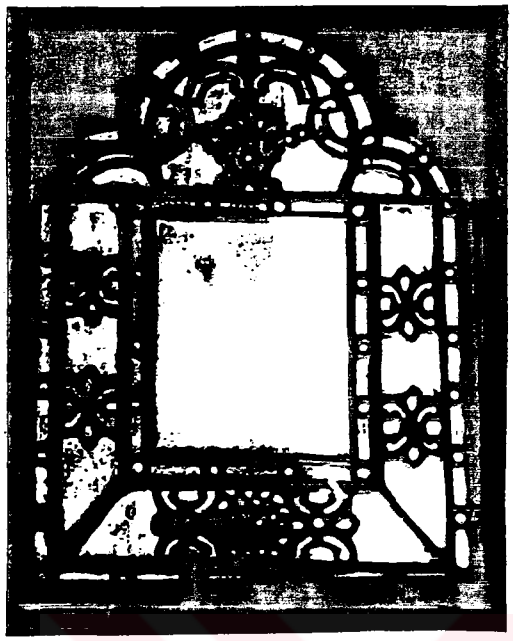
Resim 150m. Saatçi Ali Evi

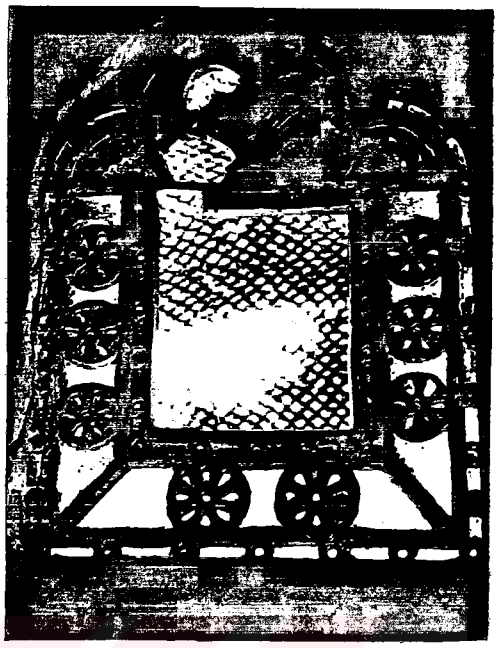
Resim 150n. Emirhocazade Evi

Resim 150o. Beyoğlu Evi

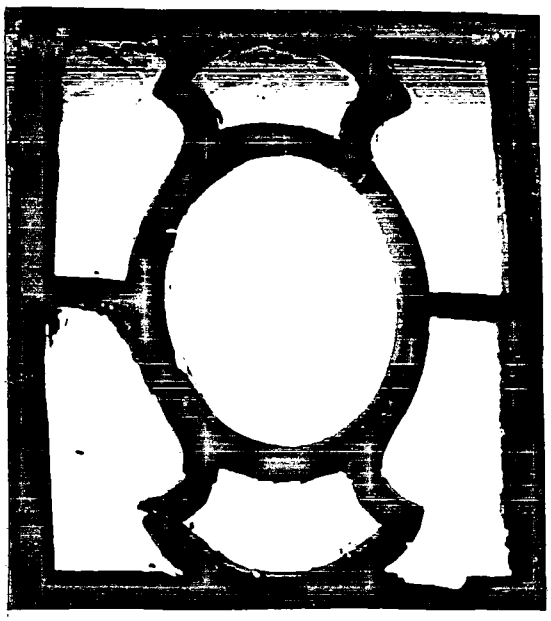
Resim 150p. Tabakoğlu Evi

Resim 150r. Tabakoğlu Evi

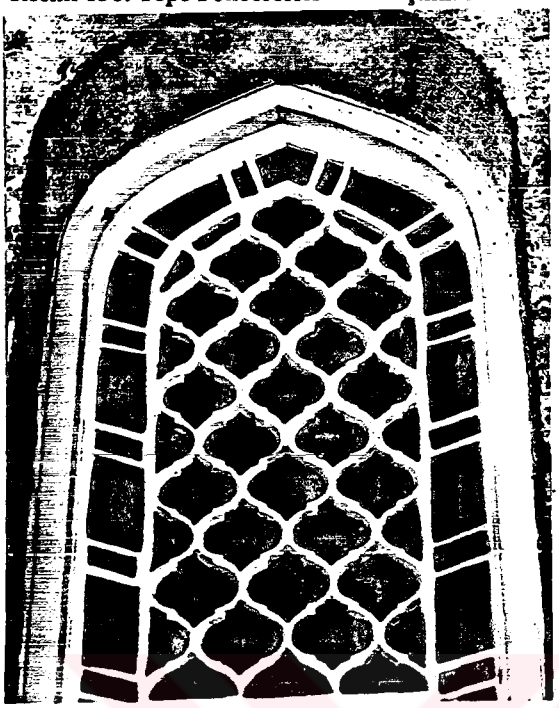

Resim 150s. Ümmetler Evi

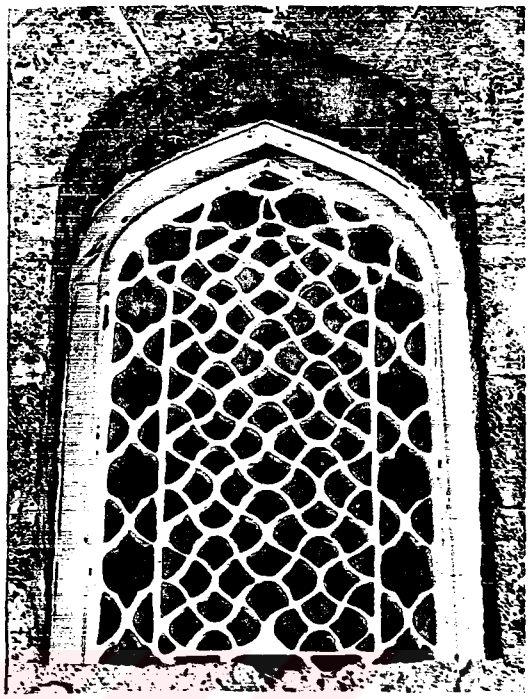

Resim 150t. Kabakoz'da Köy Evi

Resim 150. Tepe Pencereleri Dışlıklar

Resim 150u. Taşoda

Resim 150v. Taşoda

Resim 150y. Hadımoğlu Konağı

V.1.7. Pencere

Türk evi cephe düzeninde pencere önemli bir elemandır. 17. yüzyılda cephede pencere sayısı az, boyutları küçükken, 17. yüzyılın ikinci yarısında pencere sayısı artmış, boyutları da büyütülmüştür. 19. yüzyıl başlarına kadar da altta açılabilen, üstte sabit olmak üzere iki sıra halinde pencereler yapılmıştır. Ancak büyüt boyutta cam üretilmesiyle birlikte alt pencerede cam kullanımına başlanabilmiştir. Bu tarih kesin olarak belirlenememekle birlikte camlı kanatların 16. yüzyılda seyrek olarak kullanıldığı, 17. yüzyılda ancak belirli ölçülerde yapılabildiği ve şehirlerdeki büyük yapılarda bulunduğu ve hatta 19. yüzyıla kadar özellikle Anadolu'da alt pencerelerin camsız bırakıldığı düşünülmektedir (Eldem, 1987. cilt 3: 88). Pencere doğramaları duvar iç yüzüne takılmış ve kanat içe doğru açılmıştır. Kasa ve kanat aynı kalınlıkta olup yaklaşık 3 cm tutulmuştur. Pencere açılış sistemleri 19. yüzyıla kadar fazla değişiklik geçirmemiştir. Açılış sistemi bu tarihe kadar yatay açılımlıdır ve açıklık boyunca iki büyük kanatlı olabildikleri gibi düşeyde de bölünerek 4 ayrı küçük kanatlı yapılmışlardır (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 1 ve 3). Dört kanatlı pencerelerde pencere açıklığı düzeyde 3'e bölünerek altta bir modülün ayrı, üstte iki modülün birlikte açıldığı ya da üstte bir modülün ayrı, altta iki modülün birlikte açıldığı sistemler uygulanmıştır. Düşey açılımlı pencereler 19. yüzyılda başlangıçta yalnız köşkodalarda kullanıldığı halde zamanla tüm yapıda kullanılmıştır. Çalışma kapsamına alınan evler içinde sonradan yenilenenler dışında özgün olan giyotin pencereye rastlanmıştır (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 1 ve 3).

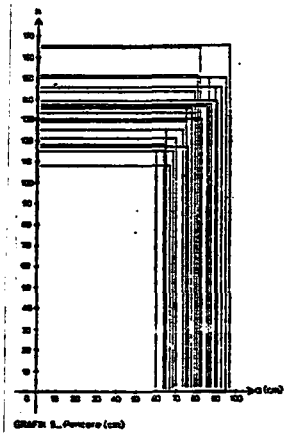
8 örnek	2 örnek	1 örnek	9 örnek	2 örnek
% 36,6	% 9,09	% 4,54	% 40,90	% 9,09

Bazı pencerelerde üst pervaz geniş tutularak, burada bazı yazıların yer aldığı kitabeler oluşturulmuştur. Pencere üstü kitabeler daha çok 17. yüzyıl örneklerinde görülmüştür. Katalog çalışmalarına alınan evler içinde 7 örnek (Hikmet Ağa, Halil Ağa, Hasan Ağa, Muradiye, Baki Bey, Taşoda ve Müderrisoğlu evleri) pencere üstü kitabelidir.

GRAFİK 4 - Pencere pervaz genişliği (cm)

Katalog çalışmasına alınan evler içinde en çok görülen pencere ölçüleri sırasıyla şöyledir:

a (cm) :	I.	74-78
	II.	80-83
	III.	90-95
h (cm) :	I.	150-151
	II.	135-139
	III.	118-121
a/h (cm) :	I.	0.50
	II.	0.58
	III.	0.63-0.65

Resim 151. Pencereler (içten)

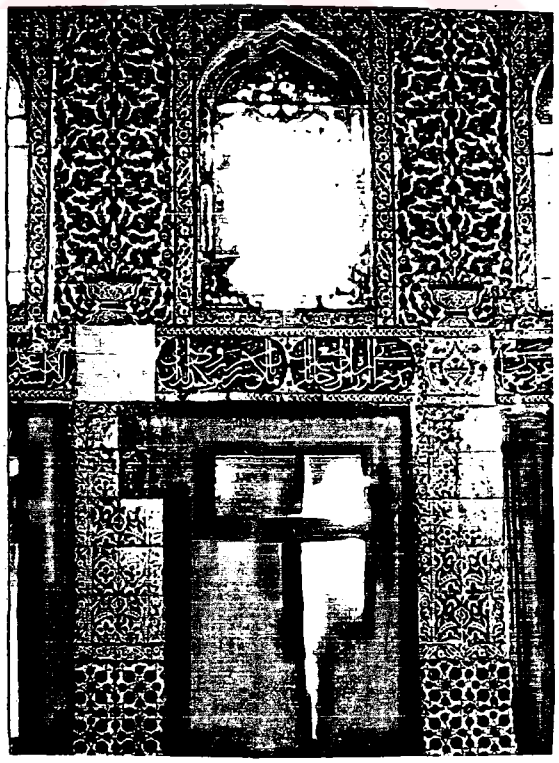
Resim 151a. Hikmet Ağa

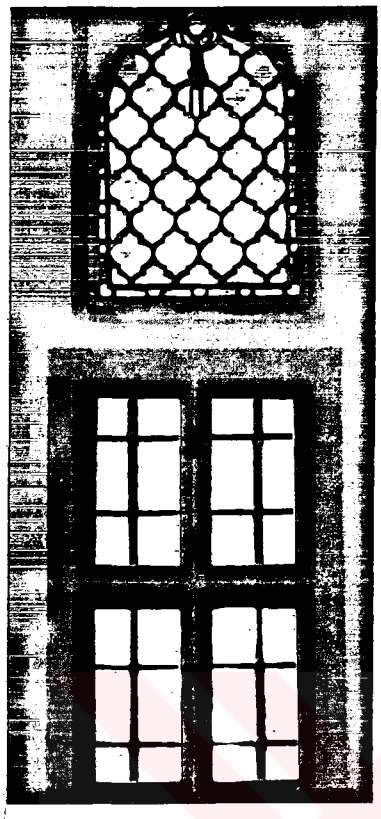
Resim 151b. Halil Ağa

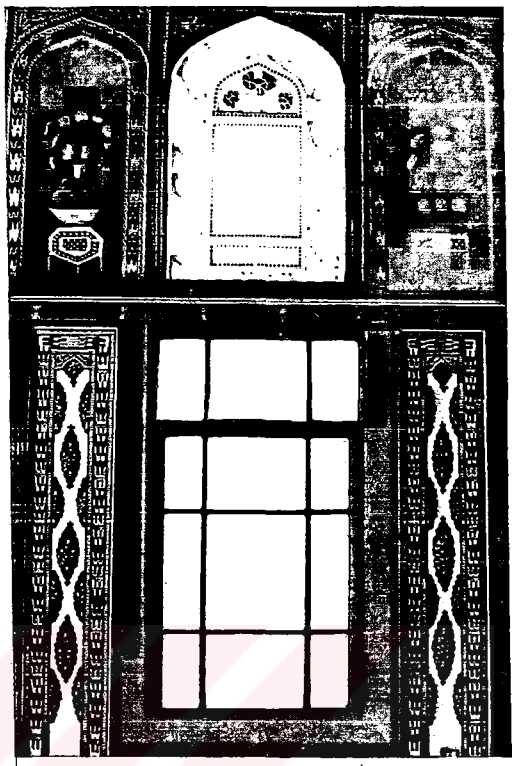
Resim 151c. Hasan Ağa

Resim 151ç. Yeni Cami Hünkâr Kasrı

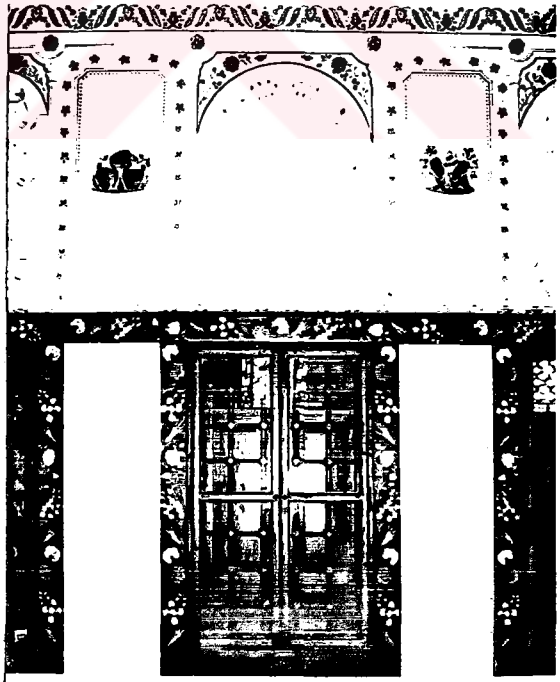
Resim 151d. Halil Ağa Cami İmam Evi

Resim 151e. Tahir Paşa

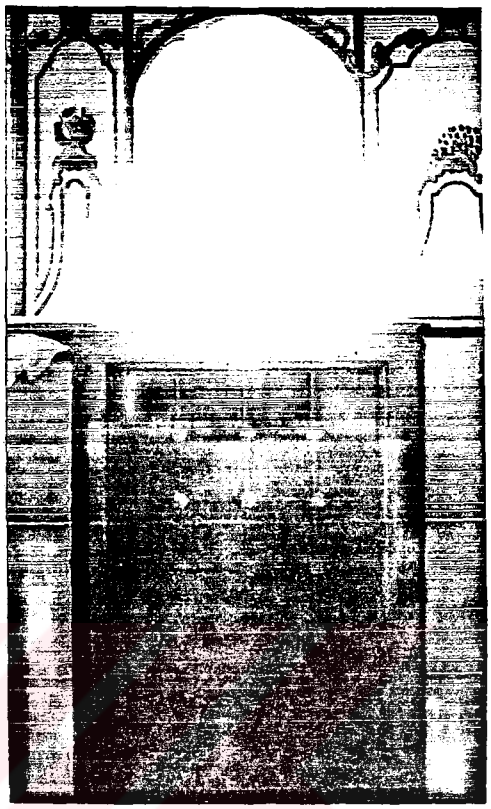
Resim 151f. Veli Baba

Resim 151g. Rakoczy

Resim 151h. Kavafyan

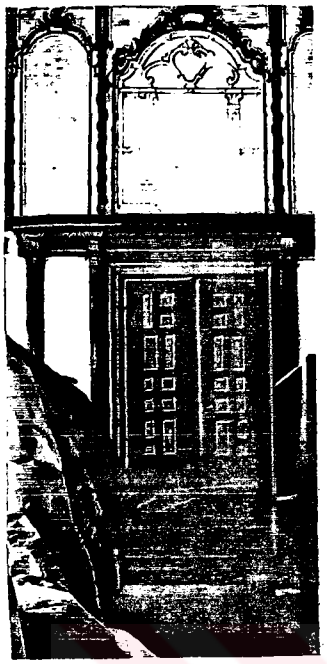
Resim 151ı. Saatçi Ali

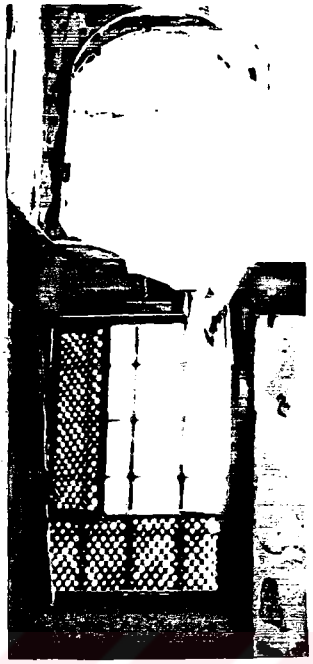
Resim 151i. Tabakoğlu

Resim 151j. Emirhocazade

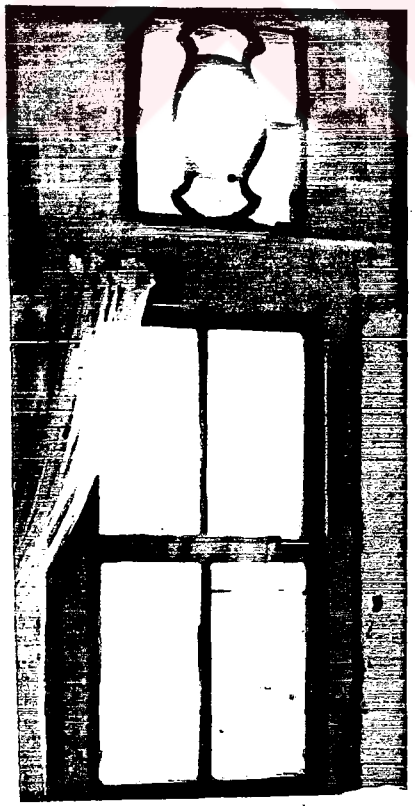
Resim 151k. Hacı Kabakçılar

Resim 151l. Ümmetler

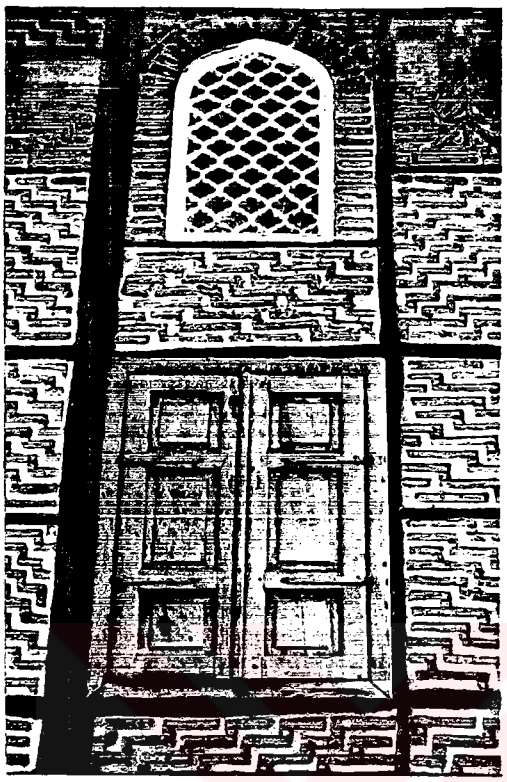

Resim 151m. Ümmetler (sofa)

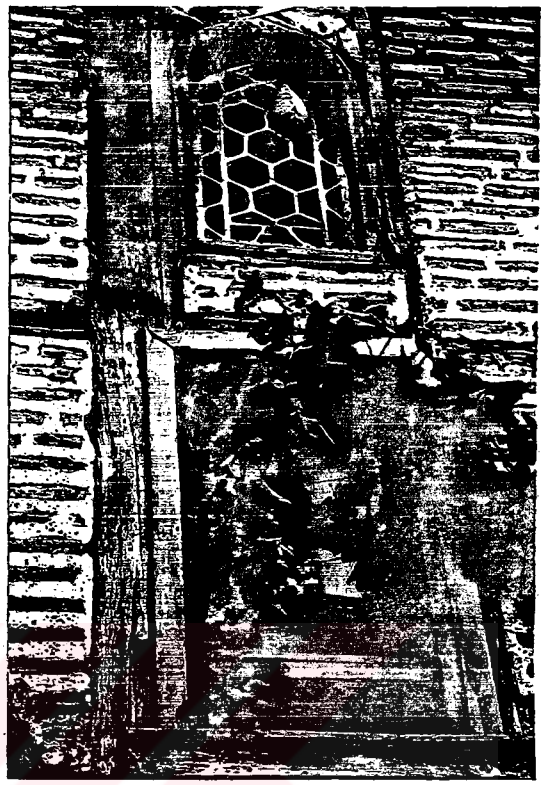

Resim 151n. Kabakoz

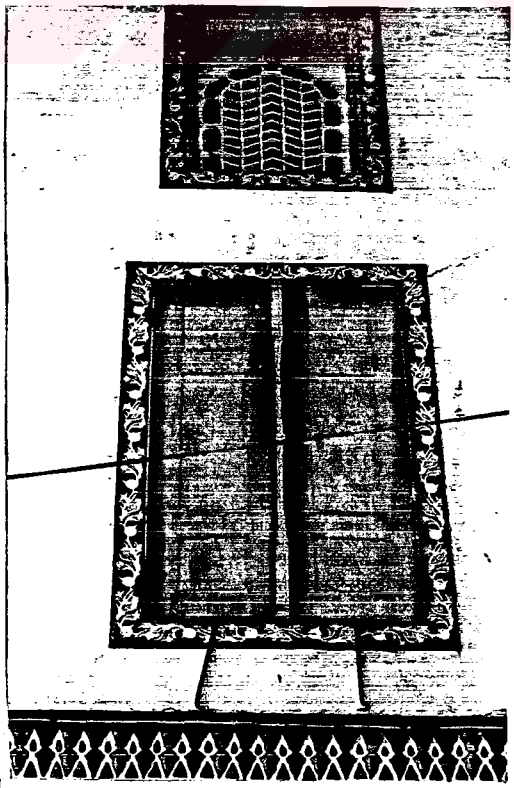
Resim 151. Pencereler (dıştan)

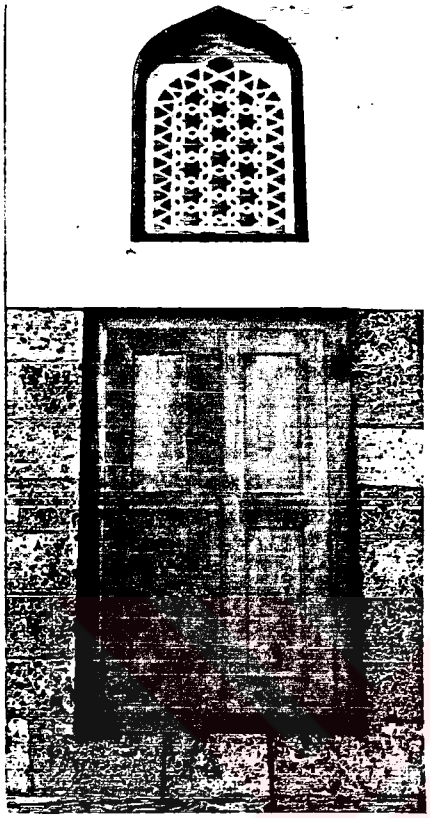
Resim 151o. Muradiye

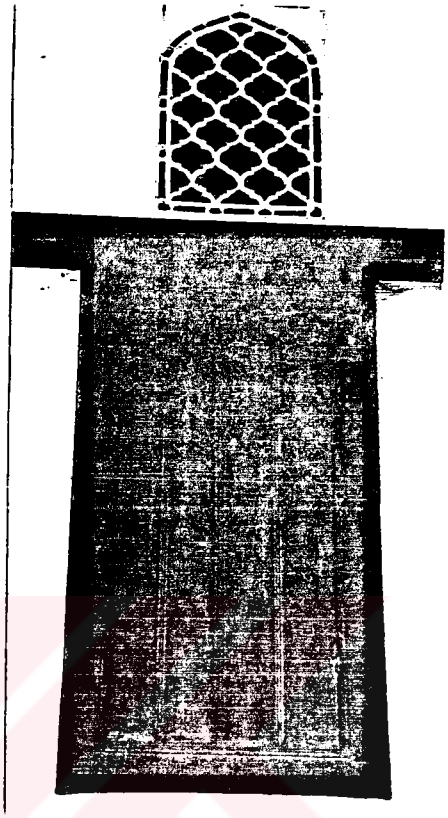
Resim 151ö. Kenan Doğruöz

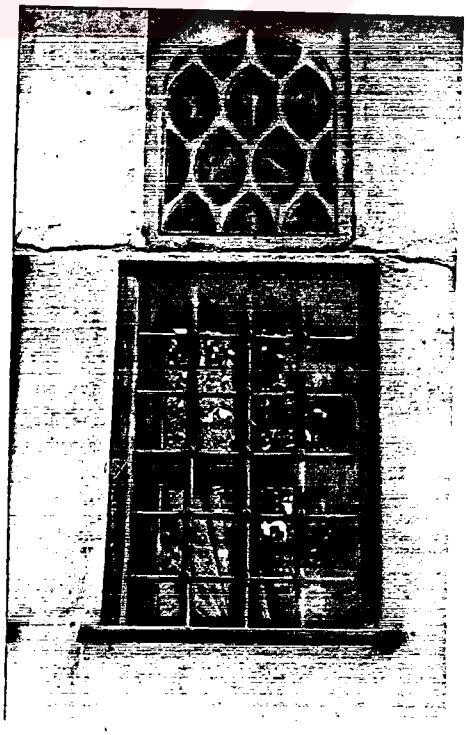
Resim 151p. Baki Bey

Resim 151s. Taşoda

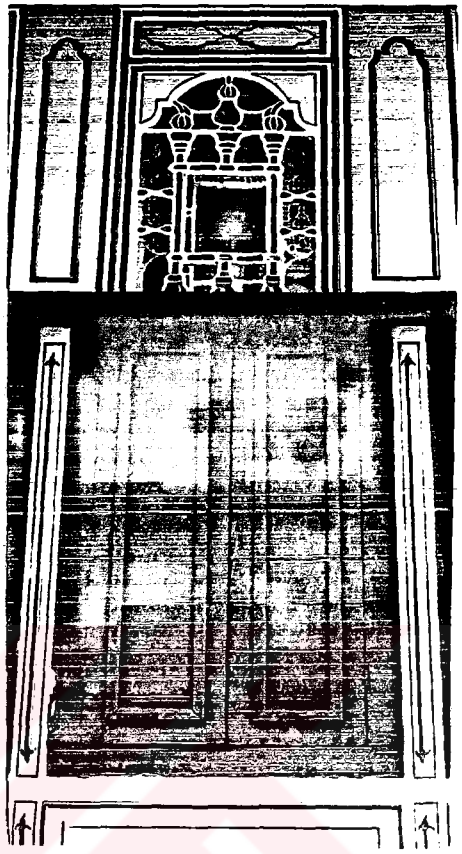
Resim 151ş. Şemaki

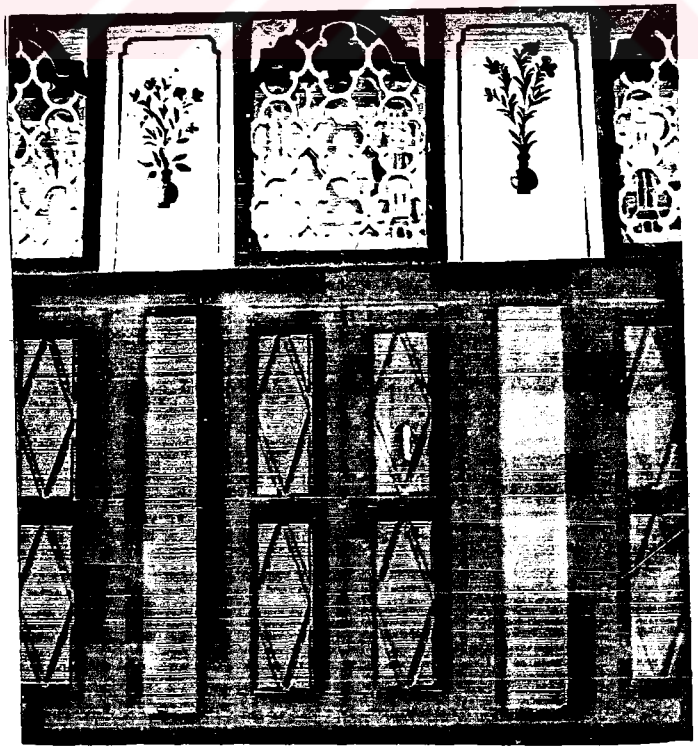
Resim 151t. Halil Ağa Cami İmam Evi

Resim 151u. Veli Baba

Resim 151v. Saatçi Ali

Resim 151y. Hadımoğlu

V.1.8. Parmaklık

Parmaklıklar, pencere boşluğunda doğrama ile kapak arasına yerleştirilirler. Lokmalı, torna (çıkrıkçı işi, çıkrıkçıvari, çıkrıkvari) ya da dekupaj olmak üzere 3 çeşit parmaklık yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 1). Malzeme olarak ahşap ve metal kullanılmıştır. Ahşap lokmalı parmaklıklarda yatay çubuklar ince olup daha kalın ve üzerinde belli noktalarda delikli takozlar bulunan düşey çubukların içinden geçirilir (Akok, 1951:7). Metal lokmalı parmaklıklarda ahşap parmaklıklar gibi oluşturulurlar. Düşey demir çubukların belli noktalarında tavlanarak açılan deliklerden yuvarlak kesitli düz, yatay demirler geçirilir (Akok, 1951:7). Malzeme ne olursa olsun tüm parmaklıklar ahşap bir kasa ile duvara tespit edilirler. Torna parmaklıklar genellikle ahşap ile ve pencere yarı yüksekliğinde yapılırlar (Bkz. Tablo 1). Katalog çalışmasına alınan evler içinde eski örneklerde metal lokmalı (Hikmet Ağa, Halil Ağa, Hasan Ağa evleri, Yeni Cami Hünkâr Kasrı, Muradiye, Kenan Doğruöz, Baki Bey, Taşoda, Veli Baba ve Tabakoğlu evleri ile Topkapı Sarayı III. Selim Odası), daha sonrakilerde ahşap lokmalı (Mudanya Halil Ağa Cami İmam Evi, Şemaki, Rakoczy, Saatçi Ali, Hadımoğlu, Beyoğlu, Emirhocazade, Müderrisoğlu, Hacı Kabakçılar, Ümmetler ve Şevket Gür evleri) ve son örneklerde ahşap torna işi parmaklıklar (Çakırağa, Cemalaki ve Burhan Erdim evleri) yapıldığı tespit edilmiştir (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 1). Yalnız bir örnekte (Bebek: Kavafyan Evi) 3 sıra yatay dizili dövme demir parmaklık görülmüştür. Katalog çalışmasına alınan evler içinde dekupaj parmaklıklara ise rastlanmamıştır[11]. Katalog çalışmasından (toplam 26 örnek) parmaklıklarla ilgili şu sonuçlar elde edilmiştir:

lokmalı parmaklık	22 örnek	% 84,6	ahşap	% 54,4
			metal	% 45,6
torna parmaklık	3 örnek	% 11,5		
dövme demir parmaklık	1 örnek	% 3,9		

V.1.9. Kafes

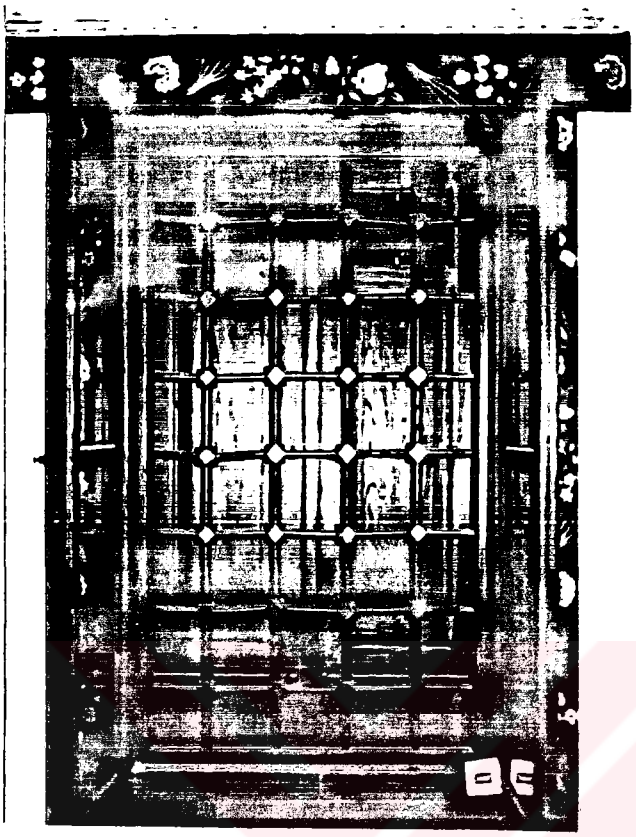
Kafesler, pencere boşluğunda doğrama ile parmaklık arasına yerleştirilirler. İnce ahşap çubukların (~1,5 cm kalınlıkta) yatay ve düşey konumda, dik ya da çapraz 4 köşe delikler oluşturacak şekilde mıhlanarak birleştirilmesiyle yapılırlar ve 4-5 cm eninde bir çerçeveyle kasaya tutturulurlar (Osman, 1983:19). Tüm pencere yüksekliği boyunca, pencere yarı yüksekliğinde ve cumba biçimi çıkmalı kafesler yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 1). Ayrıca Edremit Ümmetler Evi'nde olduğu gibi pencere yüksekliği boyunca ve açılan kanatlı kafesler de vardır (Resim: 154). Pencere yarı yüksekliğinde olan kafesler aşağı ya da yukarı hareketli olacak şekilde düzenlenirler. Kafeslerin halk evlerinin harem dairelerindeki pencerelere hangi tarihten başlayarak takıldığı kesin olarak bilinememekle birlikte bu tarihin tanzimatın ilanından önce (1839) olduğu ve ilk kafes örneklerinin küçük aralıklı parmaklıklar şeklinde yapıldığı düşünülmektedir (Osman, 1983:19).

Katalog çalışmasına alınan evler içinde yalnız 2 örneğin mevcut kafesleri tespit edilebilmiştir (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 1).

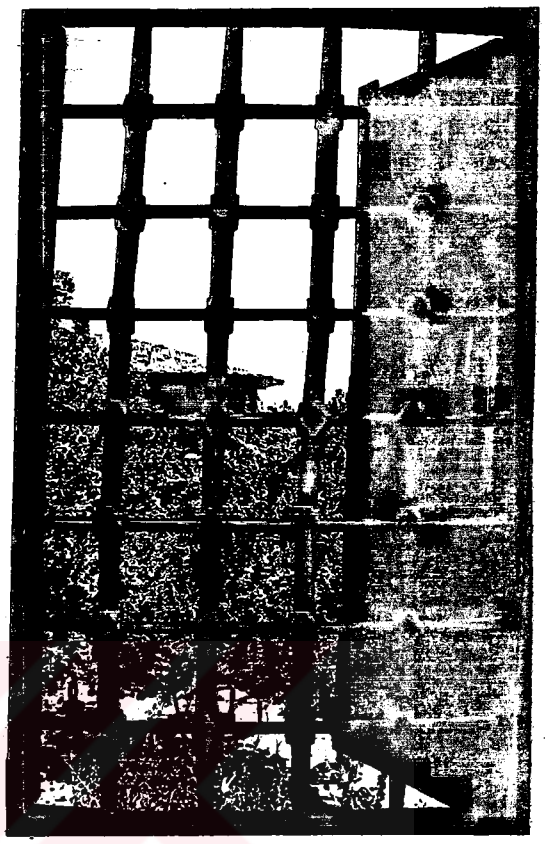
---

11. Dekupaj parmaklıklar daha çok cephenin sadeleşmeye başladığı ampir dönemde görülmektedir (Eldem, 1987. cilt 1: 202).

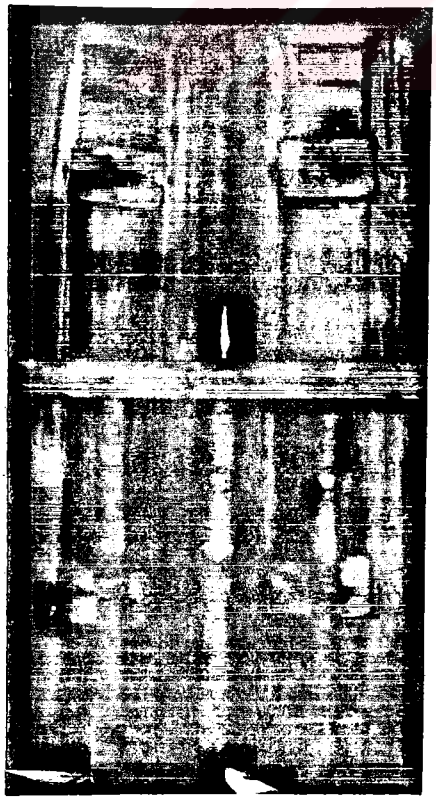
Resim 152. Parmaklıklar

Resim 152a. Lokmalı parmaklık (Rakoczy)

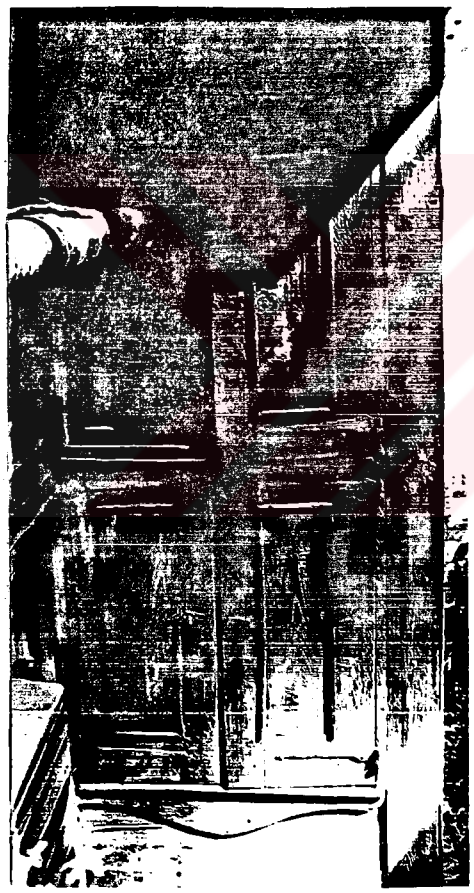
Resim 152b. Lokmalı parmaklık (Emirhocazade)

Resim 152c. Torna parmaklık (Burhan Erdim)

V.1.10 Kapak (Kepenk)

Kapaklar pencere boşluğunun dış yüzüne takılırlar ve dışa doğru açılarak demir menteşelerle pervazlara bağlanırlar. Özellikle camlı çerçeve olmayan dönemde alt pencere boşluğunun kapatılması bu kapaklar sayesinde olmuştur. Kapaklar, yatay ya da düşey açıldıkları gibi bazen aynı pencerede bazı kanatların düşey bazılarının yatay açıldığı görülmektedir (Aynalıkavak Kasrı). Ancak çoğunlukla yatay açılım kullanılmış, bazen de açılım şekli değiştirilmeden kanat sayısı artırılmıştır (Bebek: Kavafyan Evi; bkz. Resim: 153, bkz. Tablo 1). Kapaklar, nadiren saç levhadan, çoğunlukla ahşaptan yapılmışlardır. Katalog çalışmasına alınan evlerdeki mevcut kapakların tümü ahşaptır (Bkz. Katalog-Tablo I). Ahşap kanatlarda tablalı ya da çakma sistemler uygulanmıştır. Ancak bazı örneklerde iç yüzü tablalı, dış yüzü çakma sistemli kapak kanatları da görülmektedir (Bkz. Katalog-Tablo I).

Resim 153. Kavafyan Evi: Pencere kapağı

Resim 154. Ümmetler Evi: Kafes, parmaklık ve kapağı

V.2. STRÜKTÜR ÖZELLİKLERİ

Evler genellikle giriş kat üzerinde asma ya da ara kat ve üst (esas) kat olmak üzere 2 veya 3 katlı yapılmışlardır. Katalog çalışmasına alınan evler içinde (toplam 28 örnek) 22 örnek (% 78,5) 2 katlı, 5 örnek (% 18) 3 katlı, 1 örnek (% 3,5) 4 katlıdır (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 1). Bazı örneklerde giriş katının altında bodrum kat ya da eğimden yararlanılarak oluşturulan depo katı olduğu görülmüştür (Altınoluk: Burhan Erdim ve İzmit: Saatçi Ali evleri gibi). Ayrıca bazı örneklerde zeminden gelecek rutubeti önlemek için giriş katının döşeme seviyesi yükseltilmiştir (Bursa: Muradiye ve Kula: Beyoğlu evleri gibi).

Alt kat yığma sistemli, kalın masif duvarlı, az ve küçük açıklıklı, çoğunlukla sağırdır. Pencereler, güvenlik ve gizlilik sağlamak için metal parmaklık, ahşap kafes ve kapaklarla kapatılmıştır. Alt kat duvarında malzeme olarak genellikle taş kullanılır. Taş sıralarının arasına belli aralıklarla ahşap ya da tuğla hatıllar atılmıştır. Duvar yüzeyi sıvandığı gibi sıvanmadan da bırakılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo I). Bu duvar 3 taraflı çevre duvarı şeklindedir ve oldukça kalın tutulmuştur. Duvar kalınlığı 70-80 cm yapılmış ve hatta bazen 100 cm'e çıkarılmıştır (Burdur: Baki Bey Konağı). 17. yüzyıla kadar görülen çıkmasız yapılarda kalın çevre duvarı üst katlarda da devam etmiştir (Halil Ağa, Muradiye, Kenan Doğruöz, Taşoda, Baki Bey evleri).

Üst kat duvarları ise ahşap karkas arası dolguludur (*hımış*). Karkas sistem dikme, kuşaklama ve kirişler ile kurulmuştur. Alt kat taş duvarı üzerine alt taban olmaksızın ana dikmeler belli aralıklarla (1-1,5 m) konulur (Eldem, 1987. cilt 3: 162). Dikmeler, döşemelerde, pencere alt ve üstlerinde kuşaklamalarla birbirlerine bağlanarak deformasyon önlenir. Dikme başları, başlıklarla genişletilerek üzerlerine üst taban konur. Karkas arası dolgu olarak kerpiç ya da tuğla kullanılmıştır. Katalog çalışmasına alınan evler içinde (toplam 15 örnek) 8 örnekte kerpiç, 7 örnekte tuğla kullanıldığı görülmüştür (Bkz. Katalog-Tablo I). Bu duvar genellikle 14, 16 ya da 20 cm kalınlığında yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo I). Üst katta çıkma yapan duvarlar ile ara bölmeler böyle ince tutulmuştur. Sıvasız ya da sıvası dökülmüş örneklerden karkas ile ilgili bilgiler de elde edilebilmiştir (Bkz. Katalog-Tablo I). Buna göre dikme aralıklarının genellikle 100-150 cm, en az ise 52-56 cm olduğu tespit edilmiştir (Edremit: Ümmetler Evi).

		Üst Kat		
	Alt Kat	Dikme Aralığı (cm)	Dolgu (kerpiç-tuğla) (cm)	Derz (cm)
Hikmet Ağa	Taş		13x20 - 34x32	2-4
Halil Ağa	Taş	250	3x26	4
Hasan Ağa	Taş	200	3x20x13	3,5
Muradiye	Taş	200	4,5x10x28	
K. Doğruöz	Taş	180		5,5
Ümmetler	Taş	52-56	8x34x16	3,5-4
Cemalaki	Taş	100	5x21-23	

Yapım sistemindeki yetersizliklerin aşılmasıyla birlikte tüm katlarda duvarlar inceltilmiş ve yapının hafiflemesi sağlanmıştır. Yapının hafiflemesiyle birlikte ise açıklıklar büyütülebilmiş, sonuçta mekânlar ve evler de büyümeye başlamıştır. 19. yüzyılda karkas arası dolgu sistemli duvarlar yerini bağdadi duvarlara bırakmıştır. Bağdadi duvarlar sıvandıkları gibi ahşap kaplamalı da yapılmışlardır. İlk örneklerde çıkma küçük, tek yönlü ve desteksiz iken 18. yüzyıl ile birlikte çıkma boyutu büyütülmüş, çift yönlü çıkmalar yapılmış ve çok çeşitli çıkma destekleri kullanılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 1-2).

V.3. PLAN ÖZELLİKLERİ

V.3.1. Sofa

Odalar arası ortak mekân olan sofa, Türk Evinin en belirleyici özelliğidir. Odalara göre içte, dışta ya da ortada olmasıyla plan şemasını biçimlendirir. Sofa dış cephesi açık ya da kapalı olabilir. İlk örneklerde genellikle açık dış sofa ile karşılaşılır (Bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 4).

Katalog çalışmasına alınan evlerden (toplam 27 örnek) sofa tipiyle ilgili şu sonuçlar elde edilmiştir:

dış sofalı :	20 örnek	% 74	
açık :	11 örnek	% 55	(Halil Ağa, Muradiye, Kenan Doğruöz, Baki Bey, Taşoda, Şemaki, Veli Baba, Çakırağa, Beyoğlu, Ümmetler, Şevket Gür evleri)
kapalı :	9 örnek	% 45	(Hasan Ağa, Yeni Cami Hünkâr Kasrı, Halil Ağa Cami İmam Evi, Tahir Paşa, Rakoczy, Hadımoğlu, Tabakoğlu, Hacı Kabakçılar ve Burhan Erdim)
iç sofalı :	7 örnek	% 26	(Hikmet Ağa, Kavafyan, Saatçi Ali, Aynalıkavak Kasrı, Müderrisoğlu, Kabakoz ve Cemalaki evleri)

Sofa, yapının oturduğu parsel elverdiği ölçüde güneye, manzaraya yönlendirilir. Sokak cephelerinin dışa kapalı olmalarına karşın sofa cepheleri tümüyle bahçe ya da avluya açılmıştır. Doğal koşullara karşı önlem ve mahremiyet sağlamak için öncelikle sofa yan duvarları uzatılarak yan cepheler, kafeslerle de ön cephe kapatılmıştır. Daha sonra ise sofa direklikleri arasına camekânlar yapılmış, giderek bu camekânlar büyük pencereler haline getirilerek sofa tümüyle kapatılmışur (Eldem, 1987. cilt 1: 18). Sofa bir geçit ve toplanma yeridir. Geçit alanı dışındaki yerler belli noktalarda oturma için düzenlenmiştir. Eyvan, sekilik, taht ve köşkler bu tip mekânlardır.

V.3.2. Eyvan

Eyvan, sofada odalar arasında bırakılan ve oturma alanı olarak düzenlenebilen bir mekândır. İki yanı oda ve bir yanı dış cephe duvarı olmak üzere 3 yönlü çevrelendiği için açık sofanın en korumalı yeridir. Eyvan odalar arasında olduğu gibi, sofa yanında da olabilir. Daha küçük boyutta olanlara *eyvançe* denir (Birgi: Çakırağa Konağı). Eyvan genellikle sedirlidir. Katalog çalışmasına alınan evler içinde 14 örnekte eyvan vardır (Hikmet Ağa, Halil Ağa, Muradiye, Tahir Paşa, Şemaki, Veli Baba, Kavafyan, Saatçi Ali, Çakırağa, Tabakoğlu, Müderrisoğlu, Kabakoz, Hacı Kabakçılar ve Ümmetler evleri; bkz. Katalog-Tablo I, Tablo 4). Eyvan, oturmaya ayrıldığı için genellikle tabanı bir seki ile sofa zemininden yükseltilmiştir. Katalog çalışmasına alınan eyvanlı örneklerin 5'inde (Şemaki, Veli Baba, Kavafyan, Çakırağa, Müderrisoğlu evleri) eyvan tabanı sofadan bir ya da birkaç basamak ile yükseltilmiştir. Eyvan tavanı ise sofa tavanından daha alçak, daha yüksek ya da aynı yükseklikte olabilir (Bkz. Katalog-Tablo I). Katalog çalışmasına alınan evlerin tümünde sofa tavanı ile eyvan tavanının aynı yükseklikte olduğu görülmüştür. Eyvan girişi sofadan direklik, kemer ve parmaklıklar ile ayrılır. 17. yüzyılda Bursa kemeri, 18. yüzyıl ile birlikte barok desenli bağdadi kemerler kullanılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo II). Eyvan dış yüzü cepheden içerde, cephe ile aynı yüzde ya da çıkmalı olabilir (Bkz. Katalog-Tablo II). Katalog çalışmasına alınan eyvanlı örneklerin 4'ünde eyvan cephe ile aynı yüzde (Halil Ağa, Muradiye, Şemaki ve Müderrisoğlu

evleri), 8'inde eyvan bitimi cepheden içerde (Tahir Paşa, Veli Baba, Kavafyan, Saatçi Ali, Tabakoğlu, Kabakoz, Hacı Kabakçılar ve Ümmetler evleri) ve 3'ünde çıkmalı (Hikmet Ağa, Kavafyan ve Çakırağa evleri) olduğu tespit edilmiştir (Bkz. Katalog-Tablo II, Tablo 4). Ayrıca bu evler içinde 3 örneğin (Tabakoğlu, Hacı Kabakçılar ve Ümmetler evleri) eyvanı kapatılarak oda haline getirilmiştir.

V.3.3. Sekilik - Taht

Sekilik ve tahtlar sofa önüne eklenen, oturmaya ayrılmış, manzaraya yönlendirilmiş mekânlardır. Sofadan bir seki ile çıkılır ve girişinde direklik, parmaklık ve üzerinde kemerler vardır. Katalog çalışmasına alınan evler içinde 10 örnekte (Halil Ağa, Hasan Ağa, Muradiye, Baki Bey, Taşoda, Şemaki, Veli Baba, Saatçi Ali, Çakırağa ve Beyoğlu evleri) sekilik vardır (Bkz. Katalog-Tablo II, Tablo 4). Sekilik tavanı genellikle sofa tavanı ile aynı yüksekliktedir (Bkz. Katalog-Tablo II). Sekilik ve tahtların 2 ya da 3 tarafı açıktır. Tahtlar merdiven üzerinde sahanlık konumunda olduğundan *merdiven üzeri tahtı* adını alırlar. Katalog çalışmasına alınan evler içinde yalnız 1 örnekte (Birgi: Çakırağa Konağı) taht görülmüştür. 2 ya da 3 odalı, dış sofalı plan tiplerinde sofanın iki ucunda birer sekilik olmak üzere 2 sekilikli örneklere sıkça rastlanır (Halil Ağa, Çakırağa, Beyoğlu evleri). Ayrıca sekilikte sedir, dolap ve ocak gibi elemanlar da bulunabilir.

V.3.4. Köşk - Köşkoda

Köşkler de sekilik ve tahtlar gibi sofaya eklenen, manzaraya yönlendirilmiş, oturma alanı olarak düzenlenmiş, 4 tarafı açık mekânlardır. Çoğunlukla direkler ve konsollar ile taşınarak sofadan çıkma yapar ve cepheye bir hareket getirir. Katalog çalışmasına alınan evler içinde 2 örnekte (Birgi: Çakırağa; Kula: Beyoğlu evleri) köşk görülmüştür (Bkz. Katalog-Tablo II, Tablo 4). Köşkün 4 cephesi direkli olabildiği gibi direk aralarının kapatılmasıyla bol pencereli bir oda durumuna getirilirse köşkoda adını alır. Katalog çalışmasına alınan evler içinde yalnız 1 örnekte (Altınoluk: Burhan Erdim Evi) köşkoda görülmüştür. Köşk tabanı bir seki ile (bazen birkaç basamak) sofa zemininden yükseltilir. Köşk tavanı ise sofadaki diğer oturma alanlarında da sıkça görüldüğü gibi sofa tavanı ile aynı yüksekliktedir (Bkz. Katalog-Tablo II). Köşklerde sedirler, köşkodalarda ise diğer odalarda olduğu gibi sekialtında dolap ve ocak bulunabilir.

V.3.5. Odalar

Odalar konumları ve sayılarıyla sofayı dışta, içte ve ortada bırakarak plan şemasını biçimlendirirler. Odaların aynı yönde olmasıyla sofa dışta kaldığı halde 4 ayrı yönde konumlanmaları sofayı içte bırakır. Odalar plandaki yerlerine göre isim alırlar; köşe oda ya da orta oda gibi. Evin en önemli odası genellikle bir köşe oda olan başodadır. Türk Evinde odaların önemli bir özelliği her birinin bağımsız olması, aralarında bir bağlantı olmamasıdır. Ancak 18. yüzyıl sonlarında yüklük içinden gizli kapılarla yan odalara geçişler sağlanmıştır (Osman, 1983:12). Türk odası için bir diğer belirleyici özellik de mobilyasız olmasıdır. Odada sabit olmayan çok az eleman vardır. Yüklük, dolap, hücre ve raflar eşya koymak üzere düzenlenmiştir. Türk Evinde kullanıcının geliri ve konumu ne olursa olsun değişmeyen bir oda düzeni kurulmuştur (Osman, 1983:12). Odalarda her türlü işlevin yapılması olanağı da bu düzen ile sağlanmıştır: odada oturulur, yemek yenir, yatılır ve hatta yıkanılabilir. Oda, kullanılan kısım (sekiüstü) ile girişe ve servise ayrılan kısım (sekialtı) olmak üzere ile ikiye ayrılmıştır. Oda girişi, dolaylı olacak şekilde bir kemer içindeki kapıdan sekialtınadır. Sekialtı uzun kenarı üzerinde yüklük bulunan dikdörtgen biçimli bir geçit ve servis alanıdır. Sekialtında yüklükle birlikte dolap ve hücreler de (*musandıra*) bulunabilir.

Sekialtı-sekiüstü bir seki ve parmaklık, direklik ve üzerinde kemer ile ayrılır. Sekiüstü çoğunlukla kareye yakın bir boyuttadır. Sekiüstünde 1, 2 ya da 3 yönlü sedir, dolap, hücre ve ocak gibi elemanlar bulunur. Odada ahşap yüzeyler; dolap ve yüklük kapakları, hücreler, ocak yaşmağı ve külahı, tavan kaplamaları ile sıvalı duvar yüzeyleri başlıca bezemeli yerlerdir. (Oda ile ilgili tüm özellikler başoda bölümünde daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.)

V.3.5.1. Başoda

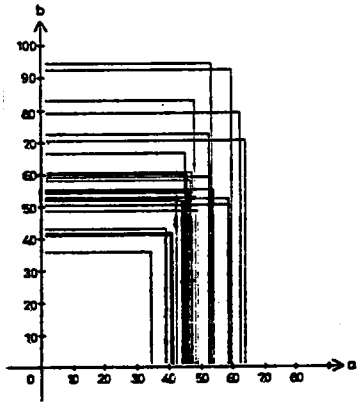
Türk Evinde toplumsal ve dinsel getirilerden ötürü evin en önemli kişisi sayılan erkek için önemli ve özenli bir oda düzenlenmiş ve bu odaya "başoda" ya da "selamlık odası" denilmiştir (Küçükerman, 1991:49). "Efendi-konuk- hizmetçi" ilişkilerinin belirlediği şekilde biçimlendirilmiş olan başodanın özenine karşın, harem odalarında, "hanım-konuk-hizmetçi" ilişkileri başodadaki kadar yönlendirici olmadığından, bu odalarda yalınlık hâkim olmuştur (Küçükerman, 1991:49).

V.3.5.1.1. Konum

Başoda konumu, boyutu, bezeme ve dekorasyonu ile evin en seçkin odasıdır. Bu seçkinlik planda olduğu kadar cephede de kendini gösterir. Başoda genellikle bir köşe odasıdır. Konumunun seçkinliği ise diğer odalardan eyvan ve sekiliklerle ayrılmasıyla belirginleşir (Bkz. Katalog-Tablo II, Tablo 4, Tablo 5). Katalog çalışmasına alınan evlerin başodaları (toplam 25 örnek) tümüyle köşe odası olup, 14 örnekte ayrık (% 56), 11 örnekte diğer odayla bitişik (% 44) olduğu belirlenmiştir (Bkz. Katalog-Tablo II, Tablo 4-5). Bu örnekler içinde 4 başoda (% 16) yalnız bahçeye, 15 başoda (% 60) yalnız sokağa, 6 başoda (% 24) ise hem bahçeye hem de sokağa bakacak şekilde konumlandırılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo II, Tablo 4, Tablo 5).

V.3.5.1.2. Boyut

Başoda boyutu evin diğer odalarından daha büyük olduğu halde (18 örnek (% 69): Hikmet Ağa, Hünkâr Kasrı, Muradiye, Baki Bey, Taşoda, Halil Ağa Cami İmam Evi, Şemaki, Veli Baba, Rakoczy, Saatçi Ali, Aynalıkavak Kasrı, Beyoğlu, Tabakoğlu, Kabakoz, Müderrisoğlu, Cemalaki, Burhan Erdim ve Şevket Gür evleri) az sayıda örnekte çok yakın ya da eşit tutulduğu (8 örnek (% 31): Halil Ağa, Kenan Doğruöz, Tahir Paşa, Kavafyan, Hadımoğlu, Çakırağa, Hacı Kabakçılar ve Ümmetler evleri) görülmüştür (Bkz. Katalog-Tablo II, Tablo 5, Tablo 8). Odanın esas kullanım alanı olan sekiüstünde genellikle kare ve kareye yakın bir şekile ulaşılmaya çalışılmıştır (Bkz. Tablo 4, Tablo 5, Tablo 9). Katalog çalışmasına alınan evlerde başoda boyutu olarak en çok görülen ölçüler (Bkz. Katalog-Tablo II, Tablo 9) sırasıyla şöyledir:

GRAFİK 6_ Oda derinliği ve genişliği (m)

a:	I.	525-530	a/h :	I.	1.38-1.34
	II.	480-485		II.	1.51-1.54
	III.	443-445		III.	1.27-1.22
b:	I.	550-556	b/h :	I.	2.05-1.96
	II.	521-526		II.	1.73-1.70
	III.	600-608		III.	1.28-1.35
h:	I.	380-384			
	II.	400-404			
	III.	348-355			

Resim 155. Giriş kemerleri

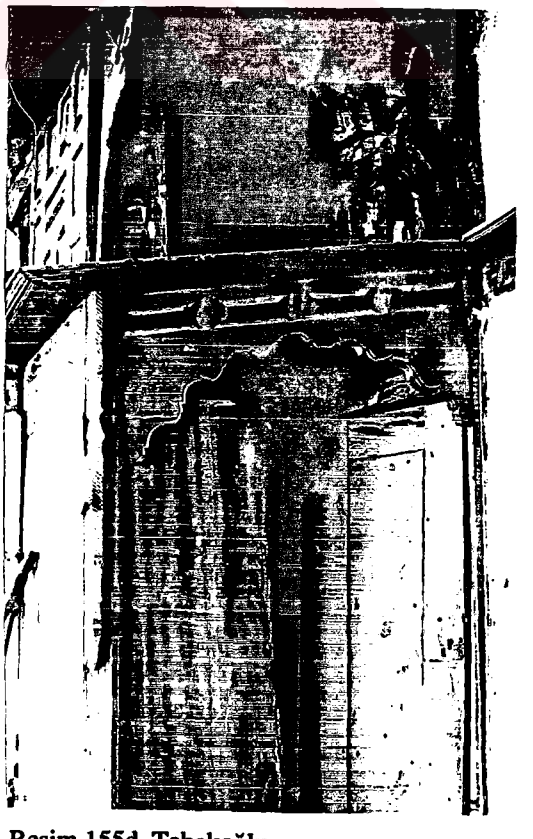
Resim 155a. Yeni Cami Hünkâr Kasrı

Resim 155b. Hadımoğlu

Resim 155c. Ümmetler

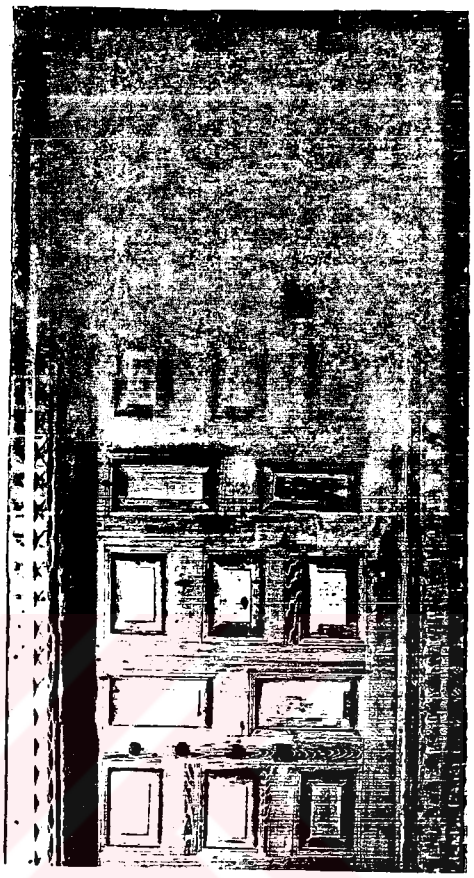

Resim 155d. Tabakoğlu

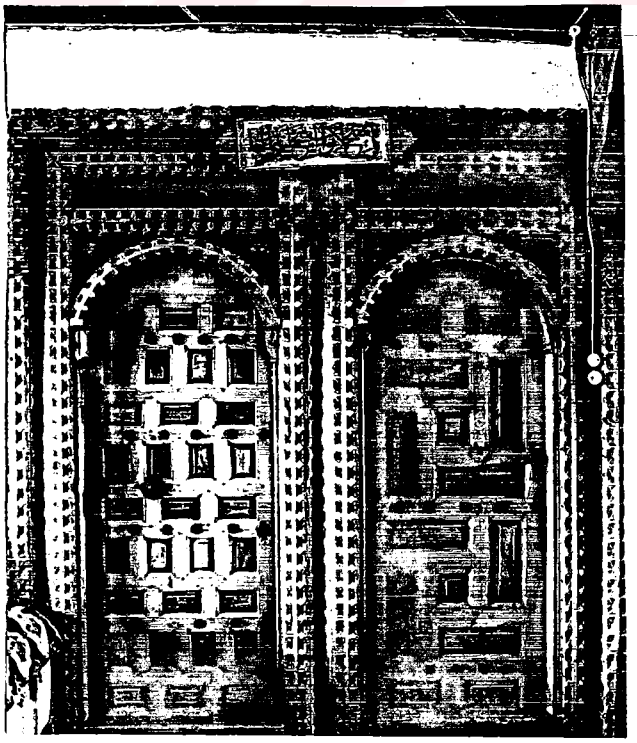
Resim 156. Başoda: Giriş kapıları

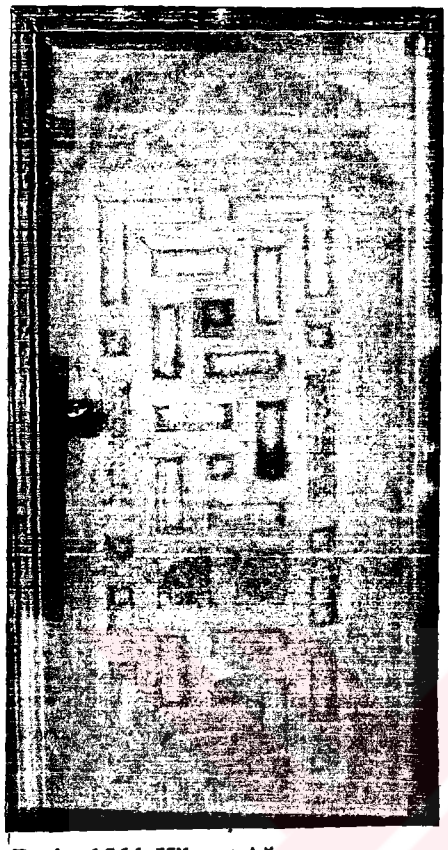
Resim 156a. Halil Ağa

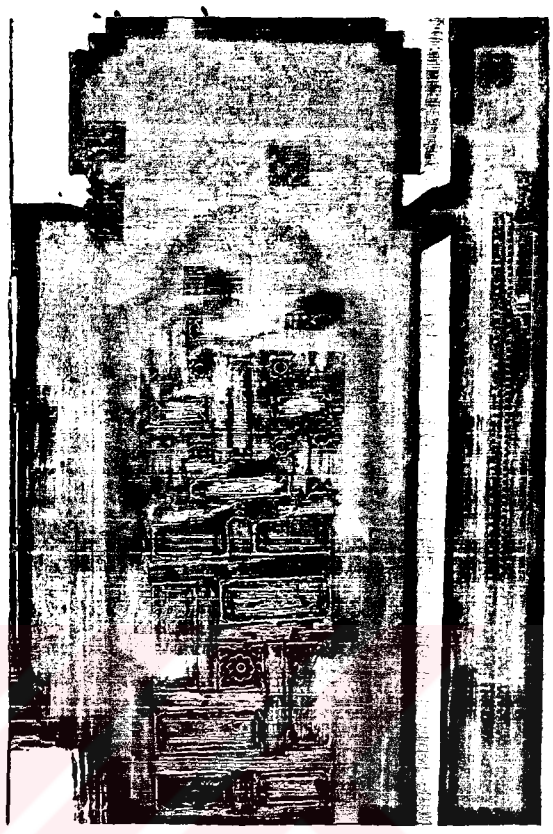
Resim 156b. Hikmet Ağa

Resim 156c. Hikmet Ağa

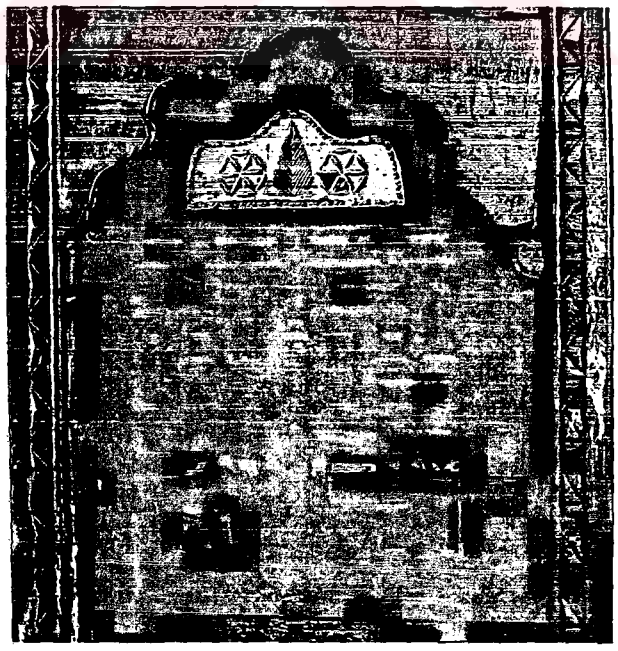
Resim 156d. Hikmet Ağa

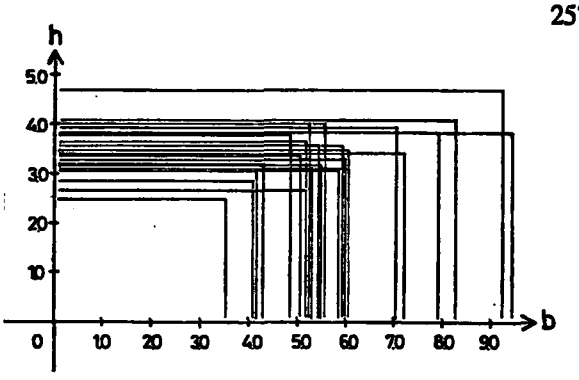
Resim 156e. Beyoğlu

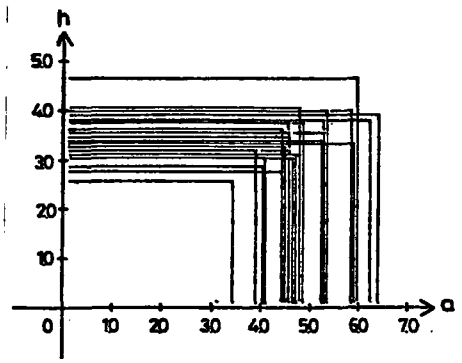
Resim 156f. Hacı Kabakçılar

Resim 156g. Tabakoğlu

GRAFİK 8 _ Oda derinliği ve yüksekliği (m)

GRAFİK 7 _ Oda genişliği ve yüksekliği (m)

V.3.5.1.3. Oda Girişi

Açık sofadan rüzgâr girişini ve doğrudan görüşü önlemek için odaya giriş dolaylı olacak şekilde düzenlenmiştir. Bu nedenle oda girişleri bir köşeden yapılır ve panolarla sınırlandırılır. Sofa tarafında giriş, bezemeli bir kemer ile odanın önemi vurgulanacak şekildedir. Giriş için ilk örneklerde Bursa, sonraki örneklerde ise barok desenli kemerler yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo II). 17. yüzyıl sonlarına kadar oda girişi duvar yanında iken, 18. yüzyıl boyunca pahlı köşeden verilmiştir (Bkz. Katalog-Tablo II, Tablo 5 ve 6). Bu dönemde giriş tavanı yüklük seviyesine indirilmiş, panolarla korumalı giriş sağlanmıştır (Bkz. Katalog-Tablo II). Oda kapısı tek kanatlıdır (Bkz. Katalog-Tablo II). İlk örneklerde kapı yüksekliği az tutulurken giderek yükseltilmiştir[12] (Bkz. Tablo 9). Kapı kanatları çakma (Muradiye, Kenan Doğruöz, Kabakoz), tablalı (Halil Ağa, Yeni Cami Hünkâr Kasrı, Baki Bey, Taşoda, Şemaki, Veli Baba, Rakoczy, Kavafyan, Saatçi Ali, Hadımoğlu, Müderrisoğlu, Hacı Kabakçılar, Burhan Erdim, Şevket Gür) ve kündekari sistemlerde (Hikmet Ağa, Beyoğlu, Emirhocazade, Tabakoğlu) yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo II). Bazı kapılarda ise oda içine bakan yüz ile diğer yüz için farklı sistemler uygulanmıştır. Genellikle kapının oda cephesi yalın, sofa cephesi bezemeli yapılmıştır. Ayrıca tel ve hurda perçin ile kakma bezemeli (Daday: Hikmet Ağa Konağı, Resim: 156a,b,c; Kastamonu: Tabakoğlu Evi, Resim: 156g) ya da daha önemli yapılarda altın, gümüş varaklı, sedef kaplamalı (Yeni Cami Hünkâr Kasrı, Resim ve saray odalarında olduğu gibi) yapılmışlardır (Bkz. Katalog-Tablo II).

V.3.5.1.4. Sekialtı (Saffı-naal, Pabuçluk)

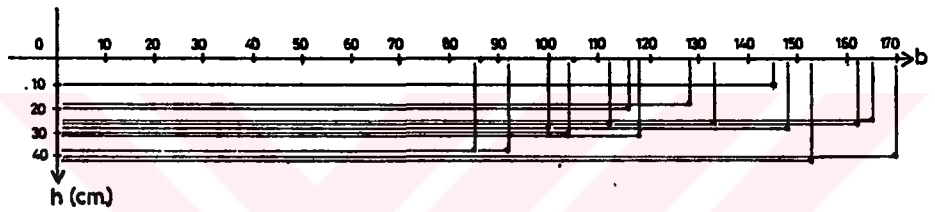
Odaya giriş için hazırlık yeri olan sekialtı ya da saffı-naal (Akok, 1946:7) aynı zamanda bir geçit ve servis alanıdır. Burada pabuçlar çıkarıldığı için pabuçluk adını da alır (Eldem, 1987. cilt 3: 15). Oda girişi, çok düzenli ve temiz olmayan eski sokaklardan ve zaten doğa koşullarına tümüyle açık olan sofadan toz ve pislik girmesinin önleneceği şekilde düzenlenmiştir (Urbau: 8). Bu nedenle de sekialtında pabuçlar çıkartılmalıdır. Ayrıca oturma biçimi olan bağdaş kurma da pabuçların çıkarılmasını gerektirmektedir. Sekialtı tavanı oda (sekiüstü) tavanı ile çoğunlukla aynı yükseklikte olduğu halde, bazı örneklerde daha yüksek ya da alçak tutulmuştur. Katalog çalışmasına alınan örneklerin tümünde sekialtı tavanının sekiüstü tavanı ile aynı yükseklikte olduğu tespit edilmiştir (Bkz. Katalog-Tablo II). Katalog çalışmasına alınan evler içinde seki en çok 20 cm, en az 5 cm, en fazla görülen ölçü ise 13 cm'dir (Bkz. Katalog-Tablo II, Tablo 9). Sekialtı sekiüstünden direklik, kemer ve sedir bitimi korkulukları ve bir kot farkı-seki (çoğunlukla bir basamak) ile ayrılır (Bkz. Katalog-Tablo II). Direk ve kemerler yapısal bir zorunluluktan değil, simgesel bir tavırla sekialtı-sekiüstünü, yani oturma alanı ile hizmet alanını ayırmak

12. En eski örneklerde 1,5 m'ye kadar inmektedir (Eldem, 1987, cilt 3: 30).

için yapılmıştır. 17. yüzyıl sonlarına kadar direklik üzerinde Bursa kemerleri, 18. yüzyılda barok desenli bağdadi kemerler yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo II). Sekialtında giriş duvarı üzerinde dolap, hücre ve yüklük bir arada (musandıra) bulunur. Yüklükte gusülhane ya da hizmet odasına geçiş (Burdur: Baki Bey Konağı) veya gizli kaçış kapısı (Bayramiç: Hadımoğlu Konağı) bulunabilir.

Katalog çalışmasına alınan evlerden (toplam 27 örnek) sekialtı genişliği ve seki yüksekliği ile ilgili en çok görülen ölçüler sırasıyla şöyledir:

sekialtı genişliği b (cm):	100-105	seki yüksekliği (h) (cm):	13-15
	112-118		19-21
	145-153		9-10
	en az 85 cm		en az 5 cm
	Hadımoğlu Konağı		Saatçi Ali Evi
	en çok 613 cm		en çok 62 cm
	Yeni Cami Hünkâr Kasrı		Baki Bey Konağı
	Baki Bey Konağı		

GRAFİK 9 - Sekialtı genişliği ve seki

Katalog çalışmasına alınan bazı örneklerde (Yeni Cami Hünkâr Kasrı; Burdur: Baki Bey Konağı, Taşoda) sekialtı genişliğinin sekiüstü genişliğinden çok daha fazla olduğu görülmektedir (Bkz. Katalog-Tablo II, Tablo 5, Tablo 9). Hizmet alanı (sekialtı) genişliğinin fazla olması hizmet eden sayısının fazla olduğunu gösterdiği gibi, oturma alanı (sekiüstü) genişliğinin az olması da hizmet edilen sayısının az olduğunu göstermektedir[13]. Dolayısıyla bu odalar özel ve seçkin kişilere aittir. Sonuç olarak kullanıcının konumunun odanın biçimlenişinde önemli bir rol oynadığını söyleyebiliriz.

V.3.5.1.5. Musandıra

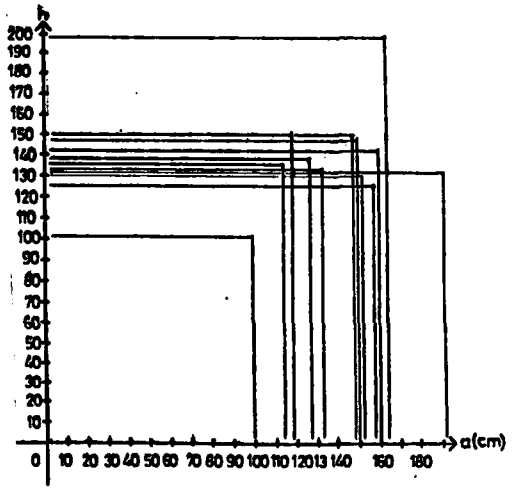
Odada kullanılan ve bulunması gerekli olan günlük eşyaların konulması için işlevine göre kapalı (kapaklı) ya da açık dolaplar yapılmıştır. 17. yüzyıla kadar bu dolaplar kalın beden duvarı içinde yer almışlar, bu yüzyıldan sonra ise dolap, yüklük ve hücreler sekialtında toplu olarak yapılmışlardır. Bu dolap topluluğuna "*musandıra*" denir (Eldem, 1987. cilt 3: 80). Odada eşya koyulan bu yerler *yüklük, çubukluk, kavukluk, testilik, peşkirlik, lambalık, cezvelik, fincanlık, çiçeklik, feslik, değneklik, tembel deliği (hücre)* gibi işlevlerine göre isimlendirilmişlerdir (Küçükerman, 1991:171). İsimlendirmedeki bu yalınlık biçimlendirmede de görülmektedir. Ayrıca boyutlar da en uygun kullanımı sağlayacak şekilde düşünülmüştür.

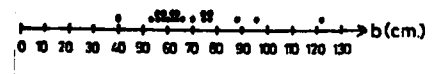
13. "Has oda ağaları" ve "iç oğlanları" gibi sultana hizmet eden görevlilerin odada bulundukları yer ve hatta duruş biçimleri, sultanın yabancı elçileri ya da vezirleri kabulü, hediye alışverişi gibi iç mekânda geçen olayları resimleyen minyatürlerde görülmektedir.

V.3.5.1.5.1. Yüklük

Yüklük, yatak, yorgan, şilte, yastık gibi yatak takımlarının bulunduğu geniş dolaplardır. "*Yüklük*" sözcüğü göçebelerin yatak-yorganlarını "yük" olarak gördükleri çağdan gelmektedir (Urbau: 9). Yüklük, sekialtında dolap ve hücrelerle birlikte (*musandıra*) ya da sekiüstünde kalın beden duvarı içinde yer alır (Bkz. Katalog-Tablo II, Tablo 5 ve 8). Yüklük içinde yıkanma olanağı sağlanan yerlere "gusülhane" denir. Katalog çalışmasına alınan evlerden 6 örnekte yalnız gusülhane olarak kullanılan yüklükler vardır (Hikmet Ağa, Hadımoğlu, Emirhocazade Ahmet Bey, Tabakoğlu, Müderrisoğlu ve Kabakoz evleri). Yüklükaltı sabit olan diğer evlerde ise istendiğinde yüklük tabanının kaldırılarak yıkanma işlevinin sağlandığı düşünülmektedir. Yüklükaltı sabit olabildiği gibi dolap ya da çekmece olarak açılabilir. Genellikle yüklük tabanı yerden 55-60 cm yüksekliktedir (Bkz. Katalog-Tablo II, Tablo 9). Yüklük 17. yüzyıldan sonra sekialtında dolap ve hücrelerle bir arada yapılmıştır. Giriş kapısı da bu grubun içinde ve bir yanda olduğu için düzenlemede simetri yoktur (Eldem, 1987, cilt 3: 80). Yüklük kapakları çakma, tablalı ya da kündekari sistemlerde yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo II, Tablo 3). Kapağın oda içine bakan yüzlerinde geometrik desenli kaplamalar, doğal desenli oyma ya da boyamalar (kalemişi), metal ya da fildişi kakmalı, altın, gümüş varaklı bezemeler yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo III). Bazı yüklük kapaklarının dış yüzü tablalı ya da kündekari olduğu halde iç yüzü çakma yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo II). Yüklük üstü sıvalı, ahşap kaplamalı, parmaklıklı ya da kafesli olabilir (Bkz. Katalog-Tablo II). Sıvalı olduğu durumlarda; alçı, malakari (Tahir Paşa, Rakoczy evleri), kalemişi (Kavafyan, Saatçi Ali, Hadımoğlu, Çakırağa, Hacı Kabakçılar ve Ümmetler evleri) ya da duvar resmi-fresko (Şemaki, Çakırağa ve Hacı Kabakçılar evleri) ile bezemelenmiştir (Bkz. Katalog-Tablo III). Yüklük üstü ahşap kaplama, yüklüğün hareketli kapak kısmından sonra insan boyunun yetişemediği yüksekliği kitabe ya da pano şeklinde bölüntülenerek yapılmıştır. 17.-18. yüzyıllarda bu panoların içleri saksıda çiçek demetleri ve kâsede yemiş desenleri uygulanarak kalemişi boyanmıştır (Baki Bey Konağı, Resim ; Taşoda, Resim). Yüklük üstündeki kafes burada bir ara döşeme varlığını (*şirvan*) gösterir. *Musandıra* üstü parmaklıklı yapılıp, bir merdivenle çıkılan galeri şeklinde de kullanılmıştır. Katalog çalışmasına alınan evlerde yüklük derinliği, genişliği, kapak yüksekliği ve yüklük altı yüksekliği ile ilgili en çok görülen ölçüler sırasıyla şöyledir:

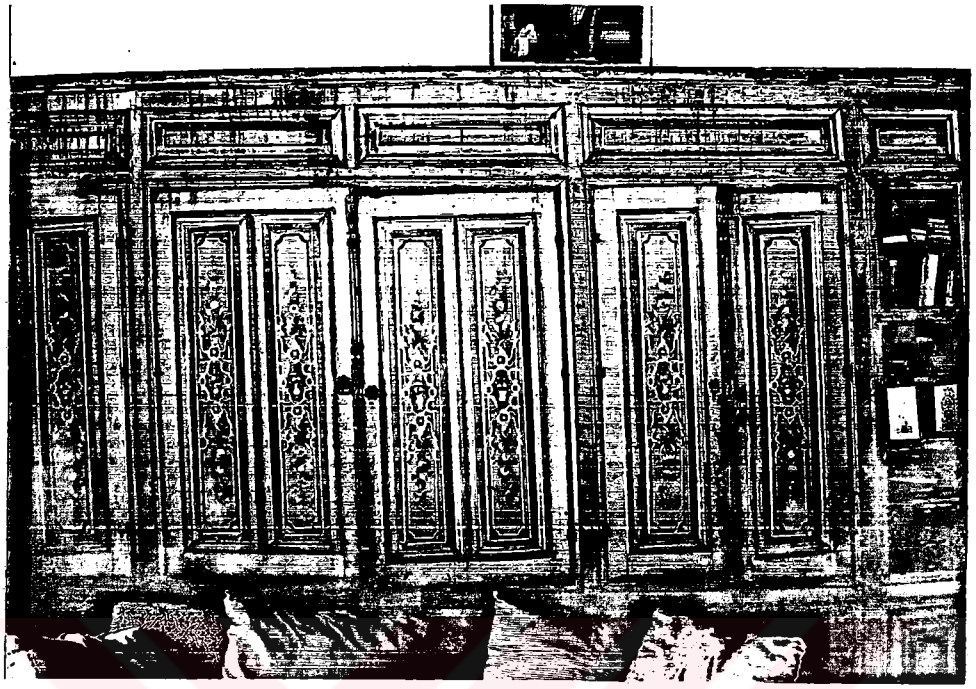

GRAFİK 10 _ Yüklük genişliği ve kapak yüksekliği

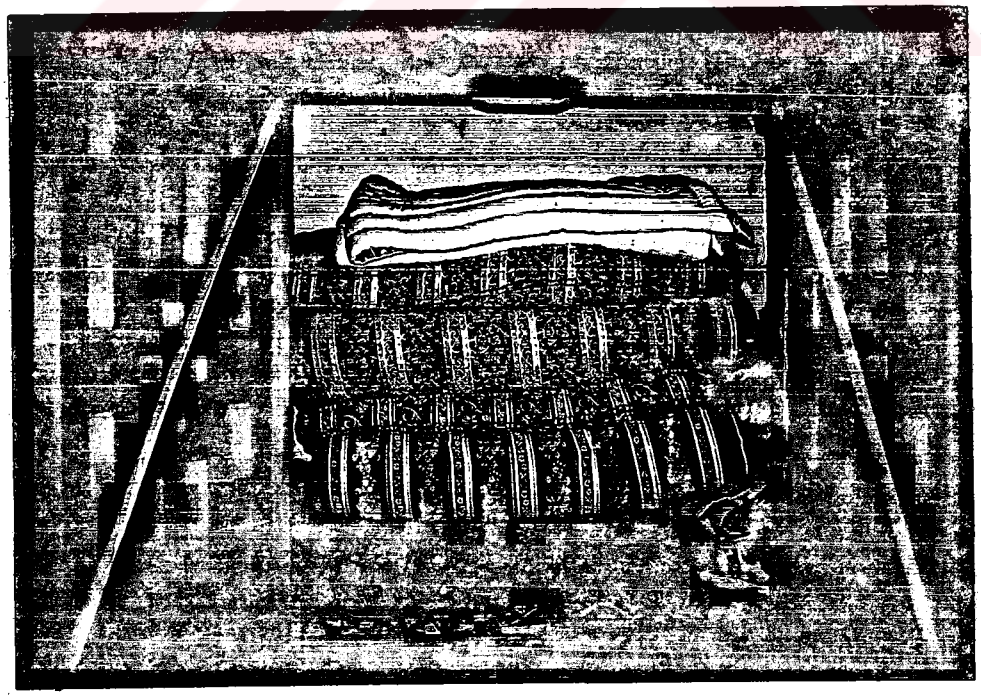

GRAFİK 11 _ Yüklük derinliği

yüklük genişliği	a (cm) :	150
		158-160
		127-135
yüklük derinliği	b (cm) :	75-76
		60-62
		56-58
yüklük kapağı	h (cm) :	55
		60
		65
yüklük altı	h (cm) :	55
		60
		65

Resim 157a. Yüklük (Kavafyan)

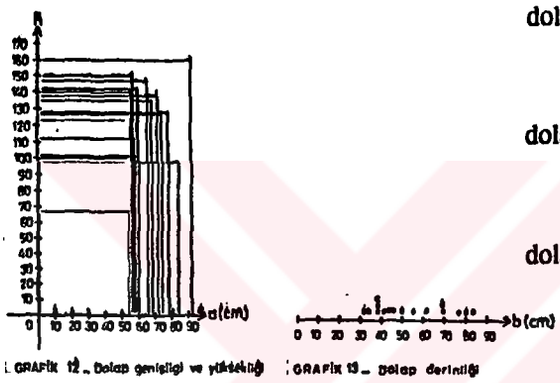

Resim 157b. Yüklük (Emirhocazade)

V.3.5.1.5.2. Dolap

Dolaplar, yatak takımları dışındaki günlük eşyaların koyulabilmesi için yapılmışlardır. İçleri 1 ya da 2 sıra raf ile bölümlenmiştir. Dolaplarda şeker, şerbet, şurup dağıtımına yarar bakır kaplar, sürahiler, bardaklar, tabaklar, ibrikler ya da bohçalar içinde örtüler, seccadeler, havlular, dikiş-nakışlar veya silahlar, binek hayvanlarının koşum takımları gibi eşyalar saklanır (Osman, 1983: 23-24). Dolaplar, sekialtında yüklük ile birlikte (*musandıra*) ya da sekiüstünde kalın beden duvarı içinde yer alırlar. Sekiüstündeki yeri çoğunlukla ocak iki yanı ya da penceresiz duvardır (Bkz. Katalog-Tablo II, Tablo 5 ve 8). Dolaplar genellikle yerden 60-80 cm yükseklikte başlar ve insan boyunun yetişebildiği raf yüksekliğine kadar devam eder. Dolap kapakları tek ya da çoğunlukla çift kanatlıdır ve çakma, tablalı ya da kündekari sistemlerde yapılmışlardır (Bkz. Katalog-Tablo II). Yüklük kapaklarında olduğu gibi dolap kapaklarının da iç yüzü çakma, dış yüzü tablalı ya da kündekari olabilir. Dolap derinlikleri yüklükten daha azdır (Bkz. Katalog-Tablo II, Tablo 9). Katalog çalışmasına alınan evlerde dolap boyutları ile ilgili en çok görülen ölçüler sırasıyla şöyledir:

dolap genişliği	a (cm):	60
		56-58
		35
dolap derinliği	b (cm):	38-40
		70
		41-45
dolap kapağı	h (cm):	98-100
		138-142
		123-127

GRAFİK 12 - Dolap genişliği ve yüksekliği GRAFİK 13 - Dolap derinliği

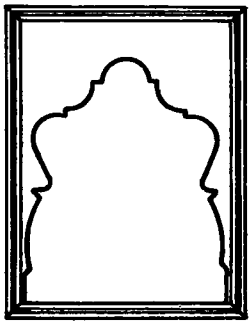
Ayrıca dönme dolap denilen ve harem ile selamlığı ayıran duvar kalınlığı içine dik olarak koyulan ve bir eksen üzerinde dönen dolaplar da yapılmıştır. Bu dolapların yalnız bir tarafı açıktır ve haremde bulunan kadının, selamlıktaki konuklara görülmeden servis yapması sağlanmıştır. Katalog çalışmasına alınan evler içinde yalnız Mudanya Tahir Paşa Konağı'nda dönme dolap görülmüştür (Bkz.Resim 158d).

V.3.5.1.5.3. Hücre (*Tembel Deliği, Oyma, Gözenek*)[14]

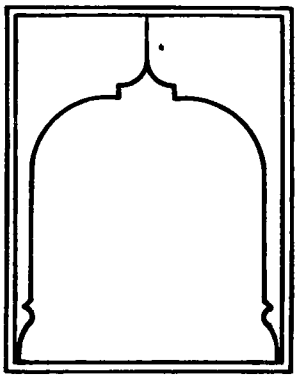
Hücreler, üstleri bezemeli kemer şeklinde oyulmuş eşya koymaya yarayan küçük gözlerdir. İçlerine iğne, iplik, makara ve bardak gibi eşyaların yanı sıra değerli kâseler, *gülaptanlar*, çiçekler de koyulmuştur (Osman, 1983:24). 18. yüzyıl sonrasında "*aynalık, şerbetlik, lambalık*" denen yeni tip niş ve hücreler yaygınlaşmıştır (Akok, 1951:8). Çubuklu ağızlıkların konulduğu uzun hücrelere ise *çubukluk* denmiştir (Osman, 1983:17). Hücreler, sekialtında; dolap ve yüklüklerle birlikte, sekiüstünde; beden duvarı içinde, ocak iki yanında ya da dolaplarla birlikte yer alırlar (Bkz. Katalog-Tablo II, Tablo 8). Katalog çalışmasına alınan evlerden 19'unun başodasında hücre vardır (Bkz. Katalog-Tablo II, Tablo 8). Tüm bu örneklerde hücreler 3 sıra halindedir (Bkz. Katalog-Tablo II). 17. yüzyıl boyunca hücre oymaları klasik desenli yapılmış iken, barok dönemde barok desenli, s-c kıvrımlı yapılmış, üzerlerine kalemişi boyamalar uygulanmışur (Bkz. Katalog-Tablo 2, Tablo 7). Ayrıca iki örneğin (Kavafyan ve Hacı Kabakçılar evleri) hücresi asimetrik kemerlidir (Bkz. Resim 159c, Tablo: 7).

14. Safranbolu'da hücreye "*oyma*" (Günay, 1981:89); Kula'da ise "*gözenek*" (Tosun, 1969:36) denilmektedir.

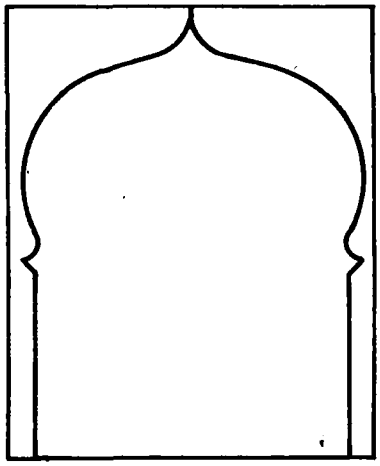
TABLO 7 . KATALOG: HÜCRELER

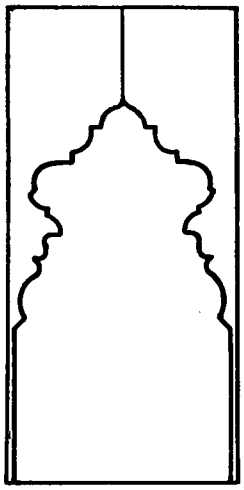
HİKMET AĞA EVİ

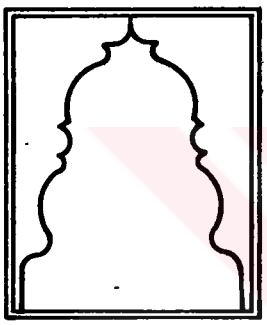
MURADİYE EVİ

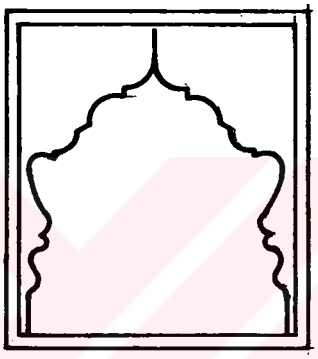
BAKİ BEY KONAĞI

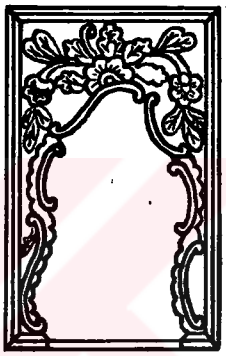
TAŞODA

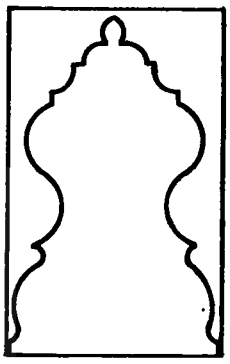
ŞEMAKİ EVİ

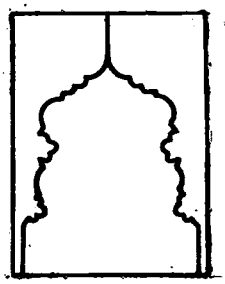
VELİ BABA EVİ

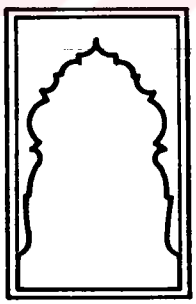
KAYAFYAN EVİ

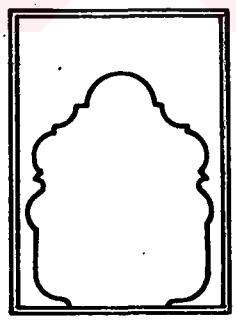
SAATÇİ ALİ EVİ

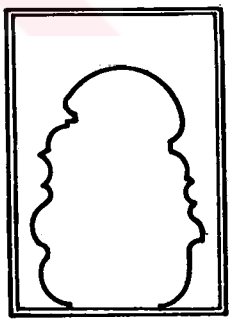

EMİRHOCAZADE EVİ

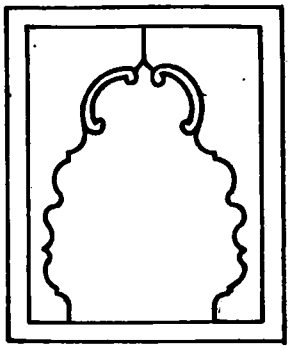

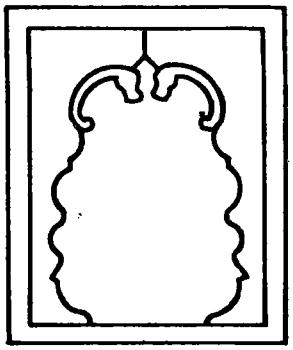
TABAKOĞLU EVİ

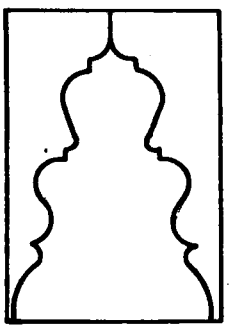

HACI KABAKÇILAR EVİ

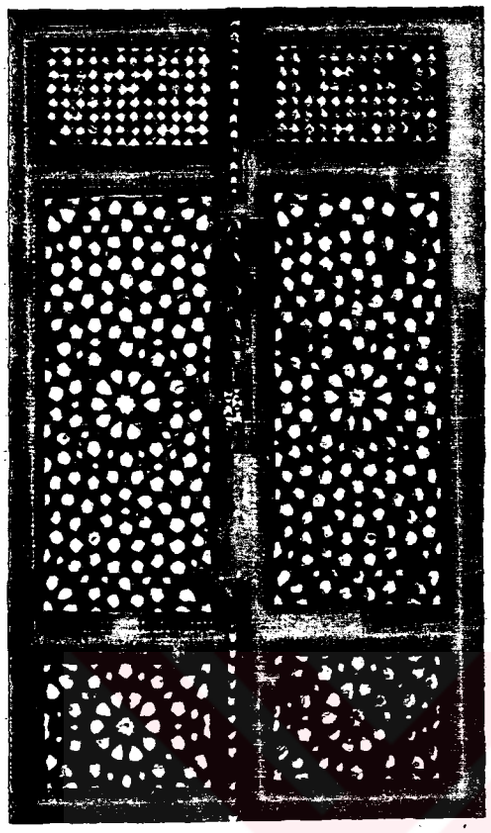

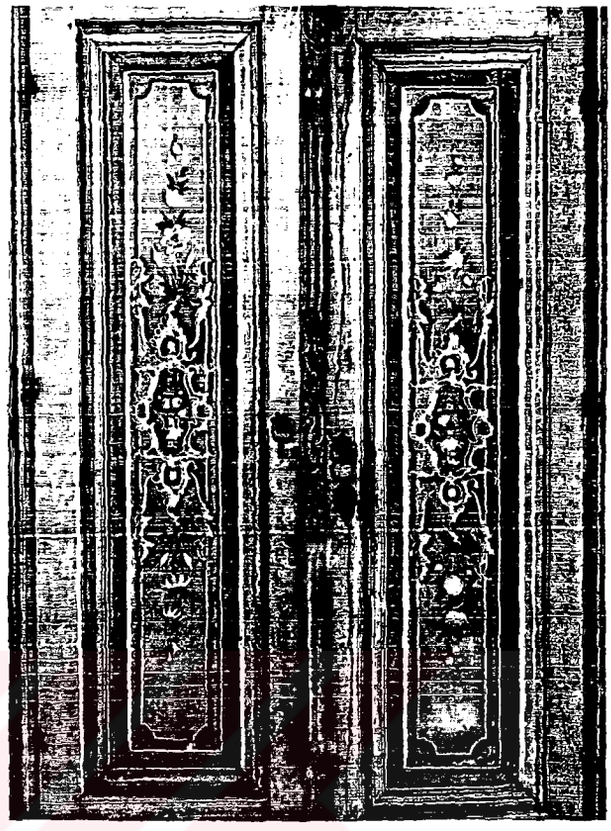
ÜMMETLER EVİ

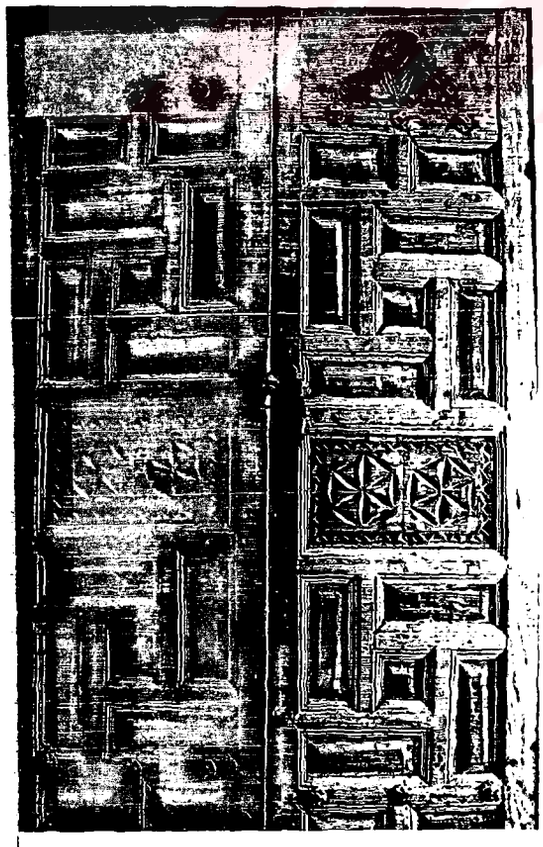
CEMALAKİ EVİ

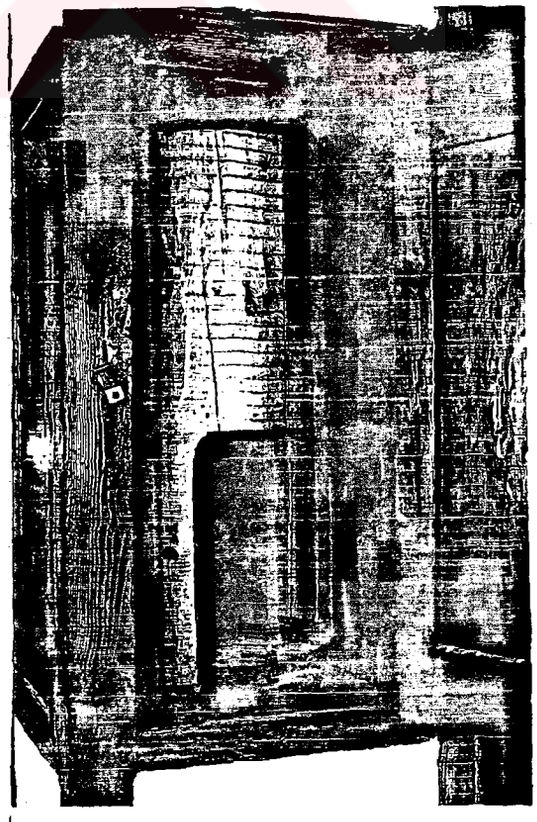
Resim 158a. Dolap (Yeni Cami Hünkâr Kasrı)

Resim 158b. Dolap (Kavafyan)

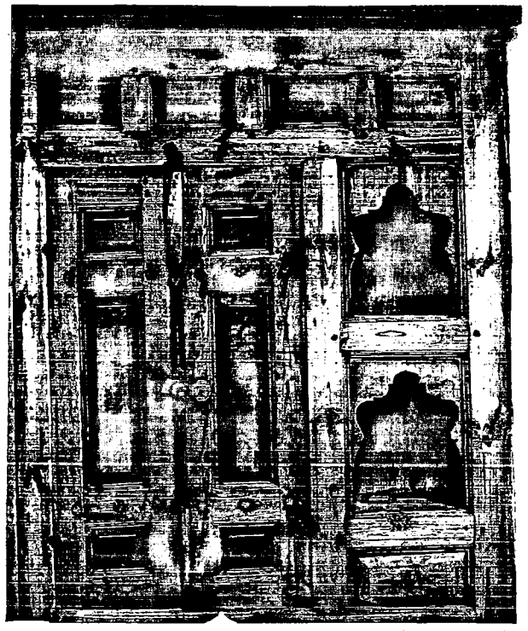

Resim 158c. Dolap (Tabakoğlu)

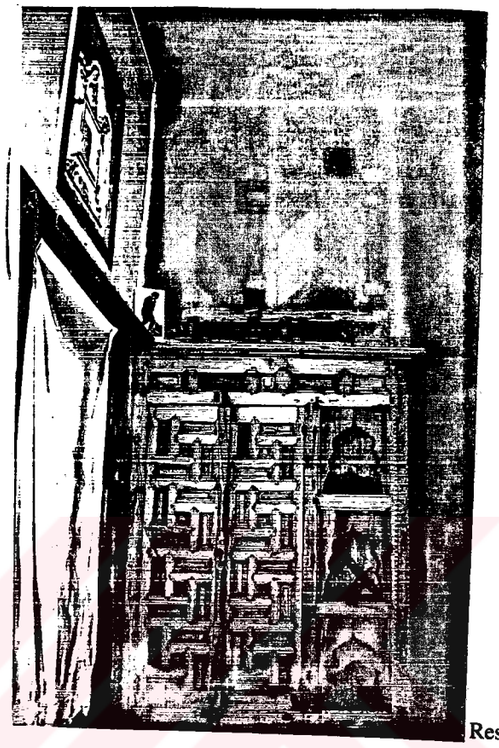
Resim 158d. Dönme dolap (Tahir Paşa)

Resim 159. Hücreler

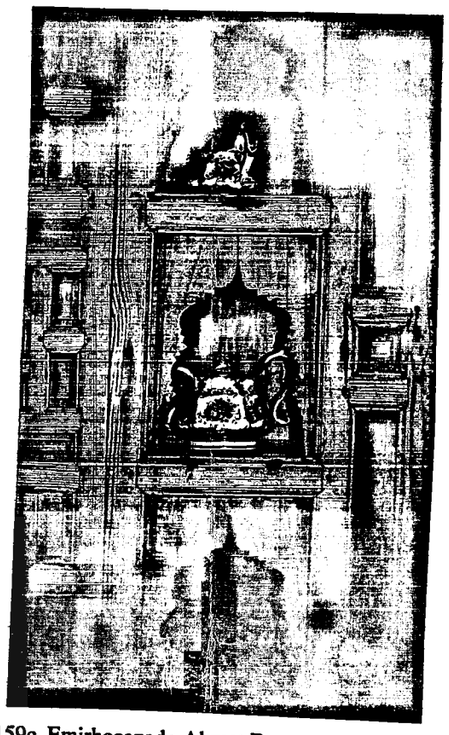

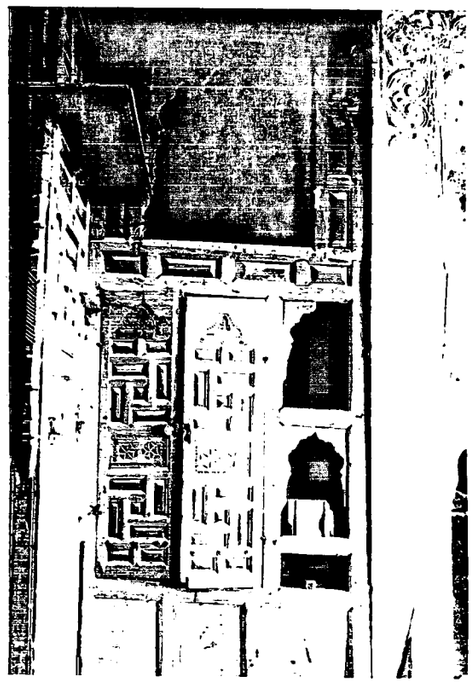

Resim 159a. Hikmet Ağa

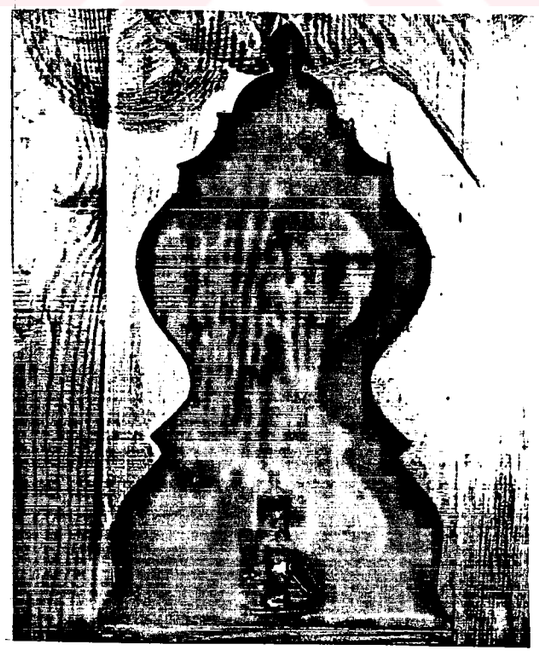
Resim 159c. Emirhocazade Ahmet Bey

Resim 159b. Tabakoğlu

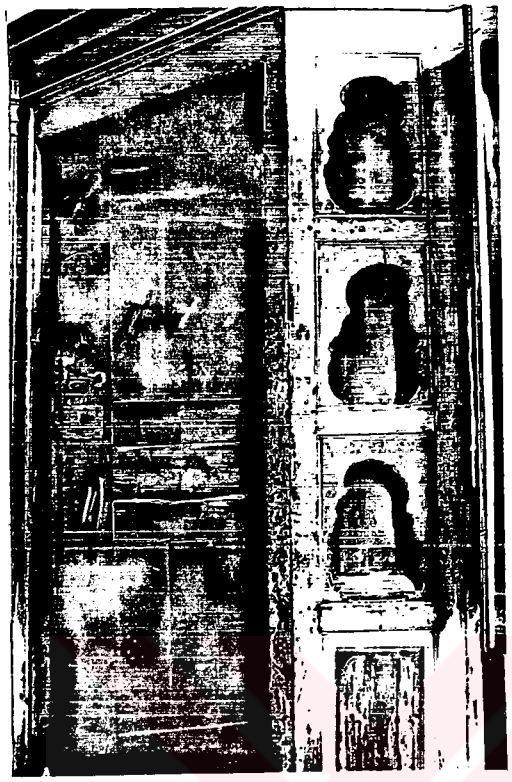
Resim 159d. Saatçi Ali

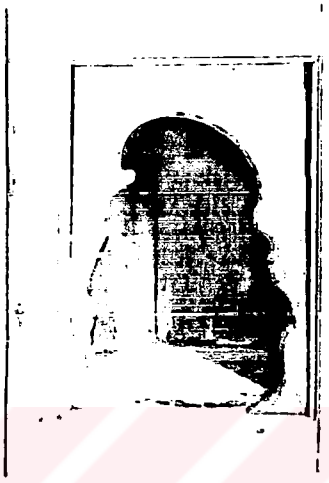

Resim 159e. Muradiye

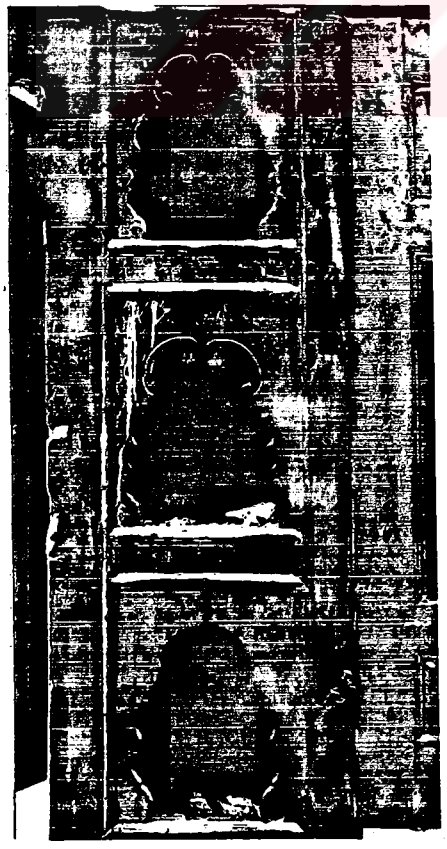

Resim 159f. Şevket Gür

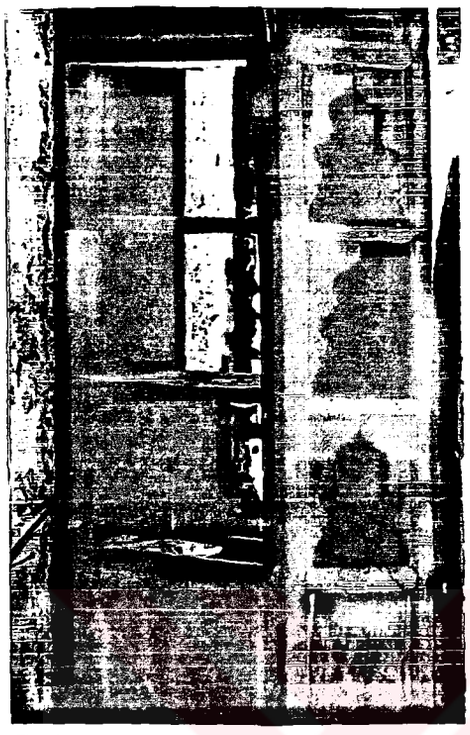

Resim 159g. Ümmetler

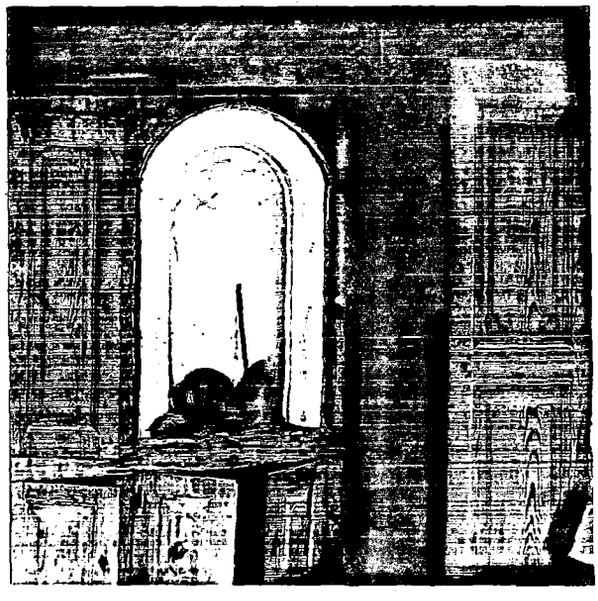
Resim 159h. Hacı Kabakçılar

Resim 159ı. Cemalaki

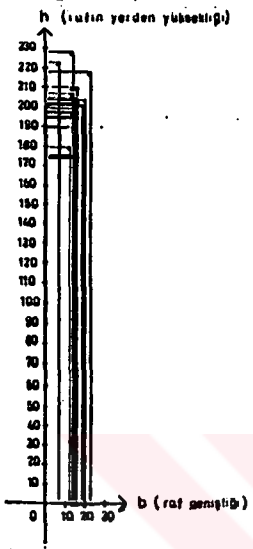
Resim 159j. Veli Baba

Resim 159k. Çiçeklik (Cemalaki)

V.3.5.1.5.4. Raf (*Terek, Sergen*)

18. yüzyıldan başlayarak raf, alt ve üst pencereler arasında yer almış, odanın kullanılan (insan elinin yetişebildiği) ve kullanılmayan yüksekliklerini belirleyen yatay bir çizgi oluşturmuştur (Eldem, 1987, cilt 3: 89). Raf, terek ya da sergen olarak da isimlendirilir (Günay, 1981:89). Raf, bazı eşyaların koyulmasına uygun olduğu gibi, pencereye takılan perdenin üzerinin kapatılmasını da sağlar. Raf üzerine değerli çini ve porselen kâseler, tabaklar ve sürahiler dizmek süslemeden sayılmıştır. Katalog çalışmasına alınan evlerde görülen en küçük raf genişliği 6,5 cm, en büyük raf genişliği 23 cm, en çok görülen raf genişliği ise 16 cm'dir (Bkz. Katalog-Tablo II, Tablo 9). Katalog çalışmasına alınan 20 örnekte (Hikmet Ağa, Baki Bey, Tahir Paşa, Şemaki, Veli Baba, Rakoczy, Kavafyan, Saatçi Ali, Hadımoğlu, Çakırağa, Beyoğlu, Emirhocazade Ahmet Bey, Tabakoğlu, Müderrisoğlu, Kabakoz, Hacı Kabakçılar, Ümmetler, Cemalaki, Burhan Erdim ve Şevket Gür evleri) raf vardır. Katalog çalışmasına alınan evlerde en çok görülen raf boyutları ise sırası ile şöyledir:

GRAFİK 14 - Raf

raf genişliği b (cm): I. 16
II. 14
III. 13

yerden yüksekliği h (cm): I. 210-214
II. 207-205
III. 197-203

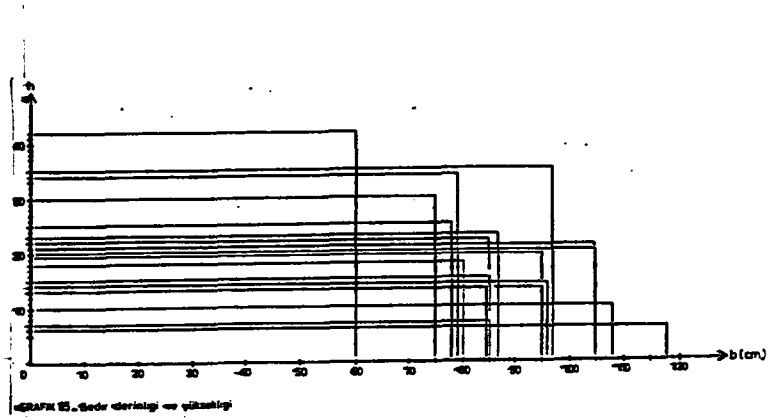
V.3.5.1.6. Sedir

Odanın oturma işlevi için döşemeye sabit olarak düşünülmüş tahta setlerdir. Sekiüstünde pencere önünde tek bir yönde, L şeklinde dönen ya da U şeklinde çevreleyen sedirler, odanın oturma düzenini belirler (Bkz. Tablo 5 ve 8). Çok kollu sedirlerde sedir bitimleri; sekialtı-sekiüstü ayrımında ahşap korkuluklar; ocak iki yanında ise koltuk taşları ile sınırlandırılır. Korkuluklar torna çubuklu ya da som ağaçtan dekoratif oymalı yapılmıştır. Ocak tabanı sedir ile aynı kotta ise koltuk taşları taş (mermer) ya da ahşap yapılırlar (Bkz. Katalog-Tablo 2). İlk örneklerde sedir derinliği fazla, yüksekliği az iken giderek derinlik azalmış ve yükseklik artmıştır (Bkz. Katalog-Tablo 2, Tablo 9). 19. yüzyılda ise Batı etkisiyle odaya hareketli mobilyaların girmesi ve sabit elemanların terk edilmesiyle sedir geleneği bitmiştir. Katalog çalışmasına alınan evlerde sedir boyutları ile ilgili en çok görülen ölçüler sırasıyla şöyledir:

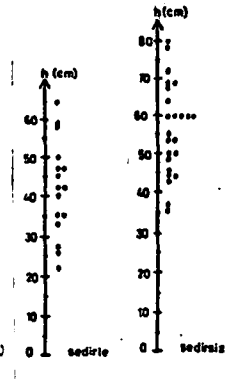
sedir derinliği b (cm): I. 85
II. 95-97
III. 105-107

sedir yüksek. h (cm): I. 13-15
II. 20-23
III. 34

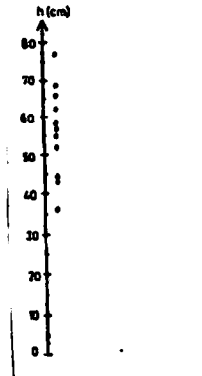
sedir korkuluğu h (cm): I. 55-57
II. 66-69
III. 43-44

GRAFİK 15 - Sedir derinliği ve yüksekliği

GRAFİK 16 - Parapet

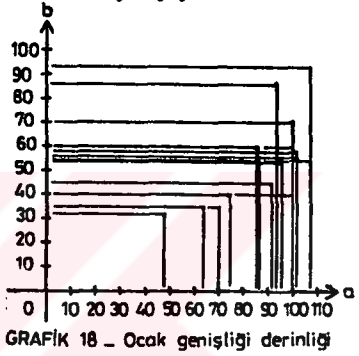

GRAFİK 17 - Sedir korkuluğu

V.3.5.1.7. Ocak

Ocaklar, odaların ısıtılması için düşünülmüş, iç düzenlemeyi etkileyen elemanlardır. Sekiüstünde iç ya da dış duvarda bulunabilirler. Katalog çalışmasına alınan örneklerden 4 (% 22) ocak iç duvarda iken, 14 (% 78) ocak dış duvardadır. Genellikle ocak iki yanında dolap ve hücreler bulunur (Bkz. Katalog-Tablo II, Tablo 8). İnce dolgu duvardaki ocaklar cepheye çıkıntılı oldukları halde, birçoğu kalın beden duvarında olduğu için dış cepheye çıkıntı yapmazlar. Katalog çalışmasına alınan evlerden yalnız Saatçi Ali Evi'nin başodasında cepheye çıkıntı yapan bir ocak olduğu belirlenmiştir (Eldem, 1987, cilt 1: 160-162). Ocak, ocak tabanı ve davlumbaz olmak üzere iki kısımdan oluşur. Ocak tabanına ayrıca ateşlik, ayak taşı, çerçeve taşı ya da küllük (Osman, 1983:16) gibi çeşitli isimler verilmiştir. Ocak tabanı çeşitli şekil ve büyüklüktedir. Ocak planı daire ya da dörtgen yapılmıştır. Katalog çalışmasına alınan evlerde 10 (% 62,5) ocak planı daire, 6 (% 37,5) ocak planı dörtgendir (Bkz. Katalog-Tablo II). Ocak genişlik ve derinlikleri önceleri daha büyük tutulduğu halde giderek küçülmüştür (Bkz. Katalog-Tablo 2, Tablo 9). Katalog çalışmasına alınan evlerde en çok görülen ocak boyutları sırasıyla şöyledir:

ocak genişliği	a (cm):	I. 100
		II. 107-110
		III. 92-95
ocak derinliği	b (cm):	I. 54-56
		II. 40
		III. 58-60
yerden yüksekliği	h (cm):	I. 12-16

GRAFİK 18 _ Ocak genişliği derinliği

Davlumbaz, ocak bacasının başlangıcıdır. Bazı ocaklarda duman tepme rafı vardır. Katalog çalışmasına alınan evlerden 5 örnekte duman tepme rafına rastlanmıştır. Ocak-sedir seviyesi 3 örnekte aynı iken 2 örnekte daha alçak, 1 örnekte daha yüksektir. Ocak ateşinin denetimini sağlamak için ocak yanı sedir bitimlerinde koltuk taşları-maşalık) (Osman, 1983:16) ve ocak önünde döşemeden yükseltilmiş taş kaplı bir zemin bulunur. Koltuk taşları, taş (özenli evlerde mermer-Bayramiç: Hadımoğlu Konağı) ya da ahşap yapılır ve oymalı, kıvrımlı bezemelenir. Ocaklar davlumbazlı ya da kemerli yapılmışlardır (Bkz. Katalog-Tablo II). Davlumbazlı ocaklarda 5-7 dilimli yaşmak üzerinde yarım koni biçimli bir külah bulunur. Yaşmak ve külah ahşap, alçı, çini ya da taş (mermer) yapılmış ve oyma-yontmalarla bezemelendirilmiştir. Ocak yaşmakları 17. yüzyıl boyunca klasik üslupta iken, 18. yüzyıldan sonra barok üslupta yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo II, Tablo 3). Bu yaşmaklar işlevi yanında oda iç dekorunu etkileyen önemli bezeme elemanlarıdır. Raf, genellikle yaşmağın bitip, külahın başladığı yerde de dolanır. Kemerli ocaklarda kemer, düz ya da daire biçimli yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo II). Kemerli ocaklarda malzeme olarak, diğer ocaklarda olduğu gibi ahşap, alçı ya da taş kullanılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo 2). Katalog çalışmasına alınan evlerden 12 örnekte (Yeni Cami Hünkâr Kasrı, Muradiye, Baki Bey, Taşoda, Halil Ağa Cami İmam Evi, Şemaki, Veli Baba, Beyoğlu, Emirhocazade, Kabakoz, Tabakoğlu ve Şevket Gür Evleri) davlumbazlı; 5 örnekte (Hikmet Ağa, Kenan Doğruöz, Hadımoğlu, Hacı Kabakçılar ve Ümmetler evleri) kemerli ocak görülmüştür.

Odalardan başka sofalarda da kahve ya da çubuk ocağı denen küçük ocaklar yapılmıştır (Günay, 1981:167). Katalog çalışmasına alınan evlerden Mudanya: Halil Ağa Evi'nde ara kat sofasında, Edremit: Ümmetler Evi'nin esas kat açık dış sofasında (Resim: 122) bu tür kahve ocakları görülmüştür.

Resim 160. Ocaklar

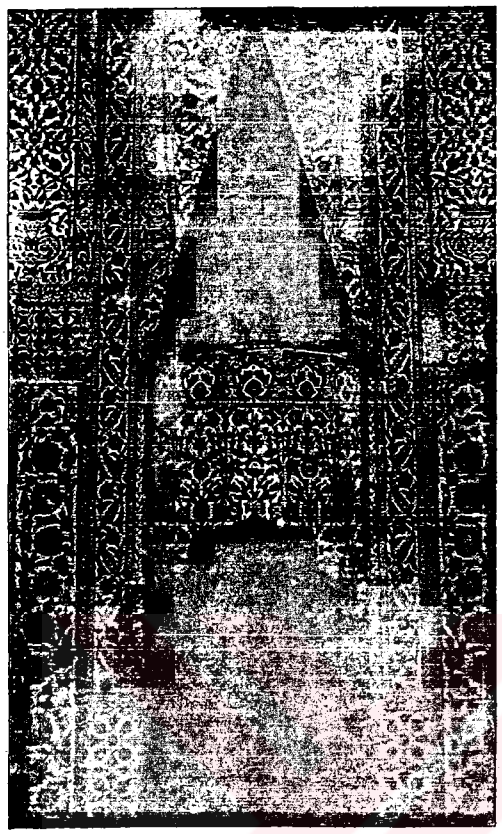
Resim 160a.
Emirhocazade Ahmet Bey

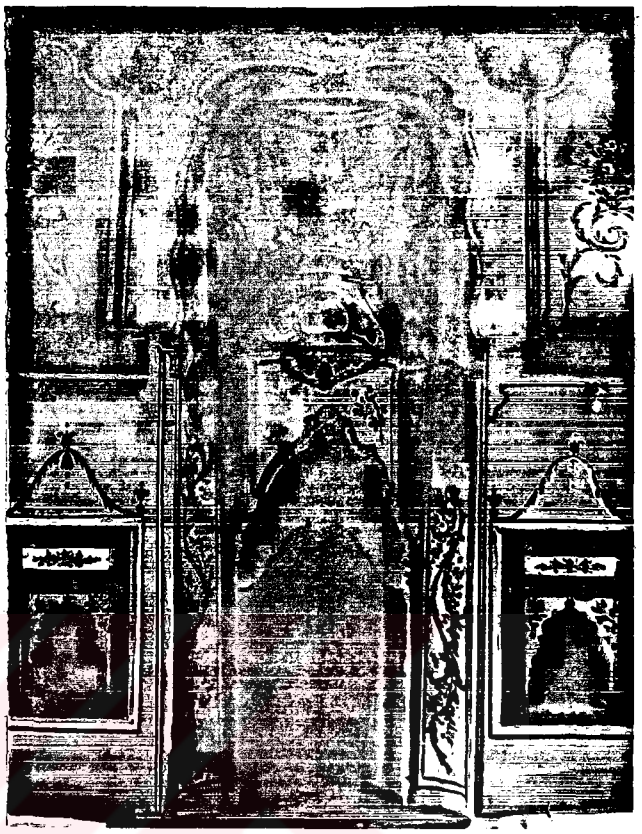
Resim 160b. Kabakoz'da Köy Evi

Resim 160c. Şevket Gür

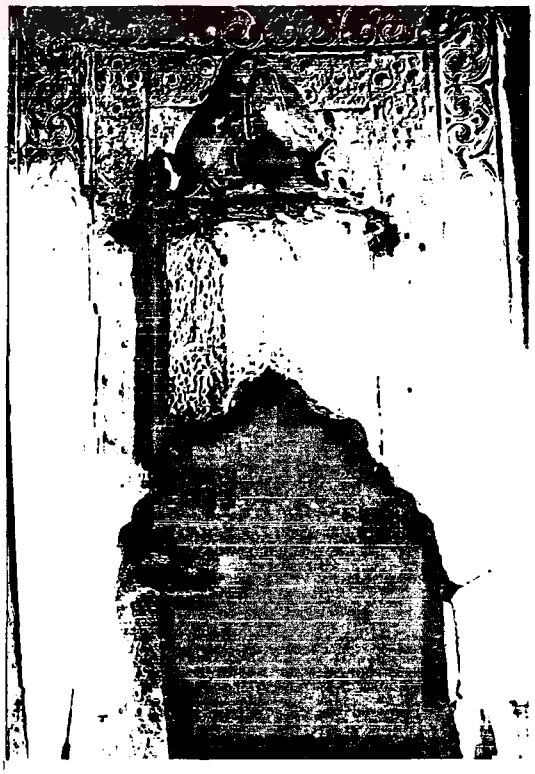
Resim 160d. Yeni Cami Hünkâr Kasrı

Resim 160e. Şemaki

Resim 160f. Veli Baba

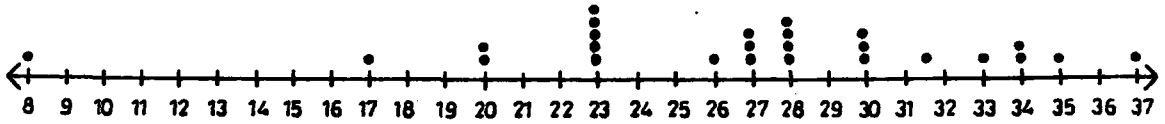

Resim 160g. Tabakoğlu

V.3.5.1.8. Döşemeler

V.3.5.1.8.1. Yer Döşemesi

2-3 cm kalınlıkta, çoğunlukla 20-30 cm genişliğinde olan döşeme tahtaları, demir başlı çivilerle kirişlere çakılırlar. Döşeme tahtaları eski örneklerde geniş iken, giderek genişlik azalmıştır (Bkz. Katalog-Tablo 2, Tablo 9). Katalog çalışmasına alınan örneklerde en çok görülen döşeme tahtası genişliği 26-28 cm'dir. En küçük ölçü 8 cm (İzmit: Saatçi Ali Evi - restorasyon ?), en büyük ölçü ise 35 cm'dir.

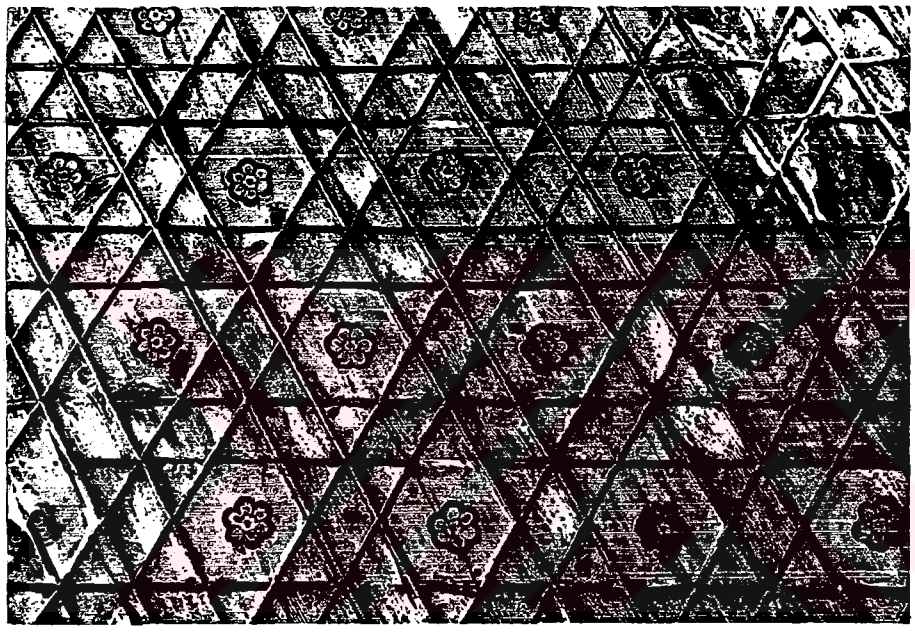
GRAFİK 19 _ Döşeme tahtası genişliği (cm)

En çok görülen genişlikler sırasıyla: (cm): I. 26-28
II. 30-33
III. 20-23

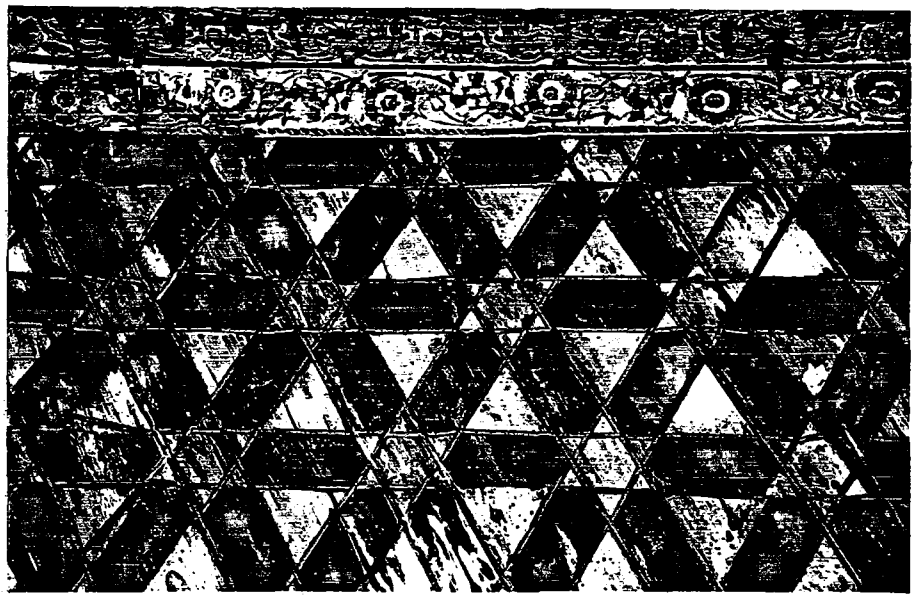
V.3.5.1.8.2. Tavanlar

Türk Evinde tavan, işlevinin ötesinde özel ve önemli bir bezeme unsuru olmuştur. Tavanlar çoğunlukla çatı kirişlemesinin üzerine tek düzlemde ahşap kaplamalı yapılmışlardır. Kaplamada desenler pasa ya da şişhanelerle (yarım daire şeklindeki ince çubuklar) oluşturulmuştur (Bkz. Katalog-Tablo III). Geniş ya da dar tutulabilen pasaların duvara paralel ya da çapraz çakılmasıyla çeşitli desenler elde edilebilmiştir. Geniş pasalı kaplamalarda oyma ve profillendirme de uygulanmıştır (Daday: Hikmet Ağa Konağı, Resim: 161.ı; Kastamonu: Tabakoğlu Evi, Resim: 162.g). Daha özenli tavanlarda ise ince şişhanelerin çeşitli şekillerde çakılmasıyla çok zengin geometrik desenler elde edilmiş ve kalemişi boyamalara yer verilmiştir (Bkz. Katalog-Tablo III, Resim: 161-162). Katalog çalışmasına alınan evlerden 17 örnekte (Halil Ağa, Hasan Ağa, Muradiye, Kenan Doğruöz, Baki Bey, Taşoda evleri, Halil Ağa Cami İmam Evi, Tahir Paşa, Veli Baba, Rakoczy, Saatçi Ali, Müderrisoğlu, Kabakoz, Ümmetler, Cemalaki, Burhan Erdim, Şevket Gür evleri) bu tip tavanlar görülmüştür. Klasik Osmanlı döneminde (17. yüzyıla kadar) genellikle tek çubuk kullanılarak üçgen, altıgen, dörtgen, yıldız gibi geometrik desenler oluşturulmuş ve parlak, kontrast renklerle boyamalar yapılmıştır (Eldem, 1987. cilt 3: 106). Barok dönemde ise (18. yüzyıl) daha çok çift çubuklar kullanılmış ve çubuklar oyma ve kıvrımlarla bezemelenmiştir. Bu dönemde de çok çeşitli geometrik desenler, stilize edilmiş çiçek, yaprak, akant, volüt, rozas ve girland desenli boyamalar ile tavan zenginleştirilmiştir (Eldem, 1987. cilt 3: 106). Barok dönemde daha çok pastel renkler kullanılmıştır. Duvardan tavana geçişlerde ahşap pervaz kullanıldığı gibi bağdadi sıva ile bükümlü silmeler de yapılmıştır. Bu silmelerde stilize çiçek, yaprak, volüt, rozas ve girland gibi motifler ve manzara resimli şeritler (Bebek: Kavafyan Evi, Resim: 161g,h) yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo III). Çok özenli tavanlarda bu silmelerin sayısı artırılarak tekne tavan denen giderek yükselen tavanlar oluşturulmuştur (Bkz. Katalog-Tablo III). Katalog çalışmasına alınan evlerden 13 örnekteki (III. Murad Köşkü, Hikmet Ağa, Yeni Cami Hünkâr Kasrı, Şemaki, Kavafyan, Aynalıkavak Köşkü, Hadımoğlu, III. Selim Odası, Çakırağa, Beyoğlu, Emirhocazade Ahmet Bey, Tabakoğlu ve Hacı Kabakçılar evleri) tavan bu şekildedir. Tavanlarda bir diğer önemli özellik tavanın ortasında uygulanan göbeklerdir (tavan medayonu). Tavan göbekleri yassı ya da dışbükey kesitli, dörtgen, altıgen, sekizgen, yıldız, daire, çark

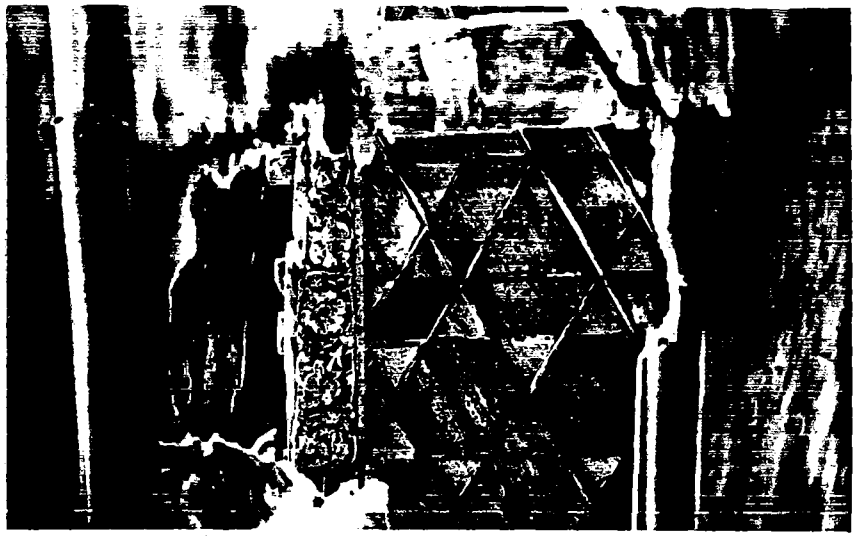
(çarkıfelek), oval ya da şemse biçimli yapılmışlardır. Katalog çalışmasına alınan evlerden 2 örnekte (Veli Baba, Tabakoğlu, Resim: 162.g) kare, 3 örnekte (Muradiye, Resim: 162.c; Baki Bey, Resim: 162.d; Taşoda, Resim: 162.e;) altıgen, 1 örnekte (Beyoğlu Evi) sekizgen, 3 örnekte (Emirhocazade, Resim: 162.a; Müderrisoğlu; Ümmetler, Resim: 162.b) daire, 6 örnekte (Şemaki, Resim: 163.a; Hadımoğlu; Çakırağa'da sekialtı tavanı çarkıfelek, göbek şemsedir; Hacı Kabakçılar, Resim: 163.b; Cemalaki; Burhan Erdim, Resim: 162.ı) çarkıfelek, 1 örnekte (Şevket Gür, Resim: 162.h) yıldız biçimi tavan göbekleri görülmüştür (Bkz. Katalog-Tablo III). 17. yüzyıl boyunca tavan göbeği yassıdır ve genellikle yıldız oluşturan geometrik desenler uygulanmıştır. Barok dönemde ise tavan göbeğinde akant, volüt gibi stilize edilmiş doğal desenler, kabartma yüzey oluşturacak şekilde yapılmıştır.

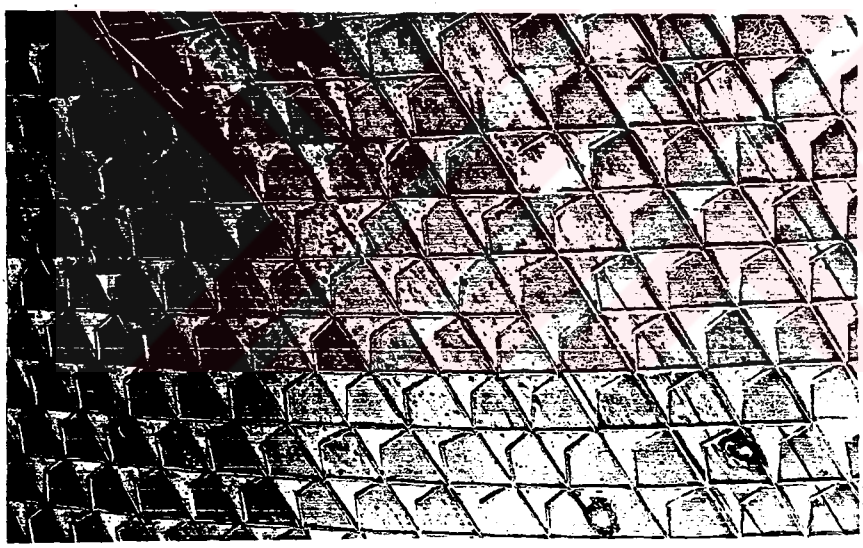
Resim 161a. Hasan Ağa Sofa tavanı

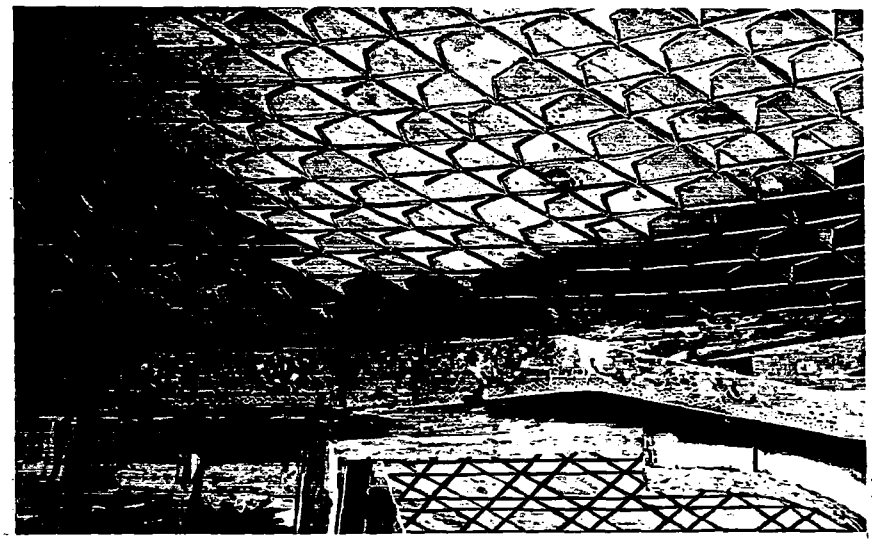
Resim 161b. Hasan Ağa Sekilik tavanı

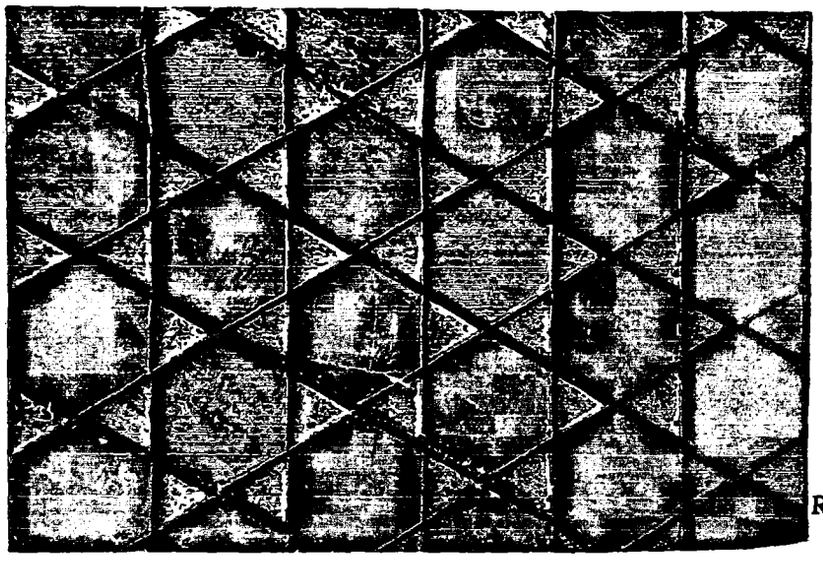
Resim 161c. Hasan Ağa
Yeni tavanın altındaki
eski tavan kaplaması

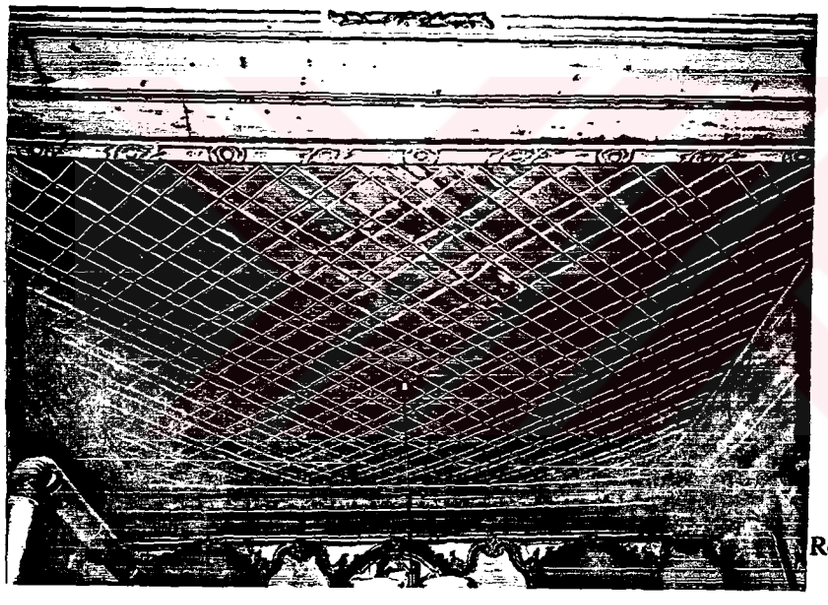
Resim 161d. Halil Ağa
Sofa

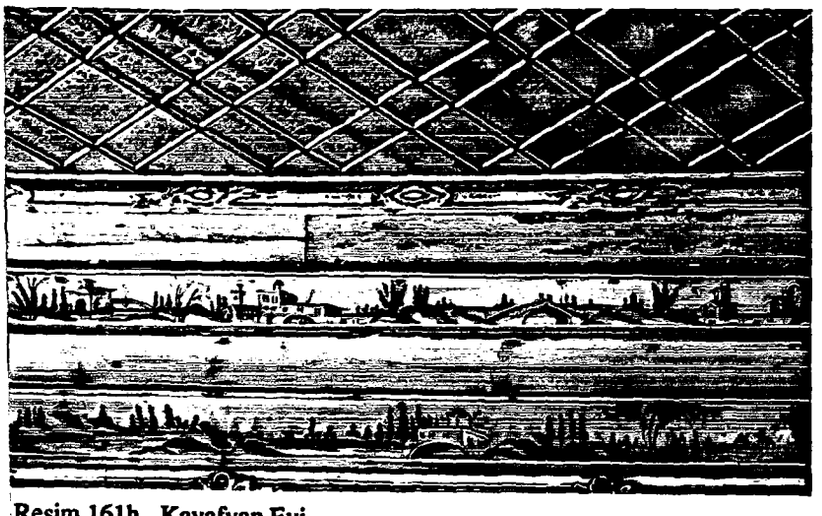
Resim 161e. Halil Ağa
Sofa

Resim 161g. Kavafyan Evi
Köşe odanın tavanı

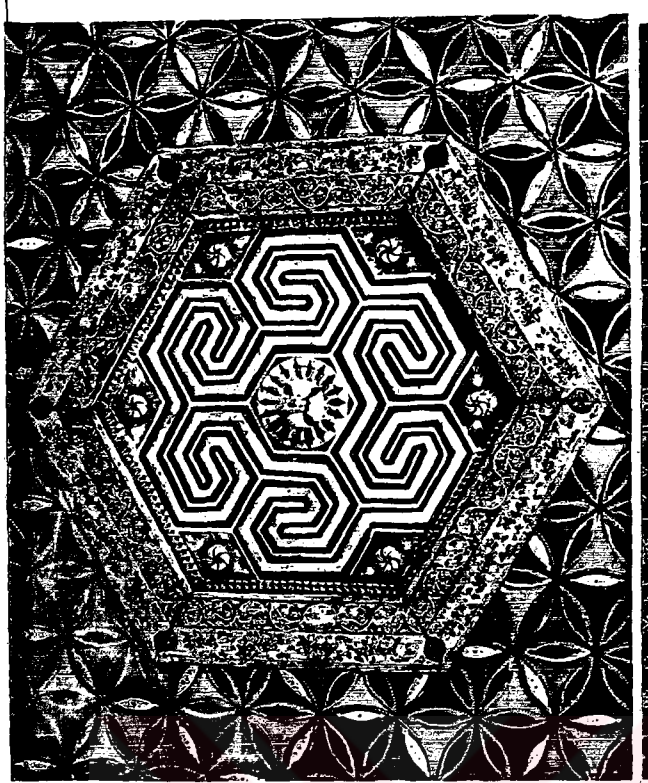

Resim 161f. Kenan Doğruöz
Başoda

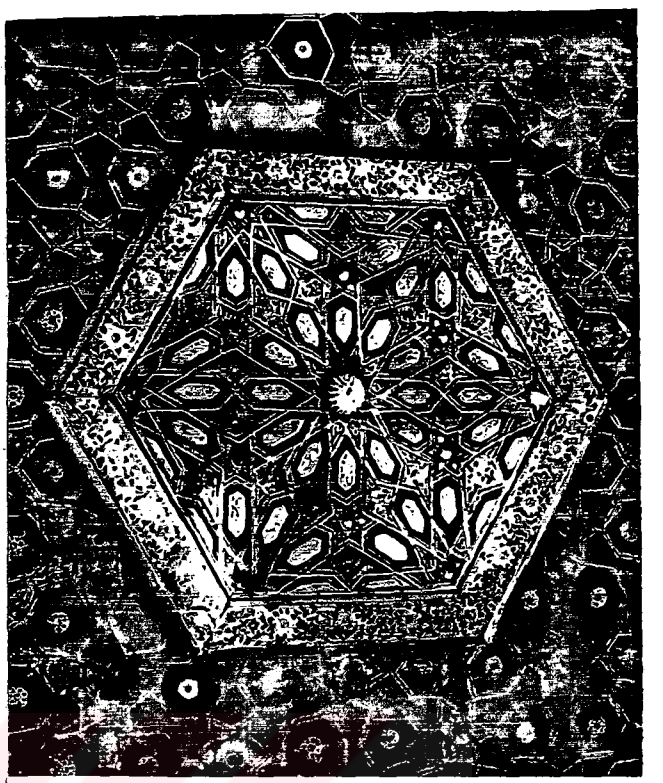

Resim 161h. Kavafyan Evi
Aynı odada tavan silmesi üzerindeki manzara şeritleri

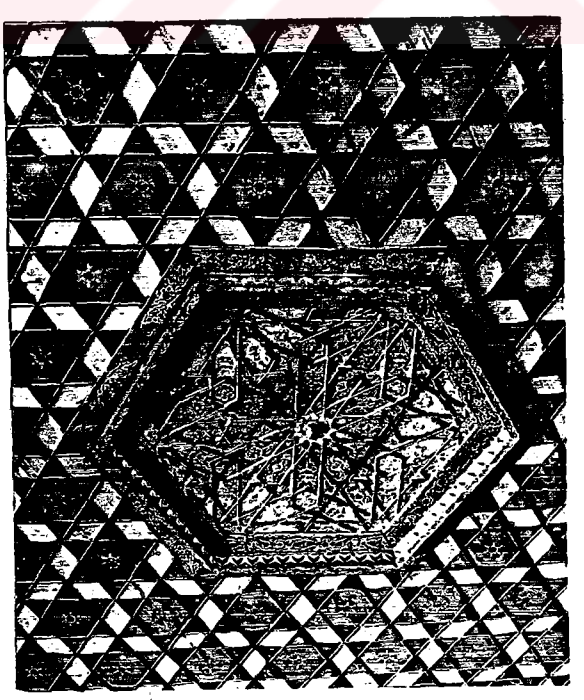
Resim 162. Tavan Göbekleri

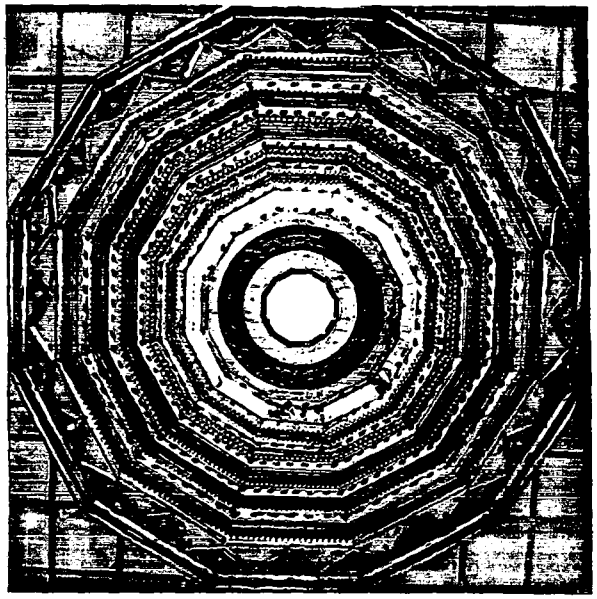
Resim 162a. Taşoda

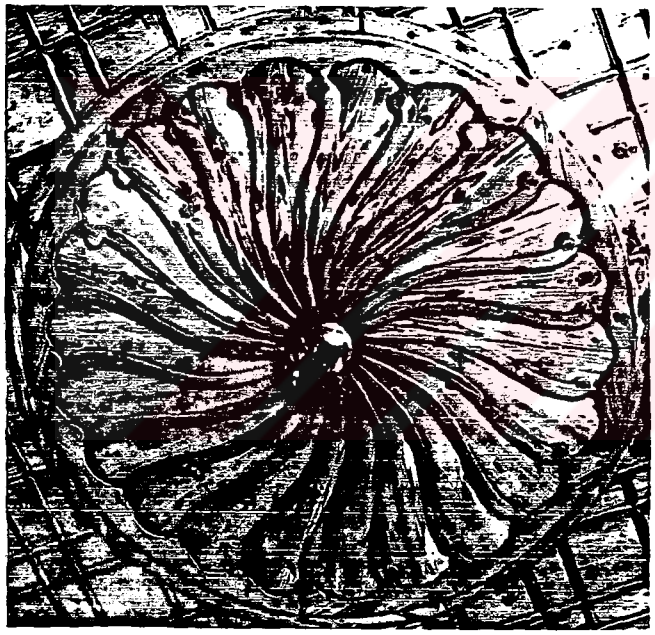
Resim 162b. Taşoda

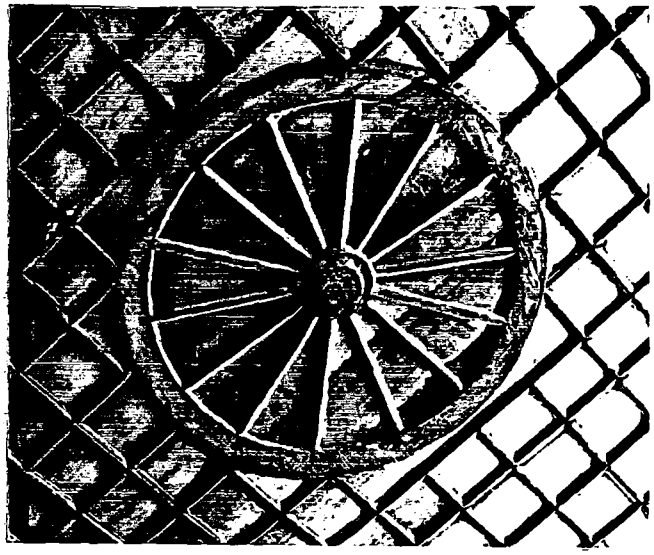
Resim 162c. Muradiye

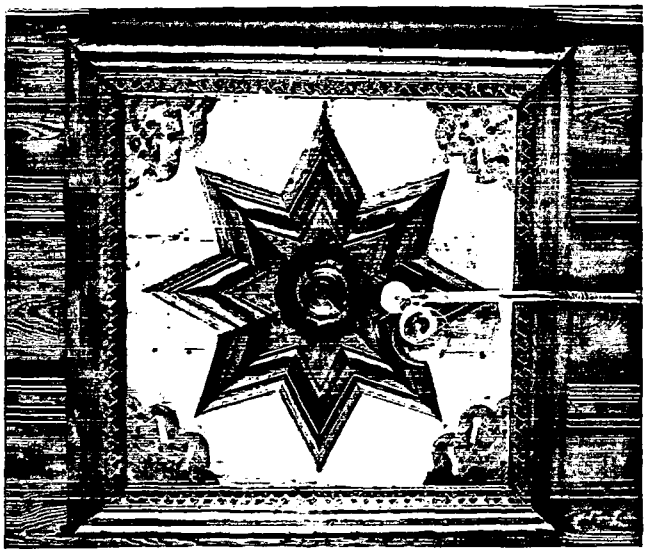
Resim 162d. Emirhocazade

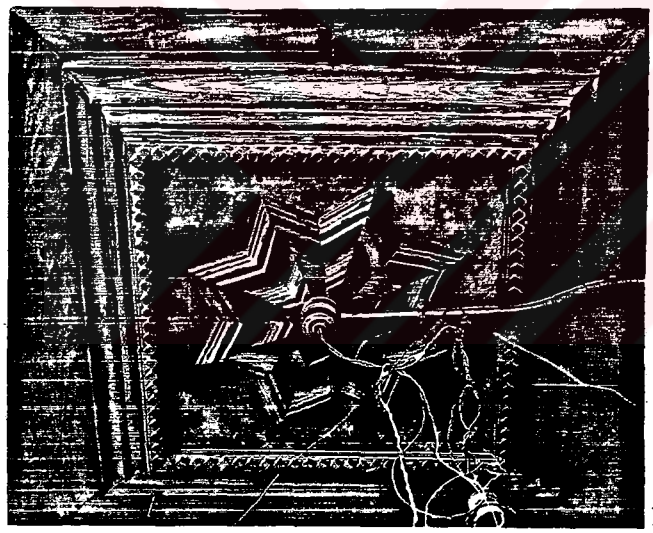
Resim 162e. Burhan Erdim

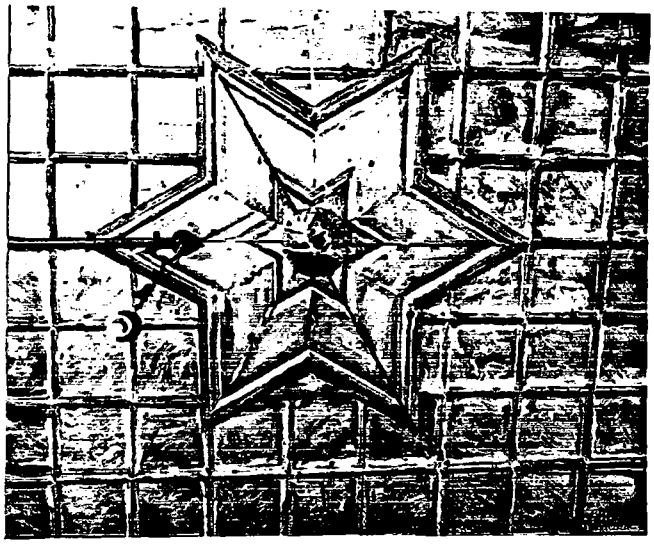
Resim 162f. Ümmetler

Resim 162g. Hikmet Ağa (sofa)

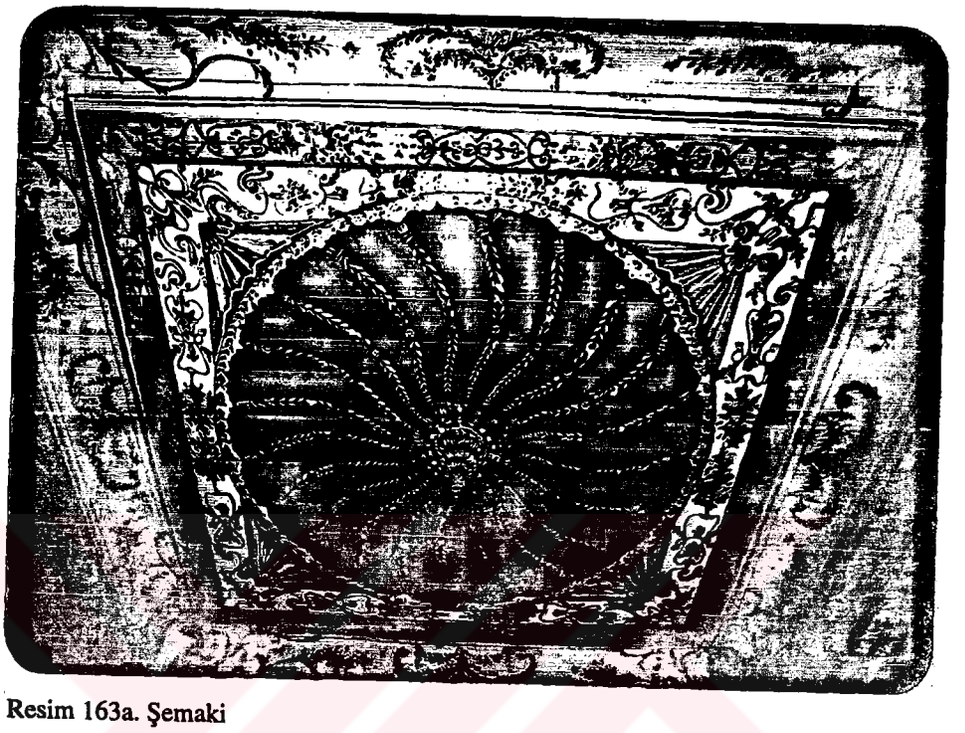

Resim 162h. Tabakoğlu (oda)

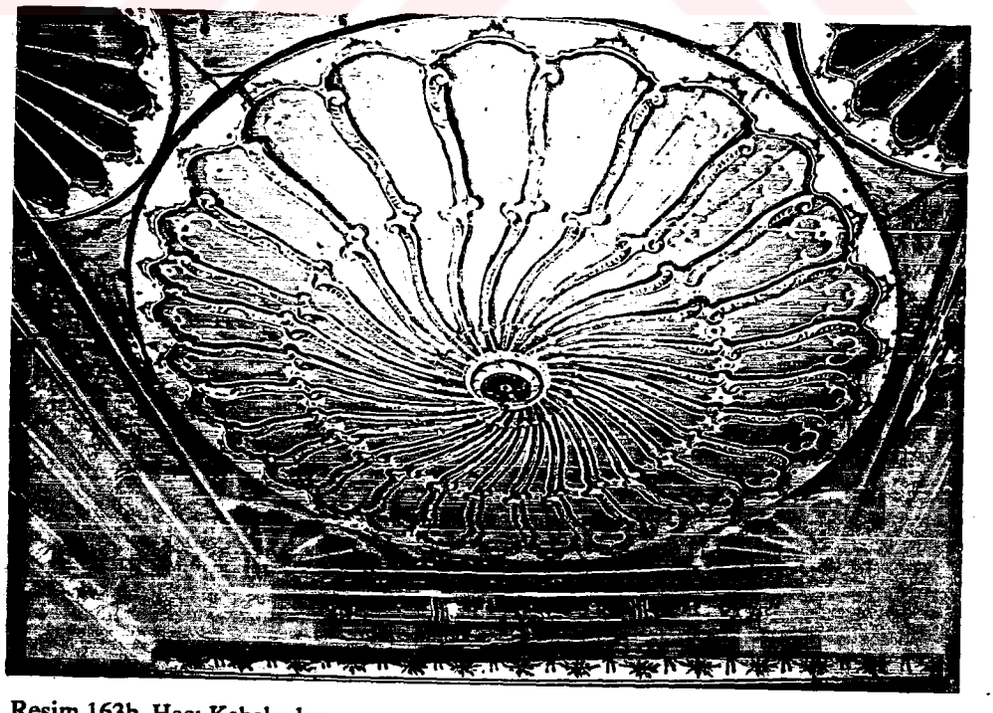

Resim 162ı. ŞevketGür (*çağnışır*)

Resim 163. Çarkıfelek tavanlar

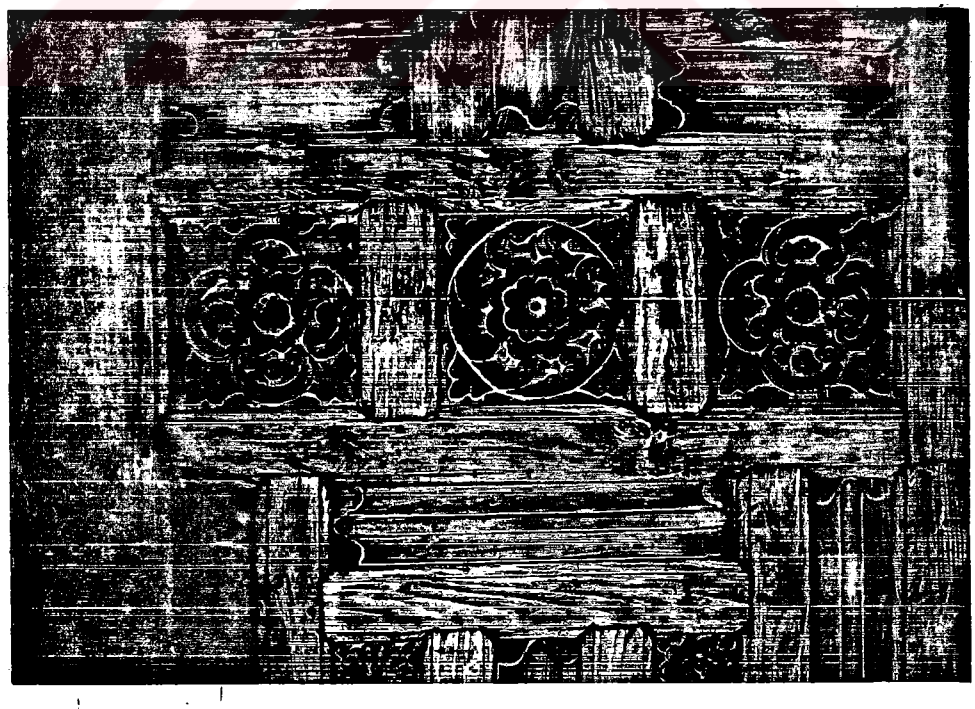
Resim 163a. Şemaki

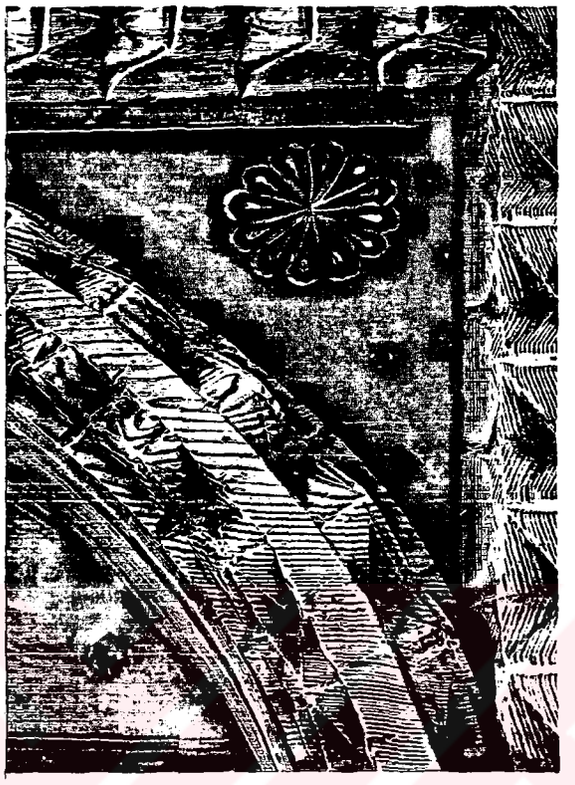
Resim 163b. Hacı Kabakçılar

V.3.6. Ahşap İşçiliği

Türk Evinde ahşap, strüktür sisteminden iç dekor elemanlarına kadar her alanda kullanılmasının yanı sıra bir bezeme unsuru olarak da işlenmiştir. Yapıda ahşap malzeme duvar (çatkı-direk, payanda, kiriş) döşeme (kiriş, kaplama) ve çatı (kiriş, mertek, aşık, dikme ve kiremitaltı kaplama) için büyük boyutlu ve yuvarlak kesitli hazırlanabilen kavak ve meşe gibi ağaçlardan elde edilmiş, sık elyaflı ağaçlar ise (sarıçam, ıhlamur gibi) ince işlerin gerektiği yerlerde kullanılmıştır (Tosun, 1969:19). Sofanın direklik, kemer, parmaklık ve kafesleri, merdiven korkuluğu ve kapağı, oda girişlerinde kemer ve kapı kanatları, odada sekialtı direklik, kemer ve parmaklıkları, yüklük-dolap kapakları ve mandalları, hücre raf ve çekmeceler, ocak yaşmak, külah ve koltuk taşları, pencere doğrama, pervaz, parmaklık ve kafesleri, tavan kaplaması ve göbeği ile diğer tüm ahşap yüzeyler çeşitli sistemler kullanılarak oluşturulmuş hem de bezemeli yüzeyler elde edilmiştir (Bkz. Katalog-Tablo III). Ahşap işçilikte birleştirme için, oyma-yontma, torna yöntemleri kullanılmış, elde edilen yüzeylerde profillendirme de yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo III). Birleştirme çivi ile sağlanabildiği gibi, geçmeli sistemlerle de yapılmıştır. Çivi ile birleştirmede çıtalı ya da pasalı tipler vardır. Geçme ise tablalı ya da kündekari sistemlerle yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo III). Ayrıca özellikle 18. yüzyıldan sonra bağdadi sıva ile yapılan barok desenli kemerler sofa direkliği ve odada sekialtı direkliği üzerinde kullanılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo 3). Ayrıca ahşap yüzeylerde boyama (kalemişi) yapılmış ve farklı ağaç karakterlerinin bir arada kullanılmasıyla doku farklılıkları elde edilmiştir (Günay, 1981:177).

Resim 164a. Tablalı kapı kanadında oyma-yontma bezeme (Beyoğlu)

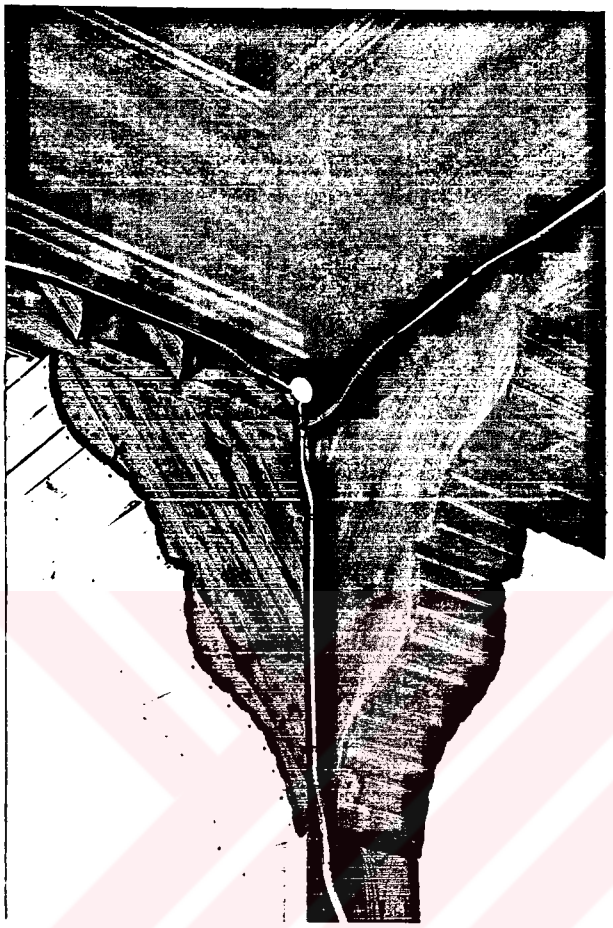
Resim 164b. Hikmet Ağa Oyma-yontma teknikle yapılmış kapı kemeri ve pervazı

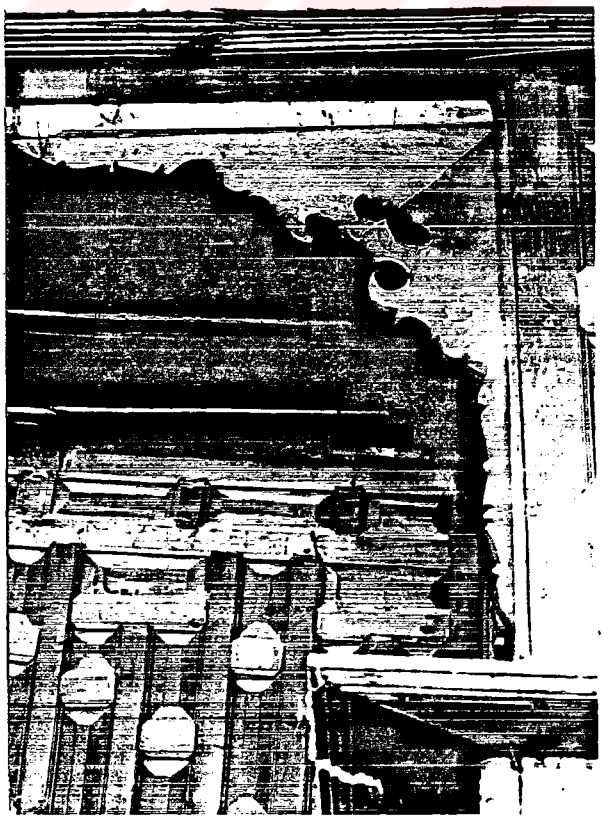
Resim 164c. Hikmet Ağa

Resim 164d. Kapı kemeri "püskülü" (Kavafyan)

Resim 164e. Sofa kemeri (Hikmet Ağa)

Resim 164f. Sekialtı kemeri (Tabakoğlu)

V.3.7. Boyama

V.3.7.1. Duvarda Boyama

Duvarda boyanan yüzey genellikle raf seviyesinin üzeri (insan elinin yetişemediği yükseklik) olarak seçilmiş, pencereli cephede tepe pencerelerinin aralarında, diğer iç cephelerde de aynı yükseklikte devam edecek şekilde bölüntülenmiştir. Katalog çalışmasına alınan evlerden 7 örnekte (Taşoda ve Baki Bey: musandıra üzeri ahşap kitabede. Resim: 167.a; Kavafyan, Resim: 161.g; Hadımoğlu; Saatçi Ali, Resim: 168.b; Hacı Kabakçılar; Ümmetler evleri) boyama raf seviyesinin altındadır. Ancak bazı evlerde de tüm duvar yüzeyinde boyamalar görülmektedir. Katalog çalışmasına alınan evlerden 5 örnekte (Kenan Doğruöz, Baki Bey, Tahir Paşa, Şemaki ve Çakırağa evleri) boyama bu şekildedir. Duvarda boyama doğrudan sıva üzerine yapıldığı gibi (Kenan Doğruöz, Baki Bey, Şemaki, Kavafyan, Saatçi Ali, Hadımoğlu, Çakırağa, Hacı Kabakçılar ve Ümmetler evleri) alçı malakari (Tahir Paşa, Rakoczy evleri) ya da ahşap kaplamalı duvar yüzeyi üzerine (Baki Bey, Taşoda ve Şevket Gür evleri) yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo II). Boyama dokusu düz ya da alçı malakari işlerde kabartmalıdır (Bkz. Katalog-Tablo III, Resim 167, 168, 169). Dış cephede ise pencere düzeni içinde kitabe, çerçeve ya da kenar süsü (su) veya taş-tuğla derzi şeklinde, bağdadi içbükey ya dadışbükey bükümlü çıkma desteği üzerinde çeşitli desenlerde yapılmıştır (Bkz. Cephede Bezeme-Kalemişi bölümü, Bkz. Katalog-Tablo I).

17.-18. yüzyıllarda iç duvar yüzeylerinde pencere araları kitabe ya da çerçeve biçimli bölüntülenerek içleri kâsede yemiş, saksıda çiçek demeti motifleriyle bezenmiştir. Daha sonraları ise camili, stilize köşklü, selvi bahçeli kompozisyonlar uygulanmıştır (Eldem, 1987. cilt 3: 18). Bu dönemde parlak, canlı ve kontrast renkler tercih edilmiş, daha çok kırmızı, mavi, yeşil, sarı kullanılmıştır. Daha özenli yerlerde Edirne işi denen boyama türü de uygulanmıştır (Eldem, 1987. cilt 3: 18). Barok dönemde ise desenler stilize edilerek kullanıldığı gibi perde, akant, volüt, girlant motifleri de görülmektedir. Bu dönemde boyamada daha çok pastel renkler kullanılmıştır.

V.3.7.2. Dolap-Yüklük Kapaklarında Boyama

Kapakların boyanmasında kalemişi, yağlı boya ve çok nadir olarak da lake teknikleri kullanılmıştır. Kapak yüzeyi bir bütün olarak boyandığı gibi kitabe ve çerçeve şeklinde ya da kenar süsü (su) biçiminde boyamalar yapılmıştır (Bkz. Katalog-Tablo III). Dolap kapaklarında doğal ve bitkisel desenlerin yanında geometrik desenler de uygulanmıştır (Baki Bey Konağı, Taşoda). 17. yüzyılda Edirne işi vazoda çiçek, yaprak, kâsede yemiş motifleri, 17. yüzyıl ortalarından sonra stilize edilmiş doğal desenlerin yanında akant, volüt, perde ve köşklü, bahçeli manzaralar yapılmıştır (Eldem, 1987, cilt 3: 81) Katalog çalışmasına alınan evlerden Muradiye Evi'nde selvi ağacı, çiçek demeti (Resim: 29, 30); Tahir Paşa Konağı'nda vazoda çiçek, serbest çiçek ve yaprak (Resim: 57); Şemaki Evi'nde (Resim: 63); Rakoczy Evi'nde (Resim: 72) ve Kavafyan Evi'nde çiçek demeti (Resim: 80, 157.a, 158.b) motifli boyamalar görülmüştür (Bkz. Katalog-Tablo III).

V.3.7.3. Duvar Resmi

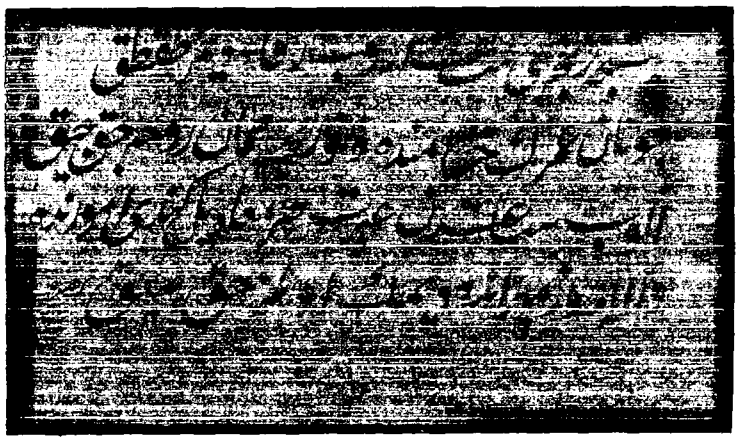
Duvarda boyama, kalemişi ve fresk olmak üzere iki şekilde uygulanmıştır. Fresk doğrudan yaş sıva üzerine su ya da kireçli su karıştırılmış renklerle yapılmıştır. Kalemişi ise kuru sıva üzerine uygulandığı için dayanımı fresklere göre daha az olmuştur.

17. yüzyıl sonlarında sekialtı yüklük üzeri ahşap kaplamasının kitabe şeklindeki bölüntüleri genişletilerek büyük pano şeklini almış ve giderek duvar resmine geçiş sağlanmıştır (Eldem, 1987. cilt: 3,

81). Duvar resimleri sıva üzerine yapıldığı gibi ahşap, deri ya da bez üzerine de yapılmışlardır (Bkz. Katalog-Tablo III). Duvar resimlerinde köşklü, bahçeli, kuleli, saraylı kent manzaralarının yanı sıra gemi, deniz ve doğa manzaralarına da yer verilmiştir (Bkz. Katalog-Tablo III). Kent manzaralarında çoğunlukla İstanbul, Edirne gibi kentlerden örnekler verilmiştir. Katalog çalışmasına alınan evlerden 4 örnekte (Şemaki, Resim: 62; Hadımoğlu, Resim: 91; Çakırağa, Resim: 93; Hacı Kabakçılar, Resim: 168.c) duvar resmi görülmüştür. Ayrıca Hadımoğlu Konağı'nda doğa (Resim: 91), Kavafyan Konağı'nda kent (Resim: 161.h) manzaralı şeritler, duvardan tavana geçişlerdeki içbükey silmeleri süslemektedir.

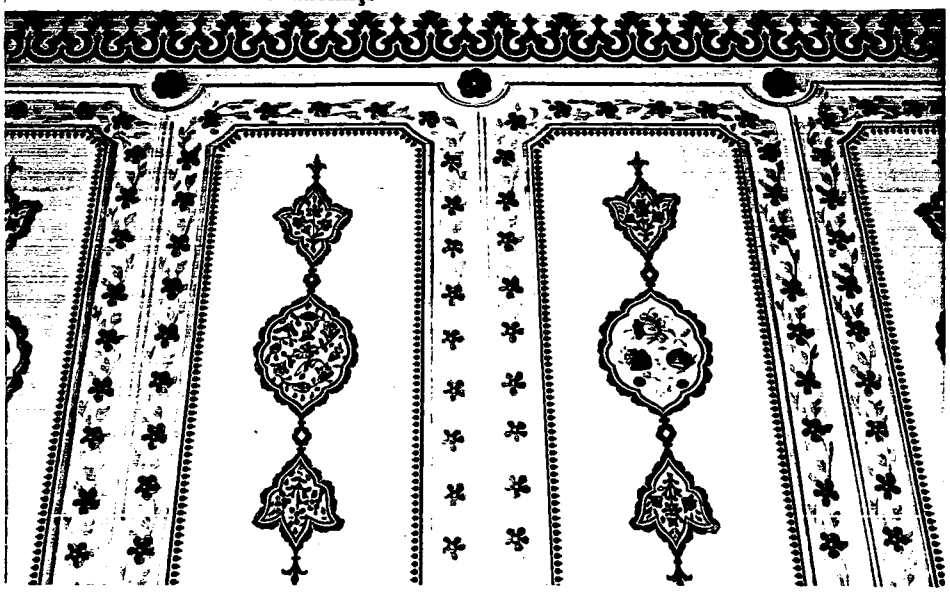

Resim 165a. Ocak üzeri kitabe (Hikmet Ağa, bkz. s. 29)

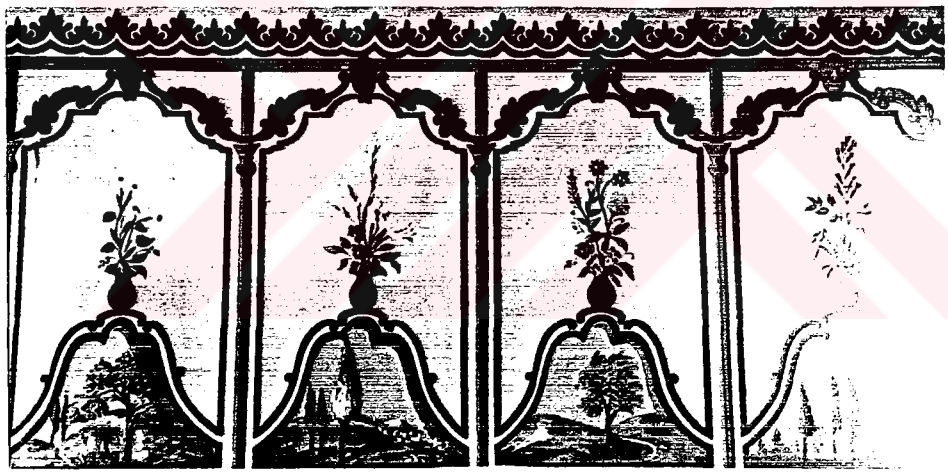

Resim 165b. Pencereler arası yazı (Hikmet Ağa, bkz. s. 29)

Resim 166. Sıva üzerine kalemişi

Resim 166a.
Rakoczy

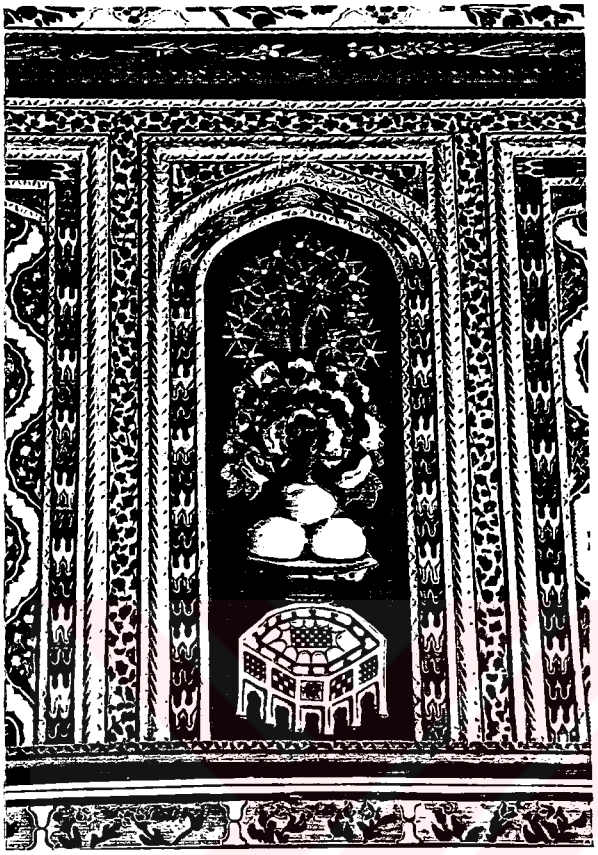

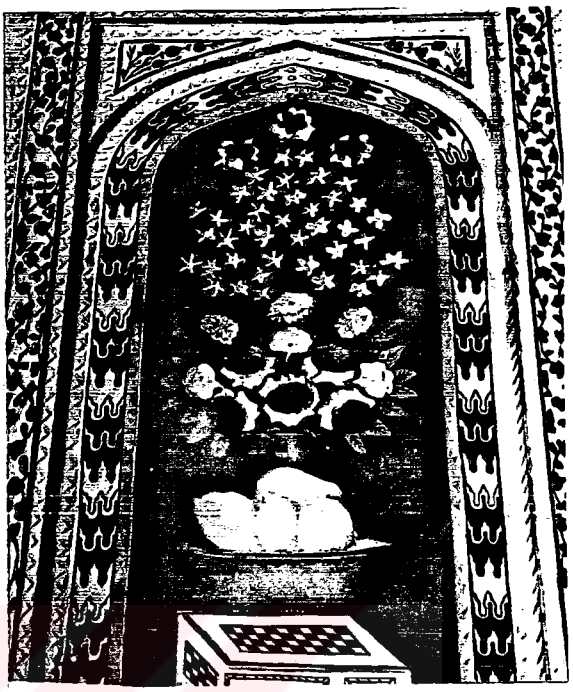
Resim 166b.
Saatçi Ali

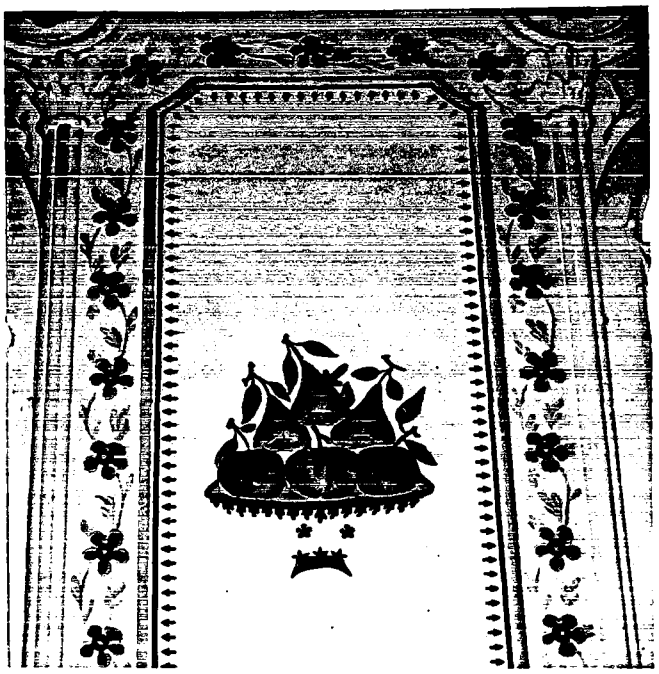
Resim 167.
Duvar Resmi
Hacı Kabakçılar

Resim 168. Alçı malakari bezemeler

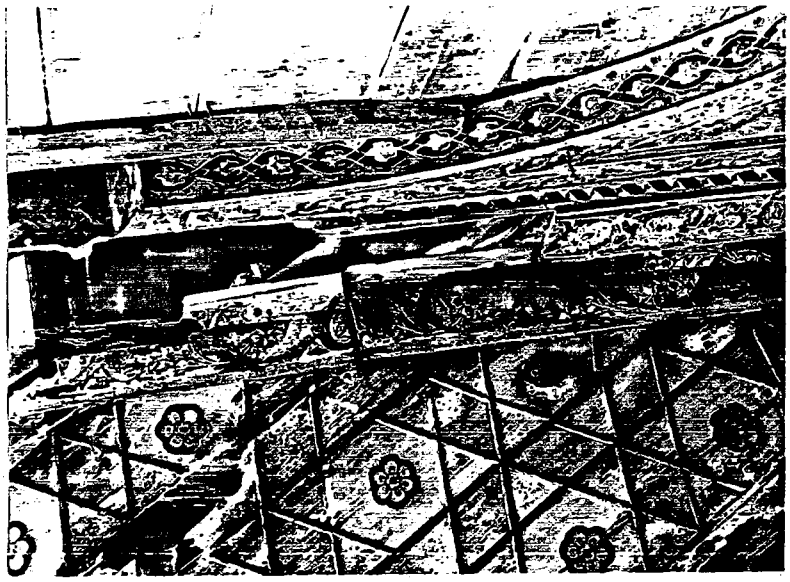

Resim 168a. Tahir Paşa

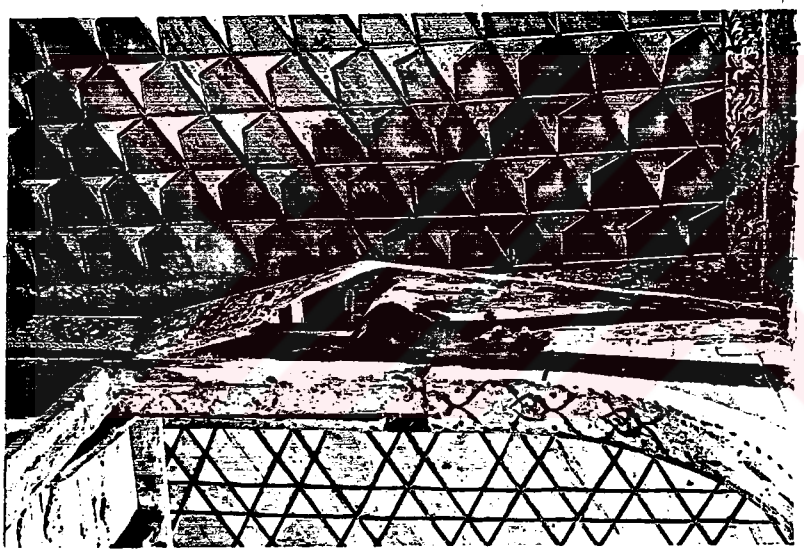

Resim 168b. Rakoczy

Resim 169. Ahşap üzerine kalemişi

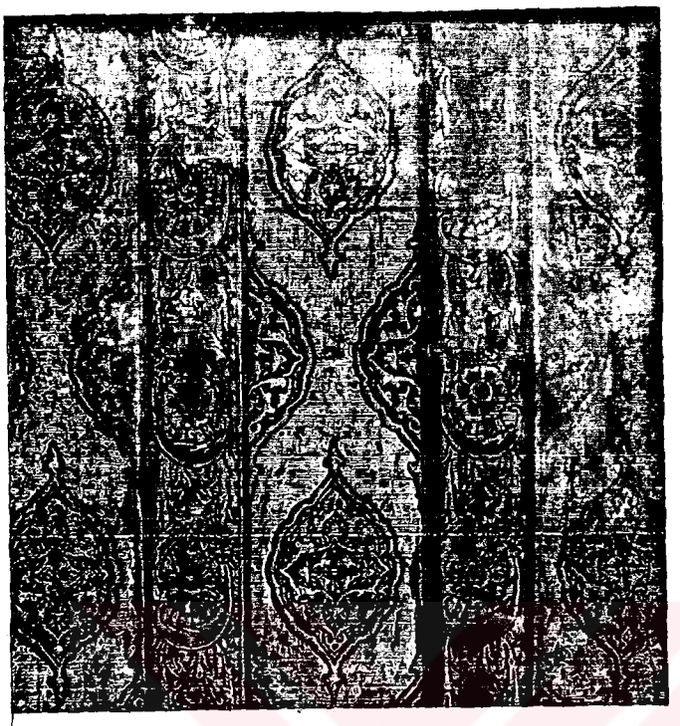
Resim 169a. Hasan AĞa

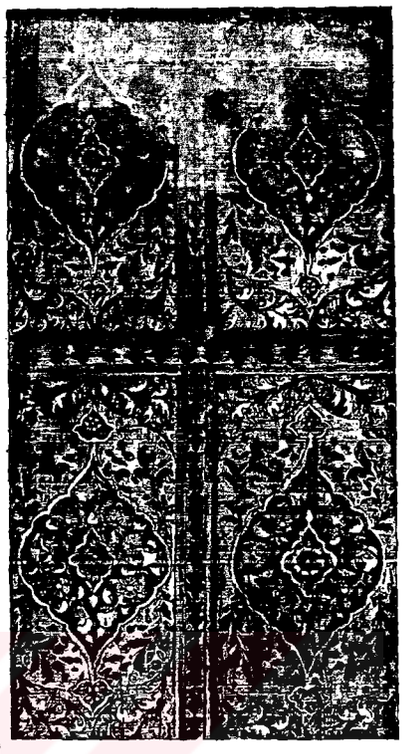
Resim 169b. Halil Ağa

Resim 169c. Tahir Paşa

Resim 169d. Yeni Cami Hünkâr Kasrı

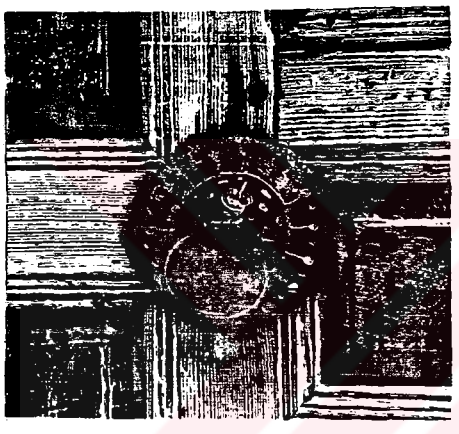
Resim 169e. Baki Bey
Alt pencereler arası bezeme panoları

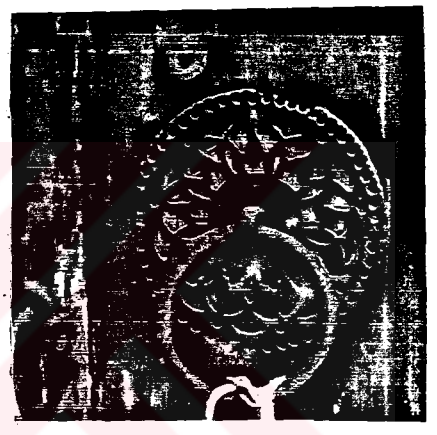
Resim 169f. Taşoda: yüklük üzeri bezeme panoları

V.3.8. Metal İşçiliği

Metal elemanların biçimleri, işlevsel olmanın ötesinde bezeme oluşturacak şekilde işlenmiştir. Metal, döküm, dövme, torna, kesme ya da delme işlemleriyle biçimlendirilir (Günay, 1981: 179). Metalin işlenmesi de bu tekniklerle yapılır. Metal işçilik, kapı kilidi, aynası ve kulbunda, pencere kapağının *yeldemiri* ve *kanca*'sında, pencere parmaklığının çubuk ve lokmalarında, dolap ve yüklük kapaklarının tutamaklarında ve bazı ahşap yüzeylerde (özellikle tavanda) yapılan hurda perçin ve metal kakma işlerinde, el yapımı tek (Resim: 172.a) ya da çift başlı (Resim: 172.b) çivilerde görülür. Genellikle kenet, çivi, duvar bağlamaları, menteşe (güllap), kapı rozeti (ayna) ile kapak ve kapı kulpları sıcak işlenmiş demir ile pencere parmaklıkları ise dövme demir ile yapılmıştır.

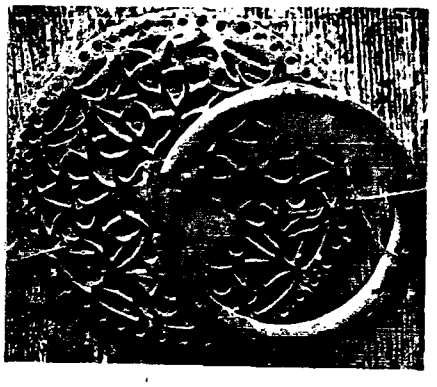
Resim 171a. Hikmet Ağa

Resim 171b. Hasan Ağa

Resim 171c. Kavafyan Evi

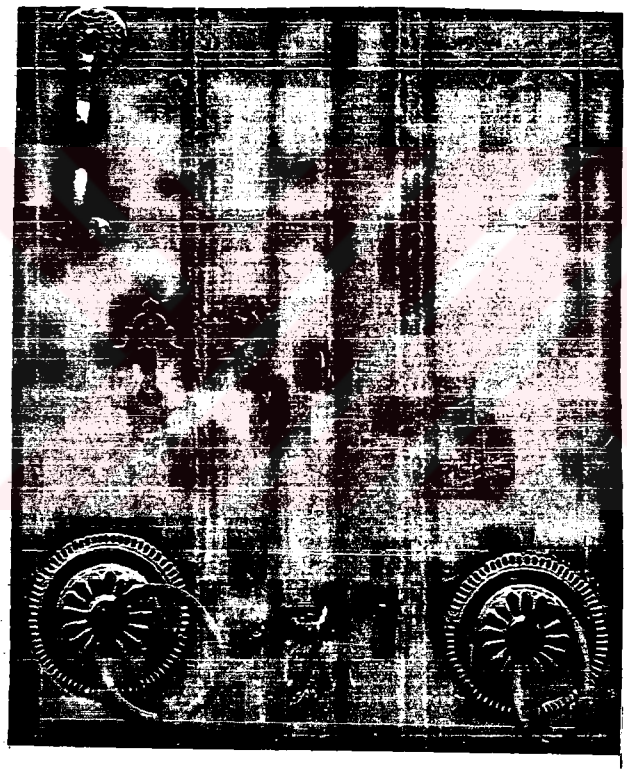

Resim 171d. Müderrisoğlu

Resim 171. Kapı kilidi, aynası ve kulpu

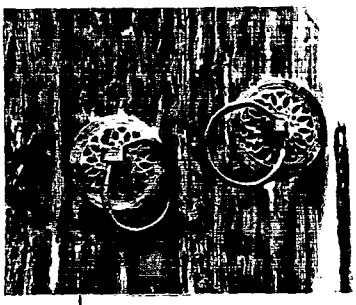
171e.Müderrisoğlu

171 f. Hadımoğlu

171 g. Hacı Kabakçılar

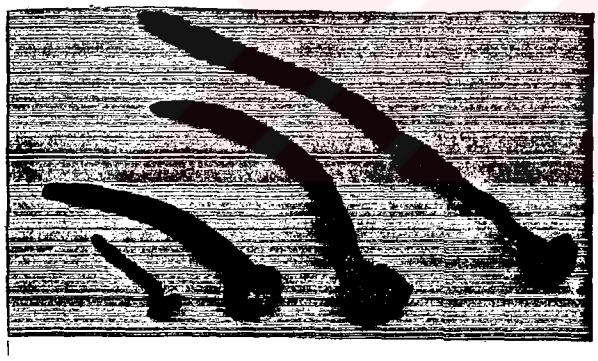
171 h. Ali Kaya Evi (Göynük)

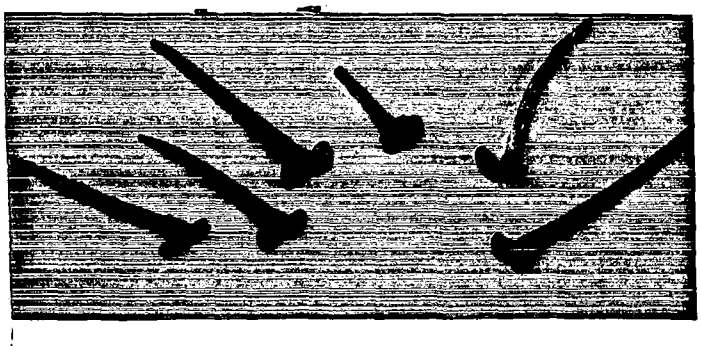
171i. Cemalaki

171 j. Burhan Erdim

Resim 172a. El yapımı tek başlı çiviler

Resim 172b. El yapımı çift başlı çiviler

VI. TEPE PENCERELİ EVLER İLE DİĞER GELENEKSEL EVLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

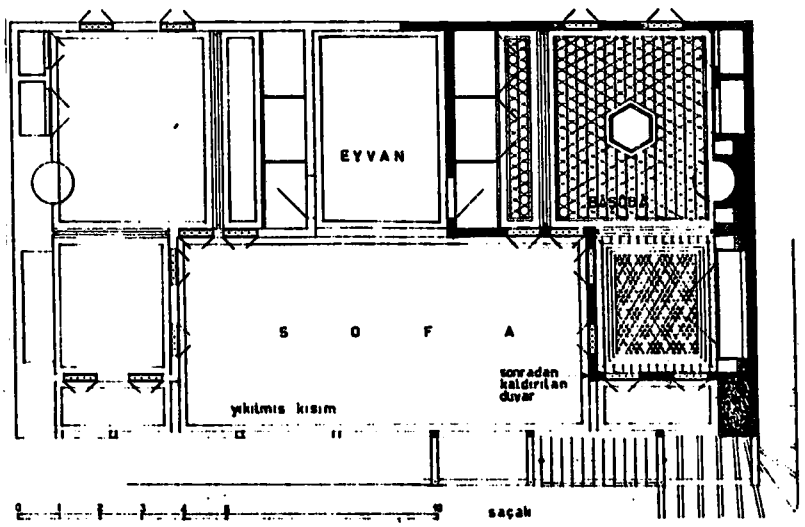
VI.1. TEPE PENCERESİ OLMAYAN GELENEKSEL EVLERE ÖRNEKLER

Bu bölüme kadar tepe penceresi ve tepe penceresi olan evler üzerinde duruldu. Alçı pencere yapımı, yapıda kullanımının gereği, tepe pencereli ev özellikleri çeşitli açılardan ele alındı. Ancak tepe penceresini bir dönem özelliği olarak kabul edersek tepe pencereli evler ile aynı zamanda yapılmış tepe penceresi olmayan evlerin varlığı nasıl açıklanabilir?

Şimdi bu soruya yanıt aramak için çalışma kapsamına alınan evlerle aynı dönemde yapılmış, tepe penceresi olmayan birkaç evi genel hatlarıyla inceleyelim:

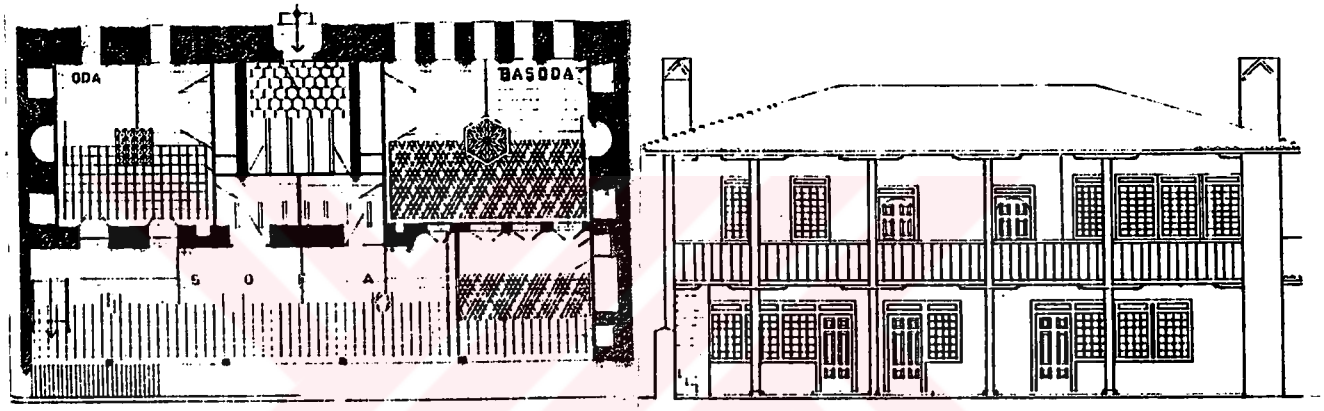
VI.1.1. Kütahya Germiyanlar Evi (Eldem, 1987. cilt 1: 69)

18. yüzyıl başlarında yapılmış olan Germiyanlar Evi, açık dış sofalı, eyvanlı, 2 odalı plan tipine sahiptir. Başoda, eyvan ile diğer odadan ayrılmıştır ve odanın dış cepheye ve sofaya açılan pencereleri vardır. Odaya giriş duvar yanındandı. Sekialtında yüklük, dolap ve hücreler bir arada bulunmaktadır. Sekialtı sekiüstü direklik ve kemerlerle ayrılmıştır. Sekiüstünde beden duvarı içinde daire planlı bir ocak ve iki yanında dolaplar vardır. Dolap ve yüklük kapakları tablalı, hücreler barok kıvrımlı, tavan şişhanelerle oluşturulan üçgen ve altıgen motifli kaplamalı ve altıgen göbekli, parmaklıklar ahşap lokmalıdır. Duvardan tavana geçişlerde geniş ve bükümlü koltuk silmeleri pano şeklinde bölüntülenmiştir. Dikdörtgen biçimli bu panoların içleri Lale Devri üslubu saksıda çiçek demeti desenleriyle bezelidir. Bütün bu özellikleriyle Germiyanlar Evi, daha önce incelenen tepe pencereli evlerle benzerlikler göstermektedir. Tepe pencereli evlerde en çok görülen başoda genişliği (a= 525 cm) Germiyanlar Evi'nin başoda genişliğine (a= 500 cm) çok yakındır. Ayrıca Muradiye (17. yüzyıl), Şemaki ve Veli Baba evleri (18. yüzyıl) ile benzer plan tipi uygulanmıştır. Oda iç dekoru da geleneksel evin başodasına ait prensiplere göre yapılmıştır. Tablalı dolap ve yüklük kapakları Şemaki Evi'ndekilere, yüklük üzeri panolar Baki Bey ve Taşoda evlerindeki (17. yüzyıl) örneklere benzemektedir.

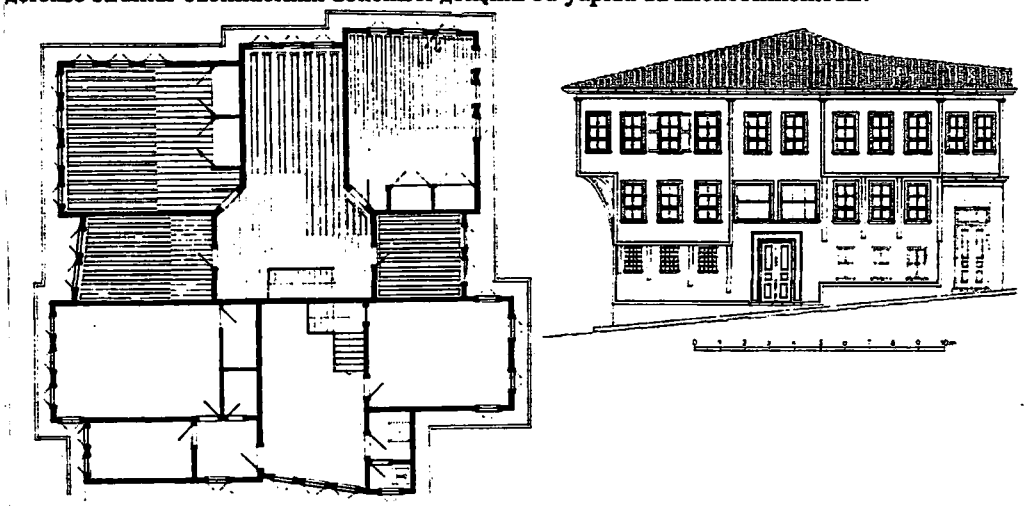
V.1.2. Kütahya Mutafzade Evi (Eldem, 1987. cilt 1: 70, 71)

18. yüzyılın 2. yarısından sonra yapılmış olan Mutafzade Evi, açık dış sofalı, sekilikli, 3 odalıdır. İki katlı olan evin sofa cephesi direkli, direk başları profillendirilmiş başlıklıdır. Başodaya giriş duvar yanındandır. Başoda boyutu ve özellikleriyle diğer odadan daha özenlidir. Odaların sofaya açılan pencereleri vardır. Pencereler yatay açılımlı, 2 kanatlı, parmaklıklar ahşap lokmalıdır. Giriş duvarı üzerinde yüklük ve hücreler bir arada bulunmaktadır ve sekiüstü beden duvarı içinde daire planlı ocak ve iki yanında dolaplar vardır. Yüklük kapakları kündekari, diğer kısımları tablalıdır. Tavan üçgen, altıgen ve yıldız motifli şişhane kaplamalı, altıgen göbeklidir. Duvardan tavana geçiş, bükümlü silmeli, kalemişi bezemelidir. Mutafzade Evi, aynı dönemde yapılmış tepe pencereli evlerle büyük benzerlikler göstermektedir.

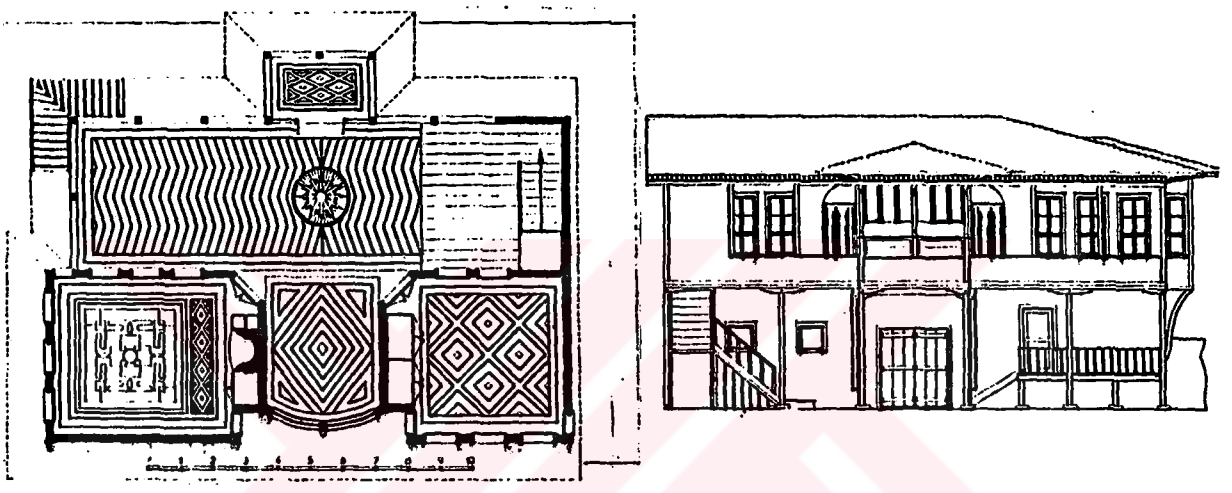
V.1.3. Bursa Abbas Ağa Cami Karşısındaki Ev (Eldem, 1987. cilt 1: 212, 213)

1790 yılında yapılmış olan ev, merkezi sofalı, eyvanlı, 4 odalı ve 3 katlıdır. Cephe sıvalıdır ve kat seviyesinde kat pervazı, köşelerde toskan başlıklı köşe pervazları vardır. Başodaya giriş pahlandırılmış köşedendir. Başoda boyutu ~500x600 cm'dir. Pencereler yatay açılımlı; altta küçük, üstte büyük açılan kanatlıdır. Yüklükler girişte toplu halde bulunmaktadır. Tavan kaplaması adi pasalıdır. Yapım sisteminde yapılan hafifleme ile duvarlar her üç katta da inceltilmiştir. Bu dönem özelliği olarak ortaya çıkan sofanın odalar ile çevrelenip merkezi bir hal alması bu yapıda da uygulanmıştır. Görüldüğü gibi gerek plan, gerekse strüktür özelliklerinin dönemsel gelişimi bu yapıda da izlenebilmektedir.

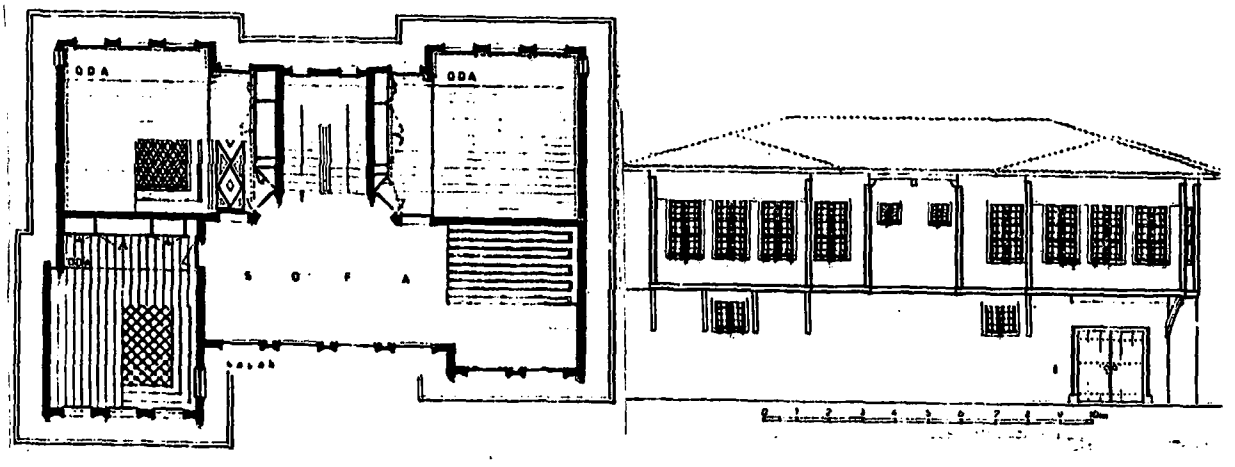
VI.1.4. Bursa Abdülvahap Evi (Eldem, 1987. cilt 1: 206, 207)

Bursa Abdülvahap Evi, 19. yüzyıl başlarında yapılmış açık dış sofalı, eyvanlı, tahtlı, 2 odalı zengin bir plan şemasına sahiptir. Bu plan tipi 18. yüzyıl, bezeme ise 19. yüzyıl özellikleri taşımaktadır. Odalara giriş pahlandırılmış köşelerdendir. Başoda eyvan ile diğer odadan ayrılmıştır. Yüklük, ocak, dolap ve hücre bir arada sekialtında bulunmaktadır. Oda ve sofa tavanları pasalı kaplamadır. Sofada şemse motifli tavan göbeği sofa orta aksına yerleştirilmiştir. Evin dış cephesi sıvalıdır. Kat seviyesinde ve köşelerde pervazlar vardır. Çıkma ise eğri furuşlarla desteklenmiştir.

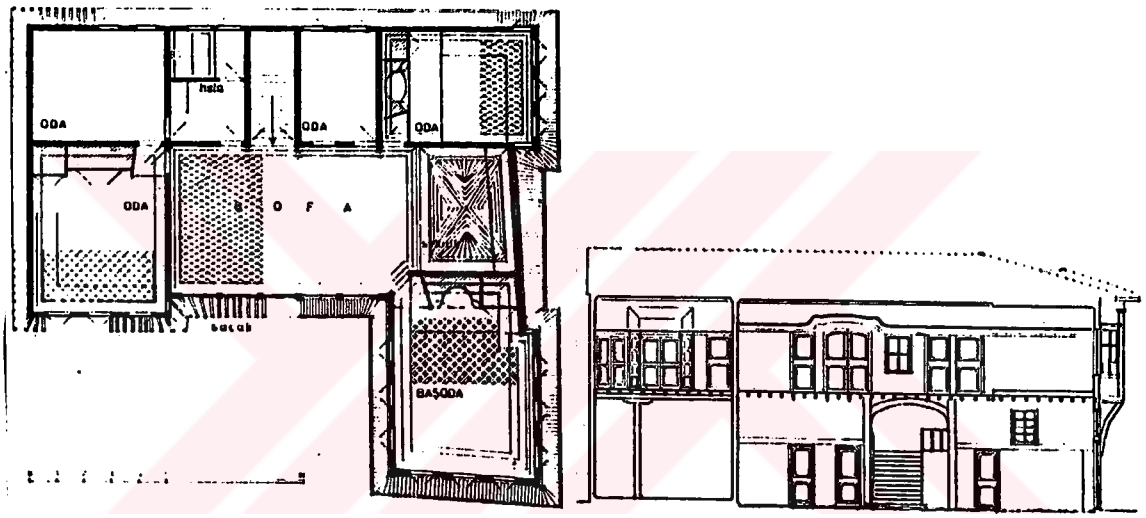
VI.1.5. Bursa Hisariçi Oruç Bey Sokak'taki Ev (Eldem, 1987. cilt 1: 196)

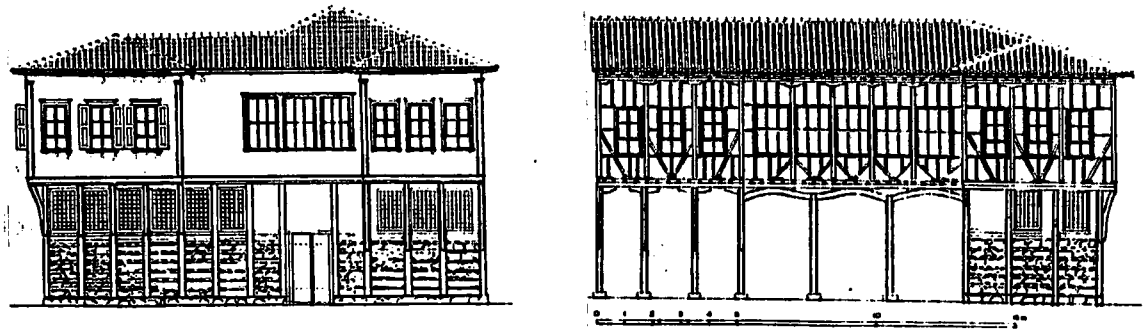
Bursa Hisariçi Oruç Bey Sokak'taki ev, 19. yüzyıl başlarında yapılmış, kapalı dış sofalı, sekilikli, 3 odalıdır. Sofa cephesi bu dönem özelliği olarak ortaya çıkan büyük camekânlarla kapatılmıştır. Cephe sıvalı, kat seviyesinde silmeli, köşeler toskan başlıklı pervazlıdır. Odalara giriş pahlandırılmış köşedendir. Sekialtında yüklük, dolap hücre bir arada bulunmaktadır. Odaların sofaya açılan birer pencereleri vardır. Yapım sistemindeki gelişmeler sonucu duvarların inceltilmesi bu yapıda da uygulanmıştır.

VI.1.6. Tekirdağ Bekir Ağa Evi (Eldem, 1987. cilt 1: 159)

Tekirdağ Bekir Ağa Evi, 19. yüzyıl yapımı, dış sofalı, sekilikli, 4 büyük köşe oda ve 1 küçük orta oda olmak üzere 5 odalı plan tipine sahiptir. Alt katlarda tuğla hatıllı kalın taş duvarlar, üst katlarda karkas arası tuğla dolgulu duvarlar sıvalıdır. Kat seviyesi silmeli, köşeler toskan başlıklı pervazlı, pencere üstleri sakaflıdır. Başodanın önemi planda ve cephelerde vurgulanmıştır. Başoda diğer odadan sekilikle ayrılmıştır. Yalnız başodaya giriş pahlandırılmış köşedendir. Sekialtında yüklük takımı vardır ve giriş tavanı yüklük seviyesine kadar düşürülmüştür. Alt kat pencereleri lokmalı parmaklıklı, üst kat pencereleri yatay açılımlı; 2 büyük kanat altında, iki küçük kanatlıdır. Cephe sıvalıdır. Çıkmalar ise eğri furuşlarla desteklenmiştir.

VI.2. KARŞILAŞTIRMA

Tüm bu örneklerde de görüldüğü gibi plan tipleri, pencere düzeni dışında cephe özellikleri, yapım sistemleri, kullanılan malzeme ile bezeme teknik ve biçimleri dönemsel gelişme süreci içinde tepe penceresi olan ya da olmayan evlerde benzer şekillerde izlenebilmektedir.

Türk Evi'nde plan şemasını sofa belirler. Sofanın oda sıralarının dışında, içinde ya da ortasında bırakılmasıyla plan biçimlenir. Plan özellikleri irdelenen tepe penceresi olan ya da olmayan evlerde Türk Evi'ne özgü bu özellik çok belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Dış, iç ve orta sofalı plan her iki türde de uygulanmıştır. Hatta tepe pencereli en eski örneklerde görülen açık dış sofalı planın tepe penceresi olmayan evlerde de uygulandığı görülmektedir (Kütahya Germiyanlar ve Mutafzade evleri ile Bursa Abdülvahap Evi gibi). Oda sayılarının artması ve dört yönde konumlandırılmasıyla birlikte sofanın içte bırakılması ve giderek merkezi sofaya ulaşılması süreci tüm geleneksel evlerde izlenebilir. Eyvan, sekilik, taht ve köşklerle zenginleştirilen plan şemaları tepe penceresi olmayan evlerde de uygulanmıştır. Dolayısıyla geleneksel Türk Evi'ne özgü plan tipleri, tepe penceresi olan ya da olmayan evlerde hiçbir ayırım gözetilmeksizin uygulanmıştır diyebiliriz.

Plan şemasının gelişim çizgisinde olduğu gibi, yapım sistemindeki gelişmeler de her iki türde benzer şekillerde izlenebilmektedir. Özellikle 17. ve 18. yüzyıllarda görülen üçlü çevre duvarı geleneğini 18. yüzyıl yapısı Germiyanlar ve Mutafzade evlerinde, 19. yüzyıl yapısı Bursa Hisariçi Oruç Bey Sokak'taki evde, Bekir Bey ve Abdülvahap evlerinde görmekteyiz. Kalın olan bu beden duvarı tuğla ya da ahşap hatıllı, masif taş duvardır ve oldukça az ve küçük açıklıklıdır. Üst katlarda ise çıkma yapan duvar ile ara duvarlar ahşap karkas arası dolgulu ve incedir. Özenli işçilikli duvar örgülerinin açıkta bırakıldığı sıvasız cepheli tepe pencereli evlerin yanı sıra tepe penceresi olmayan evlerin olması bu konuda da bir ayırım gözetilmediğini göstermektedir. Ancak giderek duvar örgülerindeki özensizlik, duvarın sıvanması gereğini doğurmuştur. Yapım sistemindeki gelişmelerle birlikte mekânların büyütülmesi ve sistemin hafifletilmesi olanakları sağlanmış ve kalın beden duvarı yerini ince duvarlara bırakmıştır. Çıkmalar, özellikle 18. yüzyıl yapılarının karakteristik özelliği olan eğri furuş destekli çıkmalar her iki tür evde de kullanılmıştır.

Cephede ise pencere düzeni dışında değişen bir özellik yoktur. Alt katlar küçük ve az sayıda pencereli yapılmış, genellikle sağır tutulmuştur. Tepe penceresi olan evlerde olduğu gibi tepe penceresi olmayan evlerde de sokak cephesinde yalınlık hâkimken, sofa (arka) cephesinde daha çok bezemeye yer verilmiştir. Açık dış sofanın iklimsel zorunluluk ve konfor arayışları sonucu büyük camekânlarla kapatıldığı örnekler her iki türde de görülmektedir (Bursa Hisariçi Oruç Bey Sokak'taki evde olduğu gibi).

Sonuç olarak; yöresel, yapısal ya da kullanıcıya bağlı değişimler dışında Türk Evi cephe düzeninin geçirdiği gelişim süreci tepe penceresi olan ya da olmayan evler ayırımı olmaksızın izlenebilmektedir. Ayırım yalnız pencere düzenindedir.

Boyutu, konumu, dekoru ve bezemeleriyle diğer odalardan daha özenli ve önemli olan başoda özellikleri açısından bakıldığında ise tepe pencereli evler ile tepe penceresi olmayan evler arasında birkaç boyut dışında fazla bir değişim yoktur. Tepe pencereli evlerde en çok görülen başoda boyutu (a: 525-530 cm, b: 550-556 cm), tepe penceresi olmayan evlerdeki boyutlara (a: 500-520, b: 550-600 cm) oldukça yakındır (Bkz. Tablo: 9). Ayrıca tek sıra pencereli evlerde pencere, parapet ve bunlara bağlı olarak kat yüksekliği daha farklı tutulmuştur. Pencere sırasının teke inmesiyle parapet ve pencere yükseklikleri artmış, oda yüksekliği ise azalmıştır.

	Tepe Penceresiz (cm)	Tepe Pencereli* (cm)
Tavan yüksekliği	320-340	380-384, 400-404, 348-355
Pencere yüksekliği	150-160	150-151, 135-139, 118-121
Parapet	60-80	44-47, 58-60, 50-53

* (Bkz. Tablo: 9)

Bunun dışında oda iç düzeni ve bezemesi Türk Evi başodasının genel prensiplerine göre düzenlenmiştir. Odaya girişlerde önceleri duvar yanı olan girişin 18. yüzyıldan sonra pahlandırılmış köşelerde olması ve sekiüstü beden duvarı içinde açılan dolaplar yerine 18. yüzyıl başlarında yüklüklerin toplu olarak sekialtına alınmaları (musandıra) gibi değişimler her iki türde de izlenebilmektedir. Bezeme biçim ve yapım teknikleri arasında da fark yoktur. Tablalı ya da kündekari kapaklı dolap ve yüklükler, lokmalı yada torna parmaklıklar, kalemişleri, ahşap yüzeylerdeki oyma, yontma işleri gibi bezeme unsurları benzer sistem ve prensiplere göre yapılmışlardır. İçliğin ışık ve renk etkisi olmaksızın oluşturulan özenli bezemeli örneklere rastlamak da mümkündür. Bir 17. yüzyıl yapısı olan Anadoluhisarı Amcazade Hüseyin Paşa Yalısı ve 18. yüzyıl yapısı Kütahya Mutafzade Evi'ndeki bezemeler yapıldıkları dönemin en seçkin örneklerindendir. Ancak genel olarak bakıldığında birkaç örnek dışında bezemeye daha az yer ve önem verildiği de söylenebilir. Hiç kuşkusuz bunda evin kullanıcısının tercihi, büyük merkezlere göre konumu ve ekonomik koşullarının etkisi vardır.

VII. SONUÇ

Tepe penceresi, Türk Evi gelişim süreci içinde uzunca bir süre kullanılarak geleneksel cephe düzeninde belirleyici bir öğe olmuştur. Bu özellik eve ve odaya verilen önemde de kendini göstermiş, en seçkin evlerin en iyi yöne konumlandırılmış önemli odalarında kullanılmıştır. Yapısal ve yöresel özelliklerin etkinliğine karşın değişik çeşitlemelerle tepe penceresi geleneği 19. yüzyıla kadar sürdürülmüştür. Bu bölümde yapılan çalışma sonucu edinilen izlenimlerle birlikte "neden tepe penceresi?" sorusuna yanıtlar arayalım:

1. Odaya ışık sağlamak:

Alt sıra pencerelerin özellikle kış aylarında tahta kapaklarla kapatılması sonucu odaya ışık sağlama gereği doğmuştur. Bu gereksinim, yapısal zorunluluklardan dolayı açıklık boyut ve sayısının sınırlı tutulması ve alt pencereler için büyük boyutta cam üretilememesi gibi nedenlerden ötürü daha küçük boyutta camların birleştirilerek kullanılabildiği tepe pencereleriyle giderilmiştir. Dolayısıyla tepe pencerelerinin başlangıçta odanın ışıklandırılmasına katkıda bulunmak gibi önemli bir işlevi vardır ve yapıda kullanımları bir zorunluluktur. Bu nedenle de odaya ışık sağlayacak biçimde, yapım sisteminin olanak verdiği ölçülerde yapılmış ve önceleri oldukça küçük tutulmuştur.

2. Odada bir bezeme panosu oluşturmak:

Giderek istenen boyutta cam üretilebilmesiyle alt pencerelere camlı çerçeveler eklenmiş ve tepe pencereleri ilk işlevlerini yitirmiştir. Ancak bu defa da bezeme işlevi yüklenmiş ve konuttaki varlığı sürdürülmüştür. Tepe pencerelerinin bezeme işlevi yüklenmesiyle yapım teknikleri geliştirilmiş ve desen kompozisyonları daha çok önem ve özen konusu olmuştur. Yaygın olarak kullanıldığı 18. yüzyıl boyunca boyutları büyütülmüş ve hatta alt pencere boyutuna yaklaşılmıştır. Bu dönemde alçının ustalıkla dantel gibi işlendiği, renkli cam yüzeyinin küçük tutulduğu örnekler yapılmıştır. Bu pencereler âdeta bir süsleme panosu niteliğindedir.

3. Odanın bezemeli yüzeylerine ışık ve renk etkisiyle katkıda bulunmak:

Odanın bezeme programına kattıkları ışık ve renk etkisiyle tepe pencerelerinin önemi giderek artmış ve geleneksel cephe düzeninin vazgeçilmez elemanı olmuşlardır. Cam yüzeylerden sızan ışık, rengin de katkısıyla odadaki diğer bezemeli yüzeylerde yansır. Böylelikle tepe pencereleri, tek başlarına birer bezeme panosu olmanın yanı sıra odanın tüm bezeme programına ışık ve renk etkisiyle katkıda bulunmuşlardır. Özellikle büyük özen gösterilen tavan kaplama ve boyamaları ile odanın sıvalı ya da ahşap yüzeylerindeki kalemişi bezemeler içliğin ışık ve renk etkisiyle daha da zenginleşmiştir.

4. Kullanıcının beğenisi, isteği, tercihi:

Geleneksel evlerin tümünde bezemeye aynı derecede yer ve önem verilmemiştir. Bezemeye verilen önem kullanıcı özelliklerine bağlı olarak da değişmiştir. Ancak kullanıcı isteği ve beğenisi doğrultusunda evde bezemeye yer verilmesini ve dolayısıyla tepe penceresi kullanımını tercih edebilir. Tepe pencerelerinin büyük konakların yanı sıra halktan insanların evinde bulunması da bunun bir göstergesidir.

5. Kullanıcının konumu:

Bezemeye verilen önem kullanıcının isteğine ve beğenisine bağlı olduğu kadar sosyal konumuna da

bağlıdır. Özellikle küçük yerleşim yerlerinde gelir düzeyi yüksek ya da yönetici durumunda olan insanlara ait evlerde bezemeye daha fazla yer ve önem verilmesi bu insanların konumlarının bir göstergesi sayılmıştır. Yalın dış cephede dışlık gibi bir öğe ile yapının önemi dışta da vurgulanmıştır. Dolayısıyla özellikle yönetici konumundaki ya da yüksek gelir düzeyindeki insanların evleri bulundukları yörenin en seçkin evleridir ve çoğunlukla da tepe pencereli yapılmışlardır. Harem dahil tüm saray odalarının tepe pencereli olmasının, bu öğenin bir "yüksek konum göstergesi" sayılmasına neden olduğu da düşünülebilir.

6. Kullanıcının ekonomik durumu:

Bezemeye verilen önemin kullanıcıya bağlı değişimindeki en etken özellik ekonomik düzeydir. Tepe penceresi yapımının, yapının maliyetini oldukça yükselttiği düşünülürse, aynı dönemlerde yapılmış tepe penceresi olmayan evlerin yapımını kullanıcısının tercihinin yanı sıra ekonomik koşullarının yetersizliği gibi nedenlerle bezemeye daha az yer ve önem verilmesiyle açıklayabiliriz. Türk Evi'nin bu en eski geleneğini günümüze getiren bir örneği ise İstanbul Altunizade'de (Kısıklı Cad. no. 107) görebiliriz (Bkz. Resim: 173, 174). Yapımı süren bu evin bir odası çağdaş örneklerinin tersine yalnız kullanıcısının isteği üzerine gideri çok yükseltmesine (50-60 m^2'lik bir evin kaba inşaat gideri) karşın tepe pencereli yapılmıştır. Renkli camlı dantel gibi işlenmiş alçı kayıtlı içlikler ve daha yalın dışlıklar her ne kadar günümüz teknolojisinin kolaylıklarından yararlanılarak yapılıyor da olsalar, gideri yükseltmenin yanında yapımın bitmesini de geciktirmektedir. Tüm bu olumsuzluklara karşın yapımı, kullanıcısının isteği, tercihi ve ekonomik koşullarının yeterliliğine bağlı olduğunu göstermesi açısından çarpıcı bir örnektir.

Resim 173. Kısıklı Cad. no. 107: Dış cephe.

Resim 174. Kısıklı Cad. no. 107: İç cephe

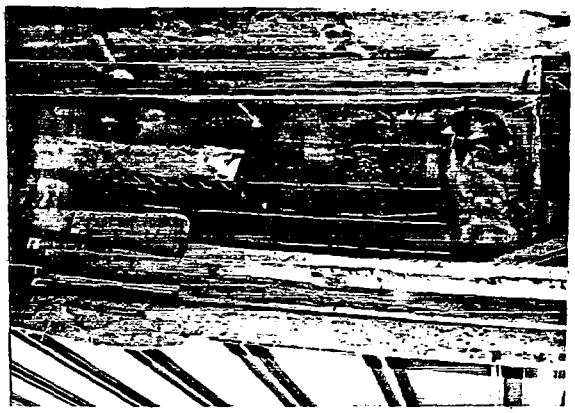
7. Tepe pencere yapımının belli ve sınırlı sayıda yapı ustasına bağlı olarak geliştiği ve yayıldığı düşünülmektedir. Coğrafi bakımdan çok yakın olan iki örneğin (Daday: Hikmet Ağa Konağı, 1641 ve Kastamonu Tabakoğlu Evi, 1824) alçı pencerelerinde tarih yazılı olması da bu düşünceyi kuvvetlendirmektedir. Belli yapı ustalarına bağlı gelişim en azından alçı pencerenin bezeme kompozisyonunun belirlenmesinde etkili olmuştur. Baba-oğul ya da usta-çırak geçişleriyle sürdürülen yapım yöntemlerinde bazı yapısal ve yöresel çeşitlemeler de görülebilmektedir. Ancak yine de çok geniş alanlarda benzer özelliklerin görülmesi, bir geleneğin sürdürülmesi anlamına gelmektedir.

Evlerin Günümüzdeki Durumları:

Görüldüğü gibi işlev ile estetiğin bir arada ve ustaca sağlandığı tepe pencereleri yapısal bir zorunluluktan, ince bir sanat eserine dönüştürülmüştür. Zorunluluktan isteğe, işlevsellikten estetiğe yaşanan bu süreç içinde çok güzel ve özenli sivil mimarlık örnekleri verilmiştir. Anadolu'nun birçok yerinde bugün bile varlığı bilinmeyen bu türden evler vardır. Tesbit edilmiş ve günümüze gelebilmiş tepe pencereli evlerin bir kısmı da Kültür Bakanlığı tarafından korumaya alınarak restorasyonları yapılmış ve etnografya müzesi olarak kullanımları sağlanmıştır. Ancak büyük çoğunluğu ya kötü kullanıldığı ya da kullanılmayıp terk edildiği için yitmek üzeredir. Çalışma kapsamına alınan toplam 30 örnek içindeki 16 örnek (% 53,3) halen kullanılmakta (III. Murad Köşkü, Muradiye, Kenan Doğruöz, Baki Bey, Taşoda, Halil Ağa Cami İmam Evi, Tahir Paşa, Şemaki, Rakoczy, Saatçi Ali, Aynalıkavak Köşkü, Hadımoğlu, III. Selim, Çakırağa, Emirhocazade Ahmet Bey, Kabakoz evleri), 9 örneğin (% 30) bir kısmı kullanılmakta (Hikmet Ağa, Halil Ağa, Yeni Cami Hünkâr Kasrı, Veli Baba, Kavafyan, Beyoğlu, Tabakoğlu, Hacı Kabakçılar ve Ümmetler evleri), 5 örnek (% 16,7) ise kullanılmamaktadır (Hasan Ağa, Müderrisoğlu, Cemalaki, Burhan Erdim ve Şevket Gür evleri, Bkz. Katalog-Tablo I). Bu evler içinde 13 (% 52) örnek (III. Murad, Yeni Cami Hünkâr Kasrı, Baki Bey, Taşoda, Tahir Paşa, Şemaki, Rakoczy, Saatçi Ali, Aynalıkavak, Hadımoğlu, III. Selim odası, Çakırağa) müze, 12 (% 48) örnek (Hikmet Ağa, Halil Ağa, Kenan Doğruöz, Halil Ağa Cami İmam Evi, Veli Baba, Kavafyan, Beyoğlu, Emirhocazade Ahmet Bey, Tabakoğlu, Kabakoz, Hacı Kabakçılar, Ümmetler) konut olarak kullanılmaktadır (Bkz. Katalog-Tablo I). Bölüntü yapılarak bir kısmı kullanılan konutlarda plan özgünlüğü ve iç özelliklerinin büyük bölümü bozulmuştur (Halil Ağa, Kenan Doğruöz, Kabakoz ve Ümmetler evleri). Çalışma kapsamına alınan evler içinde restorasyonu yapılıp konut olarak kullanımı sürenler; Mudanya Halil Ağa Cami İmam Evi, Kula Beyoğlu ve Safranbolu Emirhocazade Ahmet Bey Evi (bu evin başodası dışındaki bölümleri özgünlüğünü kaybetmiştir) evleridir (Bkz. Katalog-Tablo I). Diğer evlerde ise bazı değişiklikler (açık sofanın kapatılması - Halil Ağa ve Veli Baba evleri; eyvanın kapatılarak odaya dönüştürülmesi - Tabakoğlu, Hacı Kabakçılar ve Ümmetler evleri; evlerin bölüntüler yapılarak iki ayrı ev olarak kullanılması ya da bir bölümünün hiç kullanılmayıp boş bırakılması gibi) ve kısmi onarımlar (pencere doğramalarının ya da kaplamaların yenilenmesi gibi) görülmektedir.

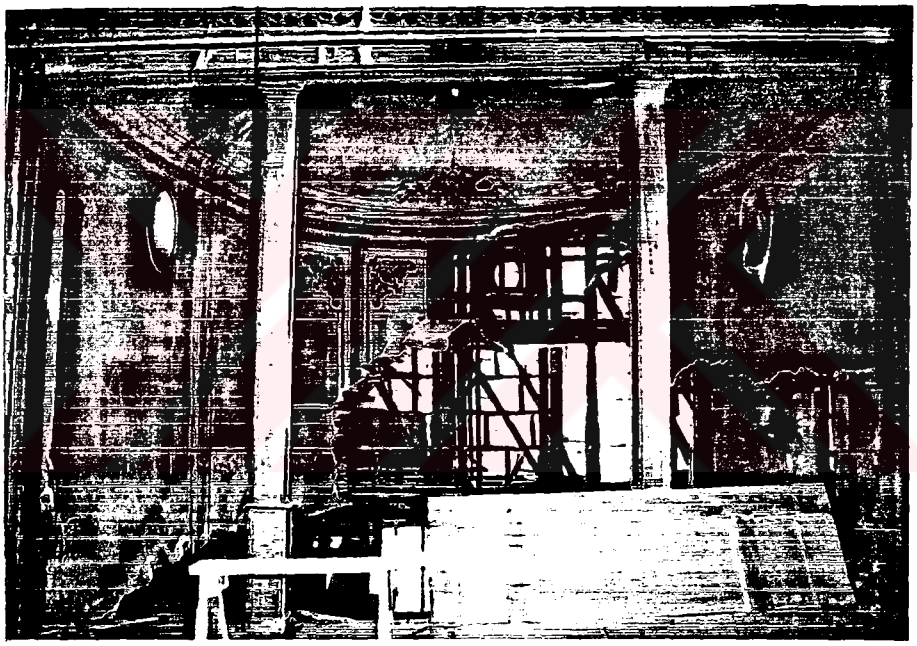
Ancak evlerde müze olarak işlev değişimi ve yanlış restorasyonlar özgünlüğün yitirilmesine ve dolayısıyla mimari bütünlüğün bozulmasına neden olmaktadır. Mudanya Tahir Paşa Konağı özellikle bezeme niteliği ve yoğunluğu açısından devrinin özel ve önemli bir yapısı olmasına karşın restorasyonunda gereken önem gösterilmemiştir. Konuk evi olarak eklenen kısımla mimari bütünlüğü bozulmuş, özellikle başodadaki eşsiz alçı malakari bezemelerin tamamlanması aslına uygun olmayıp başarısızdır. Tekirdağ Rakoczy Evi etnografya müzesi olduktan sonra giriş bölümü müze bürosu olarak düzenlenmiş ve diğer bölümlerle mimari bütünlüğü bozulmuştur. Ayrıca diğer birçok müze evde gerek mimarinin gerekse bezemenin özgünlüğüne ters düşecek uygulamalar görülmektedir. Örneğin Bayramiç Hadımoğlu Konağı'nda başarılı iç dekor ve bezeme onarımlarına karşın mimarinin özgün durumuna ulaşılamamıştır. Ayrıca Muradiye Evi'nde dış cephenin dolgu karakteri korunmuş iken Şemaki Evi'nde aynı tutum gösterilmeyip duvar yüzeyleri sıvanmıştır. Burdur Taşoda ve Baki Bey evlerinin onarımı ise diğer örneklerle karşılaştırılınca daha başarılı sayılabilir. İstanbul'un en eski konağı olan Kavafyan Evi (1751), Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce koruma altına alınmış, eski sahipleri ise kiracı olarak oturtulmaya başlanmıştır. Gereken bakım ve onarım yapılmadığı için evde bozulmalar artmış, önemli yapısal sorunlar oluşmuştur. Gerek plan şemasının gerekse bezemelerinin zenginliği ile geleneksel evler içinde özel ve

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Resim 175. Zarif Mustafa Paşa Yalısı: Yeni tavanın altından çıkan eski tavan kaplaması.

önemli bir örnek olan Birgi Çakırağa Konağı'nın restorasyonunda da gereken duyarlılığın gösterilmediği açıktır. Tepe pencereli olduğu S. H. Eldem'in restitüsyonundan anlaşılan Anadoluhisarı Zarif Mustafa Paşa Yalısı'nın restorasyonu ise tamamlanmak üzeredir. Ancak yapının ilk yapıldığı dönemden sonra geçirdiği değişimler esas alınarak restorasyon yapıldığı için tepe pencereli ilk durum gözardı edilmektedir. Ancak eski tavan kaplamasının altında kalemişi bezemeli eski tavan varlığı tespit edilerek açığa çıkarılmıştır

Resim 176. Zarif Mustafa Paşa Yalısı: Sofa

Görüldüğü gibi bulundukları yörenin, yapıldıkları dönemin seçkin örnekleri olan bu evlerin onarımlarında gereken duyarlılık gösterilmemektedir. Çeşitli kurumlarca koruma altına alınıp onarımları yaptırılan bu evlerde durum böyle iken, kişilere ait ve kullanımı süren ya da sürmeyen evlerde durum daha da kötüdür. Yıllarca, hatta yüzyıllarca her türlü etkiye dayanarak günümüze gelebilmiş bu değerlerin gereken önlemler alınmadığı için bir bir yittiğini görmek mümkün. Bu çalışmanın yapıldığı kısa süre içinde bile önce tespit edildiği halde daha sonra yıkım ya da yangın gibi çeşitli nedenlerle yok olan evler olmuştur. Mudanya Halil Ağa Cami İmam Evi yanmış, Trilya (Zeytinbağı) Eski Pazar Sokak 24 numaradaki ev yıkılmış, diğer birçok ev kullanıcıları tarafından ya da kullanılmayıp terk edildikleri için bakımsızlaşmışlar, bozulmaları artmıştır. Bu tip örneklerin artması bu konuda daha duyarlı olmayı ve bir an önce önlemler almayı gerektirmektedir.

Dikkat edilecek olursa bugüne gelebilen evler genellikle küçük yerleşim yerlerinde bulunanlardır. Büyük kentlerde ya da çevrelerinde sanayileşme ve yapılaşma arttığı ve denetlenemediği için eski doku korunamamaktadır. İstanbul'da çalışma kapsamına alınabilecek bir tek ev kalmış olması (Kavafyan Evi) bunun en çarpıcı örneğidir. Ankara, Edirne gibi kentlerde de durum aynıdır. Gebze'deki geleneksel ev örnekleri ise İstanbul'a yakınlık ya da buradaki sanayileşme dolayısıyla korunamamış, tümüyle yitmiştir. Daha çok turizme yönelik gezinti ve eğlence merkezlerinin yoğunlaştığı İstanbul Boğaz köylerinde de durum pek farklı değildir. Yanlış onarım uygulamaları ya da farklı işlevler yüklenmesi yapıların özgünlüklerinin yitirilmesine neden olmuştur. Ayrıca büyük kentlerdeki hızlı nüfus artışı sonucu oluşan yapı gereksinimi imara açık arsa bedellerinin de yükselmesine neden olmaktadır. Bu durumda ekonomik yetersizlikler içindeki eski eser sahipleri kendileri için daha kârlı olan çözümü seçmekte, sonuç olarak da evler bir bir yok olmaktadır.

Özenli sivil mimarinin önemli bir türü olan tepe pencereli evler için ise durum diğer geleneksel evlerden daha kötüdür. Türk kültürünü çok iyi yansıtan bu türden sivil mimarlık örnekleri, belli bir geleneğin son temsilcileri olarak düşünülmelidir. Son temsilcileri deniyor, çünkü gerçekten çok az sayıda kalmışlardır. Çeşitli, kaynak, arşiv ve gözlemlerden edinilen bilgilere göre 58 bölgede 170 tepe pencereli ev tespit edilebilmiştir (Bkz. Liste 1, Harita 1). Bu evler sayıca az olmalarının yanında yapıldıkları dönemde, bulundukları yörenin en seçkin örnekleri olmuşlardır. Bu özel konum dolayısıyla özenli sivil mimarinin dıştan da algılanmasını sağlayan tepe pencereli evler, gereken duyarlılık gösterilerek korunmalı ve yaşatılmaya çalışılmalıdır.

KAYNAKLAR

Abazanoğlu, H. K., 1987. "Trilye (Zeytinbağı) Evleri Tarihsel Sit Karakterini Veren Fiziksel Öğeler Üzerine Bir Araştırma", MSÜ, 1987 (tez).

Akgün, İsmail, 1955. "Konak ve Odalar", *Burdur*, İstanbul, 1955: 105.

Akın, Günkut, 1985. *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki Tarihsel Ev Tiplerinde Anlam*, İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

_____, 1989. *Asya Merkezi Mekân Geleneği*, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Basılmamış Doçentlik Çalışması, İstanbul.

_____,1991. "Tüteklikli Örtü Geleneği: Anadolu Cami ve Tarikat Yapılarında Tüteklikli Örtü", *Vakıflar Dergisi*, XXII. sayıdan ayrı basım: 323-354.

Akın, Nur, 1988. "Türkiye'de Tarihi Çevre Koruma, Örnekler ve Sorunlar", *Mimarlık*, sayı 228, yıl 26: 40-43.

Akpınar, Ayşen, 1983. "Osmaneli Evleri", *İlgi*, sayı 36.

Akok, Mahmut,1951. *Ankara'nın Eski Evleri*, Etnografya Müzesi Yay.: 1, Ankara.

_____,1953. "Çankırı'nın Eski Evleri", *Arkitekt*, cilt XXII, sayı 261-262: 142-153.

_____, 1951. "Trabzon'un Eski Evleri", *Arkitekt*, sayı 5-8: 103-114.

_____, 1951. "Çorum'un Eski Evleri", *Arkitekt*, sayı 9-10: 171-185.

_____, 1957. "Tokat'ın Eski Evleri", *Yıllık Araştırmalar Dergisi*, sayı 2: 129-151.

Akok, Mahmut; Gökoğlu, Ahmet, 1946. *Eski Ankara Evleri I*, Ankara Halkevi Yayını, En Büyük Boy No. 1, Ankara.

Alioğlu, Füsun, 1988. "Geleneksel Mardin Şehri Dokusu ve Evleri Üzerine Bir Deneme", İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Araz, Nezihe, 1977. "Bursa Evleri", *Sanat Dünyamız*, sayı 10: 17-21.

_____, 1991. "Eski Evlerimiz Eski İnsanlarımız", *Kültür ve Sanat*, Türkiye İş Bankası Yayınları, sayı 11: 23-29.

Arel, Ayda, 1975. *18. Yüzyılda Osmanlı Mimarisinde Batılılaşma Süreci*, İTÜ, İstanbul.

_____, 1982. *Osmanlı Konut Geleneğinde Tarihsel Sorunlar*, Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları No: 11, İzmir.

Arık, Rüçhan, 1976. *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: 168, Sanat Dizisi: 24, Ankara.

Arseven, Celal Esad, 1970. *Türk Sanatı*, cilt 1, Cem Yayınları, İstanbul.

_____, 1975. *Sanat Ansiklopedisi*, cilt 4, "Pencere", İstanbul: 1600-1603.

_____, 1975. *Sanat Ansiklopedisi*, cilt 1, "Nakışlı Cam, Cam", İstanbul: 313-320.

Aru, Kemal Ahmet, 1948. "Burdur Şehri İmar Planı Kat'i Projesine Ait İzah Notu", *Arkitekt*, seri IV, cilt 17: 116-126.

Aslanapa, Oktay, 1989. *Türk Sanatı*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Atasoy, Nurhan, 1976. *I. Sultan Mahmut Devrinden Kalma Bir Abide Ev, Kavafyan Evi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul.

_____, 1990. "Belgelerde Osmanlı Camı", *I. Uluslararası Anadolu Cam sanatı Sempozyumu (26-27 Nisan 1988)*, İstanbul: 87-94.

_____, 1974. "I. Mahmut Devrinden Kalma Bir İstanbul Evi", *Türkiyemiz*, sayı 14: 10-16.

Aydoğan, Nural, 1991. "Bursa Cumalıkızık Köyü Tarihsel Yerleşiminin İncelenmesi ve Analizi", YTÜ Lisansüstü Tezi, İstanbul.

Bakırer, Ö., 1986. "16. Yüzyıl Osmanlı Mimarisinde Pencerelere İlişkin Biçim ve Malzeme Özellikleri", *II. Uluslararası Türk-İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi Bildirileri (28 Nisan-2 Mayıs 1986)*, İTÜ, İstanbul: 113-125.

_____, 1990. "Anadolu Mimarisinde Pencere Camı Kullanımına Kısa Bir Bakış", *I. Uluslararası Anadolu Cam Sanatı Sempozyumu (26-27 Nisan 1988)*, İstanbul: 70-80.

Balcı, Perihan, 1990. "Eski Türk Evleri", *Türkiyemiz*, sayı 32: 30-34.

Başgelen, Nezih, 1987. *Birgi'den Gevaş'a*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Başkan, Seyfi, 1986. "Geleneksel Anadolu Türk Evleri", *Türkiyemiz*, sayı 5: 21-25.

Bammer, Anton, 1982. *Wohnen im Vergänglichen*, Graz.

Bayazıt, Nigan; Sey, Yıldız; Yücel, Atilla, 1968. *Bir Güneybatı Anadolu Gezisi Notları*, İTÜ, İstanbul.

Bektaş, Cengiz, 1991. *Kuşadası Evleri*, Cem Yayınevi, İstanbul.

Berk, Celile, 1951. *Konya Evleri*, İTÜ, İstanbul.

Bezmen, Şermin, 1978. "Safranbolu", *Türkiyemiz*, sayı 24: 29-36.

Bıçak, Kerim, 1987. "Akdeniz Evleri ve Antalya Kaleiçi Yenilemesi", İstanbul, (YTÜ-tez).

Canav, Üzlifat, 1986. "Osmanlı-Batı İlişkilerinde Camın Yeri", *Türkiyemiz*, sayı 50: 5-12.

Çakıroğlu, Necibe, 1952. *Kayseri Evleri*, İTÜ, İstanbul.

Çal, Halit, 1988. *Tokat Evleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 894, Tanıtma Eserleri Dizisi: 9, Ankara.

Çetinor, Bülent, 1987. "Kütahya Evleri ve Kossuth Müzesi", *İlgi*, no. 48, yıl 21: 18-23.

_____, 1986. "Doğu Karadeniz ve Evleri", *İlgi*, sayı 44, yıl 20: 15-22.

Dayıgil, Feyzullah; Orgun, Zarif, 1939. "Mudanya Tahir Paşa Köşkü ve Eski Evler", *Arkitekt*, cilt 9, sayı 5-6: 113-121.

Demiraslan, Ünal, 1964. "Odalar Üzerine", *Akademi-Mimarlık ve Sanat*, sayı 1: 34.

Deniz, Bekir, 1980. "Malatya Türk Ev Mimarisinin Ana Hatları", *MTRE Bülteni*, sayı 11-12: 19-22.

Deniz, Nevhiz, 1991. "Bursa, Cumalıkızık Köyü Tarihsel Yerleşiminin İncelenmesi ve Analizi", Yıldız Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Rölöve Restorasyon Lisansüstü Tezi.

Dölen, Emre, 1986, XVI. "Yüzyılda Osmanlı Cam Fırınlar", *II. Uluslararası Türk-İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi (28 Nisan-2 Mayıs 1986)*, İTÜ, İstanbul: 239-249.

Diker, Hasan, 1976. "Göynük", *Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*, sayı 56/335: 3-6.

Eqli, Ernst, 1941. "Türk Evi", *Ülkü*, cilt 17, sayı 99: 195-204.

Eldem, Sedat Hakkı, 1987. *Türk Evi*, cilt 1-2-3, İstanbul, Taç.

_____, 1968. *Türk Evi Plan Tipleri*, 2. basım, İTÜ, İstanbul.

_____, tarihsiz. *Türk Mimari Eserleri. Works of Turkish Architecture*, Yapı ve Kredi Bankası Yayını, İstanbul.

_____, 1970. "Birgi'deki Çakırağa Konağı", *Türkiyemiz*, cilt 1-6, sayı 1: 11-15.

_____, "Türk Odası - 17. ve 18. Asırlarda", *Güzel Sanatlar Dergisi*, sayı 5, İstanbul: 1-28.

_____, 1980. "Türk Evini Koruyalım", *Sanat Dünyamız*: 17-25.

_____, 1964. "Bursa'da Bazı Sofalar", *Akademi Mimarlık ve Sanat*, sayı 2: 3-11.

_____, 1968. *Rölöve I*, DGSA Yüksek Mimarlık Bölümü, Rölöve Kürsüsü Yayını, İstanbul.

_____, 1977. *Röölve II. Birgi, Çakırağa Konağı*, DGSA, İstanbul.

Erginbaş, Doğan, 1953. *Diyarbakır Evleri*, İTÜ, İstanbul.

Erim, Gazanfer, 1971. "Rize Çevresinde Yerleşme ve Evler", *Türkiyemiz*, cilt 1-6, sayı 4, s. 27-46.

Ertuğrul, Özkan, 1991. "Zengin Bir Kültür Mirası Tokat Evleri ve Latifoğlu Konağı", *Türkiyemiz*, sayı 63: 54-61.

Erdem, Ayten, 1985. "Kula Sivil Mimarisi Üzerine Bir Araştırma", Y.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Y. Lisans Tezi, İstanbul.

Eruzun, Cengiz, 1988. "Kütahya Kentsel Sit Planlaması", *Mimarlık*, sayı 228, yıl 26: 45-51.

Eruzun, Cengiz; Sözen, Metin, 1992. *Anadolu'da Ev ve İnsan*, Emlak Bankası, İstanbul.

Eser, Lami, 1955. *Kütahya Evleri*, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

Esin, Emel, 1976. "M. IX-XII. Yüzyıl Uygur Köşklerinden Safranbolu Ev Mimarisine Gelişme", *MTRE Bülteni*, cilt 2, sayı 5-6: 15-18.

Evren, Mesut, 1959. *Türk Evinde Çıkma*, İTÜ, İstanbul.

Eyice, Semavi, 1990. "Bizans'ta ve Osmanlı Devri Türk Sanatında Aydınlatmada Cam", *I. Uluslararası Anadolu Cam Sanatı Sempozyumu (26-27 Nisan 1988)*, İstanbul: 51-57.

_____, 1975. "Tarihte Bolu", *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*, sayı 47/326: 2-13.

Fersan, Nur, 1975. "Kula", *Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*, sayı 61/340: 13-14.

_____, 1980. *Küçük Anadolu Kentlerinde Tarihsel Dokunun Korunması ile İlgili Bir Yöntem Araştırması*, İTÜ, İstanbul.

Gabriel, Albert, 1938. "Türk Evi", *Arkitekt*, sayı 5-6, yıl 8: 149-154.

Hotan, Harbi, 1947. "Erzurum Evleri", *Arkitekt*, sayı 1-2, yıl XVII, İstanbul: 27-30.

Genim, Sinan, 1975. "Kafa Pencereleri", DMMA Mimarlık Bölümü Lisansüstü Restorasyon Dalı Araştırma Tezi, İstanbul.

Gombrich, E. H., 1986. *Sanatın Öyküsü*, çeviri: Bedrettin Cömert, İstanbul.

Goodwin, Geofrey, 1970. "Göynük. A Town in A Timber Region", ODTÜ Mimarlık Fakültesi Restorasyon Bölümü Yayını, Ankara.

Gozzoli, Christina Maria, 1982. *Gotik Sanatını Tanıyalım*, İstanbul.

Grath, R.; Frost, A. C., 1968. *Glass in Architecture and Decoration*, Londra.

Günay, Reha, 1981. *Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu*, Kültür Bakanlığı Yayınları: 456, Kültür Eserleri Dizisi: 8, Ankara.

_____, 1976. "Safranbolu Evleri ve Koruma Gereği", *Sanat Dünyamız*, yıl 3, sayı 8: 14-21.

_____, 1981. "Türk Evi", *Milli Kültür*, cilt 3, sayı 3: 28-33.

Güneş, Engin, 1990. "Gümüştepe (Misi) Köyü'nde Yer Alan Sivil Mimarlık Örneklerinin İncelenmesi ve Restorasyon Araştırması", MSÜ Lisansüstü Tezi, İstanbul.

Günel, Gökçe, 1992. "Ankara'nın Eski Evleri", *Kültür*, sayı 95: 43-51.

Günel, Gökçe; Güler, Murat, 1993. "Çankırı Evleri", *Kültür*, sayı 98: 48-57.

Güllaç, Gülay, 1990. "Türk Evi ve Çağdaş Konut Mimarisinde Pencerelere Bir Bakış", MSÜ Lisansüstü Tezi, İstanbul.

İlhan, Nevzat, 1992. "Yaşayan Müze Evler", *Tasarım*, sayı 30: 128-131.

İzgi, Utarit, 1983. *Pencere Hafif Çepheler Yardımcı Koruyucular*, İstanbul.

_____, 1983. *Pencere Detaylar*, İstanbul.

Kafesçioğlu, R., 1949. *Orta Anadolu'da Köy Evlerinin Yapısı*, İTÜ, İstanbul.

_____, 1955. *Kuzeybatı Anadolu'da Ahşap Ev Yapıları*, İTÜ, İstanbul.

_____, 1984. *Türk-İslam Mesken Mimarisinde Erzurum Evleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları: 562, Sanat Eserleri Dizisi: 5, Ankara.

Karpuz, Haşim, 1993. *Rize*, Kültür Bakanlığı Yayınları: 1406, Tanıtma Eserleri Dizisi:48, Ankara.

Karslıgil, Z. Gül, 1990. "Bursa, Misi Köyü Tarihsel Yerleşiminin İncelenmesi ve Analizi", Yıldız Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Kunter, Halim Baki, 1936. "Ev Kültürü. Eski Türk Evlerinden İki Örnek", *Arkitekt:* 158-161.

Küçükerman, Önder, 1973. *Anadolu'daki Geleneksel Türk Evinde Mekân Organizasyonu Açısından Odalar*, İstanbul, Turing ve Otomobil Kurumu.

_____, 1991. *Türk Evi*, İstanbul, Turing ve Otomobil Kurumu.

_____, 1981. "Geleneksel Türk Evinde Çevre Tasarımı ve Oda Kavramı", *Akademi Mimarlık ve Sanat*, DGSA Yayın No: 82: 31-40.

_____, 1969. "Safranbolu'da Bir Ev", *Mimarlık*, yıl 7, sayı 68: 22-26.

Kömürcüoğlu Eyüp, 1950. "Kırşehir Kesin İmar Planı Raporu", *Arkitekt*, seri IV, cilt 19, sayı 3-4.

_____, 1949. "İskilip Kasabası Kesin İmar Planı Raporu", *Arkitekt*, seri IV, cilt 18, sayı 5-6: 107-112.

_____, 1966. *Das Altürkische Wohnhaus*, Weisbaden.

_____, 1950. *Ankara Evleri*, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

Naumann, Rudolf, 1985. *Eski Anadolu Mimarlığı*, çev.: Beral Madra, Türk Tarih Kurumu Yayınları IV. Dizi, Ankara.

Nezihe, Pertev, 1949. "Mardin Şehri Kesin İmar Planı İzah Notu", *Arkitekt*, seri IV, cilt 18: 66-70.

Kürkçüoğlu, Cihat, 1984. "Urfa Evleri", *Türkiyemiz*, sayı 44: 25-31.

Mutlu, Asım, 1975. "Türk Evleri", *Sanat Dünyamız*, sayı 3: 3-13.

_____, 1978. "Kula Evleri", *Sanat Dünyamız*, sayı 13: 32-37.

Onur, Halil, 1979. "Daday'da Eski Bir Türk Evi", *Türkiyemiz*, sayı 29: 11-13.

_____, 1978. "Tarihi Bilinen Eski Bir Türk Evi", *Arkitekt*, sayı 370: 50-51.

Osman, Rıfat, 1983. *Edirne Evleri*, sunan: Süheyl Ünver, II. baskı, İstanbul.

Öney, Gönül, 1978. *Anadolu Selçuklu Mimarisinde Süsleme ve El Sanatları*, Türkiye İş Bankası, İstanbul.

Ögel, Semra, 1981. "Hayat (Sofa) Köşkü ve Tahtseki", *Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Yıllığı IX-X:* 227-239.

_____, 1986. *Anadolu Selçuklu Sanatı Üzerine Görüşler*, İstanbul.

_____, 1972. "Eski Bir Ankara Evi", *Türkiyemiz*, sayı 3: 37-48.

Öztürk, İhame, "Kocaoda" (basılmamış makalesi).

_____, "Taşoda" (basılmamış makalesi).

Polat, Sevil, 1991. "Cumalıkızık Köyü Tarihsel Değerlerinin Korunması Üzerine Bir Araştırma", MSÜ Lisansüstü Tezi, İstanbul.

Renda, Günsel, 1977. *Batılılaşma Döneminde Türk Resim Sanatı 1700-1850*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, C. 17, Ankara.

Sakaoğlu, N., 1978. *Divriği'de Ev Mimarisi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

Sayılan, Firdevs, 1987. "Mardin Evleri", *Türkiyemiz*, sayı 53: 7-14.

Sözen, Metin, 1975. *Türk Mimarisinin Gelişimi ve Mimar Sinan*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları No: 149, Sanat Dizisi No: 18, İstanbul.

Sözen, Metin; Dülgerler, Nuri Osman, 1979. "Konya Evlerine Örnekler", *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, sayı 1, Cilt 5: 79-100.

Sözen, Gürol, 1989. "Bursa'nın Saklı Gerçeği", *Türkiyemiz*, sayı 57: 4-19.

Şişman, Özden, 1990. "Osmanlı Mimarisinde Alçı Pencereler", MSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tezi, İstanbul.

Şener, Hasan, 1976. "Geleneksel Konutların Korunmasında Bazı Analitik Yaklaşımlar, Örnek: Alanya'da Geleneksel Konutlar", İTÜ Mim. Fak..

Tayla, Hüsrev, 1977. "Türk Evi", *Sanat:* 68-76.

_____, 1978. "Hadımoğlu Mansion at Bayramiç", *Turkish Treasures:* 11-19.

_____, 1980. "Mudanya Evleri ve Tahir Paşa Konağı", *Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*, sayı 66/345: 13-16.

Toğay, Haluk, 1947. "Diyarbakır Evleri", *Arkitekt*, sayı 7-8, yıl XVII: 165-169, 191.

Tosun, Yılmaz, 1969. *Milli Mimarimizde Kula Evleri*, Ege Mimarlık ve Mühendislik Özel Yüksek Okulu Yeterlik Tezi, İzmir.

Toker, Yıldız, 1978. "Eski Evler Nasıl ve Neden Korunmalı", *Türkiyemiz*, sayı 25: 16-23.

Tomsu, Leman, 1950. *Bursa Evleri*, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

Tolunay, Elif, 1992. *Etrüsk Sanatı*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Deneme, Elçştiri ve Tarih Dizisi: 8, İstanbul.

Uluengin, Nihal, 1983. "Osmanlı-Türk Mimarisinde Pencere Açıklıklarının Gelişimi", MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Usman, Mükerrem, 1958. *Antik Devir Evleri*, İstanbul.

Ünsal, Behçet, 1973. *Mimari Tarihi*, İDMMA Yayınları, sayı 53, İstanbul.

Ünver, Süheyl, 1947. "Bursa'da Muradiyc'de Eski Bir Evin İç Süslemeleri Hakkında", *Arkitekt*, sayı 5-6: 120-122.

Vacit, İmamoğlu, 1992. *Geleneksel Kayseri Evleri*, Halk Bankası Yayınları, Ankara.

Yücel, Erdem, 1974. "Türk Sanatında Cam İşleri", *Türkiyemiz*, yıl 4, sayı 12: 21-29.

Yürekli, Hülya, 1979. "Türk Evinin Karakteristiklerinin Dış Gözlem İle Saptanması İçin Bir Yöntem", *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, sayı 1, cilt 5: 5-14.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ÖZGEÇMİŞ

ADI, SOYADI	:	YELDA NUR ERGİN
DOĞUM YERİ, YILI	:	KARASU - 1968
İLKÖĞRENİM	:	SEDAT SİMAVİ İLKOKULU (1975-1980)
ORTA ÖĞRENİM	:	ANADOLUHİSARI ORTAOKULU (1980-1983) KANDİLLİ KIZ LİSESİ (1983-1986)
YÜKSEK ÖĞRENİM	:	YILDIZ ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ (1987-1991)
YÜKSEK LİSANS	:	YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ RÖLÖVE-RESTORASYON BÖLÜMÜ